

Nú Jñá'a Mizhocjimi
nu jo dyũ's'ũ e San Luca

**Nú Jña'a Mizhocjimi
nu jo dyü's'ü e San Luca**

**San Lucas
y
Los Hechos de los Apóstoles**

en mazahua

Publicado para America Latina
por

W.H.B.L.

LIGA DEL SEMBRADOR A.C.

LIGA DEL SEMBRADOR, A.C.

Las ilustraciones en las páginas 4, 7, 13, 17, 29, 36, 75, 124, 143, 149, 153, 157, 159, 166, 173, 195, 200, 208, 220, 249, 256, 290 y 297 se usan por cortesía de la fundación David C. Cook.

Primera edición
San Lucas
y
Los Hechos de los Apóstoles
en mazahua del estado de Michoacán (mmc)
86-093 Mexico, D.F. 2.5C
1987

Versión electrónica ©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2020
www.scriptureearth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Unported)

- Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.
- Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.
- No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

CONTENIDO

Introducción	iv
Aclaraciones sobre el alfabeto mazahua	v-vii
Indice de palabras que varían dentro del habla mazahua	viii-xii
Indice de nombres	xiii-xix
San Lucas	1-159
Mapas	160
Los Hechos de los Apóstoles	161-302

Introducción

San Lucas y Los Hechos de los Apóstoles son libros de las Sagradas Escrituras. Fueron escritos por Lucas. El fue doctor (ver Colosenses 4.14) y compañero del apóstol San Pablo en sus viajes misioneros (Hch. 16.10-17; 20.5—21.18; 27.1—28.16) y cuando estaba en la cárcel (2 Timoteo 4.11).

Lucas es uno de los cuatro libros de Las Escrituras que narran la historia de la vida de Jesucristo; los demás son: Mateo, Marcos y Juan. La historia que escribió Lucas empieza con el anuncio del nacimiento de Jesús y termina con su muerte en la cruz, su resurrección y su regreso al cielo. Lucas, no siendo israelita, presenta a Jesús no sólo como el Salvador de éstos, sino como el Salvador de la gente de todas las naciones.

El libro de Los Hechos es continuación de la historia que se encuentra en Lucas y abarca un período de alrededor de treinta años. La historia empieza con los principios de la Iglesia en el día de la fiesta de Pentecostés, cuando mucha gente que escuchó predicar al apóstol San Pedro creyó en Jesucristo. La historia termina con el encarcelamiento del apóstol San Pablo en Roma. Bien se pudiera dar a este libro el nombre **Los Hechos del Espíritu Santo**, porque fue con la dirección y poder del Espíritu Santo que los apóstoles predicaban el mensaje acerca de Jesucristo en muchos países.

Cuando hay letras u otros símbolos que no sean conocidos por el lector, deberá consultar **Aclaraciones sobre el alfabeto mazahua**. Si encuentra palabras cuyo significado no se entienda, deberá consultar **Índice de palabras que varían dentro del habla mazahua**.

Si se usa un nombre en su forma mazahua para referirse a alguna persona en la narración, y el lector quiere saber cómo se llama esa persona en español o quisiera más información acerca de la persona, puede buscarlo en el **Índice de nombres**. Dicho índice también indica en qué otros capítulos y versículos de Lucas y Hechos se cita dicha persona.

Aclaraciones sobre el alfabeto mazahua

El mazahua tiene una gran riqueza de sonidos; muchos de ellos no se encuentran en el castellano, o sea, el español. Por eso, en la escritura mazahua, se usan muchas letras que son distintas a las del español.

En seguida se presentan algunas palabras tomadas del español y, a continuación, su traducción al mazahua, utilizando palabras con letras que son distintas a las del español. De esta manera el lector mazahua puede darse cuenta de la pronunciación de cada letra.

para que	para	a
lo conoce	pārā	ā
lo pēga	pārā	ā
lo tejió	jo mbe'e	e
ladrones	o mbē'ē	ē
¿Qué es?	¿Fē cu mbējē?	ē
hay (papeles)	ti'i (o scuama)	i
se emborracha	tī'i	ī
está acostado	orū	o
lo pide	örū	ö
él prende la lumbre	örū	ō
esposa	su'lu	u
tiene miedo	sū'ū	ū
mastica (caña)	sū'ū (o dye'e)	ü
puntiagudo	na s'ün	ün
vámonos (los tres)	möjō	m
fue vendido	jo bö'ö	b
lo vendió	jo mbö'ö	mb
se para	böbū	b
lo para	bö'bū	'b
lo quiere	ne'e	n
mitad	ndrre'e	ndrr
fue cortado (trigo)	jo dagü (ndrrējxü)	d
lo cortó	jo ndrragü	ndrr
se quiebra (trastes)	chädä (mojmü)	d
¡Ven!	¡Xä'dä!	'd

se alivió	jo jogü	g
me busca	jongü	ng
lo busca para mí	jonngü	nng
granizo	ngündrrojo	ng
véndemelo	pöcü	c
¡Gracias!	¡Pöcjü!	cj
te vende (como esclavo)	pöc'ü	c'
te lo vende	pö'c'ü	'c'
te busca	jonc'ü	nc'
lo busca para ti	jonnc'ü	nnc'
nieto	bèche	ch
taxcal, chiquihuite	bejchje	chj
lo junta	pëchi	ch
hace tortillas	pëch'i	ch'
lo lava	pe'ch'e	'ch'
arado	t'öfö	f
lo vence	töpü	p
le construye (casa)	jä'p'ä (ngümü)	'p'
lo deja	sogü	s
estaba abierta	mi sjogütjo	sj
fue dejado	jo s'ogü	s'
pájaro	s'ü'ü	s'
lo levantó	jo xos'ü	s'
lo destapó	jo xo's'ü	's'
lo está amamantando	na jötü	t
persona amable	na jonte	nt
está bien	na jotjo	tj
está fría (el agua)	na jöt'ü (nu ndrreje)	t'
lo está enfriando	na jö't'ü	't'
me dice	xitsi	ts
nieve	xitsji	tsj
sientes frío	na sëts'i	ts'
te dice	xi'ts'i	'ts'
él lo prohíbe	mārā	m
se conoció	jo 'mārā	'm
chilacayote	mu'u	m
amo, dueño, autoridad	jmu'u	jm
él lo hace bailar	ne'me	'm

siembra (maíz)	tūjmü ndrrechjō	jm
lo amarra	tūjjmü	jjm
comió	jo ñōnū	ñ
él prendió la lumbre	jo 'ñōrū sivi	'ñ
cabeza	ñi'i	ñ
tres	jñi'i	jñ
lo envía	pējñe	jjñ
cera, vela	yo'o	y
perro	dyo'o	dy
pierde conocimiento	jyo'o	jy
está llorando	na huē'ë	hu
una rana	da 'huē'ë	'hu
barbecha	huājma	hu
terreno barbechado	juājma	ju
araña	mexe	x
se endureció	jo meze	z
se dilató, se tardó	jo mezhe	zh
vaca, buey	nzhünü	nzh
él pizca las mazorcas	xenze tjō'ō	nz
mi casa	ín nzumü	ín
tu casa	in nzumü	in
me voy a ir	rá ma'a	rá
él se va a ir	ra ma'a	ra
me fui	rú ma'a	rú
yo iría	ru ma'a	ru
se lo enseña	jíchi	í
lo bautiza	jichi	i

Índice de palabras que varían dentro del habla mazahua

En la región mazahua, hay diferencias de un pueblo a otro en algunas palabras que tienen el mismo significado. Por ejemplo, en algunos pueblos se dice **dya** o **dyaja** para indicar *otros*, mientras que en otros pueblos se dice **'ña** o **'ñaja**: **c'o dyaja te'e** o **c'o 'ñaja nte'e** - las otras personas.

En seguida incluimos un índice de algunas de estas palabras, las cuales se encuentran en este libro, con el propósito de ayudar al lector cuando encuentre una palabra que no sepa porque no se usa en su pueblo.

En el índice, primero se escribe la palabra que se encuentra en este libro, luego las variantes y luego el significado en español.

ángele, anxē - ángel

bāt'ä, barda - muro

bendecido, intsjimi, 'nintsjimi - lo bendice

bërra, c'odyë, nguíjī, nzíjī, rreve - mano izquierda, lado izquierdo

cjá nú, mbo vo, da go - luego, en seguida (**cjá nú ma'a; mbo vo ma'a; da go ma'a** - luego se fue)

cjuârjma, t'ü'ü - hermano

c'á, c'ü - que (**c'á nu bëzo c'á na ndrrá'á** - el hombre que es alto)

c'á dya ga jo'o, c'ü dya jo'o, c'ü e mbante, c'ü na jmü't'ü - el espíritu malo, el diablo, Satanás

c'á nu, cja c'ü e - en, a (**jo ma'a c'á nu ngumü; jo ma'a cja c'ü e ngumü** - se fue a la casa)

c'á nu, c'ü e, c'e, c'á - ese, esa (**c'á nu bëzo; c'ü e bëzo; c'e bëzo; c'á bëzo** - ese hombre)

c'o na s'o'o, c'o dya ga jo'o, nzhumü, nzhubü - pecado

c'o yo, c'o, c'ua, c'ü yo - esos, esas (**c'o yo xunt'i; c'o xunt'i; c'ua xunt'i** - esas muchachas)

(rí) **chät'ä, (rí) chëzhigüe** -acércate

chjëtjfi, chjëntjovi, chjënjui - son iguales o parecidos

da gu, ná, da ri - posiblemente (**da gu ra éjé fë cu ra ni xi'ts'i** - posiblemente vendrá a decirte algo)

daja, 'na, 'naja - uno, una
dadyo - nuevo
derecho, jodyë - derecho, derecha (**c'á nú dyë'ë c'á derecho; c'ü**
o jodyë - al lado derecho, la mano derecho)
dya ca, dya cja - ya no (**dya ca éjë dyebe** - ya no llueve)
dyaja, dya, 'ñaja, 'ña - otros, otras
(jo) dyäji, (o) nguenchjoji, (o) nguentjoji - se asombraron,
 admiraron
(mi) dyënpiji - venía una multitud de gente
ës'é, eme - lo comisiona, lo nombra para hacer algo (**jo 'ñes'e** -
 lo comisionó, lo nombró)
¿Fë cu...?, ¿Pjë...?, ¿Mbë...? - ¿Qué...?
¿Fë cu cja...?, ¿Pjenga...?, ¿Jinga...?, ¿Mbë cja...? - ¿Por
 qué...?
gande, nita, male, mama ande - abuela
gande, tita, pale, papa ande - abuelo
gui, i, vi - indicador de segunda persona en tiempo pretérito (**gui**
mague - te fuiste)
gui, in - indicador de segunda persona en tiempo presente (**gui**
pague - tú vas)
jã ngu, jã c'o, jã - donde
jã ngu, jã c'o, c'ua jã - como (**jo tsja'a jã ngu va xipjiji** - hizo
 como le habían dicho)
¿Jã ngu nzí...?, ¿Jã nzí...? - ¿Cuánto(s)...?
¿Jã ngue...?, ¿Jã...? - ¿A dónde...?
¿Jingua...?, ¿Ñingua...? - ¿Cuándo...? (**¿Jingua rí mague?** -
 ¿Cuándo té vas?)
jmu'u, juesi - lider, juez
jñincho - ocho
(jo) jñunt'ü nú mü'bü - lo creyó, confió en él
jo, o, vo - indicador de tercera persona en tiempo pretérito (**jo**
ma'a; o ma'a; vo ma'a - se fue)
jünt'ü nú mü'bü - cree, confía en él
malecita, ts'inana - imagen de una diosa
mama, nana, 'nü'ü - mamá, madre
mäjä, mägä - está contento
mboxgande, mboxpale, mboxtita - bisabuelo, antepasado
mejme, na cjuana - es la verdad

merio, t'opjü, mëchi - dinero

Meso - mesón, lugar de hospedaje para gente y animales

mi, me - mucho, muy (**mi na jo'o** - es muy bueno)

mi tá, me rá - (**mi tá jodü** - lo voy a buscar bien)

mî (se encuentra sólo con verbos en tercera persona, tiempo presente) - mucho (**mî ne'e; me ne'e** - lo quiere mucho.

Nótese la diferencia entre mî ne'e - lo quiere mucho y mi ne'e - lo quería)

Mizhocjimi, Diösi, Yösi - Dios, Jehová, el Señor

mo'o, ndopare, ndoparü - zopilote

'ma mu, 'ma mo, 'mü o, ya mo, yam - cuando él hizo algo

(**'Ma mu ma'a,...** - Cuando él se fue,...)

ndrrareje, ndare - río

(ra) **ndrrä'c'äji** - se va a acercar a ustedes

(jo) **ndrrät'ä, (o) chëzhi** - se acercó

ndrrí, xo - también (**ndrrí xo mi pa'a nu da samaritano** - por allí iba también un samaritano)

ndrrixü, bëjñña - mujer

ndrrizi, ndeze, nzeze - desde

ndrru, ndo, nzho ne - otra vez (**ndrru gu xifitjo** - le dijo otra vez)

(a) **ndrrü'bü** - abajo, sur

ngue c'ü, gue c'uä, gue c'o - para, para que

nguec'ü, guec'uä, guec'o - por eso

nguechjo, guejxtjo - sólo, solamente

nguijyeme, guejme, nguime, ndötc'ijeme - enfermedad

ni stago, nesetao, ni jyodü - es necesario

ni yeje, na yeje - otra vez, la segunda vez

nu, ne, ná, nu e - este (**nu t'i'l; ne t'i'l; ná t'i'l; nu e t'i'i** - este muchacho)

nú, o, ín - indicador de posesión, tercera persona (**nú t'i'l; o t'i'l; ín ch'i'l** - su hijo)

nza gá, nzá, nzö gá - (**nza gá jñi'l, nzá jñi'l, nzö gá jñi'l** - los tres)

(mi) **nzhä'ä, (a) ndä'ä** - ayer

nzincho - nueve

'naño, 'nandyo, dandyo - diferente

'nitsjimi - las sinagogas de la gente israelita, donde ellos se
 reunían para alabar a Dios y leer las Sagradas Escrituras
 (ndrra) **'nitsjimi** - el templo de los israelitas, que estaba en
 Jerusalén
ñónü, si'i o xedyi - come
ñanto - seis
'ñaxómü, 'ñóxómü, 'ñóxijómü - arena
'ni'i, 'ñiji - camino, manera de vivir
'ñünü, squina - orilla, esquina
palecito, ts'ita - imagen de un dios
(jo) pama, (o) zóbü - se bajó
papa, ta'a, tata, jyo'o - papá, padre
pensago, zönüts'ëjë, cji'jñi, mbeñe - piensa
perdonago, pónnbütjo - lo perdona
perdonagots'ü, pónnc'ütjo - te perdona
perdonagozü, pónngütjo - me perdona
pëga, cuatü, mutü - lo contagia
porque..., na ngue... - porque...
quera, pötjo, pötcjua, pötc'ö - ojalá que
rú, ró - indicador de primera persona en tiempo pretérito (**rü**
magö - me fui)
rvá, rá - indicador de primera persona en tiempo
 pluscuamperfecto (**ya rvá magö** - ya me había ido)
scuama, xiscómü, xiscóma - papel o libro
siji, 'ñeje - tiene (uno o dos, hijos o animales)
sitsji, sizi - me trae (**ru sitscjöjme; ru sizgöjme** - nos traerían)
(ni) stago, (ni) jyodü, nesetao, nesta - es necesario (hacer algo),
 necesita algo
su'u, musu, ndrrixü - esposa
sufrego, sëzhi, sufre - sufre
sjörü, tjójö, 'nójö - canto de alabanza
s'ante, cëro - hechicero, brujo
täjä, tägä - lo envía
tät'ä, chëzhi - se acerca
te'e, nte'e - gente
texe, ndexe, ndrrexe - todo, todos, todas
trega, tregago, nzhö'ö, nzhötü - lo entrega

t'önü, nguarü, ngüenda (önü o t'önü; jünpü o nguarü; jünpü o ngüenda - lo juzga)
ts'ë, ts'ëjë, tsjë, zë - solo (jo mats'ëjë; o matsjë; o mazë - se fue solo)
ts'imbane, ts'ilälë - nene, bebé
ts'iquë, ts'ë, ch'iquë - un poco (jo pëpji ts'iquë - él trabajó un poco)
valego, ni muvi - vale
vinado, mbārā, 'ñetspete - adivino, adivina
xi, xe - todavía (xi bübütjo - todavía vive)
xi ndrra, xe nda - más (E Xuva, xi ndrra na ndrrā'ā que rí ngeje e Pegro - Juan es más alto que Pedro)
xica, t'ös'ü, t'ö's'ü - red para pescar
xo i 'ñeje, xo 'ñe - también
(a) xo'jñi - norte
xöpüte, xöpinte - maestro, maestra
ya, a - ya (ya nguarü; a nguarü - ya se terminó)
ya i tsjatjo...; ya ngue... - ya está para... (ya mi tsjatjo ru mbedye - ya estaba para salir)
yencho - siete
yo, ya - estos, estas (yo t'i'i; ya t'i'i - estos muchachos)
za'a, xijñó - árbol
zacü - rápido (jo möji zacü - se fueron rápido)
zö, anque - aunque
zönüts'ëjë, pensago, cjijñi, mbeñe - piensa

Índice de nombres

Este índice incluye los nombres de las personas que se mencionan en la carta de San Lucas y en Los Hechos de los Apóstoles, junto con comentarios y citas de los pasajes donde se encuentran estos nombres. Los nombres en la lista incluyen:

1. los nombres escritos en mazahua con sus equivalentes en español, escritos como en las traducciones al español; por ejemplo: **Lipe** (Felipe).
2. los nombres de varios personajes del mismo nombre; por ejemplo: **Simu** (Simón Pedro) - discípulo y apóstol de Jesucristo; **Simu** (Simón de la ciudad de Jope) - curtidor de cueros en cuya casa se quedó Simón Pedro por muchos días.
3. los nombres de las personas a quienes se refiere con más de un nombre; por ejemplo: **Saulo** (que también se llamaba Pablo); **Pablo** (que también se llamaba Saulo).
4. los nombres que son muy semejantes, y por eso se pueden confundir; por ejemplo **Saúl**, que se puede confundir con el nombre Saulo: **Saúl** - primer rey de los israelitas; Hch. 13.21.

Abía (Abías) - fundador de una familia entre la descendencia de Aarón y Eleazar. En tiempos de David cuando se organizó el servicio del templo, la octava division de sacerdotes recibió el nombre de Abías. Lc. 1.5, 8.

Abra (Abraham, Abram) - fundador y padre de los israelitas; padre de Isaac y abuelo de Jacob; vivió aproximadamente 2000 años antes de Jesús. Lc. 1.55, 73; 3.8, 34; 13.16, 28; 16.22-31; 19.9; 20.37-38; Hch. 3.13, 25; 7.2-8, 16-17, 32; 13.20, 26.

Ada (Adán) - nombre dado al primer hombre creado por Dios. Lc. 3.38.

Agripa (Herodes Agripa II) - hijo de Herodes Agripa I. Hch. 25.13, 22-26; 26.1-7, 19-32. Véase **Herode**.

Ananía (Ananías) - miembro de la primera comunidad cristiana, quien murió de repente por haber mentado. Hch. 5.1-11.

Ananía (Ananías) - cristiano de la ciudad de Damasco que sanó y bautizó a Saulo, o sea, a Pablo. Hch. 9.10-18; 22.12-16.

Ananía (Ananías) - sumo sacerdote quien presidió el juicio contra Pablo en Jerusalén. Hch. 23.2-5; 24.1.

- Andre** (Andrés) - discípulo y apóstol del Señor Jesucristo; también hermano de Simón Pedro. Lc. 6.14; Hch. 1.13.
- Bernabé** - primer compañero de Pablo en sus trabajos misioneros. Hch. 9.27; 11.22-30; 12.25; capítulos 13—15. Véase **Juse** (José Bernabé).
- Cleofa** (Cleofas) - uno de dos seguidores de Jesucristo a quienes Jesús mostró que había resucitado, cuando ellos caminaban hacia el pueblo de Emaús. Lc. 24.13-34.
- Cobo** (Jacobo; también se llama Santiago) - discípulo y apóstol de Jesucristo; hermano del apóstol Juan; hijo de Zebedeo. Lc. 5.10; 6.14; 8.51; 9.28-36, 54; Hch. 1.13; 12.2.
- Cobo** (Jacobo; también se llama Santiago) - hermano de Jesús y líder de los cristianos que vivían en Jerusalén en la época apostólica. Hch. 12.17; 15.13-22; 21.18-25.
- Cobo** (Jacobo; también se llama Santiago el Menor) - discípulo y apóstol de Jesucristo; hijo de Alfeo. Lc. 6.15; Hch. 1.13.
- Davi** (David) - segundo rey de los israelitas; escritor de muchos de los salmos que se encuentran en las sagradas escrituras; vivió aproximadamente 1000 años antes de Jesús. Lc. 1.27, 32, 69; 2.4-5, 11; 3.32; 6.3-4; 18.38-39; 20.41-44; Hch. 1.16; 2.25-35; 4.25-27; 7.45-47; 13.22-23, 34-36; 15.16.
- Elía** (Elías) - profeta en los días de los reyes de Judá e Israel. Lc. 1.17; 4.25-26; 9.8, 19, 30-33, 54.
- Fele** (Félix) - gobernador de Judea, ante cuyo tribunal tuvo que defenderse Pablo. Hch. 23.24-26; 24.22-27; 25.14.
- Herode** (Herodes) - nombre de los príncipes de una familia que, en los tiempos del Nuevo Testamento, gobernaba a los israelitas bajo la autoridad de los romanos. Hay varias personas a las cuales se les da el nombre de Herodes. Los que se mencionan en el Nuevo Testamento son:
1. Herodes (se llamaba el Grande) - rey que mandó matar a los niños israelitas cuando Jesús era niño (Mt. 2.16). Lc. 1.5.
 2. Herodes Antipas - hijo de Herodes el Grande; gobernó en Galilea después de la muerte de su padre (Mt. 2.19) y después de su hermano Arquelao (Mt. 2.22). Este Herodes es el que gobernaba en los años del ministerio de Jesús. Lc. 3.1, 19-20; 8.3; 9.7, 9; 13.31-33; 23.7-12, 15; Hch. 4.27; 13.1.
 3. Herodes Felipe II - hijo de Herodes el Grande; hermanastro de Herodes Antipas. En el Nuevo Testamento se refiere a esta persona por el nombre Felipe. Véase **Lipe**.

4. Herodes Agripa I - hijo de otro hermanastro de Herodes Antipas. Herodes Agripa I gobernó en Galilea y Perea después de Herodes Antipas, y persiguió a los primeros creyentes en Jesucristo. Hch. 12.1-6, 19-23.
 5. Herodes Agripa II - hijo de Herodes Agripa I. En el Nuevo Testamento se refiere a esta persona sólo por el nombre Agripa. Véase **Agripa**.
- Isa** (Isaac) - hijo de Abram. Lc. 3.34; 13.28; 20.37-38; Hch. 3.13; 7.8, 32.
- Jacob** - hijo de Isaac. Lc. 1.33; 3.34; 13.28; 20.37-38; Hch. 3.13; 7.8, 12, 14-16, 32, 46.
- Jandro** (Alejandro) - jefe de los sacerdotes y miembro del grupo de jueces, ante el cual tuvieron que defenderse Pedro y Juan. Hch. 4.6.
- Jandro** (Alejandro) - hombre de Efeso que trató de defender a los judíos cuando hubo un motín promovido por el platero Demetrio. Hch. 19.33-34.
- Jnelio** (Cornelio) - centurión, o sea, un hombre que mandaba a cien soldados de las tropas romanas. Hch. capítulo 10.
- Josué** - el líder de los israelitas después de la muerte de Moisés. Hch. 7.45.
- Juda** (Judas del pueblo de Cariot, o sea, Judas Iscariote) - discípulo de Jesús que lo traicionó. Lc. 6.16; 22.3-6, 47-48; Hch. 1.16-19, 21, 25.
- Juda** (Judas Tadeo) - hermano o hijo de un Jacobo. Lc. 6.16; Hch. 1.13.
- Juda** (Judas de la ciudad de Damasco) - hombre que recibió en su casa a Saulo (Pablo) después de la conversión de Saulo. Hch. 9.11.
- Juda** (Judas Barsabás) - hombre que, junto con Silas, fue el encargado de llevar a Antioquía una carta escrita por los apóstoles y ancianos; también fue profeta y llevaba el mensaje de Dios. Hch. 15.22, 27, 30-33.
- Juse** (José) - esposo de María, la madre de Jesús. Lc. 1.27; 2.4-5, 16, 33-34, 38-39, 42-48; 3.23; 4.22.
- Juse** (José de Arimatea) - hombre rico y de influencia entre los israelitas; es este José el que sepultó el cuerpo de Jesús después de su crucifixión y muerte. Lc. 23.50-53.
- Juse** (José Barsabás; también se llamaba Justo) - uno de los dos hombres que los apóstoles nominaron para ser apóstol en lugar de Judas Iscariote. Hch. 1.23.

- Juse** (José Bernabé) - primer compañero de Pablo en sus trabajos misioneros. Hch. 4.36. Véase **Bernabé**.
- Juse** (José) - hijo de Jacob y nieto de Isaac. Hch. 7.9-14,18.
- Leví** (también se llamaba Mateo) - discípulo y apóstol de Jesucristo. Lc. 5.27-29. Véase **Tëo**.
- Lipe** (Felipe) - hijo de Herodes el Grande; hermanastro de Herodes Antipas; gobernaba en Iturea y Traconite cuando Jesús empezó su ministerio. Lc. 3.1, 19. Véase **Herode**.
- Lipe** (Felipe) - discípulo y apóstol de Jesucristo. Lc. 6.14; Hch. 1.13.
- Lipe** (Felipe) - uno de los siete diáconos que servían a los cristianos pobres que vivían en Jerusalén; predicador del mensaje de Jesucristo. Hch. 6.5; 8.5-13, 26-40; 21.8-10.
- Marco** (Marcos; también se llamaba Juan) - ayudante de Pablo y Bernabé en su primer viaje misionero. Hch. 12.12, 25; 13.5-8, 13; 15.37-39. Véase **Xuva** (Juan Marcos).
- María** - madre de Jesús. Lc. 1.27-56; 2.4-5, 16-28, 33-35, 38-51; Hch. 1.14.
- María** (de Magdala; se llamaba María Magdalena) - una de las mujeres que con sus bienes y su tiempo servían a Jesucristo y a sus discípulos. Lc. 8.2-3; 24.10.
- María** (de Betania) - hermana de Lázaro y de Marta. Lc. 10.39-42.
- María** - madre de Santiago el Menor y de José (Mt. 27.56; Mr. 15.40); posiblemente fue la esposa de Cleofas (Jn. 19.25). Lc. 24.10.
- María** - madre de Juan Marcos. Hch. 12.12.
- Matía** (Matías) - hombre que fue apóstol de Jesucristo en lugar de Judas Iscariote. Hch. 1.23-26.
- Mbilato** (Poncio Pilato) - gobernador romano de Judea. Lc. 3.1; 13.1; 20.20; 23.1-7, 11-25, 52-53; Hch. 3.13-15; 4.27; 13.28.
- Metrio** (Demetrio) - platero que hacía imágenes de la diosa Diana. Hch. 19.24-28, 38.
- Moise** (Moisés) - hombre por medio del cual Dios libertó a los israelitas de la esclavitud en Egipto y les dio sus leyes, o sea, sus mandamientos. Moisés vivió aproximadamente 1500 años antes de Jesús. Lc. 2.22-24; 5.14; 9.30-33; 16.29-31; 20.28, 37; 24.27, 44; Hch. 3.22-23; 6.11-14; 7.20-45, 53; 13.15, 39; 15.1, 5, 21; 21.21, 24, 28; 26.22; 28.23.
- Nico** (Nicolás) - uno de los siete diáconos elegidos por los apóstoles para cuidar a los pobres. Hch. 6.5.

- Pablo** (que también se llamaba Saulo) - apóstol de Jesucristo quien predicaba mayormente a la gente no israelita. Hch. capítulos 13—17; 18.1-23; 19.1-15, 21-31; capítulos 20—28. Véase **Saulo** (que también se llamaba Pablo).
- Pegro** (Simón Pedro) - discípulo y apóstol de Jesucristo. Lc. 5.11; 6.14; 8.45, 51; 9.20, 28-36; 12.41; 18.28; 22.8, 12, 33-34, 54-62; 24.12, 34; Hch. 1.13, 15-17, 20-23; 2.14-40; capítulos 3—4; 5.3-4, 8-10, 15, 29-33; 8.14-25; 9.32-35, 38-43; capítulo 10; 11.1-18; 12.3-19; 15.7-14. Véase **Simu** (Simón Pedro).
- Polo** (Apolo) - predicador de la palabra de Dios. Hch. 18.24—19.1.
- Savē** (Isabel, o sea, Elisabet) - madre del Juan que bautizaba a la gente en el río Jordán; esposa del sacerdote israelita que se llamaba Zacarías. Lc. 1.5-13, 24, 36, 41-45, 55-61.
- Saguía** (Isaías) - uno de los profetas de Dios que predicaba a la gente israelita; vivió aproximadamente 800 años antes de Jesús. Lc. 3.4-6; 4.17; Hch. 8.28, 33; 28.25-27.
- Saí** (Isaí) - padre del rey David. Lc. 3.32; Hch. 13.22.
- Salmu** (Salmos) - un libro del Antiguo Testamento de las Sagradas Escrituras. Hch. 1.20.
- salmu** (salmo) - cada una de las alabanzas y otras poesías que constituyen el libro de los Salmos. Lc. 20.42; 24.44; Hch. 13.33-35.
- Salomo** (Salomón) - hijo del rey David, y tercer rey de los israelitas. Lc. 11.31; 12.27; Hch. 3.11; 5.12; 7.47.
- Sana** (Susana) - una de las mujeres que servían a Jesús con sus recursos económicos. Lc. 8.3.
- Saulo** (que también se llamaba Pablo) - mensajero de Jesucristo quien mayormente predicaba a la gente no israelita. Hch. 7.58; 8.1-3; 9.1-30; 11.25-30; 12.25; 13.1-3. Véase **Pablo**.
- Sceva** (Esceva) - jefe de los sacerdotes israelitas de Efeso. Hch. 19.14-17.
- Seo** (Eliseo) - un profeta de Dios que ocupó el lugar del profeta Elías cuando éste fue llevado por Dios al cielo. Lc. 4.27.
- Sila** (Silas) - compañero de Pablo en su segundo y tercer viaje misionero. Hch. 15.22, 27-33, 40; capítulo 16; 17.1-16; 18.5.
- Simu** (Simón Pedro) - discípulo y apóstol de Jesucristo. Lc. 4.38; 5.3-11; 6.14; 22.31-33; 24.34; Hch. 10.5-6, 18, 32; 11.13; 15.14. Véase **Pegro**.

- Simu** (Simón el Zelote) - discípulo y apóstol de Jesucristo; probablemente perteneció o simpatizó con el movimiento israelita nacionalista. Lc. 6.15; Hch. 1.13.
- Simu** (Simón) - fariseo que invitó a Jesús a comer en su casa. Lc. 7.36-47.
- Simu** (Simón de la ciudad Cirene) - a este Simón le hicieron llevar la cruz de Jesús. Lc. 23.26.
- Simu** (Simón de Samaria) - brujo que creyó en Jesús, pero quiso comprar el poder que tenían los apóstoles. Hch. 8.9-24.
- Simu** (Simón de la ciudad Jope) - curtidor de cueros, en cuya casa Simón Pedro se quedó muchos días. Hch. 9.43; 10.6, 17, 32.
- Simu** (Simón Niger) - uno de los cinco profetas-maestro de la iglesia de Antioquía. Hch. 13.1.
- Tëo** (Mateo; también se llamaba Leví) - discípulo y apóstol de Jesucristo. Lc. 6.15; Hch. 1.13. Véase **Leví**.
- Tëo** (Timoteo) - ayudante de Pablo en sus viajes misioneros. Hch. 16.1, 3, 40; 17.14-16; 18.5; 19.22; 20.4.
- Tëva** (Esteban) - uno de los siete diáconos elegidos por los apóstoles en Jerusalén para el cuidado de los pobres; el primer mártir cristiano muerto por causa de su fe en Jesucristo. Hch. 6.5, 8-15; 7.1—8.2; 11.19; 22.20.
- Tolo** (Bartolomé) - discípulo y apóstol de Jesucristo. Lc. 6.14; Hch. 1.13.
- Toma** (Tomás) - discípulo y apóstol de Jesucristo. Lc. 6.15; Hch. 1.13.
- Xuva** (Juan) - el Juan que predicaba a las gentes, y las bautizaba en el río Jordán. Lc. 1.13-17, 60-63, 76, 80; 2.1; 3.2-21; 5.33; 7.18-35; 9.7-9, 19; 11.1; 16.16; 20.4-7; Hch. 1.5, 22-23; 10.37; 11.16; 13.24-25; 18.25; 19.3-4.
- Xuva** (Juan) - discípulo y apóstol de Jesucristo. Lc. 5.10; 6.14; 9.28, 32, 34, 36, 49, 54; 22.8, 12; Hch. 1.13; 3.1-3, 8, 11; 4.1-3, 7, 13-23; 8.14-19, 25; 12.2.
- Xuva** (Juan) - miembro del grupo de jueces israelitas; muchos estudiantes de las escrituras piensan que éste era hijo de Anás que fue sumo sacerdote después de Caifás. Hch. 4.6.
- Xuva** (Juan Marcos) - ayudante de Pablo y Bernabé en su primer viaje misionero; autor del libro de San Marcos de las Sagradas Escrituras. Hch. 12.12, 25; 13.5-8, 13; 15.37-39. Véase **Marco**.

Zacarí (Zacarías) - sacerdote y padre de Juan quien bautizaba a la gente en el río Jordán. Lc. capítulo 1; 3.2.

Zacarí (Zacarías) - un sacerdote israelita que fue asesinado. Dos de las opiniones sobre la identificación de este Zacarías son:

1. la persona cuya muerte se relata en 2 Crónicas 24.20-22.
2. el profeta Zacarías, autor del libro de Zacarías de las Sagradas Escrituras, ya que éste era hijo de Berequías (Zac. 1.1). Lc. 11.50-51.

C'ò jo dyü's'ü e San Luca jä ngu ma cja'a e Jesucristo

(San Lucas)

Prólogo

1 1-2 Nutsc'e Teófilo ni t'écjañömü, ya gui pârâgue c'ã ts'liqüë nu c'ò jo ts'a'a a ndrrezgöjme. Bübü o te'e c'ò mi dyoji e Jesucristo, ndrrizi 'ma mu mbürü gu zofü c'ò yo te'e. Anguezeji jo nuji c'ò mi cja'a angueze, nguec'ü mä mamaji c'ã nú jña'a e Jesucristo ma zocüjme. Nguec'ü bübüzügöjme c'ò ya dyü's'ü c'ã scuama, jä ngu ma cja'a 'ma mi nzhodü e Jesucristo c'ã nu xoñijümü.

3 Nutscö xo rú pensagögö na jo'ò rá ätc'ö c'ã scuama, jä ngu va ts'a'a. Porque ya rú cjagö na jo o t'önü, rú pârâgö na jo'ò jä ngu ma cja'a. Nguec'ü rí xi'tsc'ö dya c'ã nu scuama nu, nu'tsc'e Teófilo ni t'écjañömü. 4 Rí xi'tsc'ö nujyo, ngue c'ü xi ndrri rí pârâgue na jo'ò jä ngu ga cja'a c'ò jo xi'tsc'eji c'ò dyaja te'e jä ngu ga cja'a e Jesús.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

5 'Ma mi rëy e Herode a Judea, mi bübü daja c'ò yo mböcjimi c'ã yo te'e yo israelita c'ã mi chjü'lü e Zacarí. 'Ma mi pëfi nu c'ò yó mi mböcjimiji e Zacarí c'ã nu grupo c'ã mi xijji Abía, ndrri mi pëfi angueze. C'ã nú su'u, mi ngueje c'ã da nú mboxbëche c'ã ndrri nu Aarón, mi chjü'lü

e Savë. 6 E Zacarí l'neje e Savë, mi pārā Mizhocjimi que mi cjavi na jo'o nza gá yefi; mi nzhodüvi na jo'o c'lā nú l'ni'i Mizhocjimi, mi ätpävi c'o yó lëy angueze. Dya mi sö'ö cjó cu ru mama majxi jiyö. 7 Pero dya mi sifi o t'i'i; dya mi muxt'li e Savë. Ya mi ts'lita e Zacarí, ya xo mi ts'inana e Savë.

8 Gu säjä c'lā nu zana c'lā ru pëpi Mizhocjimi c'o yo mböcjimi c'lā nu grupo c'lā mi xijji Abía. 9 Da nu pa'a, gu toca suerre e Zacarí gu ma cjogü a mbo'o c'lā nú ndrra l'nitsjimi Mizhocjimi c'lā mi bübü a Jerusalén, gu nguich'i nu ja ngu mi xijji ma sū'ü, gu dyüt'lü a sivi c'o ma jo ma jyärä nza cja o nguichjojnü. 10 'Ma mi nzhä't'lä ma üt'ü e Zacarí c'o ma jo ma jyärä, mi cārā na puncjü o te'e a tji'i, ma ma't'lüji Mizhocjimi.

11 Nu jā ngu mi bübü e Zacarí, dangua l'netse daja c'o yó ángele Mizhocjimi, gu jñandrra e Zacarí mi böbü c'lā nu ángele, c'lā nú derecho c'lā nu mexa nu jā ngu ma üt'ü c'o mi ma jo ma jyärä. 12 E Zacarí l'ma mu jñandrra c'lā nu ángele, mi cu pizhi mi cu zū'ü. 13 Jo mama c'lā nu ángele jo xifi:

—Nultsc'e Zacarí, dya guì sū'ü. Rvá ējē rvá ni xiltsc'ö jo dyä'tc'lä Mizhocjimi c'lā gui dyötü. E Savë c'lā ni sugue ra ndrrüs'ü daja ts'imbane; rí sicjevi da ts'it'li c'lā rí chjū'sbüvi nú tjū'ü e Xuva. 14 'Ma rí sicjevi c'lā in ch'igüevi, mi ta mājä na puncjü in mü'bügue. Xo i l'neje na puncjü o te'e c'o ra mājä. 15 'Ma ra nocü c'lā in ch'igüevi, ra mbēzhi na nojo c'lā nú jmi'i Mizhocjimi. Ni stago dya ra zi'i o vinu, ni rí daja c'o ni tī'lī o te'e. C'lā nú Espíritu Mizhocjimi ra l'nünbü nú mü'bü e Xuva ndrrizi l'ma ra ndrrüs'ü c'lā nú mama, nguecl'ü ra dyätä na jo'o Mizhocjimi.

16 'Xo ra tsja'a e Xuva ra zofü yo te'e, nguecl'ü na puncjü yo in dyocjeji yo menzumü vā a Israel ra jyéziji c'o na s'o'o c'o cjaji, ra nzhogüji c'lā nú l'ni'i Mizhocjimi c'lā in Jmugöji. 17 E Xuva, ot'ü ra zofü yo te'e; cjá ra ējē c'lā

ín Jmugöji c'ā bübü a jens'le. Jā ngu nzī ma cja'a c'ā nu bëzo c'ā ndrrū nu profeta Elía, ji xo rga cjatjonu e Xuva; ra dyofi c'ā nú Espíritu Mizhocjimi jā ngu nzī ma dyofi e Elía. Nguец'ū 'ma ra zofü yo te'le, anguezeji ra jyëziji c'lo na s'olo c'lo ri cjaji. C'lo yo t'i'i c'lo dya ri ärä, ra nzhogü nú mü'büji ra dyäräji. Nguец'ū c'lo yo bëzo 'ñeje c'lo yó t'i'i ra ngäräji na jo'lo. Ra tsja'a e Xuva c'ā in ch'igüe ra zofü yo te'le, ngue c'ū 'ma ra ëjë c'ā ín Jmugöji, ra dyätäji c'ā —eñe va mama c'ā nu ángele.

18 Jo ndrrürü e Zacarí gu xifi c'ā nu ángele:

—¿Jā ngu rga pārägö cjo mejme ra zädä c'ā gui mangué? Ya rí ts'itagö; ya xo ts'inana c'ā mi sugö —eñe va mama e Zacarí.

19 Yepetjo gu ndrrürü c'ā nu ángele gu xifi:

—Nguец'ö e Gabriel rí zo'c'ü; rí mbëfigö c'ā Mizhocjimi. Jo ndrräcjö rá ni xi'ts'ö yo mi na jo'lo.

20 Rá da'clü da seña c'ā rgui pārägue que mejme ra zädä yo rí xi'ts'i; rí ngonegue dya, dya ra sö'ö rí ñague hasta 'ma cjá ra must'üji c'ā in ch'igüevi. Rí ngonegue dya, porque dya gui crego yo rí xi'ts'i. Texe yo rí xi'ts'i, ra ts'a'a yo, 'ma ra zädä c'lo yo pa'a —eñe va mama c'ā nu ángele.

21 C'lo yo te'le c'lo mi cārā a tji'i c'ā nu ndrra 'nitsjimi, mi te'beji ru mbedye e Zacarí. Mi sūji da gu fë cu vi tsja'a, porque ya vi mezhe a mbo'lo c'ā nu ndrra 'nitsimi nu jā ngu ma sū'ü. **22** 'Ma mu mbedye e Zacarí, dya ca mi sö'ö ru ña'a ru dyötpü Mizhocjimi c'lo yo te'le; ya mi jizhitjo cu nú dyë'ë, porque ya vi ngone. Jo mama c'lo yo te'le, da gu fë cu vi jñandrra e Zacarí a mbo'lo c'ā nu ndrra 'nitsjimi.

23 Jo cjogü c'lo yo pa'a c'lo mi toca e Zacarí ru pëfi mböcjimi, cjá nú ma'a c'ā nú ngümü. **24** 'Ma mu zädä c'lo yo pa'a, gu ndrrunte e Savë c'ā nú su'u. Jo c'lot'ü ts'ich'a zana c'ā nú ngümü, jo mamats'ëjë: **25** “Rú bëzhgö ín tseje c'ā yo te'le, porque dya mi muxt'igö. Pero mi na jo'lo va

'Ma mu mbedye e Zacarí c'ã nu ndrra 'nitsjimi,
dya ca mi sô'ö ru ña'a

s'iyazügö dya Mizhocjimi c'ã bübü a jens'le, nguec'ü dya ca
rá bëzhgö ín tseje dya."

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

26 Gu mezhe 'ñanto zana, Mizhocjimi gu ndrräjä daja
c'o yó ángele c'ã chjü'ü e Gabriel gu ma'a c'ã da jñiñi c'ã
chjü'ü a Nazaret c'ã pertenecido a Galilea. 27 Nu ángele
c'ã, jo ma zofü daja xunt'i c'ã cjá mi xunt'itjo. C'ã nu
xunt'i, ya vi ñavi da bëzo que ru chjüntüvi. C'ã nu bëzo,
mi chjü'ü e Juse; ji mi mboxbëche c'ã ndrrü nu Davi. C'ã
nu xunt'i, mi chjü'ü e María. 28 'Ma mu säjä c'ã nu
ángele, gu cjogü a mbo'o c'ã nu ngümü nu já ngu mi bübü
c'ã nu xunt'i, cjá nú xifi:

—Jas'ma, süngü. Mî s'iyats'ü Mizhocjimi, gui bübüvi

cu nu'tsc'e. Xi ndrra ra bendecidots'lü que rí ngueje texe yo dyaja ndrrixü —eñe va mama c'ã nu ángele.

29 'Ma mu jñandrra e María c'ã nu ángele 'ñeje 'ma mu dyärã c'o yo jña'a c'o jo mama, jo pizhi c'ã nú mü'bü, dya mi pãrã fë cu mi ne ru mama c'o yo jña'a. **30** Gu mama c'ã nu ángele gu xifi:

—Nu'tsc'e María, dya guì sũ'lü; Mizhocjimi mí s'iyats'lü. **31** Nudya, ya rí ndrruntegue rí mus'lü da ts'imbane c'ã rí chjũ'sbü nú tjũ'lü e Jesús. **32** Nu t'l'i c'ã, mi ta mbëzhi na nojo c'ã, porque ngueje nú T'its'ëjë Mizhocjimi c'ã bübü a jens'e. Mizhocjimi c'ã ín Jmugöji ra 'ñes'e c'ã nú T'l'i ra mandago, jã ngu mi mandago c'ã ndrrü nu Davi c'ã nú mboxgande. **33** Ra tsja'a rëy, ra mandago c'o yó mboxbëche e Jacob, ra sido ra mandagotjo.

34 Jo ndrrünrü e María jo xifi c'ã nu ángele:

—¿Jã ngu rga sö'ö rá ndrruntegö, jã ngu nzī gui xitscö? Dya be rí juntagöbe o bëzo.

35 Jo ndrrünrü c'ã nu ángele jo xifi:

—Ra ëjë c'ã nú Espiritu Mizhocjimi c'ã bübü a jens'e, ra ëjë cu texe c'ã na zëzhi, ra ni dya'c'ü rí ndrruntegue. Nguec'lü c'ã nu ts'it'l'i c'ã rí mus'lü, ngueje nú T'l'i Mizhocjimi. Nu t'l'i c'ã, dya fë cu ra tsja'a c'o na s'o'ö —eñe va mama c'ã nu ángele.

36 Jo sido jo ña'a c'ã nu ángele jo xifi e María:

—Mbeñegue c'o jo tsjapü Mizhocjimi e Savë c'ã in prima. Zö ya vi ts'inana, pero ya xo ndrrunte dya. Mi xijji que dya mi muxt'i, pero ya i pa'a 'ñanto zana ndrrizi 'ma mu ndrrunte. **37** Porque Mizhocjimi mi na nojo c'ã, sö'ö ra tsja'a texe c'o jã ngu ga ne'e angueze —eñe va mama c'ã nu ángele.

38 Jo mama e María:

—Ya rí bünc'ö dya, ngue c'lü ra tsjacü Mizhocjimi jã ngu nzī gui mangue. Ngueje c'ã mandago c'ã; nutscö rá cjagö jã ngu nzī ga ne'e.

'Ma mu nguarü gu ñavi, cjá nú ma'a c'ã nu ángele.

María visita a Isabel

39 Cjá nú mbedye e María jo ma'a c'ā da jñiñi c'ā pertencido a Judea, c'ā bübü c'ā t'eje. 40 Nu jñiñi c'ā, ji mi bübü nu e Zacarí. 'Ma mu zät'ä e María c'ā nú ngümü e Zacarí, jo zēnguate, cjá nú cjogü a mbo'lo. 41 'Ma mu dyärä e Savë mi zēnguate e María, jo tsja'a c'ā nu ts'imbane c'ā mi tū'lü e Savë gu 'ñömü c'ā nú feme. Cjá nú tsja'a c'ā nú Espíritu Mizhocjimi, mi cu 'ñünbü nú mü'bü e Savë. 42 Nguец'ü va ña'a na jens'e e Savë, va xifi e María:

—Xi ndrra gu bendecidots'lü Mizhocjimi que rí ngueje texe yo dyaja ndrrixü. Mi xo ra bendecido c'ā nu t'i'i c'ā gui tūgue. 43 ¿Cjó cu ru pensago que ru dyacügö ga cjanu Mizhocjimi vá êcje vá ni zēnguezü? Macu ngue'tsc'e rí mustü c'ā nu ts'it'i c'ā ra mbēzhi ín Jmugöji ra mandazüji. 44 'Ma nzí rvá ärägö 'ma mi zēnguate, iix cu 'ñömü c'ā ín ts'imbane gō c'ā o'lo ín femegö, porque mi cu mājä. 45 Nu'tsc'e gui crego c'ā nu jña'a c'ā jo pen'c'e Mizhocjimi; ngueje c'ā rgui mājägue c'ā. Porque ra zädä jā ngu nzí va mama —eñe va mama e Savë.

46 Cjá nú mama e María:

Mi na zö'ö Mizhocjimi, mi tí ötcö da pöjö cu texe ín mü'bü.

47 Mi tí məcjö, porque Mizhocjimi êvguégö libre.

48 Mi tí məcjö porque, zö dya fë cu valezügö, pero Mizhocjimi mi cu s'iyazügö. Ndrrizi nudya, texe c'lo yo cjë'ë c'lo va ëjë c'ā nu xoñijümü, ra mama yo te'e: “Nu ndrrixü c'ā, mi na jo'lo va tsjapü Mizhocjimi c'ā”, rga 'ñeñeji.

49 Porque gu dyacü Mizhocjimi c'lo mi na jo'lo.

Angueze sö'ö ra tsja'a texe c'lo ne'le; ojtjo xi daja c'ā ri chjëtjfi c'ā. Mi na jo'lo c'ā, dya fë cu cja'a c'lo dya ga jo'lo.

50 Ndrizi 'ma mu mbürü gu ngārā yo te'e c'ā nu
xoñijümü, Mizhocjimi juëtsē c'o yo te'e c'o
ätpä c'ā nú jña'a.

Jā ngu va tsja'a e María, jo mama que mi na jo'o Mizhocjimi,
mi xo i juëtsē yo te'e

51 Mizhocjimi cja'a yo mi na zö'ö, porque mi na
zëzhi angueze.

Cārā o te'e c'o mî cjäpü mi na nojo ga
mbeñets'ëjē nú mü'bü, pero Mizhocjimi cjäpü
dya ca valego c'ā mbeñeji.

52 Cārā o te'e c'o mandago, c'o mî cjäpü na
nojots'ëjē, pero Mizhocjimi fongü c'o, ngue
c'ü dya ca fë cu xi ra mbëzhiji.

Pero c'o yo te'e c'o dya cjäpü na nojo, rrná nojo
c'o, c'ā nú jmi'i Mizhocjimi.

53 Yo te'e c'o ts'li prövi c'o pārā bëzhiji na puncjü,
fös'lü Mizhocjimi c'o, nguecl'ü dya ca fë cu xi
ra bëzhiji.

C'lo pensago que dya fë cu bëzhiji, Mizhocjimi c'apü ra bëzhi texe c'lo.

54-55 Yo te'le yo cārā vā a Israel yo ma't'l'ü Mizhocjimi, mî fös'üji yo.

Mizhocjimi mî juëtsë yo, porque sido mbeñe jā ngu va mama angueze va xifi e Abra c'lā ín mboxgandegöji, 'ñeje c'lo yó t'l'i, 'ñeje c'lo yó bëche ru juëtsëji, dya ru jyanbüji,

eñe va mama e María va xifi e Savë.

56 Jo mezhe jñi zana, e María ji mi bübü c'lā nú ngumü e Savë. Cjā nú nzhogü gu ma'a a Nazaret nu jā ngu mi gueje nú jñiñi.

Nacimiento de Juan el Bautista

57 'Ma mu zädä c'lā ru zö'dyë e Savë, jo mus'lü c'lā nú ts'imbane. **58** Mi cu mājā e Savë. Xo i 'ñeje c'lo yo te'le c'lo mi chängumüji e Savë 'ñeje c'lo yó dyoji, mi xo gu mājji, 'ma mu dyäräji que Mizhocjimi vi juëtsë na puncjü e Savë, vi unü ru mus'lü da ts'imbane.

59 'Ma mu chjün, jo ëjë c'lo yo te'le c'lo ru circuncidago c'lā nu ts'imbane, ru mbëtspiji c'lā nu cuëro c'lā mi bö'slü c'lā nú ts'ins'lü c'lā nu ts'imbane. Xo gu ëjë c'lo yó dyoji e Savë. Mi ne ru chjü'sbüji e Zacarí c'lā nu ts'imbane, porque ji mi chjü'lü ga cjanu c'lā nú papa. **60** Gu ndrrünrü e Savë c'lā nú mama c'lā nu ts'it'i, gu mama:

—Iyö. Ra chjü'lü e Xuva.

61 Jo mama c'lo yó dyoji e Savë:

—¿Fë cu cja rí chjü'sbü ga cjanu? Macu dya cjó bübü yo ín dyoji c'lā ri chjü'lü e Xuva —eñe va mama c'lo yó dyoji e Savë.

62 Cjā nú tsjaji seña cu yó dyëji va dyönüji e Zacarí, fë cu ma tjü'lü c'lā mi ne'le ru chjü'sbü c'lā nú ts'it'i. **63** E Zacarí xo gu tsja'a da seña va dyörü da scuama. Cjā nú dyü's'lü ga cjanu c'lā nu scuama: "Nú tjü'lü ra chjü'lü e

Xuva'', eñe va dyü's'ü c'ã nu scuama. Mi cu dyäji texeji, c'já nú mamaji:

—Mbārã, ¿fë cu cja gu chjü'sbüvi ga cjanu nú tjü'ü? —mi eñeji.

64 Dangua jogü e Zacarí c'ã mi ngone, ndrru gu mbürü gu ña'a, jo unü da pöjô Mizhocjimi. **65** Nguец'ü c'o yo te'le c'o mi chängumüji e Zacarí mi cu züji, dya mi pãrã fë cu ru pensagoji. Nguец'ü texe c'ã yo jñiñi c'o pertenecido a Judea c'o jãrã c'ã t'eje, jo mbürü jo mamaji c'o mi na nojo c'o vi ts'a'a. **66** C'o yo te'le c'o mi ärä, mi mbeñets'ëjê nú mü'büji mi mamaji: “Mbārã, ¿fë cu mbëjê c'ã ra mbëzhi c'ã nu ts'imbane? Macu mî nädätjoji”, mi eñeji. Porque iix mi 'ñetse mi bübüvi Mizhocjimi c'ã nu ts'it'i.

El canto de Zacarías

67 Nú Espiritu Mizhocjimi gu 'ñünbü nú mü'bü e Zacarí, nguец'ü va mama c'o yo jña'a c'o jo unü Mizhocjimi ru mama:

68 Rí unügö da pöjô Mizhocjimi c'ã ín Jmugöji nutscöji rí menzumüji a Israel, porque jo juëtsquëgöji. Nudya ra ëjê ra ni mböxcöji nutscöji yó tezgöji, ra ngävgäji libre.

69 Mizhocjimi jo 'ñes'le daja c'ã mi na zëzhi c'ã ra ni ngävgäji libre.

Nu c'ã ra ëjê, ji ri mboxbëche c'ã ndrrü nu Davi c'ã mi ma't'ü Mizhocjimi.

70 Nguеje c'ã jo mama c'o yó profeta Mizhocjimi c'o mi cãrã mi jinguã. Porque Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'büji jo zofüji c'o yo te'le.

71 Jo mamaji que ra ngävgägöji libre Mizhocjimi, ngue c'ü dya fë cu xi ra tsjacüji c'o nugüji na ü'ü.

72 Jo mamaji que ra mbeñe Mizhocjimi ra tsja'a jã

ngu nzī va mama; ra s'iyazūji jā ngu nzī va s'liya c'o yo ín mboxgandegōji.

73 C'ā nu jñā'a c'ā jo mamats'ējē Mizhocjimi va xifi e Abra c'ā ín mboxgandegōji, ji ga cjanu c'ā: "Mejme rá cjagō yo rí xi'ts'i", eñe va mama Mizhocjimi.

74 Jo mama Mizhocjimi c'ā ra ngāvgāgōji libre c'ā yó dy'ē c'o ünngūji, ngue c'ū dya rá sūji rga ma't'ūji c'ā.

75 Nguéc'ū xo rá cjaji jā ngu nzī ga mama angueze c'o na jo'o; rá cjaji c'o, texe yo pa'a yo rí cārāji c'ā nu xoñijūmū,

eñe va mama e Zacarí.

76 E Zacarí cjá nú zofū e Xuva c'ā nú ts'it'i, jo xifi: Nu'tsc'e ín ch'itsc'ō, ngue'tsc'e nú profetats'ū Mizhocjimi c'ā búbū a jens'e.

Nu'tsc'e rí ot'ū rí zofū yo te'e, ngue c'ū 'ma ra ējē c'ā ín Jmugōji ra ni mandazūji, xama ya rguí ne'e yo te'e ra dyätāji c'ā.

77 Nu jyo te'e, ngueje yo jo juajjnū Mizhocjimi yo. Rí zofūgue yo, ngue c'ū ra ngārāji libre, ra perdonagoji c'o dya ga jo'o c'o cjaji.

78 Porque mî nezeji Mizhocjimi mî juētsquēji. Jo ndrrājā c'ā iix mi búbūvi a jens'e, ra ni dyacūji jya's'ü, ngue c'ū ra xogū ín mün'c'ōji rá pārāji Mizhocjimi.

79 C'o yo te'e c'o nzhodū c'ā nu bēnxōmū, c'o dya te'be majxi ra salvagoji, ra jñandrraji c'ā nu jya's'ü. Nguéc'ū ra s'ō'ō nza gá texezūji rá nzhodūji na jo'o c'ā nú 'ñi'i, xo rá cārāji na jo'o,

eñe va mama e Zacarí.

80 C'ā nu ts'it'i c'ā mi chjū'ū e Xuva, gu nocū gu te'e. Xo gu nzhodū na jo'o c'ā nú 'ñi'i Mizhocjimi. 'Ma ya vi bēzo, jo xōgū jo mats'ējē c'ā mborojo nu jā ngu dya

mi cārā o te'le. Ji mi bübü nu, hasta 'ma cjá mu zädä c'ā nu pa'a 'ma mu mbürü jo zofü c'o yó dyoji c'o ji ndrrí mi menzumü a Israel.

Nacimiento de Jesús

2 1 'Ma mu mus'üji e Xuva, mi emperador a Roma c'ā nu bēzo c'ā mi chjū'lū e César Augusto, mi mandago na puncjü o país. Da nu pa'a, e César Augusto jo mandago jo tsjaji da censo, texe nu jā ngu mi mandago. 2 C'ā nu censo c'ā, ngueje c'ā ot'ü va tsja'a c'o yo emperador. C'o yo pa'a c'o, mi cja'a gobernador e Cirenio a Siria. 3 'Ma mu ts'a'a c'ā nu censo, texe c'o yo te'le mi pē's c'ā ru möji nu jā ngu mi menzumü c'o yó mboxgandeji, ji ru ma dyü's'üji yó tjüji nu.

4-5 Mi bübü da bēzo c'ā mi chjū'lū e Juse; ji mi menzumü a Nazaret c'ā pertenecido a Galilea. Ya vi ñavi e María que ru chjüntüvi. 'Ma mu mbārā e Juse que mi ts'a'a c'ā nu censo, jo zidi e María jo mëvi ga ma a Belén c'ā pertenecido a Judea nu jā ngu mi menzumü c'ā ndrrü nu Davi mi jinguā. Ji gu mëvi nu, porque e Juse mi mboxbëche c'ā ndrrü nu Davi. Jo mëvi ru ma dyü's'üvi nú tjüvi nu. 'Ma mu mëvi, ya mi ndrrunte e María. 6 'Ma xi mi bübüvi a Belén, jo zädä c'ā nu pa'a 'ma ru zö'dyë. 7 Jo mus'ü c'ā nú ts'imbane c'ā ot'ü. Cjá nú mbös'üts'ëjë o bitu, cjá nú ngöbü nu jā ngu mi ñönü o burru 'ñeje o nzhünü. Porque dya ca mi jyadü c'ā nu meso nu jā ngu mi oxü c'o yo te'le.

Los ángeles y los pastores

8 Mi bëjxtjo c'ā nu jñiñi a Belén, mi cārā o mbörü c'ā batjü, mi förüji c'o yó ndrrëchjüji 'ma xömü. 9 'Ma mu mus'üji e Jesús, dangua 'ñetse daja nú ángele Mizhocjimi nu jā ngu mi cārā c'o yo mbörü. Y c'ā nú jya's'lü

Mizhocjimi mi juēs'i nu jā ngu mi cārāji. Nguec'ū anguezeji mi cu pizhiji. **10** Cjā nú ña'a c'ā nu ángele jo xifi c'o yo mbörü:

—Dya guì sūji. Dyärāji, rvá ěcjö rá ni xi'tsc'l'öji yo mi na zö'ö yo mi rgui mácjeji. Mi xo ra mājā yo te'e yo cārā texe c'ā nu xoñijümü. **11** Porque nudyā, ya mus'l'üji da ts'imbane c'ā nu jñiñi nu jā ngu mi menzumü c'ā ndrrü nu rēy Davi. Nu ts'it'li c'ā, ngueje e Cristo; ngue c'ā jo ndrrājā Mizhocjimi ra ni ngāmpc'l'āji libre c'ā; ixxi nguets'ëjē c'ā ín Jmugöji. **12** Nu yo rá xi'tsc'l'öji dya, ngueje yo rgui pāragueji c'ā nu ts'imbane; rí chöt'üji ri orü nu jā ngu ñönü o burru 'ñeje o nzhünü, ri bös'l'ü o ts'ibitu —eñe va mama c'ā nu ángele.

13 Nu jā ngu mi bübü c'ā nu ángele, dangua xo va 'ñetse na puncjü c'o yó mi ángeleji, mi xötpüji da sjörü Mizhocjimi mi mamaji:

14 Rí unüji na puncjü da pöjö Mizhocjimi c'ā mi na zö'ö c'ā bübü a jens'le. Porque mi cu ne gu mbös'l'ü yo te'e, ngue c'ü ra mājā nú mü'büji, ra ngārāji na jo'o,

eñe va xörü c'o yo ángele.

15 Cjā nú ma'a c'o yo ángele, gu möji ga ma a jens'le nu jā ngu vi 'ñeji. Nguec'ū c'o yo mbörü, ndrrí jyëztjo va mamaji:

—Rá cjacjuanaji rá möjö a Belén, rá ma nuji nu c'o ya ts'a'a c'o jo xitsiji c'o yó ángele Mizhocjimi —eñe va mamaji.

16 Nguec'ū ixx cu möji zacü, jo ma chöt'üji e María 'ñeje e Juse 'ñeje c'ā nu ts'imbane. C'ā nu ts'imbane ji mi orü nu jā ngu mi ñönü o burru 'ñeje o nzhünü.

17 Nguec'ū c'o yo mbörü, 'ma mu jñandrraji c'ā nu ts'imbane, jo zofüji texe c'o yo te'e c'o mi cārā nu, jo xifiji c'o yo jña'a c'o vi dyärāji fē cu ru mbēzhi c'ā nu ts'imbane. **18** C'o yo te'e c'o jo dyärā, jo pensagots'ëji: “Mbārā, ¿jā ngu rga cja'a yo?”, eñeji. **19** E María mi

**Jā ngu va tsja'a c'o yo mbörü, jo chöt'üji c'á nu ts'imbane
ji mi orü nu já ngu mi ñönü o burru 'ñeje o nzhünü**

sido mi mbeñe nú mü'bü texe c'o vi ts'a'a, dya gu
jyombeñe.

20 Jo nzhogü c'o yo mbörü, mi mamaji mi na zō'ö
Mizhocjimi. Xo gu xörüji da sjörü ma mbeñeji Mizhocjimi,

porque ma jo'lo c'lo vi dyäräji 'ñeje c'lo vi jñandrraji; ya vi ts'a'a jā ngu nzī va mama c'ā nu ángele va xijji anguezeji.

El niño Jesús es presentado en el templo

21 'Ma mu chjün, jo circuncidagoji c'ā nú ts'imbane e María, c'já nú chjü'sbüji nú tjü'ü e Jesús, jā ngu nzī va mama c'ā nu ángele 'ma dya be mi ndrrunte e María.

22-24 Jo zädä c'lo yo pa'a c'lo jo jogü e María jā ngu nzī ga mama c'ā nú lëy Mizhocjimi c'ā jo dyü's'ü e Moise. Nguec'ü e Juse 'ñeje e María jo mëvi ga ma c'ā nu ndrra 'nitsjimi a Jerusalén, mi sidyivi yeje o ts'imbaro ru unüvi c'lo yo mböcjimi, ngue c'ü ru mbä'sbäji Mizhocjimi. Porque mi mama c'ā nú lëy Mizhocjimi, 'ma ri ts'i prävi yo te'e, ra sö'ö ra mbeñeji Mizhocjimi, zö ri nguejxtjo yeje o ts'imbaro c'ā ra unüvi, o 'ma jiyö, yeje o juilo. 'Ma mu mëvi c'ā nu ndrra 'nitsjimi, ndrrí mi sidyivi c'ā nu ts'imbane e Jesús, ngue c'ü ru jizhivi c'ā nú jmi'i Mizhocjimi. Porque c'ā nú lëy Mizhocjimi ji mama ga cjanu: "Texe yo ts'it'i c'lo ot'ü ra mus'üji, ra pëpiji Mizhocjimi 'ma ya ra bëzoi", eñe ga mama c'ā nú lëy Mizhocjimi.

25 C'ā nu jñiñi a Jerusalén, mi bübü nu da bëzo c'ā mi chjü'ü e Simeón. Mi cja'a na jo'lo, xo mí ma't'tü Mizhocjimi. Mi tel'be ru ëjë c'ā nu te'e c'ā ru ni ngama libre c'lo yó dyoji c'lo ndrrí mi menzumü a Israel, ru unüji c'ā rví mäji nú mü'büji. C'ā nú Espíritu Mizhocjimi mi bübüvi e Simeón, mi 'ñünbü nú mü'bü. 26 Nú Espíritu Mizhocjimi ya vi tsjapü jo mbārā e Simeón que dya ru ndrrü'ü hasta 'ma c'já ru jñandrra c'ā nu te'e c'ā vi 'ñes'e Mizhocjimi ru ni ngama libre c'lo yo te'e.

27 Da nu pa'a, nú Espíritu Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü e Simeón jo ma'a c'ā nu ndrra 'nitsjimi. C'ā nu pa'a c'ā, ngueje c'ā nu pa'a 'ma xo gu ma'a nu e Juse 'ñeje e María jo zidyivi c'ā nu ts'it'i, jo ma jizhivi jā ngu nzī ma mama c'ā nú jñ'a'a Mizhocjimi. 28 Nguec'ü 'ma mu

cjogü e Juse 'ñeje e María a mbo'lo c'ã nu ndrra 'nitsjimi, jo dyörü e Simeón jo ndrres'li e Jesús, cjá nú unü da pöjö Mizhocjimi gu mama:

29 Nu'tsc'e gui Mizhocjimigue; nutscö in mbëfizügö.

Jyëzgui rá tügö dya, rá ma söyagö já ngu gui bünc'e. Porque ya ts'a'a nujyo gui mangue.

30 Ya rú jandragö dya, nu te'e nu gui chäcje ra ni ngävägögöjme libre.

31 Nujnu, ya gui xöcügue nu, ra ngama libre yo te'e yo cãrã texe c'ãnu xoñijümü.

32 Nujnu, ra xücü o jya's'lü c'ã nú mü'bü yo dya menzumü a Israel ngue c'ü ra mbã'c'ãji. Xo i 'ñeje yo menzumü vã a Israel yo in tegue, ra mbãrãji que mi na zë'ts'ligue, mi xo na jontets'ügue,

eñe e Simeón va ma't'lü Mizhocjimi.

33 E Juse 'ñeje e María mi cu dyävi, 'ma mu dyärävi c'lo yo jña'a c'lo vi mama e Simeón já ngu rva cja'a c'ã nú ts'it'ivi 'ma ru nocü. **34-35** E Simeón cjá nú dyötü Mizhocjimi ru mbös'lü e Juse 'ñeje e María. Cjá nú mama e Simeón va xifi e María c'ã nú mama e Jesús:

—Dyärã na jo'lo c'ã rá xi'tsc'ö dya. Mizhocjimi jo ndrjäjä nu ts'it'li ngue c'ü 'ma ya ra nocü, 'ñeje 'ma ra zofü yo te'e, ra 'ñetse já ngu ga mbeñe nú mü'büji. Yo ín dyocjöji yo menzumü vã a Israel, na puncjü anguezeji c'lo dya ra dyätpã nú jña'a nu, nguec'ü dya ra salvagoji. Xo rrnã puncjü c'lo ra dyätpã nú jña'a, nguec'ü ra salvagoji. Nu in ch'ligue, ra nuji na ü'ü nu, ra tsja'a na puncjü o te'e. Nguec'ü xo i 'ñetsc'e mi ta sufrego in mü'bügue, nza cja'a 'ma cjó cu ri tñhc'li da tjëdyi —eñe va mama e Simeón.

36 Mi bübü da ndrrixü c'ã mi 'ñünbü nú mü'bü Mizhocjimi, nguec'ü ma zofü c'lo yo te'e. Nu ndrrixü c'ã, mi chjü'ü e Ana. Mi ngueje daja nú t'ijjuë c'ã ndrü nu Fanuel, mi mboxbëche c'ã ndrü nu Aser. Angueze ya mi ts'inana. Ts'li vi ndrrü'ü c'ã nú xïra, vi mimivi yenchotjo

cjëlë. 37 Ndrrizi 'ma mu ndrrû'ü c'ã nú xîra, ya vi mezhe ochenta y cuatro cjëlë. Nu c'ã nu ts'inana, ji mi bÛbÛ c'ã nu ndrra 'nitsjimi, dya jã ngu mi pa'a. Mi ma't'Û Mizhocjimi 'ma ndrrempa 'ñeje 'ma xômÛ. Xo i bÛbÛ 'ma dya mi ñonÛ, mi ma't'Ûtjo Mizhocjimi.

38 'Ma xi mi bÛbÛ e Juse 'ñeje e María 'ñeje c'ã nu ts'imbane c'ã nu ndrra 'nitsjimi, jo ëjë e Ana jo ni ndrrät'ã c'ã nú jmivi, cjã nú dyötÛ da pÛjÛ Mizhocjimi. Cjã nú mbÛrÛ e Ana gu xifi c'o yo te'e, fë cu ru mbëzhi c'ã nu ts'it'i. Porque mi cãrã a Jerusalén jã ngu nzï te'e c'o mi te'be ru ëjë daja te'e c'ã ru ni ngama libre anguezeji.

El regreso a Nazaret

39 E Juse 'ñeje e María, 'ma ya vi tsjavi jã ngu nzï ga mama c'ã nú lëy Mizhocjimi, cjã nú nzhogÛ jo mëvi ga ma c'ã nú ngumÛvi a Nazaret, c'ã mi ngueje nú jñiñivi c'ã pertenecido a Galilea, mi sidyivi c'ã nu ts'imbane. 40 C'ã nu ts'it'i jo nocÛ, mi te'e na zezhi. Mi xo ma jo'o ma pensago nú ñi'i, xo mi pãrã na jo'o Mizhocjimi. Mizhocjimi mi fÛs'Û angueze.

El niño Jesús en el templo

41 Nujnu a Jerusalén, tsjë'ma tsjë'ma mi cjaji c'ã nu mbaxua c'ã chjÛ'lÛ Pascua. 'Ma ra zädã c'ã nu mbaxua, e Juse 'ñeje e María tsjë'ma mi pëvi nu.

42 'Ma ya mi ëdyi doce cjëlë e Jesús, e Juse 'ñeje e María jo zidyivi e Jesús jo möji a Jerusalén c'ã nu mbaxua. 43 'Ma mu nguarÛ c'ã nu mbaxua, e Juse 'ñeje e María jo mbedyevi a Jerusalén, jo nzhogÛ jo möji c'o dyaja te'e c'o xo vi 'ñeje a Galilea. Dya mi pãrãvi majxi vi nguejme e Jesús a Jerusalén. 44 Mi pëzhivi e Jesús ma dyoji c'o yó dyoji c'o ya xo vi mbedye c'ã nu mbaxua c'o ndrrï mi pÛji c'ã 'ñi'i. Nguец'Û dapa jo nzhodÛji c'ã nu 'ñi'i. 'Ma ya mu nzhã'lã, 'ma ya mu zät'lãji nu jã ngu ru oxÛji, cjã nú jyodÛvi e Jesús a ndrre'e c'ã yó dyoji. 'ñeje c'o mi

chängümüji. 45 Pero dya gu chöt'üvi. Nguец'ü 'ma mu jyas'ü, ndrru gu nzhogütjo jo mëvi ni yeje a Jerusalén, ru ma jyodüvi.

46 'Ma mu zö'ö jñipa ndrrizi 'ma mu mbedyevi a Jerusalén, cjá gu chöt'üvi e Jesús mi бүбү a mbo'lo c'á nu ndrra 'nitsjimi, ji ma jü'ü a ndrre'e nu já ngu ma cā'á c'lo yo xöpüte c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi. E Jesús ma jo ma dyärä c'lo yo jña'a c'lo mi mamaji, xo mi cja'a e Jesús mi cjavü o t'önü c'lo yo xöpüte. 47 C'lo yo xöpüte xo mi önüji e Jesús. Texe c'lo yo te'e c'lo mi ärä ma ñaji e Jesús c'lo yo xöpüte, jo mbäräji e Jesús mi pärä na jo'lo nú ñ'i, mi ma jo'lo ma ndrürnü. Nguец'ü mi cu dyäji jo mamaji:

—¿Jä ngue ni 'ñeje c'á pärä nu ts'it'i nu? Macu cjá ts'iquë —eñe ma mamaji.

Jä ngu va chöt'üji e Jesús, mi cjavü o t'önü c'lo yo xöpüte; c'lo yo xöpüte xo mi önüji e Jesús

48 E Juse 'ñeje e María, 'ma mu jñandrravi e Jesús ma jü'ü a ndrre'le c'ã yo xöpüte ma ñaji, dya mi pãrã fë cu ru pensagovi. E María iix cu xifi c'ã nú t'l'i:

—Nultsc'e ín ch'itsc'ö, ¿fë cu cja gui tsjacöbë ga cjanu? Macu nu in papague 'ñetscö mi tí sufregobe rgá jonc'ügöbe.

49 Cjá nú ndrrünrü e Jesús gu xifivi:

—Dya mi pë's c'ã mi ti jyongövi. ¿Cjo dya gui pãrãguevi, ji ngeuje vã c'ã nú ngumü mi Papagö pë's c'ã rá mimigö, rá cjangö c'ö ra xitscö? —eñe e Jesús va ndrrüntü c'ã nú mama, 'ñeje c'ã nú papa.

50 Anguezevi dya mi pãrãvi fë cu mi ne ru mama c'ö yo jña'a c'ö vi xifivi.

51 E Jesús jo dyätä c'ã nú papa 'ñeje c'ã nú mama, jo mbedyeji a Jerusalén jo möji a Nazaret. Sido mi ätä e Jesús c'ã nú papa 'ñeje c'ã nú mama. E María mi mbeñe nú mü'bü texe c'ö mi ts'a'a; dya mi jyombeñe. **52** E Jesús jo tele na jo'ö, mi xo mi pensago na jo'ö nú ñi'i. Mizhocjimi mi bübüvi angueze, mi jandrra mi ma jo ma tsja'a. Xo i 'ñeje yo tele, xo mi mamaji que mi ma jonte e Jesús.

Juan el Bautista predica en el desierto

3 1 Jo mezhe já ngu nzí cjë'ë, jo tsja'a emperador a Roma da bëzo c'ã mi chjü'ü e Tiberio César. 'Ma ya mi ëdyi quince cjë'ë c'ã mi emperador, ndrrí mi gobernador e Poncio Mbilato a Judea. E Herode mi gobernador a Galilea. E Lipe mi gobernador a Iturea 'ñe a Traconite. E Lisantias mi gobernador a Abilinia. **2** E Anás 'ñeje e Caifás mi mero ndrramböcjimi c'ö. C'ö yo pa'a c'ö, e Xuva c'ã mi ngeuje nú t'l'i c'ã ndrrü nu Zacarí, mi bübü c'ã mborojo nu já ngu dya mi cãrã o tele.

Da nu pa'a, Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü e Xuva, nguec'ü jo mbürü jo zofü c'ö yo tele. **3** Ji mi nzhodü

bëjxtjo c'ã nu ndrrareje a Jordán, mi xifi c'o yo te'le ru nzhogü nú mü'büji c'ã Mizhocjimi, ru jyëziji c'o dya ga jo'o c'o mi cjaji. Xo mi xifiji que ru jiji; ngueje angueze c'ã ru jichi c'o. Nu 'ma ru tsjaji ga cjanu, ru perdonago 'ma Mizhocjimi c'o na s'o'o c'o mi cjaji.

4 Mi jinguã mi bübü da profeta c'ã mi chjũ'ü e Saguía. Nu profeta c'ã, jo dyü's'ü da scuama, jo mama que ru ëjë da bëzo c'ã ri bübü c'ã mborojo, ru mafü na jens'le rva zofü c'o yo te'le, ru xifiji ga cjanu:

Rí jyëziji c'ã nu 'ñi'i c'ã dya ga jo'o c'ã gui tēpiji, c'ã mocü. Porque ya i tsjatjo ra ëjë c'ã ín Jmugöji c'ã ra ni mandazüji.

5 'Ma ra ëjë daja c'ã mandago, rí parejagogöji o 'ñi'i, y rí nzhocüji c'o yo 'ñi'i c'o mocü. Ji xo rga cjatjots'üji nu, rí chēpiji c'ã nu 'ñi'i c'ã na jo'o.

6 Porque ra ëjë nu c'ã jo juajjnü Mizhocjimi ra ni ngama libre yo te'le texe c'ã nu xoñijümü, ru lñeñe c'ã nu bëzo rva zofü c'o yo te'le. Ji ga cjanu va dyü's'ü e Saguía c'ã scuama c'ã ru mama c'ã nu bëzo c'ã ru ëjë. Nguec'ü 'ma mu mbürü e Xuva jo zofü c'o yo te'le, jo zädä c'ã nu jña'a c'ã vi dyü's'ü e Saguía.

7 Na puncjü o tele c'o mi pedye c'ã yó jñiñiji, mi pöji nu jã ngu mi bübü e Xuva, ngue c'ü ru jichiji c'ã nu ndrrareje a Jordán, ru tsja'a e Xuva. Nguec'ü jo mama e Xuva va xifi c'o yo te'le:

—Nza cjatjots'üji o c'ijmi, mi na s'otscl'ejji. ¿A poco cjó cu xi'tsc'ejji 'ma rí ëcjeji rí ni jigueji, nu'ma, dya ra castigaots'üji 'ma Mizhocjimi? Iyö, dya ga cjanu. 8 Rí xi'tsc'öji ni stago ra nzhogü in mü'büji c'ã Mizhocjimi, y rí tsjagueji na jo'o, ngue c'ü ra lñetsets'ëjë ya nzhogü in mü'büji. Gui pēzhgueji ra recibidots'üji Mizhocjimi, porque nú mboxbēchets'üji e Abra. Pero rí xi'tsc'öji, dya ca rí pensagogueji majxi ni stago ra recibidots'üji. Porque mi na nojo Mizhocjimi. Nguec'ü 'ma dya ra nzhogü in mü'büji rí

dyätäji, sö'ö angueze ra tsjapü yo ndrrojo yo bodü vā, ra mbëzhi o te'e c'lo ra jñu's'lü e Abra, xo ra dyätäji Mizhocjimi já ngu va tsja'a angueze.

9 'Xo i nza cjatjots'üji o za'a c'lo dya ca ga jo'lo c'lo quis'i, c'lo ya i jünpütjoji o t'ëzi c'lā nú ngua'a, porque ya ra dyö'büji ra dyocüji cu texe c'lo yó dyüza. Texe c'lo yo za'a c'lo dya ga jo'lo c'lo quis'i, ya i bübü ra dyocüji, cjä rrrnú dyüt'üji c'lā sivi. Ji xo rga cjatjonu rga tsja'c'üji, nu 'ma dya ra nzhogü in mü'büji c'lā Mizhocjimi.

10 C'lo yo te'e jo mbürü jo dyönüji e Xuva, mi mamaji:

—¿Fë cu mbëjë c'lā ni stago rá cjaime 'ma?

11 Cjä nú ndrrürü e Xuva jo xifiji:

—Nu c'lā cājā yeje yó päjjna, ra unü da päjjna nu te'e c'lā dya cājā. Nu c'lā pë's'i fë cu ra zi'i, ra unü c'lā nu te'e c'lā dya pë's'i fë cu ra zi'i —eñe va mama e Xuva.

12 Xo gu ëjë já ngu nzī te'e c'lo mi cobra o plaza c'lā yo te'e c'lo fë cu ndrri mi pö'ö, jo ëji ru ni jiji c'lā nu ndrrareje. Anguezeji jo dyönüji e Xuva:

—Xöpüte, ¿fë cu mbëjë c'lā ni stago rá cjağöjme?

13 Cjä nú ndrrürü e Xuva jo xifiji:

—Rí cobrageji já ngu nzī ga mama c'lo yo lëy; dya ca xi rí jñu'sbüji rgu cobraji —embeji c'lo yo te'e c'lo mi cobra o plaza.

14 Xo i 'ñeje c'lo yo tropa romano, gu tsjaji o t'önü jo mamaji:

—Nutscöjme, ¿fë cu mbëjë c'lā xo ni stago rá cjağöjme?

Cjä nú ndrrürü e Xuva gu xifiji:

—Bübü 'ma gui pizhiji yo te'e, o 'ma jiyö, gui pechpeji o bëchjine ngue c'lü ra jyä'pç'läji o merio. Pero dya ca rí tsjaji ga cjanu. Rí tsejmeji conforme c'lo in rayaji c'lo gui töji —eñe e Xuva va xifi c'lo yo tropa romano.

15 C'lo yo cjë'ë c'lo, c'lo yo te'e c'lo mi israelita mi tel'beji que ru ëjë daja bëzo c'lā ru ni ngama libre anguezeji. Nguec'lü jo mbürü jo pensagoji e Xuva, mi önüts'ë nú

mül'büji cjo mi ngueje angueze c'ā vi 'ñes'le Mizhocjimi ru ni ngamaji libre. **16** Jo mama e Xuva jo xifi c'o yo te'le:

—Bübü o lamu c'o tsājā c'o yó mbëfi, fë cu ndrrí ma bëfi c'o cjaji, hasta xüpcüji c'o yó mbocua c'ā nú lamu ga mbös'lü. Nutscö ni fë cu ri fëtscö rá fösc'ö ga cjanu, nu c'ā cjá ra ëjē. Porque mî fëzhi na nojo angueze; nutscö xi ndrra menuzügö que rí ngueje da mbëfi. Nutscö rí jichi c'ā ndrreje yo te'le. Pero nu c'ā cjá ra ëjē, ra dya'c'üji nú Espíritu Mizhocjimi c'ā ri nza cja da sivi.

17 Xi gu sido gu ña'a e Xuva jo xifi c'o yo te'le:

—Chjëtjfi nza cja da bëzo 'ma jät'lä c'o yó ndrrëjxü, ra jñü c'ā nú yëlgo, cjá rnú mbitsi na jo'lo c'o yó ndrrëjxü. C'o yo ndrrëjxü ra ma dyüt'lü c'ā nú t'öjümü c'o, pero c'o yo paxa ra ndrrüt'lü cu sivi c'o. Ji xo rga cjatjonu rga tsja'a nu bëzo c'ā cjá ra ëjē. Ya i бүбү angueze ra tsjapü nú te'le c'o ra nzhogü nú mül'bü, pero c'o dya ra nzhogü nú mül'bü, ya i бүбү ra dyüt'lüji a sivi c'ā dya ra juench'e —eñe va mama e Xuva.

18 Nujyo jña'a yo, ngueje yo jo mama e Xuva va xifi c'o yo te'le, que ru ëjē da te'le c'ā ru ni ngama na jo'lo anguezeji. Y na puncjü c'o dyaja jña'a c'o xi gu xifiji.

19 E Xuva xo gu zofü e Herode c'ā mi gobernador a Galilea, jo xifi ru jyëzi c'o na s'lo'lo c'o mi cja'a, ru nzhogü nú mül'bü c'ā Mizhocjimi. Porque e Herode mi cja'a c'o dya ga jo'lo, mi бүбүts'ëfi c'ā nú jmute. C'ā nú jmute mi chjü'lü e Herodías; mi ngueje nú su'u e Lipe c'ā mi ngueje nú cjuärjma e Herode. Na puncjü c'o ndrrí ma s'lo'lo c'o vi tsja'a e Herode. **20** 'Ma mu zofü e Xuva e Herode, jo mbecuë e Herode, xi ndrra gu jñu's'lü c'ā jgu tsja'a, jo mandago jo ma ngot'lüji a förü e Xuva.

El bautismo de Jesús

21 'Ma dya be mi cot'lüji e Xuva c'ā nu förü, 'ma xi mi jichi c'o yo te'le c'ā nu ndrrareje a Jordán, xo gu ëjē e Jesús ru ni jil'i, ru tsja'a e Xuva ru jichi. E Jesús 'ma mu

nguarü jo ji'li, cjá nú ma't'ü Mizhocjimi. 'Ma mi nzhä't'ä ma ma't'ü Mizhocjimi, jo xogü a jens'le. 22 Y gu zöbü nú Espiritu Mizhocjimi c'ä jo 'ñetse nza cja da mbaro, jo ëjë jo ni ndrägä a xes'le e Jesús. Jo dyäräji daja jña'a c'ä mi ña'a a jens'le mi mama:

—Ijxi ngue'tscl'e ín Ch'itscl'ö, mi tí s'iyats'ü, mi tí netscl'ö, porque gui cjague na jo'lo —eñe c'ä nu jña'a c'ä vi 'ñeje a jens'le.

Los antepasados de Jesucristo

23 'Ma mu mbürü e Jesús jo zofü c'lo yo te'le, ya mi ëdyi treinta cjël'ë. C'lo yo te'le mi mamaji e Jesús mi ngueje nú t'li'i e Juse.

E Juse ji mi t'li'i c'ä ndrrü nu Elí.

24 E Elí ji mi t'li'i c'ä e Matat.

E Matat ji mi t'li'i c'ä e Leví.

E Leví ji mi t'li'i c'ä e Melqui.

E Melqui ji mi t'li'i c'ä e Jana.

E Jana ji mi t'li'i c'ä e Juse.

25 E Juse ji mi t'li'i c'ä e Matatías.

E Matatías ji mi t'li'i c'ä e Amós.

E Amós ji mi t'li'i c'ä e Nahúm.

E Nahúm ji mi t'li'i c'ä e Esli.

E Esli ji mi t'li'i c'ä e Nagai.

26 E Nagai ji mi t'li'i c'ä e Maat.

E Maat ji mi t'li'i c'ä e Matatías.

E Matatías ji mi t'li'i c'ä e Semei.

E Semei ji mi t'li'i c'ä e Juse.

E Juse ji mi t'li'i c'ä e Judá.

27 E Judá ji mi t'li'i c'ä e Joana.

E Joana ji mi t'li'i c'ä e Resa.

E Resa ji mi t'li'i c'ä e Zorobabel.

E Zorobabel ji mi t'li'i c'ä e Salatiel.

E Salatiel ji mi t'li'i c'ä e Neri.

- 28** E Neri ji mi t'li'li c'ā e Melqui.
 E Melqui ji mi t'li'li c'ā e Adi.
 E Adi ji mi t'li'li c'ā e Cosam.
 E Cosam ji mi t'li'li c'ā e Elmodam.
 E Elmodam ji mi t'li'li c'ā e Er.
- 29** E Er ji mi t'li'li c'ā e Josué.
 E Josué ji mi t'li'li c'ā e Eliezer.
 E Eliezer ji mi t'li'li c'ā e Jorim.
 E Jorim ji mi t'li'li c'ā e Matat.
- 30** E Matat ji mi t'li'li c'ā e Leví.
 E Leví ji mi t'li'li c'ā e Simeón.
 E Simeón ji mi t'li'li c'ā e Judá.
 E Judá ji mi t'li'li c'ā e Juse.
 E Juse ji mi t'li'li c'ā e Jonán.
 E Jonán ji mi t'li'li c'ā e Eliaquim.
- 31** E Eliaquim ji mi t'li'li c'ā e Melea.
 E Melea ji mi t'li'li c'ā e Mainán.
 E Mainán ji mi t'li'li c'ā e Matata.
 E Matata ji mi t'li'li c'ā e Natán.
- 32** E Natán ji mi t'li'li c'ā e Davi.
 E Davi ji mi t'li'li c'ā e Saí.
 E Saí ji mi t'li'li c'ā e Obed.
 E Obed ji mi t'li'li c'ā e Booz.
 E Booz ji mi t'li'li c'ā e Salmón.
 E Salmón ji mi t'li'li c'ā e Naasón.
- 33** E Naasón ji mi t'li'li c'ā e Aminadab.
 E Aminadab ji mi t'li'li c'ā e Aram.
 E Aram ji mi t'li'li c'ā e Esrom.
 E Esrom ji mi t'li'li c'ā e Fares.
 E Fares ji mi t'li'li c'ā e Judá.
- 34** E Judá ji mi t'li'li c'ā e Jacob.
 E Jacob ji mi t'li'li c'ā e Isa.
 E Isa ji mi t'li'li c'ā e Abra.
 E Abra ji mi t'li'li c'ā e Taré.
 E Taré ji mi t'li'li c'ā e Nacor.

- 35 E Nacor ji mi t'li' c'ā e Serug.
 E Serug ji mi t'li' c'ā e Ragau.
 E Ragau ji mi t'li' c'ā e Peleg.
 E Peleg ji mi t'li' c'ā e Heber.
 E Heber ji mi t'li' c'ā e Sala.
- 36 E Sala ji mi t'li' c'ā e Cainán.
 E Cainán ji mi t'li' c'ā e Arfaxad.
 E Arfaxad ji mi t'li' c'ā e Sem.
 E Sem ji mi t'li' c'ā e Noé.
 E Noé ji mi t'li' c'ā e Lamec.
- 37 E Lamec ji mi t'li' c'ā e Matusalén.
 E Matusalén ji mi t'li' c'ā e Enoc.
 E Enoc ji mi t'li' c'ā e Jared.
 E Jared ji mi t'li' c'ā e Mahalaleel.
 E Mahalaleel ji mi t'li' c'ā e Cainán.
- 38 E Cainán ji mi t'li' c'ā e Enós.
 E Enós ji mi t'li' c'ā e Set.
 E Set ji mi t'li' c'ā e Ada.
 E Ada ji mi t'li' c'ā Mizhocjimi porque jo tsja'a
 Mizhocjimi jo dyät'ä.

Jesús es tentado por el diablo

4 1 C'ā nú Espíritu Mizhocjimi mi cu l'nünbü nú mü'bü e Jesús, nguec'ü va mbes'le c'ā nu ndrrareje a Jordán, jo ma'a c'ā mborojjo nu jā ngu dya cjó mi nzheñe. Porque ji ngueje nu vi jíchi nú Espíritu Mizhocjimi ru ma'a. 2 Jo mezhe nu, da cuarenta pa'a. Ndrri xo mi bübü nu c'ā nu diablo, nu c'ā dya ga jo'o, mi ü't'ü e Jesús mi xifi que ru tsja'a c'o dya ga jo'o. C'o yo cuarenta pa'a, dya fë cu gu zili e Jesús. !Ma ya vi cjogü c'o yo pa'a c'o, jo zant'a. 3 Nu c'ā dya ga jo'o, gu xifi e Jesús:

—Ngue'tsc'le nú T'lits'ü Mizhocjimi, nguec'ü rí xifigue yo ndrrojo ra mbëzhiji o tjömëch'i rí sigue —eñe va mama nu c'ā dya ga jo'o.

4 Jo ndrrürü e Jesús jo xifi nu c'ã dya ga jo'lo:

—Dya rá ä'tc'ägö c'ã gui xitscö. Porque c'ã jüs'ü nú jña'a Mizhocjimi ji mama ga cjanu, que dya nguechjo c'lo rá sigöjme c'ã rga cãrãgöjme. C'ã xi ndrra ni stago, ngueje c'ã rá cjangöjme texe já ngu nzí ga mama nú jña'a Mizhocjimi.

5 Cjá nú tsja'a nu c'ã dya ga jo'lo, jo zidy e Jesús gu nguñs'ivi nu já ngu mi ma jens'le. Jo mezhevi da ts'indrrajme nu, jo tsja'a nu c'ã dya ga jo'lo, jo jíchi e Jesús texe c'lo yo jñiñi c'lo búbü c'ã nu xoñijümü. 6 Cjá nú xifi:

—Nu'tsc'le sêlê, rá da'c'lü rí mandagogue texe yo jñiñi yo gui jandrrague. Xo rá da'c'lü texe yo mi na jo'lo yo búbü c'ã yo jñiñi. Texe yo, ya ch'acügö yo. Nguец'ü sô'ö rá unügö nu c'ã rá ne rá unügö. 7 Nu 'ma rí ndrrüñijmögue c'ã ín jmigö rí matcügö, nu'ma, rí tsjague in tsjacje texe yo gui jandrra —eñe va mama nu c'ã dya ga jo'lo.

8 Cjá nú ndrrürü e Jesús jo xifi:

—Nu'tsc'le dya ga jots'le, dya rá ma'tc'ügö. Porque ya i jüs'ü nú jña'a Mizhocjimi c'ã mama que rá ndrrüñijmögöjme rá ma't'üjme Mizhocjimi c'ã búbü a jens'le; nguechjo angueze rá mbeñejme, eñe nu c'ã nú jña'a Mizhocjimi.

9 Ndrro gu yepe ndrro gu tsjatjo nu c'ã dya ga jo'lo, jo zidy e Jesús ga ma a Jerusalén, jo 'ñe's'le c'ã daja c'lo yo torre c'ã xi ndrra ma trrajens'le c'lo mi bóbü c'ã nu ndrro 'nitsjimi, jo xifi e Jesús:

—Ngue'tsc'le nú T'lits'ü Mizhocjimi, nguec'ü na jo rí dyacügue dya ga ma a jümü. 10 Porque ji xo i jüs'ü ga cjanu c'ã nú jña'a Mizhocjimi:

Mizhocjimi ra ndrrejã c'lo yó ángele, ra ëji ra ni mböxc'üji.

11 Ra ni penchcl'iji ngue c'lü 'ma rí sät'ägue a jümü, dya fê cu rí tsja'a, dya xo rí jñönt'ü in cua'a c'ã yo ndrrojo yo búbü nu, eñe ga mama c'ã ya i jüs'ü. Nguец'ü na jo'lo rí dyacügue

ndrrizi vā hasta a jūmū —ēñe va mama nu c'ā dya ga jo'o, va xifi e Jesús.

12 Cjā nú ndrrünrü e Jesús jo xifi:

—Dya rá cjagö c'ā gui xitscö. Porque ya xo i jūs'lü que dya rá rrezgajme nú jña'a Mizhocjimi c'ā bübü a jens'le, enzegöjme. Nguец'lü dya rá dacü ga ma a jūmū para rá nugö cjo ra mböxcügö Mizhocjimi —ēñe va mama e Jesús.

13 Nu c'ā dya ga jo'o, dya mi pārā fē cu xi ru xifi e Jesús pa ru tsja'a c'o na s'o'o. Nguец'lü va c'ueñe jā ngu nzī pa'a, cjā rrrnú nzhogü ni yeje, fē cu xi ru ni xifi ru tsja'a.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

14 E Jesús cjā nú nzhogü jo ma'a ga ma a Galilea. Mi bübüvi angueze cu texe c'ā nú juërса c'ā nú Espiritu Mizhocjimi. Nguец'lü texe c'ā yo jñiñi c'o pertenecido a Galilea, c'o yo te'le jo mbürü gu mamaji c'o ma jo'o c'o mi cja'a e Jesús. 15 Mi pa'a e Jesús ndrrí daja jñiñi, ji mi sāt'ä c'ā 'nitsjimi, mi xöpü c'o yo te'le c'o mi jmurü nu. Texe c'o yo te'le, 'ma ra dyäräji c'o yó jña'a Mizhocjimi c'o mi xifiji, mi mamaji:

—Nu bëzo nu, mi na jo'o ga xöcüji —ēñe ma mamaji.

Jesús en Nazaret

16 C'o yo te'le c'o cārā a Israel sūpüji da nu pa'a nu ngo'o, dya pēfiji. Da nu pa'a e Jesús jo ma'a a Nazaret nu jā ngu mi menzumü. 'Ma mu zädä c'ā nu pa'a c'ā mi söyaji, e Jesús jo ma'a c'ā nu 'nitsjimi c'ā mi bübü nu, porque chjüma chjüma mi pa'a c'ā 'nitsjimi. 'Ma mu zāt'ä, cjā nú cjogü a mbo'o, cjā nú mimi. 'Ma mu zädä c'ā nu ndrräjme c'ā ru xörüji nú jña'a Mizhocjimi c'o vi dyü's'ü c'o yo profeta, cjā nú böbü e Jesús ru xörü. 17 Cjā nú unüji e Jesús c'ā nu scuama c'ā mi jūs'lü c'o yo jña'a c'o

vi dyü's'lü c'ã ndrrü nu Saguía c'ã mi profeta. Mi 'mäs'lã c'ã nu scuama. E Jesús jo ndrrë'ë c'ã nu scuama, c'ã nú xücü, gu xörü nu já ngu mi jüs'lü ga cjanu:

18 Nú Espíritu Mizhocjimi rí dyocjöbe nu, porque jo 'ñexquegö.

Jo 'ñexquegö rá zofü c'ö yo te'e c'ö fë cu bëzhi, rá xicöji o jña'a c'ö rguí mäji.

Jo ndrräcjö rá c'apü ra mäjä c'ö yo te'e c'ö mí sentio nú mü'bü.

Xo gu ndrräcjö rá zofü c'ö yo te'e c'ö dya cārã libre, rá xifiji já ngu rga sö'ö ra ngārãji libre.

C'ö yo te'e c'ö ndrrëzhö, rá c'apü ra jñandrraji.

C'ö yo te'e c'ö mí sufrego, rá fös'lügö ngue c'lü dya ca ra sufregoji.

19 Jo ndrräcjö rá xifi yo te'e que ya zädä c'ö yo pa'a c'ö jo mama Mizhocjimi ra juëtsë anguezeji.

20 'Ma jo nguarü jo xörü, c'ã nú mbäs'lã c'ã nu scuama, c'ã nú nzhopcütjo jo unü c'ã nu bëzo c'ã mi pëfi c'ã nu 'nitsjimi. C'ã ndrru nú mimi ru xöpü c'ö yo te'e. Texe c'ö mi cārã a mbo'ö c'ã nu 'nitsjimi mi mi cjinch'lïji e Jesús, mi pëtsaji fë cu mbëjë c'ö ru mama. **21** C'ã nú ña'a e Jesús gu xifiji:

—Nujnu nú jña'a Mizhocjimi nu c'ã rü xörügö, ya zädäts'lüji dya, porque ngueje yo rí c'agö yo —eñe va mama.

22 C'ö yo te'e, mi dyäji mi mamaji:

—Mi na jo'ö yo jña'a yo mama nu bëzo, pero ¿já ngu va mbārã nu? Macu ngueje nú t'l'i c'ã ndrrü nu Juse c'ã ndrrí ín dyocjöji.

23 Jo mama e Jesús jo xifiji:

—Gui pārãji c'ã nu jña'a c'ã rí mangöji: “Nu'tsc'le doctor, ot'lü rí jocüts'ëc'je c'ã nu nguijyeme c'ã gui sögue, c'ã rri jocü c'ö dyaja te'e”, eñe c'ã nu jña'a c'ã rí mangöji. C'ã nu jña'a c'ã, pe gui pensagots'ëji c'ã in

mü'büji dya. Pe xo gui ne'le rí xitscöji ga cjanu: “Rú äräjme gui tsjague o milagro 'ma mi bünc'e a Capernaum, macu dya gui cjague yo milagro vā c'ā ín jñiñgöji”, rí 'ñenzgöji.

24 Jo sido jo ña'a e Jesús, jo mama:

—Dyäräji na jo'o c'ā rá xi'tsc'öji. Yo tele, dya cö'tbüji 'ñi'i da profeta 'ma ngueje nú dyots'ëji. **25** Dyäräji na jo'o c'ā xo rá xi'tsc'öji. Ya gui pāräji jā ngu ma cja'a mi jinguā 'ma mi bübü c'ā ndrrü nu profeta Elía. Jo mezhe jñi cjë'ë ndrre'le, c'ā dya gu 'ñeje o dyebe, nguec'ü jo ëjē da trrantjijmi. C'lo yo cjë'ë c'lo, mi cārā vā a Israel na puncjü o ndrrixü c'lo ya vi ndrrü'ü nú xīra. **26** Pero dya mi ngueje ni rí daja anguezeji c'lo jo xifi Mizhocjimi e Elía ru ni mbös'ü. Jo xifi jo ma'a a Sarepta c'ā bëchi büntjo a Sidón, jo ma mbös'ü da ndrrixü nu c'ā vi ndrrü'ü nú bëzo, macu dya mi menzumü a Israel c'ā nu ndrrixü.

27 'Xo i 'ñeje c'lo yo cjë'ë 'ma mi bübü c'ā nu profeta Seo, mi cārā vā a Israel na puncjü o tele c'lo mi söl'ö c'ā nu nguijyeme c'ā chjü'sbüji o lepra. Pero dya cjó xo gu jogü ni rí daja anguezeji. Nguechjo e Naamán c'ā mi menzumü c'ā nu país a Siria c'ā jo jogü —eñe e Jesús va xifi c'lo yo tele.

28 C'lo mi cārā c'ā nu 'nitsjimi, 'ma mu dyäräji c'lo yo jña'a c'lo, mi cu zi'ch'i nú mü'büji gu mbecuëji. **29** Cjā nú böbüji, cjā nú fongüji e Jesús, jo zidyiji c'ā nú ñi'i c'ā nu dyä'ä nu jā ngu mi jäs'ä c'ā nu jñiñi, ngue c'ü ru ma pā'maji ga ma a jümü. **30** Pero e Jesús jo cjogütjo a ndrre'le anguezeji, cjā nú ma'a.

Un hombre que tenía un espíritu malo

31 E Jesús jo pama jo ma'a ga ma a Capernaum c'ā mi ngueje da jñiñi c'ā pertenecido a Galilea. Chjüma chjüma c'lo yo sūmpa 'ma mi jmurüji, mi pa'a e Jesús c'ā nu 'nitsjimi, mi pa xöpü c'lo yo tele. **32** C'lo yo tele, 'ma mu

dyäräji c'o yo jña'a c'o mi mama e Jesús, mi dyäji mi pensagots'ëji:

—Dya já ngu rí äragöji ri ña'a ga cjanu da te'e —mi eñeji.

Porque c'o yo jña'a c'o mi mama e Jesús, jo mbäräji que dya cjó vi xöpü e Jesús c'o; mi 'ñetse iix mi päxtjots'ëjë na jo'o c'o já ngu ga cja'a.

Já ngu ma tsja'a e Jesús, mi xöpü nú jña'a Mizhocjimi
c'o yo te'e c'o mi pa'a c'ã yo 'nitsjimi

33 C'ã nu 'nitsjimi, mi bübü nu da bëzo c'ã vi ngägã

daja nú ndrrājma e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo. Nu c'ā nu ndrrājma, dangua tsjapü gu mafü na jens'e c'ā nu bëzo.

34 Jo mama:

—Nultsc'e Jesús gui menzumü a Nazaret, ¿fë cu cja vá ëcje vá ni huench'e a ndrre'e nujuā jā ngu rí bünc'ö? ¿Cjo vi 'ñecje rí ni tsjacüjme rá ma sufregogöjme, nutscöjme rí ndrrājmajme? Nutscö rí pā'c'ō; ngue'tsc'e nú T'its'lü Mizhocjimi, gui ätpä texe nú jña'a nu c'ā xil'ts'i.

35 E Jesús jo huënch'i c'ā nú s'ondrřejma nu c'ā dya ga jo'lo, jo xifi:

—Tso't'lü in tele. Pedye c'ā nu bëzo nu jā ngu gui bübü.

C'ā nú ndrrājma nu c'ā dya ga jo'lo, jo tsjapü c'ā nu bëzo jo nügü a jümü, a ndrre'e c'ā yo tele c'lo mi cārā. Cjā nú mbedye c'ā nu ndrrājma; dya fë cu xi gu tsjapü c'ā nu bëzo. **36** Mi cu pizhi c'lo yo tele, 'ma mu mbārāji ya vi jogü c'ā nu bëzo, cjā nú mamaji:

—Mbārā, ¿fë cu fëzhi nu bëzo nu? Macu xifi que ra mbedye yó ndrrājma nu c'ā dya ga jo'lo, nza cja 'ma fë cu ri fëzhi, xo i 'ñeje c'ā ri pë's'i o juërса. Y nu jyo s'ondrřejma ärāji, cjā na mbedyeji —eñe va mama c'lo yo tele.

37 Ndrrizi 'ma, texe c'ā yo jñiñi c'lo pertenecido a Galilea, mi mamaji c'lo mi cja'a e Jesús.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

38 'Ma mu nguarü gu ña'a e Jesús c'ā nu 'nitsjimi a Capernaum, cjā nú böbü jo mbedye nu, jo ma'a c'ā nú ngumü da bëzo c'ā mi chjü'lü e Simu. C'ā nú to'lo e Simu, mi sö'ö da pa'a c'ā mi ma zëzhi. 'Ma mu zät'ä e Jesús, jo tsja'a c'lo yo menzumü jo dyötüji e Jesús que ru jocü c'ā nu ndrrixü. **39** Cjā nú cjogü e Jesús nu jā ngu mi orü c'ā nu ndrrixü. Cjā nú huënch'i c'ā nu pa'a, jo xifi ru c'ueñe. Ijx cu jogü c'ā nu ndrrixü jo nanga, cjā nú jocü c'lo jo ziji.

Jesús sana a muchos enfermos

40 'Ma ya ma quibi e jyarü, ma ējē na puncjü c'lo yo te'le, ma siji c'lo yó dyoji c'lo mi sö'ö fē cū ndrrí ma nguijyeme, ma sinpiji e Jesús. Nguец'ü e Jesús mi juētsē c'lo mi sö'dyē, mi ē's'ē yó dyē'ē nzī daji, iix mi c'ueñe c'ā mi sö'dyēji. 41 Na puncjü c'lo yo te'le c'lo vi ngāgā yó s'ondrrājma nu c'ā dya ga jo'lo, jo fombgüji c'lo, jo tsja'a e Jesús. Nzī ma mbedye c'lo yo s'ondrrājma, nzī ma ñaji mi mamaji:

—Rí pā'c'öjme nguец'le nú T'lits'ü Mizhocjimi —ēñe va mama c'lo yo ndrrājma.

E Jesús mi huēnch'i c'lo yo s'ondrrājma, dya mi jēzi xi ra ñaji, porque mi pā'rāji que mi ngueje e Jesús c'ā vi 'ñes'e Mizhocjimi ru ni ngama libre c'lo yo te'le.

Jesús predica en Galilea

42 'Ma ya mu jyas'ü, jo mbedye e Jesús gu ma'a nu jā ngu mi mborojo, nu jā ngu dya cjó mi nzheñe. Nguец'ü c'lo yo te'le mi pa jodüji e Jesús. 'Ma mu chöt'üji, mi sümjmüji, mi xifiji que dya ru zogüji anguezeji. 43 Cjā nú ndrrürü e Jesús jo xifi c'lo yo te'le:

—Pē's c'ā rá magö c'lo dyaja jñiñi, xo rá ma zofü c'lo yo te'le c'lo cārā nu, rá xifiji jā ngu rga sö'ö ra tsjaji yó te'le Mizhocjimi c'ā mero mandago. Ngueje c'ā vi ndrräcjö Mizhocjimi rá ni cjagö —ēñe va mama e Jesús.

44 Cjā nú ma'a angueze c'ā yo dyaja jñiñi c'lo pertenecido a Galilea, ji mi pa'a c'ā yo 'nitsjimi, mi pa xöpü c'ā nú jña'a Mizhocjimi c'lo yo te'le.

La pesca milagrosa

5 1 Da nu pa'a, e Jesús mi bübü c'ā nú 'ññü c'ā nu zafü c'ā chjū'ü Genesaret. Jo dyēnpi na puncjü o te'le. 'Ma mu säji nu jā ngu mi bübü e Jesús, mi mi chütüji ngue c'ü ru sö'ö ru dyärāji na jo'lo nú jña'a

Mizhocjimi c'ã mi mama e Jesús. 2 E Jesús jo jñandrra yeje bü'ü c'o ma o'o c'ã nú 'ñünü c'ã nu zafü. C'o yo mbajjmō ya vi mbes'leji c'ã yó büji, mi pe'ch'leji c'o yó xicaji. 3 E Jesús jo dat'ü c'ã daja c'o yo bü'ü; c'ã nu bü'ü, mi ngueje nú cjaja e Simu. E Jesús cjá nú xifi e Simu xi ru ndrrütü c'ã nú bü'ü ga ma a ndrre'le. Cjá nú mimi e Jesús c'ã nu bü'ü, jo xöpü c'o yo te'le c'o ma cã'ã c'ã nú 'ñünü c'ã nu zafü. 4 'Ma mu nguarü jo ña'a e Jesús, cjá nú zofü e Simu jo xifi:

—Mague, xi rí chäs'lã nu jã ngu xi na jē'ē nu ndrreje. Ji rí ma pänt'lãji nu, nu jyo in xicaji ngue c'lü rí tsã'maji o jmō'ō.

5 Jo ndrrürü e Simu gu xifi:

—Xöpüte, danxōmü rú pëfijme, dya fë cu rú cã'majme. Pero rá cjagō jã ngu nzī gui xitsi, xi rá magō ga ma a ndrre'le c'ã nu zafü, rá ma pänt'lãgō yo ín xica —eñe va ndrrürü e Simu.

6 E Simu 'ñeje c'o mi fös'lüji, cjá nú tsjaji jã ngu va xijji, xi gu ndrräs'lãji ga ma a ndrre'le c'ã nu zafü, gu ma pänt'lãji c'o yó xicaji, jo ngã'maji na trrapucjü o jmō'ō, nguec'ü ya ma xüt'lütjo c'o yó xicaji. 7 Cjá nú juämpã yó dyëji va tsjapüji o seña c'o yó dyoji c'o ma cã'ã c'ã daja bü'ü, ngue c'lü ru ēji ru ni mbös'lüji. 'Ma mu säji, jo mbös'lüji gu nichijji o jmō'ō nza gá yeje c'o yo bü'ü, nguec'ü ya mi tsjatjo ru nguibitjo c'o, ya ma nzhajyü. 8 E Simu, 'ma mu jñandrra c'o yo jmō'ō c'o mi ma trrapucjü, cjá nú ndrrüñijmō c'ã nú jmi'i e Jesús, cjá nú xifi:

—Nu'tsc'le ín Jmuts'lügō, rí tsecjō rá böbügō c'ã in jmigue, porque mi na s'ozgō, rí tügō ín pecado —eñe va mama e Simu.

9 Ya vi pizhi e Simu, porque mi ma trrapucjü c'o yo jmō'ō c'o vi ngã'maji. Ndrri xo vi pizhi c'o mi fös'lü e Simu c'ã nu bü'ü. 10 Xo mi sülü c'o vi ni mbös'lü e Simu. Yo bëzo c'o, mi ngueje c'o yó t'l'i e Zebedeo; mi chjü'lü e Cobo 'ñeje e Xuva. E Jesús jo xifi e Simu:

—Dya guì sū'ù; möjö dya. Nu'tsc'e mi mbajjmōgue, mi pague o jmō'ō. Pero nudya rá xi'ts'i jā ngu rguì zofü yo te'e, ngue c'ü ra dyätcägö yo.

11 E Simu 'ñeje c'o yó dyoji, cjá nú fons'üji c'o yo bü'ü, cjá nú mbéziji c'ā mo'o. Jo zogüji texe nu, cjá nú möji gu ndrřepiji e Jesús. Nu c'ā e Simu, mi ngeuje c'ā xo gu chjū'sbüji nú tjū'ü e Pegro.

Jesús sana a un leproso

12 Da nu pa'a, e Jesús mi bübü c'ā da jñiñi nu jā ngu xo mi bübü da bëzo c'ā mi sō'ö c'ā nu nguijyeme c'ā chjū'ü lepra. C'ā nu bëzo 'ma mu jñandra e Jesús, gu ējë gu ni ndrřüñijmō c'ā nú jmi'i, jo dyötü que ru jocü, gu xifi:

—Nu'tsc'e ni t'ēcjañömü, nu 'ma gui negue, ra sō'ö rí jocüzü nu nguijyeme nu rí sögö —ēñe va mama c'ā nu bëzo c'ā mi sō'dyë.

13 E Jesús cjá nú c'uana c'ā nú dyë'ë, jo ndrřörü c'ā nu bëzo, jo xifi:

—Rí negö ra jogüts'ügue —ēñe va mama e Jesús.

Ijx cu c'ueñe c'ā nu nguijyeme c'ā chjū'ü lepra, ijx cu jogü c'ā nu bëzo. 14 E Jesús jo xifi c'ā nu bëzo:

—Dya cjó rí ma tsös'lügue jā ngu va jogüts'ü.

Nguechjo c'ā nu mböcjimi rí ma jíchigue que ya jogüts'ü. Cjá rri unügue c'ā rguì mbeñegue Mizhocjimi, jā ngu nzī va mama e Moise mi jinguā. Nguec'ü ra mbārā c'o yo mböcjimi que ya jogüts'ü —ēñe va mama e Jesús.

15 Zö vi xifi e Jesús c'ā nu bëzo que dya cjó ru ma ngös'ü, pero jo mböt'ü c'ā nu jña'a, nguec'ü nu jā ngu ndrři mi cārā o te'e, jo mbürü jo mamaji c'o ma jo'o c'o mi cja'a e Jesús. Nguec'ü jo ni jmurü na puncjü o te'e ru ni dyäräts'ëji c'o jña'a c'o mi mama e Jesús. Ndrři xo vi 'ñeji, ngue c'ü e Jesús ru jocü c'o mi sō'dyë anguezeji.

16 Pero e Jesús, bün 'ma mi xögüts'ëjë mi pa'a c'ā mborojö nu jā ngu dya cjó mi bübü, mi pa ma't'ü Mizhocjimi.

Jesús sana a un paralítico

17 Da nu pa'a e Jesús mi xöpü c'lo yo te'le. Xo mi cārā nu, jā ngu nzī te'le c'lo mi farisego, xo i 'ñeje jā ngu nzī te'le c'lo mi xöpü c'lā nú lëy Mizhocjimi; vi 'ñeji texe c'lā yo jñiñi c'lo pertenecido a Galilea 'ñeje c'lo pertenecido a Judea. Xo mi cārā nu o te'le c'lo vi 'ñeje a Jerusalén. C'lā nú juërsa Mizhocjimi mi fös'ü e Jesús, nguec'ü mi jocü c'lo mi sö'dyë.

18 Jo ëjë jā ngu nzī bëzo, ma tūs'üji da bëzo c'lā mi os'ü c'lā da fincjua. C'lā nu bëzo, dya mi sö'ö ra 'ñömü. Nu c'lo yo bëzo, mi ne ru tsjocüji c'lā nu bëzo a mbo'lo c'lā nu ngümü nu jā ngu ma bübü e Jesús; mi ne ru ngöbüji c'lā nú jmi'i e Jesús, ngue c'lü ru tsja'a e Jesús ru jocü.

19 Pero dya gu sö'ö jā ngu rva tsjocüji; mi ma nzhüji na puncjü te'le nu c'lā nu ngümü.

'Ma mu nuji ga cjanu que dya mi sö'ö, cjá nú ndrres'leji a xes'le c'lā nu ngümü, cjá nú xä's'läji c'lā nu ndrrenzumü, cjá nú chjocüji da ndr'rö'ö, nu jā ngu manch'la va pā'maji cu tjünjmü c'lā nu bëzo, nguec'ü jo zät'ä c'lā nú jmi'i e Jesús a ndrre'le nu jā ngu ma cālā c'lo yo te'le.

20 Nguec'ü va mbārā e Ješús jā ngu ma pensago c'lo yo bëzo, mi jünt'ü nú mü'büji que ru tsja'a angueze ru jocü c'lā nu bëzo. Cjá nú mama e Jesús jo xifi c'lā nu bëzo:

—Nu'tsc'le sē'ë, rí juë'tsc'ëgö, rá perdonagots'ü dya nu in pecado —ëne va mama e Jesús.

21 'Ma mu dyärā ga cjanu c'lo yo xöpüte 'ñeje c'lo yo farisego, jo pensagots'ë nú mü'büji: “¿Fë cu fëzhi nu bëzo nu? Macu mama ra perdonago nú pecado nu bëzo nu sö'dyë. Chjëtjfi que ru mama ri ngueje Mizhocjimi nu. Porque dya cjó sö'ö ra perdonago yo te'le c'lo tülü nú pecado; nguechjo Mizhocjimi c'lā sö'ö.”

22 Mi pāxtjo e Jesús c'lo mi mamats'ëjë nú mü'büji, nguec'ü va xifiji:

—¿Fë cu cja pensago ga cjanu in mü'büji? 23 Rú xifi

nu bëzo: “Rá perdonagots'ü dya in pecado”, rú embe, pero dya cjó sö'ö ra mbārā majxi ya chjizī nú pecado. Pero 'ma rá xifi nu bëzo: “Rí ñanga rí böbü rí nzhodü”, rá embe, nu 'ma ra nanga nu bëzo ra nzhodü, nu'ma, iix tí pārāgueji 'ma, que dya rí on'c'üji. **24** Nutscö rvá ěcjö c'ā Mizhocjimi, ya dyacö juërsa angueze c'ā nu xoñijümü rá perdonagots'üji c'o dya ga jo'o c'o gui cjaji. Rí jñandrraji dya, nujyo rá cjagö, ngue c'ü rí pārāji que rí pè'sc'ö c'ā nu juërsa —embeji c'o yo xöpüte 'ñeje c'o yo farisego.

E Jesús cjá nú zofü c'ā nu bëzo c'ā dya mi sö'ö ra 'ñömü, jo xifi:

—Rí ñanga dya, sē'ē, rí chūs'ü nu in fincjua nu gui os'ü, mague in nzumü —ēne va xifi c'ā nu bëzo.

25 Cjá nú nanga c'ā nu bëzo; ya vi jogü. Texeji jo jñandrraji 'ma mu nanga c'ā nu bëzo. C'ā nu bëzo, cjá nú ndrrūs'ü c'ā nú fincjua c'ā mi os'ü, cjá nú ma'a c'ā nú ngumü, mi cu unü da pöjö Mizhocjimi va ma'a. **26** C'o yo te'e c'o mi cārā nu, mi cu pizhiji jo mamaji:

—Mi na nojo Mizhocjimi. Nudya rú jandrraji yo mi na jo'o yo cjacüji mi tá dyäji.

Jesús llama a Leví

27 Cjá nú mbedye nu e Jesús nu jā ngu ma cāji. 'Ma ya vi mbedye, jo jñandrra mi jürü daja bëzo c'ā mi cobra o plaza c'o yo te'e c'o fē cu ndrrí mi pö'ö. Nu bëzo c'ā, mi chjü'ü e Leví. E Jesús jo xifi:

—Böbü sē'ē, rá möjö.

28 E Leví iix cu böbü, cjá nú zogü texe c'ā nú bëfi c'ā mi cja'a, cjá nú möji e Jesús 'ñeje c'o dyaja c'o mi pöji.

29 E Leví jo mandago que ru dyät'äji o jñönü c'o ru ziji c'ā nú ngumü, jo mbitagoji e Jesús. Nguéc'ü va ma'a e Jesús, xo i 'ñeje c'o yó discípulo. Xo gu ma'a nu na puncjü c'o mi cobra o plaza, ndrrí xo i 'ñeje c'o dyaja o te'e. **30** C'o yo xöpüte 'ñeje c'o yo farisego c'o ndrrí ma

**E Jesús jo zofü e Leví, o sea, e Tëo c'á mi cobra
o plaza, jo xifi ru mëvi**

cā'ā nu, mi so'büji c'o yó discípulo e Jesús mi xifiji:

—¿Fë cu cja dachco gui nōnūji yo cobra o plaza?
Macu dya cja'a na jo'o yo.

31 Cjā nú ndrrünrū e Jesús jo xifi c'o yo xöpüte 'ñeje
c'o yo farisego:

—Nu jyo te'e c'o dya sö'dyë, dya ni stago o doctor.

C'lo ni stago o doctor, ngueje c'lo sö'dyë. 32 Ji xo ga cjatjonu, dya ngueje c'lo cjäpü cja'a na jo'lo, c'ã rvá ěcjö rá ni xifi ra nzhogü nú mü'büji c'ã Mizhocjimi; ngueje c'lo pãrã que tûji nú pecado —eñe e Jesús va xifi c'lo yo xöpüte 'ñe c'lo yo farisego.

Le preguntan a Jesús sobre el ayuno

33 Jo sido jo dyönüji e Jesús:

—C'lo yó discípulo e Xuva, na puncjü o pa'a 'ma dya ñönüji, ma'xtjoji Mizhocjimi. Ji xo ga cjatjonu c'lo yó discípulo yo farisego. Macu yo in discípuogue, dya bö'bü nú neji ga ñönüji —eñe c'lo yo xöpüte 'ñeje c'lo yo farisego va xifiji e Jesús.

34 Cjá nú ndrrünrú e Jesús jo jyëtsi da jña'a c'lo yo xöpüte 'ñe c'lo yo farisego, va mama fë cu cja mi mäjã angueze 'ñeje c'lo yó discípulo ma ñönüji. Jo mama ga cjanu:

—'Ma ra chjüntü da t'li'i, 'ma dya be cjuarü c'ã nu chjüntü, dya sö'ö ra tsjäpüji c'lo yó dyoji c'ã nu t'li'i ra sentio nú mü'büji. Porque xi ri bübütjo c'ã nu t'li'i a ndrre'e anguezeji. Nguéc'ü ga ñönüji, porque mäji.

35 Pero ra zädã c'lo yo pa'a 'ma ra zinbiji c'ã nu t'li'i a ndrre'e anguezeji. Nu'ma, ngueje 'ma cjä ra sentio nú mü'büji 'ma.

36 Jo sido jo ña'a e Jesús jo jyëtsi c'ã da jña'a va xifi c'lo yo te'e:

—'Ma cjó cu cãjã da zëbitu c'ã ya xüt'lü, dya ga jo'lo ra jñü'mü da ts'i cacho c'ã da bitu c'ã cjä dadyo, cjä rrnú mbã't'ä c'ã nu zëbitu. 'Ma rga cjanu, ra s'odü c'ã nu bitu c'ã cjä dadyo; xo i 'ñeje, c'ã nu ts'i cacho c'ã ya vi jñü'mü nu c'ã nu bitu c'ã cjä dadyo, dya xo rguí chjëvi c'ã nu zëbitu.

37 Jo sido e Jesús jo jyëtsi da jña'a c'lo yo te'e, jo mama:

—Dya cjó xich'i o ôt'afü c'lo yo zëcuëro, porque ra

xüt'lü c'lo yo zëcuëro, ra födü c'lã nu t'ö'sjeme. Dya ca xo rga jo'lo c'lo yo zëcuëro. **38** Na jo'lo ra xich'iji o ôt'afü c'lo yo cuëro c'lo c'já dadyo, ngue c'lü dya ra xüt'lü c'lo yo cuëro, dya xo ra födü c'lã nu t'ö'sjeme —eñe e Jesús va jyëtsi da jña'a.

39 Xo gu mama e Jesús:

—Da te'le c'lã costumbrago ra zi'i o zët'ö'sjeme, 'ma ra mbëndrröji o t'ö'sjeme c'lã na jo'lo, dya ra ne ra zi'i, ra mama: “Iyö, xi ndrra rí negö nu zët'ö'sjeme”, ra 'ñeñe. Ji xo ga cjatjonu da te'le, 'ma ya i costumbrago c'lã nu 'ñi'i c'lã tēpi, dya ijxi ne'le ra jyëzi c'lã nu 'ñi'i c'lã tēpi, c'já rrunü ndrrepi c'lã daja 'ñi'i c'lã xi ndrra na jo'lo.

Los discípulos recogen trigo en el día de descanso

6 1 Daja c'lo yo sumpa 'ma mi söya c'lo yo te'le c'lo mi menzumü a Israel, e Jesús 'ñeje c'lo yó discípulo mi huench'ejí c'lã da juájma nu já ngu mi cja'a o ndrrepxü. C'lo yo discípulo mi tücüji o ñirëxü, c'já rrunü ndrrot'üji c'lã yó dyëji ma mbitsiji, c'já rrunü zaji. **2** Mi cãrã já ngu nzí c'lo yo farisego, jo jñandrraji c'lo mi cja'a c'lo yó discípulo e Jesús, nguec'lü va dyönüji c'lo:

—¿Fë cu cja gui tücüji o ñirëxü? Macu mama c'lã nú lëy Mizhocjimi que dya sö'ö rá pëfiji ga cjanu yo pa'a yo rí súpüji.

3 C'já nú ndrürnü e Jesús jo xifiji:

—Nultsc'ejí ya gui xörügieji nu c'lã jo tsja'a c'lã ndrürnü nu Davi, 'ma ya mi sant'a, 'ñeje c'lo mi dyoji. **4** Gui pãrãji já ngu va cjogü a mbo'lo c'lã nú ngumü Mizhocjimi nu já ngu ma sülü, c'já nú dyörü c'lo yo tjömëch'i c'lo vi dyü'sbüji Mizhocjimi. C'já nú unüji e Davi, c'já nú ma'a angueze jo ma unü c'lo yó dyoji, gu ziji c'lo yo tjömëch'i nza gá texeji. Macu mama c'lã nu lëy, dya c'jó mi sö'ö ru zi'i c'lo; mi nguechjo o mböcjimi c'lo mi sö'ö ru zi'i c'lo.

Macu dya gui so'büji e Davi, ¿fë cu cja gui so'büji yo ín discípulogö?

5 Jo sido jo ña'a e Jesús jo xifiji:

—Nutsco rvá ecjö c'ã Mizhocjimi, nguetscö sö'ö rá mangö já ngu rgui súpüji yo pa'a yo rí söyagöji —embeji c'o yo xöpüte 'ñeje c'o yo farisego.

El hombre de la mano seca

6 C'ã xi da pa'a c'ã mi söyaji, ndrru gu nguixtjo e Jesús a mbo'o c'ã nu 'nitsjimi a Capernaum, cjá nú xöpü c'o yo tele. Mi bübü nu da bëzo c'ã mi dyot'ü nú dyë'ë c'ã nú derecho. 7 C'o yo xöpüte 'ñeje c'o yo farisego mi mi jandrraji e Jesús, mi nuji cjo ru jocü o tele c'ã nu pa'a c'ã mi söyaji. Porque 'ma ru jocü e Jesús c'ã nu bëzo c'ã mi dyot'ü nú dyë'ë, iix tu möji ru ma ngös'üji c'o fë cu mi fëzhi. 8 E Jesús iix mi pãxtjo c'o mi pensago nú mü'büji anguezeji, nguec'ü va xifi c'ã nu bëzo c'ã mi dyot'ü nú dyë'ë:

—Böbügue, ji rgui 'ñecje vã a ndrre'le —eñe va mama e Jesús.

Cjá nú böbü c'ã nu bëzo, cjá nú ma'a ga ma a ndrre'le. 9 'Ma mu zät'ã a ndrre'le, e Jesús cjá nú xifi c'o yo xöpüte 'ñeje c'o yo farisego:

—Rá önncl'üji da t'önü. ¿Jã ngueje c'ã mama c'ã ín lëygöji rá cjaji yo pa'a yo rí söyaji? ¿Cjo mama c'ã ín lëygöjme rá cjaji c'o na jo'o, o rá cjaji c'o dya ga jo'o? ¿Cjo mama rá fös'üji yo tele, o rá pö't'üji? —eñe va mama.

10 E Jesús gu nguinch'lī na jo'o texe c'o yo tele c'o mi cārã c'ã nú jmi'li. Cjá nú xifi c'ã nu bëzo:

—C'uana ga 'ñefã in dyë'ë —eñe va mama.

C'ã nu bëzo, cjá nú c'uana c'ã nú dyë'ë, iix cu jogü. 11 Pero c'o yo xöpüte 'ñeje c'o yo farisego mi cu üdüji, mi jyëztjo ma mamaji já ngu rva sö'ö fë cu ru tsjapüji e Jesús.

Jesús escoge a los doce apóstoles

12 C'lo yo pa'a c'lo, jo ējē da nu pa'a, jo ma'a e Jesús c'ā t'leje, jo ma ma't'ü nu Mizhocjimi; danxōmü va ma't'ü. 13 'Ma mu jonxōrū, e Jesús jo ma't'ü c'lo yó discípulo. Cjā nú juajjnü da doce anguezeji c'lo xo gu chjū'sbü yó tjū'lū apóstole. 14 Jo juajjnü e Simu c'ā xo gu chjū'sbü nú tjū'lū e Pegro. Xo gu juajjnü e Andre c'ā mi ngueje nú cjuārjma e Simu. Xo gu juajjnü e Cobo, 'ñeje e Xuva, 'ñeje e Lipe, 'ñeje e Tolo. 15 Xo gu juajjnü e Tëo, 'ñeje e Toma, xo i 'ñeje c'ā daja bëzo c'ā xo mi chjū'lū e Cobo c'ā ji mi t'i'i c'ā e Alfeo. Xo gu juajjnü c'ā da bëzo c'ā xo mi chjūtjo e Simu. Nu bëzo c'ā, xo mi xijji Zelotes. (C'ā nu tjū'lū "Zelote" ne ra mama mi jodü jā ngu rva fö's'üji c'lo dyaja yó mi israelitaji, mi jodüji jā ngu rvá pjongüji c'lo yo 'ñaño tele c'lo mi mandago a Israel.) 16 E Jesús xo gu juajjnü e Juda c'ā mi ngueje nú cjuārjma e Cobo. Xo gu juajjnü e Juda c'ā mi menzumü a Cariot. Nu bëzo c'ā, ngueje c'ā ru trasionago e Jesús.

Jesús enseña a mucha gente

17 E Jesús 'ñeje c'lo yó discípulo, cjā nú pamaji c'ā nu t'leje nu jā ngu mi cārāji, jo säji c'ā da batjü jo ngārāji nu. Mi cārā nu na puncjü o tele c'lo ndrrí mi pöji e Jesús, mi ätpäji c'lo yó jña'a c'lo mi mama. Xo mi cārā nu na puncjü c'lo dyaja tele. Ji vi 'ñeji a Jerusalén, 'ñeje c'lo dyaja jñiñi c'lo pertenecido a Judea. Ji xo vi 'ñeji texe c'ā nú 'ñünü c'ā nu trrazafü ga ma a Tiro 'ñeje a Sidón, vi 'ñeji ru ni dyārāji nú jña'a e Jesús. Xo vi 'ñeji, ngue c'ü e Jesús ru jocü c'lo mi sö'dyē anguezeji. 18 E Jesús jo jocü c'lo mi sö'dyē, xo i 'ñeje c'lo yo tele c'lo vi ngägā c'lo yó ndrrājma e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo, jo fombgüji c'lo yo ndrrājma c'lo. 19 Texe c'lo yo tele mi jodüji jā ngu rva ndrrörüji e Jesús ngue c'ü ru jogüji, porque 'ma mi tjörüji c'ā, mi

pedye o juërsa c'ã nú cuerpo, nguec'ũ iix mi tjis'i c'o yó nguijyeme c'o yo te'e.

La felicidad y la infelicidad

20 'Ma mu jñandrra e Jesús c'o yo te'e c'o mi dyoji, c'o mi ätpä nú jña'a, gu mbürü gu xifiji anguezeji:

—Nu'tsc'ëji zö ri prövigueji, pero 'ma gui mbeñeji Mizhocjimi, ngueje c'ã rgui mácjeji c'ã. Porque ya i ngueje nú tetsc'ëji Mizhocjimi c'ã mandago texe.

21 'Zö ri sant'agueji dya, pero ngueje c'ã rgui mácjeji c'ã, porque Mizhocjimi ra dya'c'üji c'o mi ndrra na jo'o, dya fë cu xi ra bëzhits'üji.

'Zö mi ti sentiogueji dya, pero na jo'o ga cjanu, porque Mizhocjimi ra tsja'c'üji mi tí mácjeji.

22 'Gui ätcägöji ín jñagö nutscö ji rvá ëcjö c'ã Mizhocjimi. Nguec'ũ бүбү 'ma ra nuc'üji na ü'ü yo in dyocjeji, yo in mi israelitagueji, ra fongüts'üji a ndrre'le anguezeji, ra xi'ts'iiji c'o dya ga jo'o rga zanc'ëji. Zö ra tsja'c'üji ga cjanu, pero ngueje yo rgui mácjeji yo. 23 C'o yo pa'a 'ma ra tsja'c'ëji ga cjanu, mi tí mácjeji na puncjü, dya rí sentiogueji. Porque Mizhocjimi c'ã бүбү a jens'le ra dya'c'üji c'ã mi na jo'o. Xo rí mbeñegueji na jo'o, xo mi cja'püji ra sufrego c'o yó profeta Mizhocjimi c'o mi cãrã mi jinguã; mi cja'a c'o in mboxgandegueji. Macu mi ngueje c'o yó dyots'ëjëji.

24 'Ma gui ricoji, 'ma xo i ngueje c'o gui pë's'iiji c'o mi ni mácjeji, nu'ma, juëtscl'ëji 'ma, porque ra tsja'c'üji Mizhocjimi rí sufregogueji, dya ca rí mácjeji.

25 'Ma gui pëzhgueji que dya fë cu bëzhits'üji, juëtscl'ëji 'ma. Porque ra zädä c'ã ra bëzhits'üji texe c'o iixi mejme na jo'o.

'Ma mi qui mäjä gui tsärägueji dya, 'ma dya gui mbeñeji Mizhocjimi, juëtscl'ëji 'ma. Porque ra tsja'c'üji mi ta sentio in mü'büji, mi tí huëji.

26 'Juëtscl'ëji 'ma ra mama texe c'o yo te'e que na

jontets'üji. Ji xo va cjatjonu va xijji c'lo yo profeta c'lo ma mbëchjine c'lo mi cārā mi jinguā; mi mama c'lo in mboxgandegueji ma jonte c'lo yo profeta c'lo ma mbëchjine.

El amor a los enemigos

27 'Nu'tsc'leji gui ārāji yo jña'a yo rí mangö, rí xi'tsc'öji rí s'iyagueji nu c'lo ünnc'üji, rí tsjapüji na jo'lo c'lo yo te'e c'lo nucl'üji na ü'ü. 28 Rí ma'tbügueji Mizhocjimi c'lo sanc'üji. Xo rí dyötpüji Mizhocjimi c'lo pe'chc'leji o bëchjine. 29 'Ma c'jó cu ra mbë'chc'li in jmiji, dya rí mbeñeji jā ngu r'gui nzhopcüji c'ā, zö xo ru mbë'chc'liji c'ā da lado. 'Ma c'jó cu ra ngannc'aji c'ā gui tēji, xo rí jyēziji ra ngannc'aji c'ā nu pājna c'ā gui jeji. 30 'Ma c'jó fē cu ra dyö'tc'üji, rí fös'üji rí unüji. 'Ma c'jó fē cu ra jñünnc'üji c'lo in tsjacjeji, dya ca rí dyötüji. 31 Jā ngu nzī gui ñegueji c'ā ra s'iyats'üji yo te'e, je xo rga cjatjonu r'gui s'iyagueji anguezeji.

32 'Ma nguechjo c'lo yo te'e c'lo s'iyats'üji c'lo gui s'iyaji, ¿cjo gui pēzhiji que mi na jo'lo c'lo gui cjagueji? Iyö, macu c'lo yo te'e c'lo cja'a na s'lo'lo, xo i pötü ga s'iyaji c'lo yó dyoji. 33 Nu'tsc'leji, nu 'ma nguechjo c'lo föxc'üji c'lo gui fös'üji, ¿cjo gui pēzhiji que na jo'lo c'lo gui cjagueji? Macu c'lo yo te'e c'lo dya cja'a na jo'lo, xo i fös'üji c'lo fös'ü anguezeji. 34 Nu 'ma nguechjo c'lo fē cu pe'sc'leji c'lo gui pe'sbeji, ¿cjo gui pēzhgueji que na jo'lo c'lo gui cjagueji? Macu c'lo yo te'e c'lo cja'a na s'lo'lo, xo i pötü ga pe'sbeji 'ma fē cu ni bēzhi c'lo yó dyoji.

35 'Nu'tsc'leji rí s'iyagueji c'lo yo te'e c'lo ünnc'üji, rí tsjaji na jontets'üji y rí pe'sbeji. Dya rí pētsaji c'ā fē cu xi ra nzhocüts'üji. 'Ma rí tsjaji ga cjanu, ra dya'c'üji Mizhocjimi c'ā mi na jo'lo. 'Ma rí tsjaji ga cjanu, nu'ma, ra 'ñetse ngueje nú t'lits'üji 'ma angueze. Porque mi na jo'lo angueze, mî fös'ü texe yo te'e; fös'ü c'lo cja'a na jo'lo,

ndrru fös'ü c'lo cja'a na s'lo'o c'lo dya xo i ötü da pöjö Mizhocjimi. **36** Rí juëtsëgueji yo ni minteji, jā ngu nzī ga juë'tsc'ëji Mizhocjimi c'ā mi Papaji.

No juzguen a otros

37 'Dya cjó rí so'bügueji nu c'lo cja'a na s'lo'o. 'Ma rí tsjaji ga cjanu, ra dyönncl'üji Mizhocjimi cjo xo gui cjagueji na jo'lo cjo jiyö. Dya cjó rí xifiji: "Na s'lots'ügue", rí 'ñembeji. 'Ma jiyö, xo ra mama Mizhocjimi: "Gui chjëtcjevi c'ā, xo na s'lots'ügue", ra 'ñents'ëji. Rí perdonagogueji c'lo fë cu ndrrí cja'cl'üji yo tele, y Mizhocjimi ndrrí xo ra perdonagots'üji. **38** 'Ma cjó fë cu ni bēzhi, rí fös'ügueji. 'Ma rí tsjaji ga cjanu, Mizhocjimi ra dya'cl'ëji texe c'lo ni stagots'üji, hasta ra sobrats'ütjoji. Ra dya'cl'üji jā ngu nzī gui fös'cl'ëji c'lo dyaja in dyoji.

39 Jo sido jo ña'a e Jesús, jo jyëtsi da jña'a c'ā gu xifi c'lo yo tele c'lo mi ätpä c'ā nú jña'a:

—¿Jā ngu gui pensagoji? ¿Cjo sö'ö daja ndrrëzhö ra jichi o 'ñi'i c'ā da nú mi ndrrëzhövi? Macu dya sö'ö. Porque ra zo'ovi c'ā da t'lo'o nza gá yefi. **40** Ji xo ga cjatjonu da tele c'ā cja' ni xötpü, dya töpü c'ā nú xöpüte. Cja' ra xörü na jo'lo, nu'ma, ya ra jyëztjovi 'ma, nu c'ā nú xöpüte.

41-42 '¿Fë cu cja gui so'büji c'lo dyaja tele? Macu c'lo na s'lo'o c'lo cja'a c'lo dyaja tele, pe ts'liquëtjo nza cja da ngümpaxa c'ā ri o'lo c'ā nú ndrrö'ö da t'le, pero c'lo na s'lo'o c'lo gui cjagueji, pe na nojö nza cja da viga. ¿Fë cu cja, dya gui unnc'ëji ngüëndrra c'lo dya ga jo'lo c'lo gui cjagueji? ¿Fë cu cja gui xiqueji yo dyaja tele: "Jyëzguijme rá cjü'pc'öjme nu ngümpaxa nu o'lo c'ā in chögue", gui embegueji? Macu dya iix qui cjübügueji nu viga nu o'lo c'ā in chögueji. Nu'tsc'ëji gui cja'pueji na jontets'üji, pero dya mejme. C'ā rí tsjagueji, ot'ü rí tsjünc'ëji yo viga yo

o'lo c'lā in chögueji, ngue c'lū ra söl'ö rí jñandrraji na jo'lo rí tsjü'p'üji c'lā nu ngümpaxa c'lā o'lo c'lā nú ndrrö'ö c'lo in dyocjeji —eñe va mama e Jesús va fat'lü c'lā nú jña'a c'lo yo tele.

El árbol se conoce por su fruto

43 Xi gu sido e Jesús gu jyëtsi da jña'a, gu xifi c'lo yo tele:

—Nza cja da za'a c'lā quis'i o fruta, 'ma dya ga jo'lo c'lo yó fruta c'lo quis'i, dya söl'ö rí mamaji que na jo'lo c'lā nu za'a c'lā. Pero 'ma quis'i c'lo na jo'lo yó fruta, dya xo i söl'ö rí mamaji que na s'lo'lo c'lā. 44 Daja za'a, ji ni 'mārā c'lo quis'i. Nza cja yo za'a .yo pëdyi, dya söl'ö ra nguis'i o higo. 'Ñeje yo xajxt'lü, dya xo i söl'ö ra nguis'i o uva.

45 Ji xo ga cjatjonu, da tele c'lā na jonte, pedye nú ne'le ga mama c'lo na jo'lo, porque bübü c'lā nú mü'bü c'lo na jo'lo. Da tele c'lā na s'lo'lo, mama o jña'a c'lo dya ga jo'lo, porque bübü c'lā nú mü'bü c'lo dya ga jo'lo. C'lā bübü nú mü'bü da tele, ngue c'lā pedye nú ne'le.

Los dos fundamentos

46 '¿Fë cu cja gui xitsiji: “Nu'tsc'le mi

Jmuts'ügöjme”, gui enzgöji? Macu dya gui cjaji jā ngu nzí rgá xi'ts'iji. 47 Nu c'lo ra dyätcägö ín jña'a 'ñeje 'ma ra tsjaji c'lo rí mangö, na jo'lo 'ma. 48 Porque chjëtjfi nza cja da bëzo c'lā ru bö'bü na jo'lo nú ngümü, ru tsjapü ru nguibi na jël'ë c'lo yo jerón. Nguéc'lü 'ma ru ëjë da trandrrareje ru ni fat'lü na zëzhi c'lā nú ximatjä c'lā nu ngümü, pero dya fë cu ru tsjapü, dya ru 'ñünü, porque vi jyäbäji na jo'lo.

49 'Pero nu yo tele yo jo dyärä yo rú xi'ts'iji, 'ma dya ra tsjaji yo, chjëtjfi da bëzo c'lā ru bö'bü da nú ngümü,

pero dya ru nguibi na jē'ē c'lo yo jerón. Nguец'ū 'ma ru ējē da trrandrrareje ru ni fat'ū na zēzhi c'ā nú ngumü, ru jua'tbü na jo'lo texe.

Jesús sana al sirviente de un oficial romano

7 1 E Jesús 'ma mu nguarü gu zofü c'lo yo te'e c'ā nu batjü, c'já nú ma'a c'ā daja jñiñi c'ā chjū'ū a Capernaum. 2 Nu jñiñi c'ā, mi bübü nu daja bëzo c'ā mi mandago da ciento c'lo yo tropa romano. Mi siji da nú mbēfi c'ā mi mi ne'le. C'ā nu mbēfi, mi sō'dyē, ya mi tsjatjo ru ndrrū'ū. 3 Nguец'ū c'ā nu bëzo c'ā mi mandago c'lo yo tropa, 'ma mu mbārā c'lo mi cja'a e Jesús mi jocü c'lo mi sō'dyē, c'já nú tsja'a jo zofü jā ngu nzī bëzo c'lo fē cu mi fēzhi, c'lo mi cja'a zōya c'ā yo israelita, jo xifiji:

—Möji, ma vi dyötüji da favor e Jesús, rí xifiji que rí negö ra ni jocüzü nu ín mbēpcjö.

4 Jo dyärä c'lo yo zōya, gu möji nu jā ngu mi bübü e Jesús. 'Ma mu zāt'äji, c'já nú xifiji:

—Nu'tsc'e sē'ē ni t'ēcjañömü, c'ā rvá ēcjöjme, va täcjöjme c'ā nu bëzo c'ā mandago vā yo tropa, va ö'tc'ü da favor que rí mague c'ā nú ngumü, rí ma jocügue c'ā daja nú mbēfi c'ā sō'dyē. Ya tsjapü na cjuana, ya mî tsjatjo ra ndrrū'ū. Mi tí ö'tc'üjme rí mague, porque c'ā nu bëzo c'ā mandago c'lo yo tropa, mi na jonte. 5 Zö 'naño jā ngu menzumü c'ā nu bëzo, pero mî s'iyazügöji nutscöji rí menzumüji vā a Israel. Jo dyacüjme merio c'ā rvá jäbäjme ín 'nitsjimigöjme —embeji e Jesús.

6 C'já nú ndrrürü e Jesús gu xifi c'lo yo zōya:

—Möjö.

C'já nú möji e Jesús c'lo yo zōya. 'Ma ya mi tsjatjo ru zāt'äji c'ā nú ngumü c'ā nu bëzo c'ā mi mandago c'lo yo tropa, c'já nú tsja'a c'ā nu bëzo gu zofü jā ngu nzī c'lo yó dyoji gu xifiji:

—Möji ma vi chjünrüji e Jesús, xifiji que dya ca pë's c'ã ra säjä vã c'ã ín nzungö.

Cjá nú möji. 'Ma mu chjëji e Jesús 'ñeje c'o fë cu mi fëzhi, jo zënguaji, c'ã nú xifiji e Jesús jã ngu nzĩ va mama c'ã nu bëzo:

—C'ã rvã ëcjojme rvã ni tjün'c'öjme vã, rá xi'ts'ijme c'o yo jña'a c'o mama c'ã nu bëzo c'ã mandago c'o yo tropa. Nu bëzo c'ã, jo mama ga cjanu: "Nu'tsc'e sëlë ni t'ëcjañö mü, perdonagozü rú ö'tc'ü da favor ri ëcje vã c'ã ín nzumügö, pero dya ni stago rí säjä. Nu'tsc'e mi na jontets'ügue, nutscö rí tügö ín pecado. Nguec'ü dya ga jo'lo rí säcje c'ã ín nzumü. 7 Nguec'ü, dya rvã ma'a nu jã ngu mi bünc'e ru ma ö'tc'ü ri ëjë ri ni tsjapü ra ndrri's'i c'ã ín mbëpcjö. Pero 'ma rí mamague ra jogü c'ã ín mbëfi, rí pãrãgö ra jogü. 8 Porque rí ätcö c'ã xitsi c'o yo bëzo c'o jo 'ñexquegö ró c'ãgö tropa. Xo i 'ñeje c'o yo tropa c'o rí mandagogö, xo i ätcã c'o rí xicö c'o. Nza cja'a 'ma rá xifigö da tropa ra ma'a ra ma tsja'a da bëfi, ra dyärã ra ma'a. 'Ma rá xifi c'ã da nu tropa ra ëjë, i'x ta ëjë. Y 'ma rá xifi c'ã da ín mbëfi ra tsja'a da bëfi, ra tsja'a. Nguec'ü i'x tí pãrãgö 'ma rí mamague ra jogü c'ã ín mbëfi, ra jogü." Ngueje c'o yo jña'a c'o va pen'c'e c'ã nu bëzo c'ã mandago c'o yo tropa —ëne c'o yo bëzo c'o vi ndrãji ru ma chjëji e Jesús.

9 E Jesús 'ma mu dyärã c'ã nu jña'a c'ã vi penpe c'ã nu bëzo, mi cu dyälã, porque c'ã nu bëzo mi jünt'ü nú mü'bü que ru tsja'a e Jesús ru jocü c'ã nú mbëfi. C'ã nú ñezhe e Jesús ga ma nú xütjü, gu xifi c'o yo te'e c'o mi pöji:

—Dyärãji na jo'lo c'ã rá xi'tsc'öji. Nutscöji rí menzumüji a Israel rí ma'tc'öji Mizhocjimi, pero dya c'ã rí tö'tbügö yo ín dyocjöji c'ã ri crego Mizhocjimi jã ngu nzĩ ga tsja'a c'ã nu bëzo c'ã mandago c'o yo tropa. Porque nu bëzo c'ã, jünt'ü nú mü'bü que rá jopcügö c'ã nú mbëfi —ëne va mama e Jesús.

10 C'lo yo bëzo c'lo vi ma chjëji e Jesús, c'já nú nzhogüji. 'Ma mu säji c'ã nú ngumü c'ã nu bëzo, jo tsja'a c'lo yo te'e c'lo mi cãrã nu, gu xifiji c'lo yo te'e c'lo c'já ma säjä que ya vi jogü c'ã nu mbëfi c'ã mi sö'dyë.

Jesús resucita al hijo de una viuda

11 Dya gu mezhe o pa'a, jo mbedye e Jesús nu já ngu mi бүбү, jo ma'a c'ã daja jñiñi c'ã mi xijji a Naín. Mi pöji angueze c'lo yó discípulo; ndrrí mi tēpi na puncjü o te'e. 12 'Ma ya mi tsjatjo ru zät'äji c'ã nú ngojxtji c'ã nu jñiñi a Naín, jo jñandrraji ma pedye na puncjü o te'e, ma tūs'lüji da añima ru ma dyögüji. C'ã nú mama c'ã nu añima, dya ca xi mi siji o t'l'i; nguechjo c'ã nú t'l'i c'ã ya vi ndrrü'ü. C'ã nu ndrrixü ya mi yuda, ya xo vi dyögü c'ã nú xïra. Mi pöji c'ã nu ndrrixü na puncjü c'lo yó dyoji. 13 E Jesús c'ã ín Jmugöji, 'ma mu jñandrra mi huë'ë c'ã nu ndrrixü, mi cu juëtsë, c'já nú xifi:

—Dya guì huë'ë, süngü —embe va xifi.

14 C'já nú ndrrät'a e Jesús, c'já nú 'ñe's'e nú dyë'ë c'ã nu caja. C'ã nu caja, dya mi c'lo'bü. C'lo mi tūs'lü c'ã nu caja gu böbütjoji. C'já nú mama e Jesús gu xifi c'ã nu añima:

—Nultsc'e sëlë, rí xi'tsc'ö rí ñanga.

15 C'já nú nanga gu mimi c'ã nu t'l'i c'ã mi añima, c'já nú ña'a. E Jesús c'já nú xifi c'ã nu ndrrixü:

—Bübü nudya vã nu in ch'igüe —eñe va mama e Jesús.

16 C'lo yo te'e c'lo mi jandrra, mi cu pizhiji texeji jo mamaji:

—Mi na nojo Mizhocjimi. Ya ndrru бүбүзүгöji da profeta nu mi na nojo. Nu profeta nu, jo 'ñe's'e Mizhocjimi ra mböxcüji nutscöji nú tezgöji —eñe va mama c'lo yo te'e.

17 Xo gu mbürü gu nädätjoji e Jesús texe a Judea, porque vi tsjapü gu te'e c'ã nu t'l'i c'ã ya vi ndrrü'ü, gu

mimitjo ni yeje. Xo gu mbürü gu nädätjoji e Jesús texe c'ä
yo jñiñi c'o bėjxtjo mi chäcätjoji.

Los enviados de Juan el Bautista

18 C'lo yó discípulo e Xuva, 'ma mu mbārāji c'lo mi
cja'a e Jesús, c'já nú möji nu jā ngu ma o'lo a förü e Xuva,
gu ma xifiji. E Xuva c'já nú zofü yeje c'lo yó discípulo c'lo
c'já vi säjä. 19 C'já nú xifivi:

—Mēvi nu jā ngu bübü e Jesús, ma vi dyönüvi ga
cjanu: “¿Cjo ngue'tsc'e mi te'pc'ejme ri ējē, o rá te'bejme
c'ä daja”, rgui xifivi ga cjanu c'ä.

20 C'já nú ma'a c'lo yo bēzo, gu zät'ävi nu jā ngu mi
bübü e Jesús, c'já nú xifivi:

—C'ä rvä ēgöbe ni t'ēcjañömü, jo ndrräcjöbe e Xuva
c'ä mi jichi yo te'e c'ä nu ndrrareje a Jordán, jo xitsibe rá
ni önnclübe: “¿Cjo ngue'tsc'e mi te'pc'ejme, o rá te'bejme
c'ä daja?” Ngueje c'ä nu jña'a c'ä vi ndrräcjöbe e Xuva rá
ni önnclübe —ēne va mama c'lo yeje yó discípulo e Xuva.

21 'Ma mu zät'ä nu c'lo yó discípulo e Xuva, e Jesús
mi c'japü ra ndrris'i na puncjü o te'e c'lo mi sufrego o
nguijyeme. Xo mi cārā nu, na puncjü o te'e c'lo vi ngägā
yó s'ondrrājma e Satanás nu c'ä dya ga jo'lo. E Jesús jo
ts'japü gu mbedye c'lo yo s'ondrrājma. Y na puncjü o te'e
c'lo mi ndrrēzhö, jo jocü e Jesús c'lo, ngueclü va jogüji gu
jñandrraji na jo'lo. 22 E Jesús c'já nú xifi c'lo yeje c'lo yó
discípulo e Xuva:

—Nzhogü rí mēvi nu jā ngu bübü e Xuva, ma vi
tsös'lüvi texe nu yo gui jñandrravi rü c'jagö. Xo rí xifivi
texe yo gui dyärävi rü xifigö yo te'e. Xifivi que ya i
jandra yo mi ndrrēzhö, 'ñeje yo mi c'ü'bü ya i nzhodüji na
jo'lo. Xifivi e Xuva, yo mi sölö o lepra c'ä vi zürüji, ya
jogü yo. Xifivi que yo mi ngogö, ya i äräji dya. Y bübü
c'lo ya vi ndrrülü, ndrru gu yepe gu ngäxtjoji ni yeje.
Xifivi e Xuva que rí zofügö yo ts'i prövi, rí xicöji jā ngu
rga sölö ra jogü nú mü'büji c'ä nú jmi'i Mizhocjimi.

23 Xifivi, 'ma cjó cu ra sido ra dyätcä y dya ra pensago majxi ra xögü cu nutscö, ngueje c'ã rguí mäjä 'ma c'ö —eñe va mama e Jesús va xifi c'ö yó discípulo e Xuva.

24 Cjä nú ma'la c'ö yó discípulo e Xuva. E Jesús gu zofü c'ö yo te'le, gu dyönüji já ngu ma pensagoji cjó cu mi ngueje e Xuva:

—'Ma mi pöcjeji c'ã mborojo nu já ngu mi bübü e Xuva mi pa nuji, ¿cjo mi pëzhgueji mi ngueje da bëzo c'ã mi ti ye'ch'le nú jña'la, nza cja da xitji 'ma mî juant'ã da ttrandrräjma? 25 ¿Cjo mi pëzhgueji mi ngueje da bëzo c'ã ri je'le o bitu c'ö mi na jo'ö? Pensagogueji na jo'ö; c'ö je'le o bitu c'ö mi na jo'ö, ngueje c'ö yo rëy ñeje c'ö cãrã c'ã yó palacio. 26 'Ma mi pöcjeji mi pa nugueji e Xuva, ¿cjo mi pensagoji mi ngueje daja profeta? Já'ã, rí mangö ngueje da profeta e Xuva; xi ndrra na nojo nú bëfi angueze que rí ngueje nú bëfi c'ö dyaja profeta. 27 Ji quis'i ga cjanu nú jña'la Mizhocjimi c'ã mama já ngu rva cja'la e Xuva:

Dyärä c'ã rá xi'tsc'ö; rú ëst'ëgö da bëzo ra zofü yo te'le, ra xifiji ín jñagö.

C'ã nu bëzo, ra ot'ü ra zofü c'ö yo te'le, ngue c'ü 'ma rí mague, ya rguí ne'le c'ö yo te'le ra dyä'tcl'ägueji,

eñe va mama c'ã nú jña'la Mizhocjimi. 28 Rí xi'tsc'öji, c'ã yo te'le, dya cjó unüji da bëfi c'ã mi rrná nojo nza cja'la c'ã jo unü Mizhocjimi e Xuva. Zö mi ma nojo c'ã nu bëfi c'ã mi pë's'i e Xuva, mi ma zö'ö, pero xi ndrra na zö'ö 'ma cjó cu ra tsjapü Mizhocjimi nú te'le —eñe va mama e Jesús.

29 C'ö yo te'le, 'ma mu dyäräji c'ã nu jña'la c'ã vi mama e Jesús, gu unüji da pöjö Mizhocjimi. Xo i ñeje c'ö yo te'le c'ö mi cobra o plaza, ndrrí gu unüji da pöjö Mizhocjimi. Porque vi möji nu já ngu mi bübü e Xuva, vi ma jiji y vi nzhögü nú mü'büji c'ã Mizhocjimi. 30 Pero c'ö yo farisego ñeje c'ö mi xöpü c'ö yo lëy, iyö c'ö; anguezeji vi tsjapüji que dya ma jo'ö c'ã nu bëfi c'ã vi unü Mizhocjimi e Xuva, dya gu ma jiji. Macu Mizhocjimi ya

vi mbeñe ru perdonago ga cjanu texe c'lo yo te'le. 31 Jo ña'a e Jesús gu xifi c'lo yo te'le:

—Rí xi'tsc'öji já ngu ga cja'a yo te'le yo cārā yo cjë'ë dya, c'lo dya gu dyätä e Xuva ni xo ri nguetscö ru dyätcäji. 32 Anguezeji chjëtjfi nza cja yo ts'it'i yo jürü c'ā chōjmü, yo eñe nza cja'a 'ma ri cjaji o mbaxua, ma't'üji c'lo yó dyoji mamaji: “Rú jüt'üjme o pito, pero nu'tsc'ejji dya gui nemeji”, embeji c'lo yó dyoji. O 'ma jiyö, eñeji nza cja'a 'ma ya rví ndrrü'lü da te'le, tunüji c'ā nu añima, pa ögüji ga eñeji, xifiji c'lo yó mi t'iji: “Mi tú huëgöjme rvá xörügöjme, pero nu'tsc'ejji, dya gui chjünrügueji”, eñe ga mamaji. 33 Já ngu nzī ga tsja'a yo ts'it'i, dya neji c'lo já ngu ga eñe c'lo yó dyoji, ji xo ga cjatjonu yo te'le yo cārā yo cjë'ë dya, dya xo i neji c'lo já ngu va tsja'a e Xuva, ni xo ri nguetscö já ngu rgá cjagö. 'Ma mu mbürü e Xuva gu pëpi Mizhocjimi, gu xögüts'ëjë, dya cjó gu ziji o xëdyi c'ā rví mäji. Nguet'ü yo te'le mi mamaji: “E Xuva dyofi daja nú s'ondrräjma nu c'ā dya ga jo'o”, mi eñe ma mamaji. 34 Pero nutscö rvá ëcjö c'ā Mizhocjimi, rí mäjä rgá cārāji yo te'le, dachco rí ñönütjoji. Nguet'ü ga mama c'lo yo te'le c'lo dya ne ra dyärä nú jña'a Mizhocjimi: “Na s'lo'o nu bëzo nu, porque mî ñönü, mi xo i si'i c'ā ni tī'ī yo te'le. Mi xo i cārāji na jo'o yo cobra o plaza, 'ñeje yo dyaja te'le yo xijji que dya cjaji na jo'o”, eñe ga mamaji. 35 Pero rí xi'tsc'öji, c'lo ätpä nú jña'a Mizhocjimi unüji na jo'o ngüëndrra que Mizhocjimi mî mbeñe na jo'o nú ñi'ī, mî pārā na jo'o c'ā cja'a; nguet'ü ndrrí 'ñaño bëfi va dyacöbe e Xuva —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yo te'le.

Jesús en la casa de Simón el fariseo

36 Mi бүбү daja c'lo yo farisego c'ā mi chjū'ü e Simu. Da nu pa'a, jo tsja'a c'ā nu bëzo gu mbitago e Jesús ru ma'a nu c'ā nú ngumü, dachco ru ma ñönüji. Jo ma'a e Jesús gu zät'lä c'ā nú ngumü c'ā nu bëzo, gu cjogü a mbo'o, cjä nú ñönüji.

37 C'ā nu jñiñi, mi bübü nu da ndrrixū c'ā mi cja'a na puncjü c'o dya ma jo'o. Jo mbārā c'ā nu ndrrixū jā ngu mi bübü e Jesús, jo dyärā que ji mi bübü c'ā nú ngumü e Simu, ji mi ñõñüji nu. Cjā nú ējē c'ā nu ndrrixū c'ā nú ngumü c'ā nu bëzo, ma tū'ū da ts'ibotia c'ā mi ndrrojo c'ā mi po'o c'o mi ma jo ma jyärä. 38 'Ma mu säjä, gu cjugü a mbo'o nu jā ngu ma ñõñüji. Cjā nú ndrriñimõ c'ā yó ngua'a e Jesús. Mi cu huē'ē c'ā nu ndrrixū, mi cu tsjüreje c'o yó nguizhö va mbe'chbe yó ngua'a e Jesús. Nu c'o yó ñi'li c'o ma maja, cjā nú ndrri'tspī c'o yó ngua'a, mi xo gu zū'tbü yó ngua'a. Cjā nú ndrri'ū c'ā nu ts'ibotia c'ā mi po'o c'o mi ma jo ma jyärä, cjā nú ngo'sbü yó ngua'a.

39 C'ā nu farisego c'ā vi mbitago e Jesús, 'ma mu jñandrra c'o mi cja'a c'ā nu ndrrixū, cjā nú pensagots'ējē: "Nu bëzo nu, 'ma mejme ri profeta nu, ru mbārā fē cu ma ndrrixū nu na tjörü, ru mbārā que dya cja'a na jo'o nu".

40 Mi pāxtjo e Jesús c'ā mi pensagots'ējē nú mü'bü c'ā nu bëzo, nguec'lū gu xifi:

—Nu'tsc'e Simu, bübü da jñ'a'a c'ā rí ne rá xi'ts'li.

Cjā nú ndrriñrū c'ā nu bëzo:

—Nu'tsc'e xöpüte, xitscö fē cu mbējē c'ā gui ne rí xitsi.

41 Cjā nú mama e Jesús:

—Mi bübü yeje bëzo c'o mi tū'ū o ngüëndrra, mi tunpüji da bëzo. C'ā daja bëzo mi tū'ū na trrapucjü o merio; c'ā daja, dya puncjü c'ā mi tū'ū. 42 Dya mi jünvi fē cu rví ngō't'üvi. Nguec'lū c'ā nu bëzo gu perdonagovi nza gá yefi. ¿Jā ngu gui pensagogue c'o yo bëzo c'o jo perdonagoji? ¿Cjó cu ngueje c'ā xi ndrra ra gradecido ra neji c'ā nu bëzo c'ā ya perdonagovi?

43 Cjā nú ndrriñrū e Simu c'ā mi farisego, gu xifi:

—Pe ngueje c'ā nu bëzo c'ā xi ndrra mi tū'ū na puncjü o merio, xi ndrra ra gradecido c'ā nu bëzo c'ā jo perdonago texe c'o mi tunpü.

Cjā nú ndrriñrū e Jesús gu xifi:

—Na jo'lo vi chjünrügue.

44 E Jesús gu ñezhe ga ma nú xütjü va jñandrra c'ã nu ndrrixü, cjá nú xifi e Simu:

—Mbeñegue na jo'lo nu c'ã jo tsja'a nu ndrrixü. 'Ma mu säcjö c'ã in nzungue, nu'tsc'le, dya gui dyacü o ndrreje c'ã ru pe'ch'e ín cua'a, já ngu nzī rgá cjaji 'ma cjó cu va ëjē va ni zēnguazüji. Pero nu ndrrixü nu, gu mbechque ín cua'a cu yó nguizhö, cjá nú ndrri'tsqüi ín cua'a cu yó ñi'yo na maja. **45** Nu'tsc'le, dya gui sütcü ín jmi'li; pero nu ndrrixü nu, mi na sütcü ín cua'a ndrri'zi 'ma mu säjä vā nu. **46** Nu'tsc'le, dya fē cu gui xisqui ín ñi'li; pero nu ndrrixü nu, gu ngoscü ín cua'a yo mi na jo ga jyärä. **47** C'ã vi tsja'a ga cjanu nu ndrrixü, ijxi 'ñetse que jo unü ngüëndrra que tū'ü na puncjü nú pecado y ya nzhogü nú mü'bü c'ã Mizhocjimi. Nguec'ü Mizhocjimi ra perdonago nu ndrrixü c'lo na puncjü c'lo jo tsja'a c'lo dya ga jo'lo. Pero 'ma cjó cu pēzhits'ëjē que dya ndrri'a tū'ü na puncjü nú pecado, zö ri perdonagoji c'ã, pero dya ndrri'a ra nezgö c'ã —eñe e Jesús va xifi e Simu.

48 E Jesús gu xifi c'ã nu ndrrixü:

—Rü perdonagots'lü c'lo dya ga jo'lo c'lo gui tsjague —eñe va mama e Jesús va xifi c'ã nu ndrrixü.

49 C'lo yo te'le c'lo ma cã'ã nu, c'lo ma ñönü, mi jyëztjoji ma mamaji:

—¿Fē cu fēzhi nu bëzo nu? ¿A poco sö'ö ra perdonagozügöji c'lo rí cjaji c'lo dya ga jo'lo?

50 Cjá nú ña'a e Jesús gu xifi c'ã nu ndrrixü:

—Ya gui salvagogue dya, porque gui jñunt'lü in mü'bü que ru perdonagots'lü Mizhocjimi. Mague dya, Mizhocjimi ri mëvi —eñe e Jesús va xifi c'ã nu ndrrixü.

Mujeres que ayudaban a Jesús

8 1 C'lo yo pa'a c'lo, e Jesús mi pa'a texe c'ã yo jñiñi 'ñeje c'lo yo ts'iqui jñiñi. Mi zofü c'lo yo te'le, mi xifiji já ngu rva sö'ö ru tsjaji yó te'le Mizhocjimi c'ã

mandago. Mi pöji e Jesús c'lo yó doce discípulo. 2 Ndrri xo mi pöji e Jesús jā ngu nzī ndrrixū c'lo vi ngāgā c'lo yó ndrrājma e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo, l'neje c'lo mi sō'dyē. Mi pöji e Jesús, porque angueze vi fongü c'lo yo ndrrājma c'lo vi ngāgā anguezeji, ndrri xo vi jocü c'lo mi sō'dyē. C'ā da ndrrixū mi xijji e María Magdalena, porque ji mi menzumü a Magdala. Nu ndrrixū c'ā, vi ngāgā yenchö c'lo yó ndrrājma nu c'ā dya ga jo'lo, pero vi fongü e Jesús c'lo. 3 C'ā da ndrrixū mi chjū'ü e Juana. C'ā nu ndrrixū, mi ngueje nú su'u e Chuza. C'ā e Chuza mi ngueje c'ā mi mandago c'lo yó mbēfi e Herode. C'ā daja ndrrixū, mi chjū'ü e Sana. Ndrri xo mi pöji e Jesús c'lo dyaja ndrrixū c'lo ma puncjü. Mi fös'üji e Jesús l'neje c'lo yó discípulo, mi unüji c'lo yó merioji.

El ejemplo del sembrador

4 Mi pedye na puncjü o te'e c'ā nú jññiji, mi pöji e Jesús. Da nu pa'a l'ma ya vi jmurüji na puncjüji, e Jesús c'já nú zofü c'lo yo te'e, gu jyëtsiji da jña'a:

5 —Da mbondrrexü jo mbedye jo ma'a ru ma pēfi, jo ma mbodü o ndrrexü. l'Ma ya ma podü, bübü o ts'i ndrörëxü c'lo jo mböt'ü c'ā l'ñ'i nu jā ngu mi cjogü o te'e. Jo ējē c'lo yo sl'ü'ü gu ni zaji c'lo yo ts'i ndrörëxü.

6 Ndrri xo i bübü o ts'i ndrörëxü c'lo ji gu zobü nu jā ngu mi mborojo, nu jā ngu dya ma pizhi c'ā nu jümü. Nguet'ü l'ma mu mbes'e c'lo yo ndrrexü, jo dyot'ü porque mi ojtjo c'ajümü. 7 Ndrri xo i bübü o ts'i ndrörëxü c'lo ji gu zobü nu jā ngu mi bodü c'lo yó ndrrolö da fiño c'ā mi jäs'ä o bidyi. Dachco va mbes'etjoji. Ts'i vi nocü c'lo yo bidyi, dya gu jyëzi ru te'e na jo'lo c'lo yo ts'irëxü, nguet'ü va dyot'ü c'lo. 8 Ndrri xo i bübü o ts'i ndrörëxü c'lo jo zobü nu jā ngu ma jo'lo o jümü. l'Ma ya mu te'e, jo nguiji na jo'lo, jo unüji daja ciento ndrrexü nzī daja ts'i ndrörëxü c'lo vi mbodüji —ēne e Jesús va mama.

'Ma mu nguarü e Jesús jo mama c'ā nu jña'a, gu ña'a na jens'e jo mama:

—Nu'tsc'ejí gui dyäräguejí yo jña'a yo rú xi'tsc'öjí, tsö'tbüjí 'ñi'i yo.

El propósito de los ejemplos

9 C'lo yo discípulo, c'já nú dyönüjí e Jesús gu mamaji:

—¿Fē cu mbējē c'ā ne ra mama yo jña'a yo c'já gui xitscöjme?

10 C'já nú ndrrürü e Jesús gu xifiji:

—Nu'tsc'ejí jo dya'c'üguejí Mizhocjimi rí pāraguejí c'ā dya mi unü ra mbārā c'lo yo te'e c'lo mi cārā mi jinguā; jo dya'c'üguejí rí pāraguejí jā ngu ga mandago Mizhocjimi. Yo dyaja te'e, rí jyētsigöjí c'lo yo jña'a, ngue c'ū zö ra jñandrraji y ra dyärājí, pero dya ra mbārājí fē cu mbējē c'ā ne ra mama c'lo yo jña'a c'lo rí mamagö.

Jesús explica el ejemplo del sembrador

11 'C'ā nu jña'a c'ā rú jyē'tsc'igöjí, jí ga cjanu c'ā. C'lo yo ndrrörëxü c'lo rú xi'tsc'öjí, ngueje c'lo rú jyē'tsc'igöjí nú jña'a Mizhocjimi. 12 C'lo yo ndrrörëxü c'lo jo mböt'ü c'ā nu 'ñi'i, rú jyē'tsc'igöjí c'lo yo te'e c'lo ärā nú jña'a Mizhocjimi, c'já rrrü 'ñeje e Satanás nu c'ā dya ga jo'o, va ni jünbü c'lo yo jña'a c'ā nú mü'büjí. Nguec'ü, dya ga cregojí Mizhocjimi. Nguec'ü, dya ra salvagojí c'lo yo te'e c'lo. 13 C'lo yo ndrrörëxü c'lo jo zobü nu jā ngu dya ma pizhi nu jümü, rú jyē'tsc'igöjí c'lo yo te'e c'lo mî mājā ga dyärā nú jña'a Mizhocjimi, mi xo i mājā ga cregojí. Pero nujyo, dya jēzits'ējē ra zāt'ā na jo'o nú mü'büjí c'lo yo jña'a c'lo. Nguec'ü 'ma va ējē c'lo rguí sufregojí, dya sido cregojí Mizhocjimi, xögütjojí. 14 Nu c'lo yo ndrrörëxü c'lo jo zobü nu jā ngu mi bodü c'lo yó ndrrö'ö c'ā nu fiño c'ā mi jās'ā o bidyí, nguec'ü va dyot'ü, rú jyē'tsc'igöjí c'lo ärā nú jña'a Mizhocjimi, pero nuc'lo, mî mbeñejí c'lo yó bēfiji, mi xo i jodüjí jā ngu rga ndrröjí na puncjü o merio, mi xo

i mǎpǎji yo bǔbǔ c'ǎ nu xoñijǔmǔ ga tsjaji jǎ ngu ga nets'ějěji. Nguец'ǔ, dya cjaji jǎ ngu nzǐ ga ne'e Mizhocjimi. 15 C'lo yo ndrrǒrěxǔ c'lo jo zobǔ jǎ ngu ma jo'lo o jǔmǔ, rǔ jyě'tsc'igǒji c'lo ǎrǎ nǔ jǎna'la Mizhocjimi c'lo crego cu texe nǔ mǔ'bǔ. Zǒ fě cu ra sufregoji, pero sido nzhodǔji c'ǎ nǔ 'ñi'i Mizhocjimi. Nguец'ǔ chjětjfi nza cja c'lo yo ndrrějxǔ c'lo jo jogǔ na jo'lo.

El ejemplo de la lámpara

16 E Jesús gu jyětsi c'ǎ da jǎna'la, gu xifi c'lo yo te'e c'lo mi cǎrǎ:

—'Ma cjó cu tjǔtǔ da sivi, dya emeji a mbo'lo c'ǎ ngama, ni fě cu xi ni tsjǒtǔ. Ji ē's'ěji nu jǎ ngu na jens'le, ngue c'ǔ ra 'ñetse o jya's'ǔ c'lo yo te'e c'lo ra cjogǔ a mbo'lo c'ǎ nu ngumǔ. 17 Ji xo ga cjatjonu ín jǎngǒ. Nudya rǐ xi'ts'its'ěcjǒji, chjětjfi que ri tsjǒtcǒ, porque dya rǐ cǒs'ǔ texe yo te'e. Pero ra zǎdǎ 'ma rǐ xipcjeji yo te'e, ngue c'ǔ xo ra mbǎrǎji ín jǎngǒ; ra 'ñetse jǎ ngu ga cja'la.

18 'Rǐ dyǎrǎji na jo'lo yo jǎna'la yo rǐ xi'tsc'ǒji. 'Ma rǐ unnc'ěji ngǔěndrra yo jǎna'la, 'ñeje 'ma rǐ jǎunt'ǔ in mǔ'bǔgueji yo, nu'ma, ra dya'c'ǔji Mizhocjimi rǐ pǎrǎgueji c'lo xi dyaja yó jǎna'la angueze. Zǒ gui pězhgueji que ya gui jǎnǔs'ǔji da jǎna'la, pero 'ma dya rǐ tsǒ'tbǔji 'ñi'i, ra ni jǎnǔnnc'ǔji zǒ rǐ ts'iquětjo c'ǎ ya gui pǎrǎgueji.

La madre y los hermanos de Jesús

19 Da nu pa'la, jo ějě c'lo yó cjuǎrjma e Jesús 'ñeje c'ǎ nǔ mama, jo sǎji c'ǎ nu ngumǔ nu jǎ ngu mi bǔbǔ e Jesús. Pero dya mi sǒ'ǒ ru cjogǔji a mbo'lo, porque mi ma puncjǔ o te'e c'lo ma cǎǎ nu. 20 Cjǎ nǔ tsja'la c'lo yo te'e, jo ngǒs'ǔji e Jesús gu xifiji:

—C'ǎ in mamague 'ñeje c'lo in cjuǎrjma cǎrǎji a tji'i; jonc'ǔji rǐ ñaji.

21 Cjǎ nǔ ndrrǔnrǔ e Jesús jo xifi c'lo yo te'e:

—C'lo rǐ cjapcǒ mi mamagǒ 'ñeje c'lo ín cjuǎrjmagǒ,

ngueje c'lo ärä nú jña'a Mizhocjimi, xo i cjaji jä ngu nzī ga mama.

Jesús calma el viento y las olas

22 Da nu pa'a, e Jesús xo i l'neje c'lo yó discípulo jo dat'lüji c'lä daja bü'ü. Jo mama e Jesús jo xifi c'lo yó discípulo:

—Möjō rá pes'leji c'lä 'nanguarü ga manu c'lä nu zafü —eñe va xifi c'lo yó discípulo.

Cjá nú möji. 23 'Ma ya mi pöji a ndrre'le c'lä nu zafü, ya vi dyobü e Jesús c'lä nu bü'ü, mi ijī. Jo ni vü'ü da trrandrräjma, mi fö's'ü c'lä nu ndrreje. Ya ma fūrū ma po'lo o ndrreje c'lä nu bü'ü. Ya mi tsjatjo ru nguibitjoji. 24 Cjá nú ndrät'lä c'lo yo discípulo c'lä nú jmi'i e Jesús, jo xos'lüji gu xifiji:

—Ñanga, xöpüte, ya ra nguivguitjoji.

Cjá nú zöl'ö e Jesús gu nanga gu böbü. Cjá nú zofü c'lä nu trrandrräjma, l'neje c'lä nu zafü c'lä mi fö's'ü. Ijx cu juejme c'lä nu ndrrajma, l'neje c'lä nu zafü, dya ca mi fö's'ü. 25 Cjá nú xifi e Jesús c'lo yó discípulo:

—¿Fē cu cja, dya gui jñunt'ü in mü'büji que ru fö'c'öji? —eñe va mama.

C'lo yo discípulo mi mi sūji, mi jyēztjo ma mamaji:

—¿Mbārā, fē cu fēzhi nu e Jesús? Macu mandago ra böbü nu ndrrajma l'neje nu zafü, y nujoy, ätäji nu. Dya jä ngu rí nugöji cjó cu ri cja'a ga cjanu.

El hombre endemoniado de Gadara

26 Jo zät'äji c'lä nu país c'lä chjū'ü a Gadara, c'lä bübü c'lä 'nanguarü a Galilea c'lä nu trrazafü. 27 'Ma ya vi mbes'le e Jesús c'lä nu bü'ü, jo ējē daja bëzo c'lä ji mi menzumü c'lä nu jñiñi a Gadara c'lä bëjxtjo mi bübü, gu ni chjēvi e Jesús. Nu bëzo c'lä, ya vi mezhe vi zürü yó s'ondrrajma nu c'lä dya ga jo'lo. Dya ca mi je'le o bitu, dya ca xo mi bübü c'lä nú gumü; ji mi bübü a ndrre'le c'lä yo

ts'ingumü c'ā caposanto. 28 'Ma mu jñandrra c'ā nu bëzo e Jesús, gu pizhi jo mafü na jens'e, c'já nú säjä c'ā nú jmi'i e Jesús, c'já nú ndrrünjímō, c'já nú mafü na jens'e va mama:

—Nultsc'e Jesús, nú T'lits'lü Mizhocjimi c'ā bübü a jens'e, ¿fë cu cja vá êcje vā, já ngu rí bünc'l'ö? ¿Fë cu pë's c'ā rí ni ñugö? Rí ö'tc'lügö, dya rí tsjacü rá ma sufregö nu já ngu mi na s'ëzhi.

29 Jo mama ga cjanu, porque e Jesús mi zofü c'ā nú ndrrājma nu c'ā dya ga jo'lo, mi xifi ru mbedye c'ā nú mü'bü c'ā nu bëzo. C'ā nú ndrrājma nu c'ā dya ga jo'lo, ya vi mezhe vi ngägā c'ā nu bëzo. C'lo yo te'e mi tjün't'üji cu cadena c'ā nu bëzo, mi tjün't'büji yó dyë'lë 'ñeje yó ngua'a, ngue c'ü dya ca ru nzhodü libre. Pero mi c'üdütjo c'lo mi tjün't'büji. C'ā nú ndrrājma nu c'ā dya ga jo'lo, mi c'japü c'ā nu bëzo ra mbedye c'ā nú jñiñi, ra ma nzhodü nu já ngu dya mi cārā o te'e. 30 E Jesús jo dyönü c'ā nu bëzo:

—¿Fë cu chjütsc'e?

C'já nú ndrrünrü c'ā nu bëzo:

—Nutscö chjüzgö e Legión —eñe va ndrrünrü c'ā nu bëzo.

C'ā nu jña'a "legión" ne ra mama "na puncjü". Mi chjü'ü ga cjanu c'ā nu bëzo, porque ma puncjü o s'ondrrājma c'lo ya vi cjogü a mbo'lo c'ā nú mü'bü. 31 C'lo yo ndrrājma mi ötüji na puncjü e Jesús que dya ru ndrräji ru möji nu já ngu ya vi ndrrün't'üji c'lo yó mi ndrrājmaji. 32 Nujnu a Gadara, mi bübü nu da t'eje; ma cālā nu na puncjü o cuchi, ma ñönüji. Nguец'ü c'lo yó ndrrājma nu c'ā dya ga jo'lo, mi ötüji e Jesús ru unüji sjëtsi anguezeji ru ma nguich'iji c'ā nú feme c'lo yo cuchi. C'já nú unüji sjëtsi ru nguich'iji. 33 Nguец'ü c'lo yo ndrrājma gu mbedyeji c'ā nú mü'bü c'ā nu bëzo, c'já nú ma nguich'iji c'ā nú feme c'lo yo cuchi. Nguец'ü c'lo yo cuchi c'já nú pamaji texeji c'ā nu dyä'ä, gu ma jyäji c'ā nu trazafü gu nguibiji, c'já nú ndrrüji.

34 C'lo yo te'e c'lo mi c'a's'lü o cuchi, 'ma mu jñandrraji c'lo vi ts'a'a, jo c'ueñe jo möji zacü, gu ma cösteji c'ã nu jñiñi, xo i 'ñeje texe nu jã ngu mi cãrã o te'e. 35 Nguец'ü c'lo yo te'e, 'ma mu dyäräji, gu mbedyeji gu ma nuji c'lo vi tsja'a e Jesús. Jo zät'äji nu jã ngu mi bübü e Jesús, gu chöt'üji c'ã nu bëzo c'ã ya vi mbedye c'lo yó ndrräjma nu c'ã dya ga jo'o, ji mi bübü c'ã yó ngua'a e Jesús, ya mi je'e o bitu, ya xo mi tjümbeñe. Jo pizhi c'lo yo te'e c'lo c'já ma säjä. 36 Nu c'lo yo te'e c'lo vi jñandrra c'ã vi tsja'a e Jesús, jo zofüji c'lo yo te'e c'lo c'já ma säjä, jo xifiji jã ngu va tsja'a e Jesús va fongü c'lo yo ndrräjma c'lo mi bübü nú mü'bü c'ã nu bëzo. 37 Nguец'ü c'lo mi menzumü c'ã nu país a Gadara, mi sÿji mi xifiji e Jesús:

—Rí ö'tc'üjme da favor rí pedyegue c'ã ín jñiñigöjme.

E Jesús c'já nú möji c'lo yó discípulo gu ma dat'üji c'ã nu bü'lü, ngue c'ü ru nzhogüji nu jã ngu vi 'ñeji. 38 C'ã nu bëzo c'ã vi mbedye c'lo yo ndrräjma, mi ötü e Jesús que ru jyëzi ru möji angueze, 'ñeje c'lo yó discípulo. Pero e Jesús gu ndrrürü gu xifi:

39 —Iyö. Nzhogü, mague in nzumü. Rí ma mangue jã ngu va mböxc'ü Mizhocjimi —embeji va xifiji c'ã nu bëzo.

C'já nú ma'a c'ã nu bëzo, gu ma cöste texe c'ã nu jñiñi, gu mama jã ngu va fombgü e Jesús c'lo yo ndrräjma c'lo vi ngägã.

La hija de Jairo, y la mujer que tocó la ropa de Jesús

40 'Ma mu nzhogü ni yeje e Jesús 'ñeje c'lo yó discípulo nu jã ngu vi 'ñeji, texe c'lo yo te'e mi mäji, jo recibidoji na jo'o e Jesús porque mi te'beji c'ã. 41 C'já nú ndrrät'ä daja bëzo c'ã mi chjü'ü e Jairo. Nu bëzo c'ã, mi mandago c'ã da 'nitsjimi. C'ã nu bëzo, jo ndrrüñijmõ c'ã nú jmi'i e Jesús, mi xifi ru mëvi c'ã nú ngumü. 42 Porque

mi siji datjo nú xunt'i c'ā mi sö'dyë, ya ma tū'ū. Nu xunt'i c'ā, mi ëdyi da doce cjë'ë. 'Ma ya mi pöji e Jesús c'ā nu bëzo, ndrrí mi pöji na puncjü o te'e, mi mi chütü ma möji, nguecl'ü mi mi s'is'iji e Jesús.

43 Nu c'o yo te'e c'o mi pöji e Jesús, ndrrí mi pa'a nu da ndrrixü c'ā ya vi mezhe doce cjë'ë c'ā mi sö'ö c'ā nú pa'a, dya mi böbü. Ya vi ndrreze texe c'o yó merio 'ma mi pa curago c'ā yo doctor. Pero dya cjó mi sö'ö ru jocü. 44 Nguecl'ü c'ā nu ndrrixü, cjá nú ndrrät'ä c'ā nú xütjü e Jesús, cjá nú ndrrötpü c'ā nú 'ñünü c'ā nú bitu c'ā mi je'e. Ijx cu böbü c'o yo cji'i c'o mi sö'ö, jo jogü c'ā nu ndrrixü.

45 E Jesús cjá nú mama:

—¿Cjó cu ngueje c'ā jo ndrrötcügö ín bitu?

Gu ngädäji texeji gu mamaji que dya mi päräji. E Pegro 'ñeje c'o dyaja c'o yo discípulo, cjá nú xifiji e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, gui cjague o t'önü cjó cu ngueje c'ā jo ndrrö'c'ügue. Macu ngueje yo te'e yo mî chütü, jo mbë'sc'iji.

46 Cjá nú ndrrünrü e Jesús jo mama:

—Iyö. Rí pärägö bübü da te'e c'ā jo ndrröcügö.

Porque nutscö rú sögö jo mbedye ín mü'bü c'ā mi na zëzhi —eñe va mama.

47 Cjá nú unü ngüëndrra c'ā nu ndrrixü que mi päxtjo e Jesús que vi ndrrötpü c'ā nú bitu. Nguecl'ü gu ndrrät'ä c'ā nú jmi'i e Jesús, mi mi juant'a mi sū'ü. Cjá nú ndrrünijmō, cjá nú xifi que mi ngueje angueze c'ā vi ndrrötpü c'ā nú bitu. C'ā vi ndrrötpü, ngue c'ü ru jogü c'ā nu nguijyeme c'ā mi sö'ö. Jo xifi:

—Nu'tsc'e sē'ē ni t'ëcjañömü, nzī rvá tjö'c'ü, nzī va jogüzü —eñe c'ā nu ndrrixü va xifi e Jesús.

Jo dyärä texe c'o yo te'e c'o yo jña'a c'o mi mama c'ā nu ndrrixü. 48 Cjá nú ndrrünrü e Jesús jo xifi c'ā nu ndrrixü:

—Nu'tsc'e süngü, jo ndrrix'c'i porque gui jñunt'ü in

mü'bügue que ru jocüts'ügö. Mague dya, Mizhocjimi rí mēvi.

49 'Ma xi ma ña'a e Jesús, jo säjä daja te'le c'ā vi 'ñeje c'ā nú ngumü c'ā nu bëzo c'ā mi mandago c'ā nu 'nitsjimi, jo ni xifi c'ā nu bëzo:

—C'ā rvá ěcjö rvá ni xi'ts'i, c'ā in xunt'i ya ndrrü'ü. Dya ca ni stago rí bëchpi nú tiempo nu xöpüte xi ra ma'a c'ā in nzungue.

50 'Ma mu dyärä e Jesús c'lo yo jña'a c'lo, cjá nú xifi c'ā nu bëzo c'ā mi mandago c'ā nu 'nitsjimi:

—Dya guì sü'ü. Ijx tí jñunt'ü in mü'bü que ra mimitjo c'ā in xunt'i.

51 'Ma mu zät'äji c'ā nú ngumü c'ā nu bëzo, dya gu jyëzi e Jesús cjó cu ru cjogü a mbo'lo; nguechjo e Pegro 'ñeje e Cobo 'ñeje e Xuva, 'ñeje c'ā nú papa c'ā nu xunt'i, 'ñeje c'ā nú mama. 52 C'lo yo te'le c'lo ma cālā nu, mi mi huëji texeji, mi mafüji na jens'le ma huëpiji c'ā nu añima. Jo mama e Jesús jo xifiji:

—Dya guì huëji; dya tū'ü nu xunt'i, ijñtjo dya nu.

53 Nguec'ü c'lo yo te'le jo ndrrenbetjoji e Jesús va tsjapüji burla, porque mi părăji que ya vi ndrrü'ü c'ā nu xunt'i. 54 E Jesús cjá nú pëncbhi nú dyë'ë c'ā nu xunt'i, jo ma't'ü na jens'le gu xifi:

—Rí ñanga dya, xunt'i.

55 Cjá nú te'letjo c'ā nu xunt'i, jo mimitjo ni yeje; ijx cu nanga gu böbü. E Jesús cjá nú mama que ru 'huiñiji c'ā nu xunt'i. 56 C'ā nú papa c'ā nu xunt'i, 'ñeje c'ā nú mama, mi cu pizhivi, dya mi pără fë cu ru pensagovi. E Jesús gu xifivi que dya cjó ru ngös'üvi que vi tsjapü jo te'le c'ā nu xunt'i. ♣

Jesús envía a los doce discípulos

9 1 E Jesús jo ma't'ü c'lo yó doce discípulo, jo xifi ru ni jmurüji c'ā nú jmi'i. Cjá nú unüji juërsa ngue c'ü ru sö'ö ru fongüji texe c'lo yó s'ondrräjma e Satanás nu

c'ā dya ga jo'o, xo ru sō ru jocüji c'o yo te'e c'o mi sölö c'o fē cu ndrrí ma nguijyeme. 2 Jo xifiji c'o yo discípulo ru ma zofüji c'o yo te'e, ru xifiji jā ngu rva sölö ru tsjaji yó te'e Mizhocjimi c'ā mandago. Xo gu xifiji c'o yo discípulo ru ma jocüji c'o mi söl'dyē. 3 Jo xifiji:

—Dya rí jñünüji c'o rrrí stagots'lüji c'ā 'ñi'i nu jā ngu rgui möji. Dya xo rí jñünüji c'ā rgui chāji. Dya xo rí tsanaji o mape c'o fē cu rí dyüt'lüji. Dya xo rí chunüji c'ā rí siji, dya xo rí jñünüji o merio. Dya xo rí tsanaji o bitu c'ā rgui pötpüji. 4 Nu c'ā nu ngumü nu jā ngu rí sät'āji, ji rí oxüji nu, hasta 'ma cjá rí ñe rí pedyeji; dya rí pötpüji c'ā nu ngumü nu jā ngu rí oxqueji. 5 'Ma rí sätc'ejji c'ā da jñiñi, 'ma dya cjó ra sác'ejji, rí pedyegueji 'ma nu. 'Ma rí pedyeji, rí fē'biji o jümü c'o ri jäs'ä c'ā in mbocuaji, ngue c'ü ra mbārā c'o yo menzumü nu, que vi tsjaji c'o na s'o'o anguezeji, dya gu sác'ejji —eñe va mama e Jesús va xifi c'o yó discípulo.

6 C'o yo discípulo, cjá nú mbedye gu möji, mi nzhodüji texe c'ā yo jñiñi, mi zofüji c'o yo te'e, mi xifiji jā ngu rva jogü nú mü'büji c'ā Mizhocjimi. Texe nu jā ngu mi sät'āji, mi jocüji nu c'o mi söl'dyē.

La muerte de Juan el Bautista

7 E Herode c'ā mi mandago c'ā nu país a Galilea, 'ma mu mbārā texe c'o mi cja'a e Jesús, dya mi pārā fē cu ru mama, porque bübü o te'e c'o mi mama: “Ngueje e Xuva ya ndrru mimitjo ni yeje; ngueclü cja'a yo mi na jo'o”, eñe va mama c'o. 8 Ndrro bübü c'o mi mama ga cjanu: “Nu bëzo c'ā cja'a yo mi na jo'o, ngueje c'ā nu profeta Elía, ya nzhogü jo ējē”. Ndrro bübü c'o mi mama: “Ya te'etjo c'ā daja c'o yo profeta c'o mi cārā mi jinguā, ya i bübütjo ni yeje”, eñe ma mama c'o yo te'e. 9 Jo mama e Herode:

—E Xuva, macu rú mandagogö jo mbö't'lüji c'ā, jo mbëtspiji nú dyizi. Pero, ¿cjó cu ri nguexā c'ā cja'a yo? Macu dya jā ngu mi ärägö ga cjanu.

Nguec'lū e Herode mi jodū jā ngu rva chjēvi e Jesús.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

10 C'lo yó discípulo e Jesús, xo mi xijji apóstole, porque vi ndrrāji ru ma mamaji nú jña'a e Jesús. 'Ma mu nzhogūji, jo ni xifiji e Jesús c'lo yo bēfi c'lo vi tsjaji. E Jesús jo zidy anguezeji, jo möts'ēji nu jā ngu dya mi cārā o te'e; mi bējxtjo c'ā da ts'iqui jñiñi c'ā chjū'ū a Betsaida. 11 Pero c'lo yo te'e, jo mbārāji nu jā ngu ru zāt'a e Jesús 'ñeje c'lo yó discípulo, nguec'lū ndrrí gu ndrrēpitjoji. 'Ma mu zāt'a c'lo yo te'e, jo tsja'a e Jesús jo recibido anguezeji, jo xifiji jā ngu rva tsjaji yó te'e Mizhocjimi c'ā mandago. E Jesús 'ma mu jñandra c'lo mi sö'dyē, ndrrí gu tsjapū gu ndrris'i c'lo.

12 'Ma ya mu nzhā'ā, c'lo yo doce discípulo cjá nú ēji c'ā nú jmi'i e Jesús, jo ni xifiji:

—Xifi yo te'e ra möji c'ā yo jñiñi yo xi bējxtjo, 'ñeje texe nu jā ngu cārā o te'e, ngue c'lū ra chöt'ūji jā ngu ra oxūji, 'ñeje c'lo xo ra ziji. Porque nufā jā ngu rí cārāji, ojtjo fē cu ra ziji.

13 Cjá nú ndrrünrū e Jesús jo xifi c'lo yó discípulo:

—Nu'tsc'ēji rí unūgueji c'ā ra ziji.

Anguezeji jo ndrrünrūji jo mamaji:

—Dya rí jüngöjme c'ā ra zi'i yo; nguechjo da tsi'ch'a o tjömēch'i, cjá na yeje o jmō'ō. ¿Cjo gui ne'e rá ma tōmūjme c'ā ra zi'i yo te'e? Macu na chapucjūji —embeji e Jesús.

14 Mi sö'ö tsi'ch'a mil, nguejxtjo c'lo yo bēzo. Jo mama e Jesús jo xifi c'lo yó discípulo:

—Xifiji yo te'e ra ngārāji ndrrí ri cincuenta rga mimiji.

15 Cjá nú tsja'a c'lo yo discípulo jā ngu nzī va mama e Jesús, jo xifiji ru mimi texe c'lo yo te'e. 16 'Ma mu nguarū jo mimiji, cjá nú tsja'a c'lo yo discípulo jo ma quiji c'lo yo tsi'ch'a tjömēch'i 'ñeje c'lo yo yeje jmō'ō. Cjá nú

jñü'ü e Jesús, cjá nú nä's'lä a jens'le va unü da pöjō Mizhocjimi. Cjá nú mē'ch'i c'lo yo tjōmēch'i 'ñeje c'lo yo jmō'ō. Cjá nú unü c'lo yó discípulo, ngue c'ū ru unüji c'lo yo te'le. 17 Jo ziji texeji, jo nijmiji na jo'lo. 'Ma mu nguarü jo ñōnüji, cjá nú nguis'itjoji c'lo ya ndrrí mi ndrretjo c'lo jo mboncjütjo, jo nichitjoji da doce bus'i.

Pedro declara que Jesús es el Cristo

18 Da nu pa'a, e Jesús mi cārāts'ējēji c'lo yó discípulo; angueze mi ma't'ü Mizhocjimi. 'Ma mu nguarü jo ma't'ü Mizhocjimi, cjá nú dyönü c'lo yó discípulo:

—¿Fē cu mama yo te'le cjó cu nguetscö?

19 Cjá nú ndrrürü anguezeji jo xifiji e Jesús:

—Bübü c'lo mama que ngue'tsc'le e Xuva c'lā mi jichi yo te'le c'lā nu ndrrareje. Ndrü bübü c'lo mama que ngue'tsc'le e Elía c'lā mi profeta. Ndrü bübü c'lo mama que ngue'tsc'le c'lā daja c'lo yo profeta c'lo mi cārā mi jinguā, ya ndrrü gui tetjo ni yeje.

20 Cjá nú mama e Jesús jo dyönüji:

—Nu'tsc'leji, ¿fē cu xo gui mangueji? ¿Cjó cu nguetscö?

Cjá nú ndrrürü e Pegro jo xifi:

—Ngue'tsc'le e Cristo, jo 'ñexc'le Mizhocjimi rí ni mandagogue, rí tsāvgājōjme libre.

Jesús anuncia su muerte

21 Jo mama e Jesús jo xifi c'lo yó discípulo:

—Fötpüji na puncjü ngüēndrra que dya cjó be rí xiqueji que nguetscö e Cristo. 22 Zō ji rvā ēcjō c'lā Mizhocjimi, pero ni stago mi tá sufregogō na puncjü. Ra dyönngügō c'lo yo zōya c'lo fē cu ndrrí fēzhi, 'ñeje c'lo yo ndrramböcjimi, 'ñeje c'lo xöpü nú lēy Mizhocjimi, ra mamaji mi na s'lo'lo yo rí cjagō. Y ra mbötcügōji. Pero c'lā ni zō'ō jñipa, ndrrü rá tetcjō ndrrü rá mimitjo ni yeje —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yó discípulo.

23 Jo mama e Jesús jo xifi texe c'lo yo te'le:

—'Ma cjó cu ne'le rá mēgöbe ra tsja'a ín tegö, ni stago c'ã nu te'le, dya ca ra tsja'a já ngu ga nets'ējē angueze, ra tsja'a já ngu nzī rgá negö. Y ra sido ra dyätcã ín jña'a, zö ra sufrego o ra ndrrü'ü. 24 'Ma cjó cu dya ne'le ra sufrego o ra ndrrü'ü, dya ra chöt'ü c'ã rguí mimitjo 'ma. Pero 'ma cjó cu bübü dispuesto ra mbö't'üji porque ya ni dyätcã ín jña'a, nu'ma, ra chöt'ü c'ã xi rguí mimitjo 'ma.

25 'Zö ru tsja'a da te'le ru tsjapü nú cjaja texe yo bübü vã c'ã nu xoñijümü, pero 'ma dya ru dyätcã ín jñagö, ¿fē cu ru dyeje 'ma? Porque ru jyanbüvi Mizhocjimi c'ã nu te'le c'ã. 26 Nutscö ji rvá ēcjö c'ã Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji rá ēcjö ni yeje; mi rrná zö'ö rga ēcjö, já ngu ga cja'a c'ã mi Papagö mi na zö'ö, 'ñeje c'lo yó ángele mi na zöji. 'Ma cjó cu ra dyönüji daja te'le, ra xifiji: “¿Cjo gui ma't'ü e Jesús?”, ra 'ñembeji c'ã, 'ma ra tseje c'ã nu te'le cja' rrnú mama: “'Iyö, dya rí ma't'ügö e Jesús, dya xo rí pãrãgö c'ã”, eñe rga mama, nu'ma, xo rá mangö que dya ri pãrãgö c'ã nu te'le c'ã, 'ma rá ēcjö ni yeje c'ã nu xoñijümü.

27 'Rí dyärãji na jo'lo yo rá xi'tsc'öji. Bübü vã já ngu nzī te'le yo dya ra ndrrü'ü hasta 'ma cja' ra nuji já ngu rga cja'a 'ma rá mandagogö c'lo já ngu va 'ñexquegö Mizhocjimi rá mandago.

La transfiguración de Jesús

28 'Ma ya vi cjogü danzo c'ã vi mama e Jesús c'lo yo jña'a, gu zidyí e Pegro, 'ñeje e Xuva, 'ñeje e Cobo, jo nguñs'l'iji c'ã da t'eje, ngue c'ü e Jesús ru ma ma't'ü Mizhocjimi. 29 'Ma ya ma ma't'ü Mizhocjimi, jo pörü já ngu ma 'ñetse nú jmi'i e Jesús. Xo gu pörü já ngu ma 'ñetse c'ã nú bitu; mi ma t'öxü ma juēs'li nza cja'a 'ma ga juēzhi o dyebe. 30 Jo ni 'ñetse yeje bëzo c'lo mi bübü mi jinguã; mi ngueje e Moise 'ñeje e Elía. 31 Anguezevi ndrrí mi juēs'ivi, ma ñaji e Jesús. Mi mamavi já ngu rva cja'a

c'ā ya mi tsjatjo ru zādā; mi mamavi c'o jā ngu rva mbō't'ūji e Jesús a Jerusalén.

32 E Pegro 'ñeje e Xuva 'ñeje e Cobo mi mi tågä o t'ijī, pero gu tsja gu ndrri's'iji yó t'ijī. Nguéc'ū jo jñandrraji mi ma zō'ö ma juës'i e Jesús. Xo gu jñandrraji nza gá yeje c'o yo bëzo c'o dachco mi cāxtjoji e Jesús.

33 E Moise 'ñeje e Elía, 'ma mu nguarü jo ñaji e Jesús, cjá nú ma'a c'o. 'Ma ya ma mëvi, jo ni ña'a e Pegro gu xifi e Jesús:

—Xöpüte, mi na jo'o rí cārägöji dya vā; rú jandrragöjme e Moise 'ñeje e Elía. Ná 'ma rá ätc'öjme jñi ts'ingumü c'o ri dyëza. Daja c'ā rá ä'tc'ägöjme, ndrru daja c'ā rá ä'tbägöjme e Moise, ndrru daja c'ā rá ä'tbägöjme e Elía —eñe va mama e Pegro.

Pero e Pegro, dya mi pārā fē cu vi mama; dya gu pensago na jo'o nú ñi'i. 34 Nzī ma ña'a e Pegro, jo ni säjä da ngömü gu ni ngo'büji anguezeji. 'Ma mu ngobüji c'ā nu ngömü, gu pizhi e Pegro 'ñeje e Xuva 'ñeje e Cobo. 35 Cjá nú dyäräji c'ā daja c'ā mi ña'a c'ā nu ngömü; ji gu mama ga çjanu:

—Nujnu, ngueje ín Ch'igö nu mi tí ne'e. Rí dyätäji c'ā mama angueze —eñe va mama c'ā nu jña'a c'ā mi ña'a.

36 'Ma ya mu juejme c'ā nu jña'a c'ā mi pedye c'ā nu ngömü, mi jandrra c'o yo discípulo que mi nguechjo e Jesús c'ā xi mi böbü. C'o yo pa'a c'o, e Pegro 'ñeje e Xuva 'ñeje e Cobo, gu mbeñets'ējēji c'o vi jñandrraji, dya cjó gu ngös'ūji.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu malo

37 C'ā ni yeje nu pa'a, jo pamaji c'ā nu t'eje. Jo ëjë na puncjü o te'e gu ni ndrürürüji e Jesús. 38 Ndrri ma dyoji c'o yo te'e da bëzo c'ā mi siji da nú t'i'i, jo zofü na jens'e va xifi e Jesús:

—Xöpüte, rí ö'tc'ügö rí ni ñutcü nu ín ch'i'i, porque

nguechjo nu rí sicjö nu. **39** Ya ngägã daja nú s'ondrãjma nu c'ã dya ga jo'lo, ndrãjmetjo ga mbö't'ü, ndrri cjäpü ra mafü na jens'e. Mi xo i cjäpü ra mbi'ch'i hasta 'ma cjá ra mbot'ü o fügü nú ne'e, xo i nücü a jümü. Mí mezhe c'ã ni mbö't'ü, dya ne ra jyëzi. **40** Mi tú ötü favor yo in discípuogue ru fongüji c'ã nu ndrãjma; anguezeji dya gu sö'ö ru fongüji —eñe va mama c'ã nu bëzo c'ã mi siji nú t'i'i.

41 Cjá nú ndrürnürü e Jesús gu xifi texeji:

—Nu'tsc'ejji gui cãrãji yo cjê'ë dya, dya ga jo'lo ga pensago in mü'büji. ¿Fë cu cja, dya gui jünt'ü in mün'c'ejji que rá föxc'üji rí tsjagueji c'lo na nojo? Macu ya mezhe rí cãrãgöji, ya mezhe rí pë'sc'igöji pacencia.

Cjá nú xifi e Jesús c'ã nu bëzo:

—Sinqui ga 'ñefã nu in ch'igue.

42 'Ma ya ma siji c'ã nu t'i'i, c'ã nú s'ondrãjma nu c'ã dya ga jo'lo jo tsjäpü gu nügü c'ã nu t'i'i, ixx cu mbö't'ü. E Jesús cjá nú huënc'h'i c'ã nu ndrãjma, jo xifi ru mbedye c'ã nu t'i'i; ixx cu jogü c'ã nu t'i'i. E Jesús cjá nú xifi c'ã nu bëzo:

—Bübü dya vã nu in ch'igue; ya jogü dya nu.

43 Texe c'lo yo te'e, 'ma mu jãndrrãji jã ngu va jogü c'ã nu t'i'i, mi cu dyãji jo mamaji:

—Dya jã ngu rí jandrrgöji ga cjanu; mi na nojo Mizhocjimi —eñe va mamaji.

Jesús anuncia otra vez su muerte

'Ma xi mi mama c'lo yo te'e que mi na nojo c'lo vi tsja'a e Jesús, e Jesús cjá nú xifi c'lo yó discípulo:

44 —Nu'tsc'ejji, dyãrãji na jo'lo yo rá xi'tsc'öji.

Nutscö, ji rvã ëcjö c'ã Mizhocjimi, pero ra tregazüji c'ã yó dyê'ë yo te'e ra mbötcüji —eñe va mama e Jesús.

45 Anguezeji, dya mi pãrãji jã ngu rva sö'ö ru zädã c'lo mi mama e Jesús que ru mbö't'üji. Dya be mi jëziji ru

mbārāji c'lo jā ngu ga cja'a. Mi sūji ru dyönüji e Jesús c'lo yo jña'a c'lo vi mama.

¿Quién es el más importante?

46 C'lo yo discípulo, jo mbürü jo chüts'ējēji c'lo yó mi discípuloji, va sövajñaji cjó cu mi ngueje anguezeji c'ā xi ndrra ru mandago. 47 E Jesús mi pāra c'lo mi pensago yó mü'büji. Nguec'ü c'já nú ma't'ü daja ts'it'i ru ējē c'ā nú jmi'i. 48 C'já nú xifi texe c'lo mi cārā nu:

—'Ma cjó cu ra recibido nu ts'it'i ra mbös'ü fē cu ni stago nu, chjētjfi que nguetscö ri recibidozügö c'lo. Porque ji ga cjanu rgá negö. 'Ma cjó cu ra recibidozügö, chjētjfi c'ā xo ri recibido Mizhocjimi c'ā jo xitsigö ru ēcjö c'ā nu xoñijümü. Zö rá mbēzhits'üji na nojo, zö dya fē cu rá mbēzhits'üji, pero 'ma rí fös'ügueji c'lo fē cu ni stago, nu'ma, rá mangö mî valets'ügueji 'ma.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

49 C'já nú ndrrünrū e Xuva jo xifi e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, rú jandrrajme da bëzo c'ā mi nānc'ägue in chjügue, ma fongü yó s'ondrärämma nu c'ā dya ga jo'lo. Rú xifijme que dya ca ru tsja'a ga cjanu, porque dya rí dyocjöji c'ā.

50 C'já nú ndrrünrū e Jesús gu xifi:

—Jyēziji nu te'e c'ā; dya rí ts'a's'üji. Da te'e, zö dya ri dyocjöji c'ā, pero 'ma dya nugüji na ü'ü, nu'ma, bübü cu nutschöji 'ma c'ā.

Jesús corrige a Jacobo y a Juan

51 C'lo yo pa'a c'lo, ya mi tsjatjo ru zädä 'ma ru zidyiji e Jesús a jens'e. Zö mi pāra e Jesús que mi tu sufrego a Jerusalén, pero sido mi nzhodü, ngue c'ü ru zät'ä nu.

52 Da nu pa'a, e Jesús jo ndrräjä cjó cu ru ot'ü, ru ma

jyodüvi nu jā ngu ru ñõnüji, xo ru oxüji 'ma ya ru nzhä'ä. E Jesús 'ñeje c'o dyaja yó discípulo mi bëfa ma möji. C'o jo ot'ü va ma'a, jo mëvi jo zät'ävi c'ä da jñiñi c'ä pertenecido a Samaria. **53** Pero c'o mi menzumü nu, dya gu ne'e ru unüji sjëtsi ru oxü e Jesús, 'ñeje c'o yó discípulo, porque mi pârâji que ji ru zät'äji a Jerusalén. **54** C'o yeje discípulo, cjá nú mbedyevi nu, jo ma chjëji e Jesús 'ñeje c'o dyaja yó discípulo, jo ma xifivi que dya vi unüvi sjëtsi nu jā ngu ru oxüji. Nguец'ü e Cobo 'ñeje e Xuva, cjá nú xifivi e Jesús:

—Nultsc'e ín Jmuts'ügöjme, mi jinguã jo mama e Elía que ru jyäbä o sivi a jens'e, ru chjotü c'o mi cja'a na s'o'o. ¿Cjo gui ne'e xo rá cjagöbe ga cjanu, rá mamabe ra jyäbä o sivi, ra chjorü c'o yo tele c'o dya ne'e ra dya'c'üji sjëtsi rí oxügue c'ä nú jñiñiji? —eñe va mamavi.

55 E Jesús jo ñezhe, cjá nú nguinch'ivi na jo'o anguezevi, cjá nú huënc'h'i va xifivi:

—¿Fë cu cja gui pensagovi ga cjanu? Rí xi'tsc'övi, dya ngueje Mizhocjimi c'ä jo 'ñünnc'ü in mü'büvi, nguec'ü gu manguevi ga cjanu. **56** C'ä rvá ëcjö c'ä Mizhocjimi, dya ngueje c'ä rá ni chjotü yo tele; c'ä rvá ëcjö, ngueje c'ä rá ni salvago yo —eñe va mama e Jesús.

Nguец'ü, dya gu oxüji c'ä nu jñiñi, jo cjogütjoji gu möji c'ä da jñiñi.

Los que querían seguir a Jesús

57 'Ma ya mi pöji c'ä 'ñi'i, jo ëjë da tele c'ä nú jmi'i e Jesús jo ni xifi:

—Nultsc'e ni t'ëcjañömü, rá t'ëpc'i rá möjö, zö jā ngu ri sätc'e.

58 Cjá nú ndrrünrü e Jesús gu xifi:

—Ante que rá möjö, ixx ti mbeñe na jo'o yo rá xi'tsc'ö. Yo miño pë's'iji nú cuëva nu jā ngu obüji; yo s'ü'ü pë's'iji nú nguns'üji. Pero nutscö, zö ji rvá ëcjö c'ä

Mizhocjimi, pero dya rí büncl'ö seguro já ngu rá oxcö —eñe va mama e Jesús, va xifi c'ā nu bëzo c'ā mi ne'e ru möji.

59 Xi gu ña'a e Jesús jo xifi c'ā da bëzo:

—Xädä rá möjö.

Cjá nú ndrrürü c'ā nu bëzo, gu xifi e Jesús:

—Nu'tsc'e sēlē ni t'ēcjañömü, dyacü sjëtsi rá te'be c'já ra ndrrü'ü mi papagö, ngue c'ü rá ma ögü, c'já rrnu möjö.

60 E Jesús jo xifi c'ā nu bëzo:

—Yo te'e, chjëtjfi que ya ndrrüji. Jyëzgue anguezeji ra dyögüji c'lo yó mi añimaji. Nu'tsc'e ijx tá möjö dya, rá jí'ts'li já ngu rguí zofügue yo te'e, rí xifiji já ngu rga unüji nú mü'büji Mizhocjimi, porque angueze ngueje c'ā mandago c'ā —eñe va mama e Jesús.

61 C'já ndrru nú ndrrürü c'ā daja te'e, jo xifi e Jesús:

—Nu'tsc'e ni t'ēcjañömü, rá möjö; nguechjo c'ā rí jyëzgui rá ma ēchē c'lo cārā ín nzungö, c'já rrnu nzhogü rá möjö.

62 C'já nú ndrrürü e Jesús gu xifi:

—'Ma c'jó cu übü o raya c'ā t'jäjä, dya ñezhe ra jñandrra ga ma nú xütjü. Porque 'ma ra ñezhe, ra mocü 'ma c'ā nu t'jäjä c'ā ēdyi. Ji xo ga c'jatjonu, 'ma c'jó cu rá möjö, ni stago ra sido cu texe nú mü'bü ín 'ñigö; dya mi ta mbeñe c'lo yó bëfi c'lo vi zogü, ni ri ngueje c'lo yó dyoji. 'Ma jiyö, dya ra sö'ö Mizhocjimi ra tsjapü nú te'e 'ma c'ā.

Jesús envía a los setenta

10 1 Da nu pa'a, e Jesús c'ā ín Jmugöji xi gu juajjnü da setenta y dos te'e c'lo ru pëpi angueze. C'já nú xifi ndrrí yeje rva möji; ji ru ot'üji c'ā yo jñiñi nu já ngu ru ma'a angueze, ru ma zofüji c'lo yo te'e. **2** Ante que ru ma'a c'lo, e Jesús jo xifi anguezeji va jyëtspiji o ndrrëjxü c'lo yo te'e:

—C'lo yo ndrrëjxü mi na puncjü c'lo, pero c'lo yo ndrragëxü, já ngu nzítjo c'lo. Nguec'ü rí xi'tsc'öji, rí

dyötüji Mizhocjimi c'ā nú cjaja c'o yo ndrrëjxü, ra ndrräjä c'o xi dyaja mbëfi ra ëji ra ni pëfiji c'ā nu dagrëxü.

3 'Nu'tsc'ëji rí täc'öji rí möji, ma vi zofüji yo tele.

C'ā rgá täc'öji, chjëtjfi nza cja da mbörü 'ma ru ndrräjä da ndrrëchjü ru ma'a nu já ngu ri cārā o miño. 4 Dya rí tsanaji o mape c'ā fë cu rgui dyüt'üji. Dya xo rí tsidyiji o mbocua c'o rí pötpü rgui ch'ch'íji. Dya ra mezhe c'ā rgui zënguategueji c'ā 'ñi'i, 'ma cjó cu rí chjëji. 5 C'ā nu ngumü nu já ngu rí sät'äji nzī daja jñiñi, rí xifiji c'o yo menzumü: “C'ā rvá säcjöbe in nzungueji, Mizhocjimi ne'le ra mböxc'üji”, rí 'ñembeji ga cjanu. 6 Nu 'ma cjó cu ri bübü nu, nu c'ā ndrrí xo i ne'le ra mbös'ü Mizhocjimi c'ā, ra xi'ts'liji: “Söyavi, tsjogüvi”, nu'ma, ra mbös'ü Mizhocjimi 'ma, c'o já ngu nzī vi xiqueji. 'Ma dya ra ndrrün'tc'üji, 'ma dya xo ra dyä'tc'äji c'o yo jña'a c'o rí xifiji, nu'ma, dya ra mbös'ü Mizhocjimi c'o. 7 Nzī daja jñiñi, nu ngumü nu já ngu ra säc'ëji na jo'lo, ji rí oxügueji nu, hasta 'ma cjá rí pedyeji c'ā nu jñiñi; dya xo rí pötpüji o ngumü nu já ngu rí oxüji. 'Ma fë cu ra dya'c'üji rí sigueji, rí siji c'o; dya rí tsecjeji. Porque c'o yó mbëfi Mizhocjimi ni stago ra unüji c'o ra zi'i c'o. 8 Texe c'o yo jñiñi nu já ngu rí sät'äji, rí siji c'o ra dya'c'üji. 9 Xo rí jocüji c'o ri sö'dyë nu. Rí xifiji: “Ya i tsjatjo ra mandats'üji c'ā nu tele c'ā jo 'ñes'le Mizhocjimi”, rí 'ñembeji c'o yo menzumü.

10 'Ma rí sät'äji c'ā daja jñiñi, 'ma dya ra säc'ëji, rí böbüji c'ā nu 'ñi'i, cjá rri xi'fiji c'o yo menzumü:

11 “Yo xijümü nu bübü vā in jñiñigueji yo jäs'ä c'ā in cuabe, rá fë'bigöbe dya, ngue c'ü rí pāragueji que gui tsjagueji c'o na s'lo'lo, dya gui säcjöbe. Dyäräji na jo'lo c'ā rá xi'tsc'öbe. Zö dya gui säcjöbe, pero ya i tsjatjo ra mandago c'ā jo 'ñes'le Mizhocjimi”, rí 'ñembeji.

12 Jo sido jo ña'a e Jesús jo xifi c'o yo setenta y dos tele c'o ru ma mama nú jña'a angueze:

—Rí xi'tsc'öji, c'o yo jñiñi c'o dya ra säc'ëji, mi ta

sufregoji c'ā nu pa'a 'ma ra dyönü o t'önü Mizhocjimi. Xi ndrra ra sufregoji que rí ngueje c'ā ra sufrego c'o mi menzumü a Sodoma, zö mi na s'olo c'o mi cjaji.

Los pueblos desobedientes

13 'Juējme c'o menzumü a Corazín 'ñeje c'o menzumü a Betsaida, porque mi ta sufrego c'o. Nujoyo jñiñi c'o, rú c'agö nu na puncjü o milagro, pero dya gu jyéziji c'o na s'olo c'o mi cjaji; gu sidotjoji, dya gu nzhogü nú mü'büji c'ā Mizhocjimi. Nu 'ma ji ri ngueje ga ma a Tiro 'ñeje a Sidón ru c'agö ga cjanu, ya rví mezhe c'ā ru nzhogü nú mü'bü c'ā Mizhocjimi c'o mi menzumü nu, zö mi ma s'oji. Ya rví jyeji o bitu c'o na ārā, ya xo rví mimiji c'ā bozivi ngue c'ü ru jizhiji que ya vi nzhogü nú mü'büji.

14 Nguéc'ü rí xi'tsc'öji, 'ma ra dyönü Mizhocjimi c'o yo te'e, xi ndrra ra jñus'ü c'o ra sufrego c'o menzumü a Corazín 'ñeje c'o menzumü a Betsaida, que rí ngueje c'o ra sufrego c'o mi menzumü a Tiro 'ñeje a Sidón. 15 C'o menzumü a Capernaum, c'apüji mi na jonteji, pe pëzhiji ra zät'äji a jens'e. Pero Mizhocjimi ra pä'ma ga ma a linfiërrjnu c'o.

16 'Ma c'jó cu ra dyä'tc'ägueji, ijxi nguetscö ätcägö c'o. 'Ma c'jó cu dya ra dyä'tc'ägueji, nguetscö, dya ne ra dyätcägö c'o. 'Ma c'jó cu dya ra dyätcägö, dya xo i ätä Mizhocjimi c'ā jo 'ñexquegö —eñe va mama e Jesús va xifi c'o yo setenta y dos te'e c'o vi juajjnü.

Cjá nú mbedye c'o yo setenta y dos te'e, jo möji jo ma zofüji c'o dyaja te'e.

Regreso de los setenta y dos

17 Jo mezhe jā ngu nzī pa'a, c'já nú nzhogü c'o yo setenta y dos te'e, mi mi mäji. Jo ni xifiji e Jesús c'o vi tsjaji, jo mamaji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'lügöjme, dya nguechjo yo te'e yo jo

dyätcäjme; xo i 'ñeje yó s'ondrřejma e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo, xo gu dyätcäjme. Rú nānnc'ājme in chjūgue rú xifijme c'lo yo ndrřejma ru mbedyeji c'ā nú mü'bü c'lo yo te'le; c'jā nú dyārāji jo mbedyeji.

18 'Ma mu dyārā ga cjanu e Jesús, c'jā nú xifiji:

—Rú jandrragö e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo, i'jx cu ndrrogü a jens'le, jo säjä vā a jümü, chjētjfi nza cja 'ma fājñā o rayo ga tsjüt'ü nú sivi. **19** Rú da'c'üji c'ā na zēzhi, nguec'ü 'ma rí ch'ímīji o c'ijmi 'ñeje o alacrán, dya fē cu ra tsja'c'üji. Rú da'c'üji c'ā na zēzhi, nguec'ü ra sölö rí chöpüji c'ā dya ga jo'lo c'ā rí ügöji. Nguec'ü, dya ra sölö fē cu ra tsja'c'üji. **20** Gui mácjeji porque jo dyä'tc'āji c'lo yó s'ondrřejma nu c'ā dya ga jo'lo, jo mbedyeji. Pero nujo, dya ngueje yo rgui mácjeji yo. C'ā ndrra rgui mácjeji, ngueje c'ā ya i quis'i in chjūgueji a jens'le, porque ya i ngue nú tetsc'leji Mizhocjimi —ēne va mama e Jesús va xifi c'lo yo setenta y dos te'le c'lo vi ndrřejā.

Jesús se alegra

21 Nú Espiritu Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü e Jesús, jo tsjapü mi cu mājā angueze, nguec'ü va dyötü da pöjō Mizhocjimi jo xifi:

—Mi Papats'ügö gui mandagogue texe a jens'le 'ñeje c'ā nu xoñijümü. Yo jñā'a yo, dya gui unügue ru mbārā c'lo c'japü pārā na puncjü. Gui unügue jo mbārā yo te'le yo chjētjfi nza cja'a da ts'it'i, yo unü ngüendrra que dya ndrra pārāji na jo'lo. Nguec'ü rí da'c'ü da pöjō. Jā'ā, rí ö'tc'ü da pöjō gui tsjague ga cjanu, porque ji ga cjanu vi ñegue, mi Papats'ügö.

22 C'jā nú mama e Jesús:

—Dya c'jó pārā c'jó cu nguetscö; nguechjo c'ā mi Papagö c'ā pácö. Dya c'jó xo i pārā c'ā mi Papagö; nguechjözügö nú T'izü, rí pārāgö c'ā. Nutscö rí jíchigö yo

tele c'lo rí negö ra mbārā, jā ngu ga cja'a c'ā mi Papagö, ngue c'ū xo ra mbārā c'lo. Ji ga cjanu va dyacö mi Papagö rá cjägö; jo dyacö texe c'ā nú juërsa —eñe e Jesús ma xifi texe c'lo yo tele c'lo ma cā'ā nu.

23 E Jesús cjä nú xifits'ëjë c'lo yó discípulo:

—Mizhocjimi jo dya'c'üji gui jandrraji yo rí cjägö.

Ngueje c'lo rgui mäjceji c'lo. **24** Rí xi'tsc'öji, na puncjü c'lo yo profeta c'lo mi cārā mi jinguā, 'ñeje c'lo yo rëy c'lo mi mandago a Israel, c'lo mi ne ru jñandrra yo gui jandrraji, y ru dyäräji yo gui äräji. Pero dya gu jñandrraji, dya xo gu dyäräji, porque dya be mi tiempo —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yo discípulo.

Ejemplo del buen samaritano

25 Da nu pa'a 'ma mi zofü e Jesús c'lo yo tele, cjä nú böbü da bëzo c'ā mi pārā jā ngu ga cja'a c'ā nú lëy Mizhocjimi, chaque jo dyönü e Jesús ngue c'ū ru mbārā fë cu mbëjë c'ā ru mama, jo xifi:

—Nultsc'e xöpüte, ¿fë cu mbëjë c'ā ni stago rá cjägö, ngue c'ū ra dyacü Mizhocjimi rá dyocjöbe c'ā, dya ra xögü cu nutscö —eñe va mama c'ā nu bëzo c'ā jo böbü.

26 Cjä nú ndrrünrü e Jesús jo xifi:

—Nultsc'e gui xörügue c'lo yo scuama c'lo quis'i c'ā nú lëy Mizhocjimi. ¿Fë cu mbëjë c'ā mama ni stago rí tsjague?

27 Cjä nú ndrrünrü c'ā nu bëzo jo xifi:

—Ji mama ga cjanu nú lëy Mizhocjimi, que rá mbeñegöji Mizhocjimi c'ā ín Jmugöji cu texe ín mü'büji, xo i 'ñeje cu texe ín aljmaji, 'ñeje cu texe ín juërsaji, 'ñeje cu texe ín ñiji. Xo i mama rá s'iyaji yo ín dyocjöji jā ngu nzī rgá fös'lüts'ëcjöji, eñe ga mama c'ā nú lëy Mizhocjimi.

28 Cjä nú ndrrünrü e Jesús jo xifi c'ā nu bëzo:

—Na jotjo, jā ngu vi mamague. Tsjague yo mama nú jña'a Mizhocjimi, ngue c'ū rí dyocjevi c'ā.

29 C'ā nu bëzo, mi pensagots'ëjë nú mü'bü que dya ni stago ra s'iya texe c'o yo te'e, nguec'ü va dyönü:

—¿Cjó cu ngueje c'o ín dyocjõjme c'o ni stago rá s'iyagö?

30 Cjá nú ndrrürü e Jesús jo xifi:

—Mi bübü da bëzo c'ā ji vi mbedye a Jerusalén; jo pama ga ma a Jericó. Nu c'ā nu 'ñi'i nu jā ngu mi pa'a, jo mbedye jā ngu nzī mbē'ē, jo pēnch'iji c'ā nu bëzo, jo jñünbüji texe c'o mi jün, y xi gu ts'o'tbütjoji c'o yó bitu, c'já nú mbäräji. Cjá nú ma'a c'o yo mbē'ē, jo zogüji nu c'ā nu bëzo; ya mi tsjatjo ru ndrrü'ü. 31 Xo ma pama da mböcjimi nu c'ā nu 'ñi'i. 'Ma mu zät'ä nu jā ngu mi 'mana c'ā nu bëzo c'ā vi ts'a's'ü c'o yo mbē'ē, jo jñandra pero jo ngös'ütjo c'ā nú 'ñünü c'ā nu 'ñi'i. 32 Xo ma pama nu da te'e c'ā mi xijji levita. 'Ma ya mi tsjatjo ru zät'ä nu jā ngu mi 'mana c'ā nu bëzo, 'ma mu jñandra, ndrrí gu ngös'ütjo c'ā.

33 'Ndrri xo ma pama nu da bëzo c'ā mi menzumü a Samaria, mi tågä da burru. 'Ma mu zät'ä nu jā ngu mi 'mana c'ā nu bëzo, c'já nú jñandra. Zö mi menzumü 'naño país, pero jo juëtsē c'ā. 34 Cjá nú ndrrät'ä, jo xi'sbi o acete 'ñeje o vinu nu jā ngu mi cja'a o s'ëch'i. Cjá nú jyü'tbü da bitu. Cjá nú 'ñe's'e c'ā nú burru, c'já nú zidyi c'ā daja meso nu jā ngu mi oxü c'o yo te'e. Cjá nú ngöbü nu, jo mbös'ü fē cu xi ni stago.

35 'Ma mu jyas'ü, c'ā nu bëzo c'ā mi menzumü a Samaria jo jñümü yeje merio c'o mi plata, c'já nú unü c'ā nu te'e c'ā mi ngueje nú cja'a c'ā nu meso, jo xifi: “Förü nu bëzo nu. Nu c'o xi rí tsjöt'ü, nu c'o ra zili 'ñeje c'o rguí jogü, 'ma rá nzhogö, rá nzhocüts'ü c'o in merio c'o gui tsjöt'ü”, eñe va mama c'ā nu bëzo.

36 Jo sido jo ña'a e Jesús jo xifi c'ā nu bëzo c'ā mi pārä nú lëy Mizhocjimi:

—¿Fē cu gui pensagogue? ¿Cjó cu ngueje nza gá jñi'i o te'e, c'ā jo s'iya c'ā nu bëzo c'ā vi mbärä o mbē'ē?

**Já ngu va tsja'a c'á nu bëzo c'á mi menzumü c'á 'naño jñiñi,
jo s'iya c'á nu bëzo c'á vi mbärä c'o yo mbë'ë**

37 Cjá nú ndrrürü c'á nu bëzo c'á mi pārā nú lëy Mizhocjimi, jo xifi e Jesús:

—Nu c'á jo s'iya, ngueje c'á jo juëtsë jo zidy c'á nu meso.

Cjá ndrru nú mama e Jesús jo xifi:

—Mague, xo rí tsjague ga cjanu —embeji c'á nu bëzo c'á mi pārā nú lëy Mizhocjimi.

Jesús en la casa de Marta y María

38 E Jesús mi pöji c'o yó discípulo. Jo zät'äji c'á da jñiñi. Mi бүбү nu daja ndrrixü c'á jo mbitago e Jesús 'ñeje c'o yó discípulo, nguec'ü va möji c'á nú ngumü. C'á nu ndrrixü mi chjü'ü e Marta. **39** E Marta mi siji daja nú cjüjjuë c'á mi chjü'ü e María. C'á nu pa'a c'á, e María jo

mimi c'ā yó ngua'a e Jesús, mi ätpä nú jña'a. 40 Pero e Marta mi ma jñünt'lü c'o ma cja'a, ma jocü c'o ru ziji. Nguец'lü jo ma xifi e Jesús:

—Nu'tsc'e sē'lē ni t'ēcjañōmü, ¿cjo dya gui cja'pügue nguëndrra nu na cja'a nu mi tsjījjuē? Angueze jěžguits'ējē rá jocüts'ēcjö texe yo rá siji. Xifigue ra mböxcü.

41 Cjá nú ndrrürü e Jesús gu xifi:

—Marta, ¿fē cu cja gui mangue ga cjanu? Mi ná jñünt'lü c'o ná cjague. 42 C'ā xi ndrra ni stago ri tsjague, ngueje yo na cja'a dya e María, na ätcä ín jñagö. Nguец'lü na jo'o ra sido ra mimi y ra dyätcä ín jñagö nu.

Jesús y la oración

11 1 Da nu pa'a, e Jesús mi ma't'lü Mizhocjimi. Nu 'ma mu nguarü jo ma't'lü Mizhocjimi, cjá nú ña'a daja c'o yó discípulo jo xifi:

—Nu'tsc'e ni t'ēcjāñōmü rí ä'tc'ägöjme in jñague, e Xuva mi xifi c'o yó discípulo já ngu rva dyötüji Mizhocjimi rva ma't'lüji. Nu'tsc'e, xo rí xitscöjme já ngu rga ma'tc'öjme Mizhocjimi —eñe va mama c'ā nu discípulo.

2 Cjá nú ndrrürü e Jesús gu xifi c'o yó discípulo:

—'Ma rí ma'tc'ejji Mizhocjimi, rí dyötüji ga cjanu:

Mi Papats'ügöjme, ji gui bübügue a jens'e, rí föxcüjme nutscöjme rí cārāgöjme c'ā nu xoñijümü, ngue c'lü rá respetagots'lüjme in chjügue rá ma'tc'ügöjme cu texe ín mü'lbüjme. Xo rí föxcüjme ngue c'lü ra sö rá ä'tc'öjme já ngu nzī ga dyä'tc'ä c'o cārā a jens'e. Porque ngue'tsc'e gui mandagogue texe.

Xo rí ö'tc'öjme rí föxcüjme rá cjaime já ngu nzī gui ñegue.

3 Dyacöjme dya, c'o rá sigöjme nu pa'a dya.

4 Perdonagozügöjme c'o na s'o'o c'o rí cjaime.

Porque rí perdonagogöjme 'ma cjó cu fē cu

ndrrí cjacüjme. Dya rí jyëzgue ra ndrröcöjme nu c'ã dya ga jo'lo. Rí föxcüjme ngue c'ü dya rá cjaime c'lo na s'lo'lo.

Ji rga cjanu rgui dyötügueji Mizhocjimi rgui ma't'üji.

5-6 Jo sïdo jo ña'a e Jesús jo xifiji:

—Nza cja'a 'ma va ëjë daja tele c'ã gui jogueji, va säjä 'ma ya i ndrrexömü va ni zënguats'üji, 'ma ojtjo fë cu rí unngueji c'ã ra zi'i, nu'tsc'leji gui pöcjeji c'ã nú ngumü c'ã daja in dyocjeji, gui pa xifiji: “Nu'tsc'leji rí cãrãgöji na jo'lo. C'ã rvã ëcjö, rvã ni ö'tc'ü da favor rí pesque jñi'i tjömëch'i, porque cjä gu säjä c'ã ín nzungö da bëzo c'ã rí bünc'öbe na jo'lo, vi 'ñeje na jël'ë. Y ojtjo fë cu rá unügö c'ã ra zi'i”, gui embeji. **7** Ra ndrrünrü c'ã nu menzumü: “¿Fë cu cja vá ëcje trraxömü, vá ni molestagozü? Ya rú tãnägö na jo'lo nu ín nzojxtji. Ya xo rú ícjöjme texe yo ín ch'i'i. Dya ca sö'ö rá nanga rá da'c'ü c'ã gui ötcü”, ra 'ñents'leji c'ã. **8** Zö ru xi'ts'iji ga cjanu, pero sïdo gui ötüji. Zö rí ngueje in dyocjeji c'ã, pero dya ra dya'c'üji. Pero rí mangö, 'ma rí sïdo rí dyötüji favor, nu'ma, ra dya'c'üji 'ma. Porque ra xicha, ra dya'c'üji c'ã gui ötüji. **9** Ji xo rga cjatjots'üji nu, sïdo rí dyötqueji Mizhocjimi, ra dya'c'üji c'ã gui neji. Sïdo rí ma't'üji Mizhocjimi, ra dyä'tc'leji in jña'a c'ã gui ötüji. **10** Porque texe c'lo ra dyörü, ra unüji c'lo. Y texe c'lo ra jyodü, ra chöt'ü c'lo. Y texe c'lo ra ma't'ü, ra dyätäji c'lo.

11 'Nu'tsc'leji gui sicjeji in ch'igueji, nza cja'a 'ma ra säjä c'ã in jmiji in ch'igueji ra dyö'tc'üji da ndrre tjömëch'i, ¿cjo rí unügueji da ndrrojo? Iyö, dya rí tsjagueji ga cjanu. O 'ma ra dyö'tc'üji da jmö'ö, ¿cjo rí unügueji da c'ijmi? Iyö, dya xo rí tsjagueji ga cjanu. **12** O 'ma ra dyö'tc'üji da blanquillo, ¿cjo rí unügueji da alacrán? Iyö. **13** Macu gui teji gui cjaji c'lo na s'lo'lo, pero gui fëchi rí unüji c'lo na jo'lo yo in ch'igueji. Nguec'ü iix tí jñunt'ü in mü'büji, 'ma rí dyötqueji c'ã mi Papaji c'ã bübü a jens'le, ra dya'c'üji nú Espiritu c'ã ra ëjë a mbo'lo c'ã in mü'büji;

'ñeje texe c'lo mi ni stagots'üji, xo ra dya'c'üji c'lo —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yó discipulo.

Acusan a Jesús de tener el poder del demonio

14 E Jesús jo chjëvi da bëzo c'ã vi ngägã da nú s'ondrãjma nu c'ã dya ga jo'lo. C'ã nu ndrãjma mi c'apü ra ngone c'ã nu bëzo. E Jesús c'já nú fongü c'ã nu ndrãjma c'ã nu bëzo. 'Ma mu mbedye c'ã nu ndrãjma, i'x cu ña'la na jo'lo c'ã nu bëzo. Nguец'ü c'lo yo tele mi cu dyäji, c'já nú mamaji:

—Dya já ngu rí jandrragöji ga cjanu.

15 Pero ndrru bübü o tele anguezeji c'lo mi mama:

—C'ã unü nú juërса nu bëzo nu ra fombgü yó s'ondrãjma nu c'ã dya ga jo'lo, nguец'ëjë e Beelzebú nu c'ã dya ga jo'lo, c'ã mandago texe yo ndrãjma —eñeji.

16 Bübü o tele c'lo mi cu mama, ma xifiji e Jesús:

—'Ma mejme vi 'ñeje c'ã Mizhocjimi, rí tsjague da milagro c'ã rá jandrragöjme, ngue c'ü rá pãrãgöjme 'ma.

Chaque va xifiji ga cjanu, ya i'x mi jonbüji e Jesús.

17 E Jesús i'x mi pãxtjo já ngu ma pensagots'ëjë c'lo yo tele c'lo mi mama que ngueje nu c'ã dya ga jo'lo c'ã mi unü c'ã nú juërса. Nguец'ü va xifiji:

—Nza cja da trrata jñiñi 'ma ri chüts'ëjëji, ru chjorü c'lo yo tele c'lo ri cãrã nu. Xo i 'ñeje da ngumü, 'ma ri jyëztjo rva chüts'ëjë c'lo ri cãrã nu, ndrri xo ru tjezets'ëji 'ma. 18 Ji xo ga c'jatjonu e Satanás nu c'ã dya ga jo'lo, 'ma ru fongü c'lo yó s'ondrãjmat's'ëjë, nu'ma, ¿já ngu xi rva s'ö'ö ru mandago 'ma? 19 ¿Fë cu cja gui xitscöji que ngueje e Beelzebú nu c'ã dya ga jo'lo c'ã jo dyacö nu juërса nu rí pë'sc'ö, nu rgá fombgü yó ndrãjma angueze? 'Ma ngueje angueze c'ã dacü c'ã nu juërса c'ã, ¿c'jó cu ngueje c'ã unü c'ã nu juërса c'lo yo in dyocjeji? Macu xo i 'ñetjo anguezeji fombgüji yó ndrãjma c'ã dya ga jo'lo. Nguец'ü i'x i 'ñetsetjo c'ã gui mbeñeji c'lo mi na s'lo'lo. 20 Rí xit'sc'öji jo dyacü Mizhocjimi nú juërса, ngueц'ü rgá fongö

yo ndrrājma. Nguec'ū rí jñunt'ü in mü'büji c'ā rí xi'ts'iji; ya sājā a ndrretsc'ejí nu c'ā jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago.

21 'Nza cja daja bëzo c'ā na zēzhi, nu 'ma jün c'o yo arjma c'o na jo'o, nu'ma, förü na jo'o c'ā nú ngumü. Nguec'ū, dya sö'ö c'jó cu ra ni pōnbü c'o ri pē's'i. 22 Pero 'ma ra ējē daja tele c'ā xi ndrra na zēzhi ra ni ndrrōpü c'ā nu menzumü, nu'ma, ra jñünbü c'o yó arjma c'o mi jünt'ü nú mü'bü que ru mbös'ü. C'já rrnú ndrrunbü c'o ri pē's'i c'ā nú ngumü, ra xēji a ndrre'le c'o yó dyoji. Ji xo ga cjatjonu, nutscö xi ndrra na zētscö que rí ngueje e Satanás nu c'ā dya ga jo'o; nguec'ū sözgo rá fombgü c'o yó s'ondrrājma.

23 'Nu c'o yo tele c'o dya tēpquigö, chjētjfi que ri nugö na ü'ü c'o. C'o dya xifi yo tele ra dyätcägöji, chjētjfi c'ā ri üt'lüji yo tele, ri xifiji que dya ra dyätcäji.

El espíritu malo que vuelve

24 'Daja nú s'ondrrājma nu c'ā dya ga jo'o, 'ma ra mbedye c'ā da tele, ra nzhodü nu jā ngu na dyodü, ra jyodü jā ngu ra söya, pero dya ra chöt'ü. Nguec'ū ra mama c'ā nu ndrrājma: "Rá nzhogü rá magö c'ā nu tele nu jā ngu mi bünc'ö, nu jā ngu rú pedyegö", rga 'ñēñe rga mama.

25 Pero 'ma ra zät'ä nu, ra chöt'ü ya rguí paxüji, ya xo rguí jocüji na jo'o, pero dya c'jó ri bübü nu. 26 Nguec'ū ra ma'la c'ā nu ndrrājma, xi ra ma siji xi yenko c'o yó mi ndrrājmají c'o xi ndrra na s'o'o que rí ngueje angueze; ra ni cjogüji a mbo'o c'ā nú mü'bü c'ā nu tele, ra mimiji nu. Nguec'ū xi ndrra ra sufrego c'ā nu tele c'ā, que rí ngueje 'ma rí datjo ndrrājma c'ā ru ngāgā.

La felicidad verdadera

27 'Ma mi mama e Jesús c'o yo jñā'a, jo mafü da ndrixü c'ā ji mi bübü c'ā yo tele, jo xifi e Jesús:

—Mi na jo'o va unü Mizhocjimi c'ā in nanague; gu

muxc'ügue, xo gu jö'c'ü. Mizhocjimi gu bendecido na puncjü c'ã.

28 Cjã nú ndrrünrũ e Jesús gu xifi:

—Mi na jo gui mangue, pero rí xi'tsc'öji, Mizhocjimi ra bendecido na jo'o, 'ma cjó cu ra dyärã c'ã nú jña'a, 'ñe 'ma ra tsja'a jã ngu nzĩ ga mama.

La gente mala pide una señal milagrosa

29 'Ma xi ma ni jmurũ c'o yo te'e nu jã ngu mi bübü e Jesús, cjã nú ña'a e Jesús jo xifiji:

—Yo te'e yo cãrã yo cjë'ë dya, na s'oji. Nguec'ũ ga dyötcüji fë cu rá cjagö c'ã ra jñandrraji, ngue c'ũ ra mbãrãji fë cu fëtscö. Pero dya ra unüji c'ã xi ra jñandrraji.

30 'Ma mu ma'a e Jonás a Nínive gu ma zofü c'o yo te'e, jo tsja'a c'o yo te'e jo ngö'tbüji 'ñi'i c'ã, porque c'ã vi tsja'a e Jonás. Ji xo rga cjatjözügö nu. Porque c'o ra tsjacüji 'ñeje c'o rá cjagö, na puncjü yo te'e yo cãrã yo cjë'ë dya, ra unüji ngüëndrra que rvá ëcjö c'ã Mizhocjimi. Pero dya rá cjagö o seña c'ã ra jñandrra yo te'e jã ngu nzĩ ga dyörüji.

31 'C'ã nu pa'a 'ma ra dyönũ o t'önũ Mizhocjimi texe yo te'e, ji ri bübü nu c'ã nu ndrrixũ c'ã mi mandago ga ma a Sur mi jinguã. Xo i 'ñeje yo te'e yo cãrã yo cjë'ë dya, xo ri cãrãji nu. Nu ndrrixũ c'ã, vi 'ñeje na jë'ë; dya mi 'mãrã majxi mi bübü o jñiñi c'o xi ndrra rma jë'ë. Jo ëjë c'ã nu ndrrixũ jo ni dyärã c'o mi mama e Salomo, porque mi pensago na jo'o nú ñi'i e Salomo. Pero nultsc'ëji gui cãrãji yo cjë'ë dya, dya gui ne rí dyärãji yo jña'a yo na jo'o; macu zo'c'üji dya nu daja te'e nu xi ndrra mbeñe na jo'o nú ñi'i, que rí ngueje e Salomo. Nguec'ũ 'ma ra dyönn'c'üji o t'önũ Mizhocjimi, ra mama ri merecido rí sufregogueji.

32 'C'ã nu pa'a 'ma ra dyönũ o t'önũ Mizhocjimi texe yo te'e, ji ri bübü nu c'o yo te'e c'o mi cãrã a Nínive; xo i 'ñeje yo te'e yo cãrã yo cjë'ë dya, ji xo ri cãrãji nu. E

Jonás gu ma'a a Nínive gu ma zofü c'lo mi menzumü nu; nguec'ü va jyéziji c'lo na s'o'lo, jo nzhogü nú mü'büji c'ā Mizhocjimi. Pero nu'tsc'eji gui cārāgueji yo cjël'ē dya, dya nzhogü in mü'büji; macu zo'c'üji dya nu daja te'e nu xi ndrra fēzhi na nojo que rí ngeje e Jonás. Nguec'ü, 'ma ra dyönc'üji o t'önü Mizhocjimi, nu'tsc'eji rí ma sufregogueji.

La lámpara del cuerpo

33 'Ma cjó cu tjütü da sivi, dya co'bü c'ā da caja, ni fē cu xi ni tsjötü. Ji ē's'ē nu jā ngu na ts'i jē's'ē, ngue c'ü ra sö'ö ra jñandrra c'lo yo te'e c'lo ra cjogü a mbo'lo c'ā nu ngümü. 34 C'ā rgá jandrragöji, ngeje ín chöji. 'Ma na jo'lo ín chögöji, rí jandrraji na jo'lo o jya's'ü. Pero 'ma s'odü ín chöji, chjëtjfi que ji ri bübüji c'ā bēnxömü. Ji xo ga cjatjots'üji nu, 'ma na jo'lo in mü'bügieji, dya tsotü in chöji. Nguec'ü ji gui unnc'eji na jo'lo ngüendrra jā ngu ga cja'a. Pero 'ma dya ga jo'lo in mü'büji, iyö 'ma.

35 Nguec'ü rí xi'tsc'öji, rí fötpügieji ngüendrra rí jyéziji ra zät'ä in mü'bügieji nú jya's'ü Mizhocjimi. 'Ma jiyö, rí tsäxtjoji c'ā bēnxömü. 36 Pero 'ma rí unügieji na jo'lo ngüendrra yo jña'a yo rí xi'tsc'öji, 'ñeje 'ma xo rí jyéziji ra zät'ä in mün'c'eji nú jya's'ü Mizhocjimi, nu'ma, ra bübüts'üji na puncjü o jya's'ü —eñe va mama e Jesús.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

37 'Ma mu nguarü e Jesús jo ña'a c'lo yo jña'a c'lo, jo ējē daja c'lo yo farisego jo ni xifi e Jesús ru mëvi c'ā nú ngümü ru ma ñönüji c'lo dyaja te'e. Cjā nú mëvi. 'Ma mu zät'ävi c'ā nu ngümü, jo cjogüvi a mbo'lo, cjā nú mimivi c'ā nu mexa. 38 C'ā nu farisego jo jñandrra que dya gu xindyē e Jesús ante que ru ñönüji. Nguec'ü va zönüts'ējē: "¿Fē cu cja, dya gu xindyē nu?", eñe c'ā mi farisego.

Porque c'lo yo farisego 'ma ra ñõnũji, ot'ũ mi xindyẽji, hasta texe c'ã nú yũdũji. 39 Cjã nú ña'a e Jesús c'ã ín Jmugõji, jo xifi c'ã nu farisego:

—Nza cja da ndrrixũ c'ã xibi o mojmũ 'ñeje o xalo, 'ma nguejxtjo a xes'le c'ã ra mbe'ch'le, nu'ma, a mbo'o, dya ga jo'lo. Ji xo ga cjatjots'ũji nu, nu'tsc'leji gui farisegoji. Gui xindyẽji gui pe'ch'leji a xes'lets'ũji, pero a mbo'o in mü'bũji, bũbũ c'lo na poxũ; mi qui jodũji jã ngu rgui jñũnbũji c'lo pẽs'i yo in dyocjeji. 40 Nu'tsc'leji iix na s'lots'leji, dya gui unnc'leji ngüẽndrra jã ngu ga cja'a. Mizhocjimi c'ã jo ngãvgãgõji c'ã nu xoñijõmũ, ne'le que dya nguechjo a xes'lets'ũji c'ã rí pe'ch'legueji; ne'le c'ã xo ra mbe'chc'leji a mbo'o in mü'bũji. 41 Nguẽclũ rí xi'tsc'õji, dya cjó fẽ cu xi rí jñũnbũji. Y rí unũji cu texe in mü'bũji c'lo fẽ cu ni stago. Nu 'ma rí tsjagueji ga cjanu, rrnã jo'lo a xes'lets'ũji 'ma, xo i 'ñeje a mbo'o c'ã in mü'bũgueji.

42 'Nu'tsc'leji gui farisegoji, gui mbeñeji Mizhocjimi gui unũji hasta o xits'ãjna 'ñeje o lota, 'ñeje c'lo dyaja fiño c'lo cja'a c'ã in juãjmaji. Na jo'lo rí tsjaji ga cjanu, dya rí jyẽziji. Pero juẽtscl'ẽji c'lo ra tsja'c'ũji Mizhocjimi. Porque dya gui cjaji jã ngu nzĩ ga ne'le angueze, dya xo gui neji angueze cu texe in mü'bũji. Nujoyo, ngueje yo xi ndrã ni stago ri tsjagueji yo.

43 'Nu'tsc'leji gui farisegoji, juẽtscl'ẽji ra castigaots'ũji Mizhocjimi. Porque 'ma gui põcjeji c'ã 'nitsjimi, mi qui juajjnũji o lugar c'lo xi ndrã na jo'lo nu jã ngu rí mimiji. Mi xo gui neji ra xi'ts'iji t'ẽcjañõmũ c'lo yo te'le, 'ma ra zẽnguats'ũji c'ã chõjmũ.

44 'Ma dya jãbãji o ts'ingumũ a xes'le nu jã ngu t'õgũ o añima, yo te'le nzhodũji a xes'le porque dya pãrãji majxi ri t'õgũ nu da añima. Ji xo ga cjatjots'ũji nu, nu'tsc'leji gui xõpũteji, 'ñets'leji gui farisegoji. Gui cja'pũji que mi na jontets'ũji; ngueclũ yo te'le nzhodũji cu nu'tsc'leji, xo i ã'tc'ãgueji. Pero yo te'le, dya pãrãji que bũbũ in mün'c'leji c'lo na s'lo'lo c'lo gui cjagueji. Nguẽclũ juẽtscl'ẽji c'ã ra

tsja'c'üji Mizhocjimi —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yo farisego l'ne c'lo mi xöpü nu lëy Mizhocjimi.

45 Cjá nú ndrrünrü daja c'lo yo bëzo c'lo mi mi pârâ nú lëy Mizhocjimi, jo xifi e Jesús:

—Xöpüte, c'ã gui xifigue yo farisego, xo i l'ñetscjöjme xo gui huënzhuigöjme.

46 E Jesús jo mama jo xifi c'ã nu bëzo:

—Xo i l'ñetsc'ëji gui xöpütegueji gui xöpüji nú lëy Mizhocjimi, juëtscl'ëji ra castigaots'üji Mizhocjimi. Porque xi gui jû's'üji o jñ'a'a c'lo dya quis'i c'ã nú lëy Mizhocjimi. Nguец'ü c'lo yo te'e, dya sö'ö ra cumplegoji porque na sl'ëzhi c'ã gui xijji. Chjëtjfi que ri ä'tbägueji o trrapöl'ö c'lo ri tütüji c'lo yo te'e, c'lo mi na jyü'ü rga ndrrüs'üji. Pero dya gui ne rí fös'üji, rí chü'sbüji ni rí daja in ñidyëji.

47-48 'Juëtscl'ëji c'ã ra tsja'c'üji Mizhocjimi. Porque nza cjatjots'ügueji c'lo in mboxgandegueji, xo na s'ots'ügueji. Anguezeji jo mbö't'üji c'lo yo profeta; nu'tsc'ëji gui jäbäji o ts'ingumü a xes'e nu jã ngu t'ögü c'lo yo profeta, ngueц'ü ijxi l'ñetse gui mbeñeji jã ngu va tsja'a c'lo in mboxgandejji. C'ã ni tsjagueji ga cjanu, ijxi l'ñetse que gui mäpäji c'lo vi tsja'a c'lo in mboxgandegueji.

49 'Mizhocjimi ijx mi pârâ na jo'lo que ru zädä ga cjanu; ngueц'ü va mama: “Rá juajjnügö o profeta l'neje o apóstole ra zofüji c'lo yo te'e. Bün c'lo ra mbö't'üji, ra tsja'a c'lo yo te'e; bün c'lo ra nu'uji na ü'lü, ra tsjapüji ra sufregoji”, eñe c'ã quis'i nú jñ'a'a Mizhocjimi.

50-51 Ndrizi 'ma mu dyät'ä Mizhocjimi nu xoñijümü, jo mbürü jo mbö't'üji na puncjü o profeta. C'ã ot'ü va mbö't'üji, mi ngueje e Abel. C'ã mi bëfa ndrru va mbö't'üji, ngueje e Zacarí. Nu c'ã e Zacarí, ji gu mbö't'üji a tji'i c'ã nu lugar c'ã na sū'ü c'ã nu ndrra l'nitsjimi, nu jã ngu chäcävi c'ã nu altar nu jã ngu pä'sbäji o añimale Mizhocjimi. Nu'tsc'ëji gui cārāji yo cjë'ë dya, gui mbeñeji in mü'büji jã ngu nzī ma mbeñe c'lo in mboxgandegueji. Nguец'ü 'ma ra dyönncl'üji o t'önü Mizhocjimi, ra xi'ts'ijji

que xo i ngueje in s'ocügueji c'ã vi mbö't'üji texe c'o yo profeta c'o mi mama nú jña Mizhocjimi, ndrrizi 'ma mi bübü e Abel hasta 'ma mu mbö't'üji e Zacarí. Nu'tsc'leji gui cãrãji yo cjë'ë dya, ngue'tsc'leji rí tsjöt'ügueji c'o.

52 'Nu'tsc'leji gui xöpüji nú lëy Mizhocjimi, pero dya gui pãrãji jã ngu ga cja'a c'o xi ndrra na jo'lo. Nguец'ü dya gui xifiji yo te'e fë cu mbëjë c'o na jo'lo, para ra mbãrãji fë cu mejme na jo'lo. Dya xo i nguechjo c'o gui cjagueji; c'o yo te'e c'o cja' ni ma'a ra mbãrã jã ngu ga cja'a, ndrru 'naño gui xiqueji c'o, ngue c'ü dya ra mbãrãji na jo'lo. Nguец'ü rí xi'tsc'öji, juëtsc'ëji c'ã ra tsja'c'ügueji Mizhocjimi.

53 'Ma mu nguarü e Jesús jo mama c'o yo jña'a, cja' nú mbedye c'ã nú ngümü c'ã nu bëzo c'ã vi mbitago. Ndrri xo gu möji c'o yo xöpüte 'ñeje c'o yo farisego, porque mi mi mbecuëji. Jo mbürü jo dyönüji na puncjü o t'önü e Jesús. 54 Mi mi tel'beji fë cu ru mama, nza cja'a yo te'e 'ma tel'beji da añimale ra zürüji. Mi mi neji fë cu ru mama e Jesús, ngue c'ü ru sö'ö anguezeji ru ma ngös'üji c'o mero mi fëzhi na nojo.

Jesús enseña contra la hipocresía

12 1 Sido ma säjä na puncjü o te'e c'ã nú jmi'i e Jesús; dya mi 'mãrã jã ngu nzí mil c'o mi cãrã nu, mi mi chütüts'ëji c'o yó dyoji. Cja' nú mbürü e Jesús jo xifi c'o yó discípulo:

—Fötpügueji na puncjü ngüëndrra que dya rí tsjagueji jã ngu nzí ga tsja'a c'o yo farisego. Anguezeji cja'püji na jonteji, pero bübü c'ã nú mü'büji c'o na s'lo'lo, chjëtjfi nza cja o cjünjnü 'ma ya ni iqxqui, 'ma chjãsbãji nú mi cjünjnüji c'o dya ga ixi. 2 Zö cjó cu ri cãdã c'o na s'lo'lo c'o cja'a 'ñeje c'o mbeñe, pero ra zädã nu 'ma ra 'mãrã c'o. Zö cjó cu co'bü c'ã cja'a ngue c'ü dya cjó ra mbãrã, pero ra zädã nu 'ma ra mbãrã texe yo te'e. 3 C'o gui

ñats'ljëjji c'ã in nzumüji, ra zädä nu 'ma ra mbärã texe yo cãrã c'ã in jñiñiji.

A quién se debe tener miedo

4 'Nu'tsc'leji rí dyocjöji, dyärãji c'ã rá xi'tsc'löji. Dya rí sūgueji yo te'le, dya rí dyätãji texe c'lo ra xi'ts'liji. Zö rá mbö'tc'lüji, pero dya ca ra sö'ö fë cu xi ra tsja'c'üji. 5 Rá xi'tsc'löji dya, cjó cu ngueje c'ã rí sūgueji c'ã rí dyätpãji nú jñã'a. Ji ngueje Mizhocjimi c'ã rí dyätãji, porque angueze sö'ö ra tsja'c'ü rí chūgueji, xo i sö'ö ra pantc'aji c'ã nu linfoerrjnu. Ngueje c'ã rí xi'tsc'löji que rí dyätãji c'ã.

6 'Yo ts'ins'ü, zö valego yetjo o ts'imerio por ts'ich'la ts'ins'lü, pero Mizhocjimi förü yo. 7 Xo i ñeje c'lo yo ñijste c'lo cãs'ã in ñigueji, Mizhocjimi pãrã jã ngu nzī sö'ö c'lo. Macu Mizhocjimi förü yo ts'ins'ü yo dya ndrra valego, ¿cjo dya xo ra juë'tsc'lëgueji gui tegueji ra mbö'c'lügueji? Nguec'lü rí xi'tsc'löji, dya ni stago rí sūgueji, zö fë cu ndrrí ra tsja'c'üji yo te'le.

Los que reconocen a Jesucristo delante de la gente

8 'Rí xi'tsc'löji, 'ma cjó cu rá dyocjöbe, 'ma ra xifi yo te'le que ji rvã ëcjö c'ã Mizhocjimi, nutscö rá xifigö c'lo yó ángele Mizhocjimi que ngueje ín tegö c'ã. 9 Pero 'ma cjó cu ra xifi yo te'le: "Dya rí teñegö c'ã e Jesús, dya rí pãrãgö c'ã", ra ñeñe c'ã nu te'le rga ngãnbãji, nu'ma, xo rá xifigö c'lo yo ángele que dya xo rí pãrãgö c'ã nu te'le c'ã.

10 'Ma cjó cu dya pãrã majxi rvã ëcjö c'ã Mizhocjimi, zö rá zangü, pero ra sö'ö ra perdonagoji nu te'le 'ma c'ã. 'Ma cjó cu ra ññünbü nú mü'bü nú Espíritu Mizhocjimi nguec'lü ra mbärã c'ã nu te'le fë cu fëtscö, pero 'ma dya ra dyätcã, chjëtjfi que ru zadü nú Espíritu Mizhocjimi. Nu'ma, dya ra perdonagoji nu te'le c'ã.

11 'Nu'tsc'leji rí dyocjöji, ra zints'liji c'ã 'nitsjimi ra

dyönncl'üji o t'önü c'lo mandago nu, c'lo fë cu fëzhi. O 'ma jiyö, ra zints'iji c'ā yo jmu'u, o 'ma jiyö, ra zints'iji c'ā yo te'e c'lo xi ndrra fëzhi na nojo, c'lo xi ndrra mandago más. Dya rí pensagogueji ante, jā ngu rguí chjünrüji, ni fë cu xo rí manguéji. **12** Porque nú Espiritu Mizhocjimi ra mböxc'lüji c'ā nu pa'a c'ā ra dyönncl'üji o t'önü, ra jítst'iji c'ā jā ngu rguí chjünrüji.

El peligro de las riquezas

13 Cjá nú ña'a daja c'lo yo te'e c'lo ma cā'ā nu, jo xifi e Jesús:

—Xifigue c'ā ín cjuärjmagö rá xëgöbe a ndrre'le c'lo jo zogü c'ā ndrrü mi papagöbe.

14 Cjá nú ndrrünrü e Jesús gu xifi:

—Nultsc'le, dyärä yo rá xi'tsc'ö. Dya cjó 'ñexquegö rá cjagö o jmu'u para rá testigaots'üvi c'lo jo zogü c'ā ndrrü ni papaguevi.

15 Jo sido jo ña'a e Jesús, gu xifi texe c'lo yo te'e:

—Fötpügueji na puncjü ngüendrra que dya rí jyodüji jā ngu rguí jñüji na puncjü o merio. Dya xo rí jyodüji jā ngu rguí chjëji na puncjü o juājma, ni xo ri ngueje o animale ri tsāji na puncjü. Zö rí rico da te'e, pero dya ngueje c'ā ri mejme rguí mājä nú mü'bü c'ā nu te'e c'ā —eñe e Jesús va mama.

16 Jo sido jo ña'a e Jesús, jo jyëtsi da jña'a c'lo yo te'e, jo mama:

—Mi bübü da bëzo c'ā mi rico. Da nu cjël'ë, c'lo yó juājma jo jogü na jo'lo, jo unü na puncjü o ndrrëjxü.

17 Nguец'ü va mamats'ëjë: “¿Fë cu mbëjë c'ā xi rá cjagö? Ojtjo jā ngu xi rá üt'ü yo ín nzhëjxü, porque ya nizhi yo ín ch'öjmü.” **18** Cjá nú zönüts'ëjë jo mama: “Nu c'ā rá cjagö dya, rá mandagogö ra juatcüji yo ín ch'öjmü, cjá rnú dyätcäji c'lo xi ndrra na nojo. Nguец'ü ji rá üt'ügö nu texe yo ín nzhëjxü 'ñeje texe yo rí pë'sc'ö. **19** Rí pë'sc'ö na puncjü dya; ra mezhe na puncjü o cjël'ë. Nutscö rá söyagö

dya, rá mǎcjö rga ñõnü dya, y fë cu ndrrí rá sigö”, eñe va zõnùts'ljë c'ǎ nu bëzo c'ǎ mi rico. **20** Pero ijsx mi pǎxtjo Mizhocjimi c'ǎ mi pensago c'ǎ nu bëzo, nguec'ũ va xifi: “Nu'tsc'e gui mangue c'o na s'o'lo. Ijx tí chũgue nu xõmj dya. Mi qui jyodũ jǎ ngu rvi ricogue, pero dya ra sõ'õ rí chunũgue yo gui pë's'i”, eñe va mama Mizhocjimi va xifi c'ǎ nu bëzo.

21 Jo sido jo ña'a e Jesús jo xifi c'o yo te'e:

—Jǎ ngu va tsjapũ Mizhocjimi c'ǎ nu bëzo, ji xo rga cjatjonu rga tsjapũ yo te'e c'o ra jyodũ jǎ ngu rga ricoji, 'ma dya xo ra mbeñeji Mizhocjimi. 'Ma ru mbeñeji Mizhocjimi, ru tsja'a angueze ru unũji c'ǎ mejme na jo'lo.

Dios cuida a sus hijos

22 E Jesús cjá nú xifi c'o yó discípulo:

—Nguec'ũ rí xi'tsc'õji, dya mi tí mbeñegueji jǎ ngu rgui chõt'ũji c'ǎ rí siji. Dya xo rí mbeñeji c'ǎ fë cu rí jyeji. **23** Ngueje Mizhocjimi c'ǎ jo ngǎvgǎji vǎ. Nádyá, ¿cjo dya xo ra dya'c'ũji c'ǎ rí siji, xo i 'ñeje c'o rí jyegueji? **24** Mbeñeji yo ts'ins'ũ yo chinzañũ a jens'e. Nujyo ts'ins'ũ, dya podũ o ndrrëjxũ yo, dya xo i tagũji, dya fë cu xo i üt'ũji c'ǎ t'õjmũ, macu Mizhocjimi unũ c'ǎ si'i yo. Nu'tsc'ejí, macu xi ndrra valets'ũgueji que rí ngueje yo ts'ins'ũ, xo ra dya'c'ũji Mizhocjimi c'ǎ fë cu rí siji, 'ñeje c'ǎ rí jyeji. **25** Dya cjó bübüts'ũji c'ǎ sõ'õ ra chǎcǎ daja ndrre metro c'ǎ xi rñá ndrrǎ. Zõ mi ti mbeñegueji, pero dya sõ'õ. **26** Macu dya sõ'õ rí chǎcǎji da ndrre metro c'ǎ xi rñá ndrrǎts'ũgueji, ¿fë cu cja, mi qui mbeñeji jǎ ngu rgui chõt'ũji c'ǎ fë cu rí sigueji, xo i 'ñeje c'o rí jyeji?

27 'Unnc'ejí ngüëndrra jǎ ngu ga xogũ yó ndrrǎjnǎ yo fiño. Yo fiño, dya pëfi yo, dya xo i jëch'ëji o tjünjmũ para ra dyät'ǎji nú xi'dyoji. Pero mi na zõ'õ yó ndrrǎjnǎ yo. E Salomo mi cja'a rëy, mi je'e c'o yó bitu c'o mi ma zõ'õ. Pero xi ndrra na zõ'õ yó ndrrǎjnǎ yo fiño. **28** Yo fiño, dya mezhe yo; ra xõrũ o ra münũ ra banũji, cjá rñũ

ndrrüt'üji; macu Mizhocjimi unü c'ã na zö'ö yó ndrräjnä yo fiño. Nátsc'eji gui teji, ¿cjo dya xo ra dya'c'üji Mizhocjimi c'ã rí jyegueji? Nguec'ü rí önnc'ügöji, ¿fë cu cja, dya xo gui jünt'ü in mü'büji que ra dya'c'üji Mizhocjimi c'o ni stagots'üji? **29** Nguec'ü rí xi'tsc'öji, dya mi tí mbeñegueji já ngu rgui chöt'üji c'ã fë cu rí siji. **30** C'o yo tele c'o dya pãrã Mizhocjimi, ngueje c'o mî jodü já ngu rga chöt'üji yo. Pero nu'tsc'eji gui sicjeji c'ã ni Papagueji c'ã bübü a jens'e. Angueze pãrã que ndrrí ni stagots'ügueji texe yo. **31** Nu'tsc'eji rí tsjagueji já ngu nzī ga mandats'üji Mizhocjimi. Nu 'ma rí tsjaji ga cjanu, texe yo ni stagots'ügueji, ndrrí ra dya'c'eji yo.

Riqueza en el cielo

32 'Gui chjetcjeji nza cja o ndrrëchjü c'o ni stago cjó cu ra mbörü. Y já ngu nzítjots'üji. Pero dya rí sügueji. C'ã mi Papagöji, ne'le ra dya'c'üji c'ã rgui tsäxtjogueji cu angueze nu já ngu mandago, porque ya nú tets'üji dya.

33 'Rí pögueji c'o gui pë's'iji. Nguec'ü c'o yo merio, rí unüji c'o dya fë cu tějme. 'Ma rí pë's'its'écjeji in merioji, da gu ra säjä o mbē'ē ra ni pönnc'üji. O 'ma jiyö, ra s'odü c'o gui pë'sc'eji. Pero 'ma rí fös'üji c'o yo tele rí unüji c'o fë cu ni stago, ra mbë'sc'igueji 'ma a jens'e c'o mejme mi na jo'lo, c'o dya ra s'odü. Nujnu, dya sät'ä nu o mbē'ē nu c'o ra pönnc'üji c'o. Dya xo i cã'ã nu o dyoxü c'o ra tsjapü ra po't'lü c'o. **34** Nu 'ma rí pë's'its'écjeji na puncjü c'ã nu xoñijümü, ji rgui mácjeji 'ma, c'o ri pë's'iji c'ã nu xoñijümü. Pero 'ma ra mbë'sc'iji na puncjü a jens'e, ji rgui mácjeji 'ma c'o ri pë'sc'eji a jens'e.

Hay que estar preparados

35-36 'Nza cja 'ma ra mbedye da bëzo c'ã nú ngümü, ra ma'a nu já ngu cjaji o chjüntü, ra tsja'a c'o yó mbëfi ra ndrre'betjoi hasta 'ma cjá ra nzhogü. Ra ndrrüt'üji o sivi ngue c'ü ra 'ñetse. Dya ra dyobü ra ïji, ra ndrre'betjoi

ngue c'ū 'ma ra nzhogü c'ā nú lamuji, 'ma ra mafü c'ā nu ngojxtji, ra dyärä c'o yo mbëfi, c'já rrrnú xopcüji c'ā nu ngojxtji, ngue c'ū ra cjogü a mbo'o. Ji xo rguí tsjagueji ga cjanu rí chepquetjoji, porque rá ěcjö ni yeje. 37 'Ma ra nzhogü c'ā nu lamu, 'ma ra chöt'ü rrrna te'betjo c'o yó mbëfi, mi ta s'iyaji c'o yó mbëfi, ra tsja'a c'ā nu lamu. Mejme c'ā rí xi'tsc'öji, c'ā nu lamu ra xifi c'o yó mbëfi ra mimiji c'ā nu mexa. C'já rrrnú tsja'a c'ā nu lamu, ra ts'o't'ü c'ā ri tējē, ngue c'ū ra sölö ra 'huiñi c'o yó mbëfi. 38 Zö ya rguí ndrrexömü 'ma ra säjä c'ā nu lamu, zö ya ri tsja'a ra xügü o jya's'ü, pero ni stago c'o yo mbëfi ra ndrre'betjoji, dya ra iji. 'Ma ra säjä c'ā nu lamu ra ni chöt'ü rrrna te'betjo c'o yó mbëfi, mi rrrná jo'o 'ma; ngueje c'ā rguí mäjä c'o.

39 Jo sido e Jesús jo ña'a, xo gu mama:

—Xo i 'ñeje nza cja da bëzo c'ā ri xo'tbüji nú ngümü, nu 'ma ru mbārā jinguā ru ějē c'ā nu mbē'ē, dya ru iji, ru ndrre'betjo, dya ru jyēzi fē cu ru pōnbü c'o ri pē's'i c'ā nú ngümü. 40 Ji xo rga cjatjots'lüji nu, sido rí fötpüji ngüëndrra rí chepquetjogöji, porque nutscö ji ndrru rga ětcjö ni yeje c'ā Mizhocjimi, rá säcjö c'ā nu xoñijümü 'ma dya ri pārāgueji.

El sirviente fiel y el sirviente infiel

41 E Pegro c'já nú tsja'a da t'önü, jo xifi e Jesús:

—In Jmuts'lügöjme, c'o yo jña'a c'o c'já ná mangue, ¿cjo nguechjözögöjme gui xitscöjme c'o, o ngueje texe yo te'e?

42 C'já nú ndrürnrü e Jesús c'ā ín Jmugöji:

—Para rí pārāgueji, rá jyē'tsc'öji da jña'a. Da lamu siji da nú mbëfi c'ā mandago c'o yó mimbëfiji. 'Ma cjacjuana c'ā nú mbëfi, 'ñeje 'ma pārā ra pëfi na jo'o, ra tsja'a c'ā nu lamu ra xifi c'ā nú mbëfi ra 'huinbi c'o yó mimbëfiji 'ma ra zädä nu hora c'ā ndrre ñönüji. C'já rrrnú ma'a c'ā nu lamu. 43 'Ma ra nzhogü c'ā nu lamu, 'ma ra

ni chöt'lü c'ā nú mbëfi rrna cja'la c'o vi xifi, mi rrná jo'lo 'ma; ngueje c'ā rguí mājā c'ā nu mbëfi. 44 Mejme c'ā rí xi'tsc'öji, ra tsja'la c'ā nu lamu ra unü c'ā nú mbëfi c'ā da bëfi c'ā xi ndrra na jo'lo, ra xifi ra mbötpü texe c'o ri pë's'i. 45-46 Pero 'ma na s'olo c'ā nu mbëfi, 'ñeje 'ma ra mamats'ëjë: "C'ā ín lamugö ra mezhtjo c'ā ra ëjë", eñe rga zönüts'ëjë, 'ñeje 'ma ra mbärā c'o yó mimbëfiji, zö rí ndrrixü zö rí bëzo, 'ñeje 'ma mi ta ñönü, 'ñe 'ma ra zili c'o ni tili yo te'e, nu'ma, dandga säjä c'ā nú lamu c'ā nu pa'la c'ā dya ri tel'be c'ā nu mbëfi, 'ñeje c'ā nu hora c'ā dya ri pără. 'Ma ra mbärā c'ā nu lamu nu c'o na s'olo c'o vi tsja'la c'ā nú mbëfi, ra mandago ra jyünüji c'ā, c'ā rrnü pant'aji jā ngu rva c'ā c'o dyaja c'o dya gu ne gu dyärā.

47 'C'o yo mbëfi, 'ma părăji na jo'lo fë cu ma bëfi c'ā ne'e c'ā nú lamuji ra tsjaji, pero 'ma dya c'aji c'o, ni xo ri tel'beji ra nzhogü c'ā nú lamuji, nu'ma, ra jyünüji na puncjü 'ma c'o. 48 Bübü o mbëfi c'o dya ndrra pëfi na jo'lo, porque dya ndrra părăji fë cu mbëjë c'ā ne'e c'ā nú lamuji. Anguezeji ndrra xo na jo'lo ra jyünüji. Pero dya ndrra ra jyünüji, porque dya ndrra părăji na jo'lo c'ā ne'e c'ā nú lamuji. Nu c'o yo te'e c'o unüji ra mbärā fë cu ne'e Mizhocjimi ra tsjaji, ni stago ra tsjaji c'o. Nu c'o xi ndrra unüji ra mbärā, ngueje c'o ni stago xi ndrra ra tsjaji. 'Ma jiyö, xi ndrra ra castigaoji c'o.

Jesús es causa de división

49 'Nutschö rvá ëcjö c'ā nu xoñijümü, rvá ni c'agö da bëfi. C'ā nu bëfi c'ā, chjëtjfi nza cja'la c'ā nú bëfi da bëzo c'ā ri tjütü o trrasivi. Quera ya ri tj'ë. 50 Pero ni stago ot'lü rá sufregogö na trrapucjü. Mi tí mbeñegö; mi tí negö c'ā ya rva cjuarü rva sufregogö.

51 'Gui pëzhgueji rvá ëcjö c'ā nu xoñijümü ngue clü dya ca ra chü'lü yo te'e. Pero iyö. Ra sido ra бүбү o chü'lü c'ā yo te'e, porque nutschö rü ni zofüji. 52 Ndrizi nudya, ra бүбү o chü'lü. Nza cja da ngümü c'ā ri cārā

tsi'ch'a o te'le, jñi'i c'lo ra üdü, ra ünbüji c'lo yeje yó dyoji, porque c'lo yo yeje ri ätcägövi ín jña'a. O 'ma jiyö, yeje c'lo ra üdü, ra ünbüji c'lo jñi'i yó dyoji, porque c'lo jñi'i ri nezgö c'lo. **53** Da bëzo ra ünbü c'lä nú t'i'i; o c'lä nu t'i'i ra ünbü c'lä nú papa. Da ndrrixü ra ünbü c'lä nú xunt'i; o c'lä nu xunt'i ra ünbü c'lä nú mama. Da ndrrixü ra ünbü c'lä nú cjö'ö; o c'lä nu cjö'ö ra ünbü c'lä nú cö'ö. Ji rga cjatjonu, 'ma ra zädä yo rí xi'tsc'öji.

Las señales de los tiempos

54 E Jesús gu sido gu ña'a, jo xifi c'lo yó discípulo 'ñeje c'lo dyaja te'le:

—'Ma gui jandrraji va pes'le da trangömü c'lä rva tülü o dyebe, iix qui magueji: "Ra 'ñeje o dyebe dya", gui eñeji. Y ra 'ñeje 'ma. **55** 'Ma gui jandrraji vü'ü da ndrräjma c'lä ji ni 'ñeje ga ma a ndrrü'bü, gui mamaji que mi rrná pa'a. Y mejme mi rrná pa'a 'ma. **56** Gui jandrraji jã ngu ga 'ñetse a jens'le, nguec'ü gui pãrãji na jo'lo cjo ra jopa, cjo ra 'ñeje o dyebe. Pero dya gui ne rí unügueji ngüendrra jã ngu ga cja'a yo cjë'ë yo rí cãrãgöji, que ya mbürü jo zädä c'lo jo mama Mizhocjimi ru ts'a'a.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

57 '¿Fë cu cja, dya gui unnc'leji ngüendrra c'lä ne'le Mizhocjimi rí tsjagueji? **58** Nza cja da te'le c'lä fë cu vi tsjapü c'lä da nú mintevi, 'ma ra ma tregago c'lä nu jmu'u, 'ma ya ri pëvi c'lä 'ñi'i, na jo'lo ra ñavi c'lä nu te'le c'lä fë cu vi tsjapü, ra rreglatjovi na jo'lo. 'Ma jiyö, ra ma tregago c'lä nu jmu'u. Nguec'ü c'lä nu jmu'u ra dyönü o t'önü fë cu vi tsja'a, cjá rrnú xifi c'lä nu encargado: "Tsot'ü a mbo'lo c'lä nu förü nu bëzo nu". Nguec'ü c'lä nu encargado ra ngot'ü a förü c'lä nu bëzo. **59** Dya ra mbedye nu, hasta 'ma cjá ra ngöt'ü texe c'lo tülü. Ji xo rga cjatjots'üji nu, 'ma dya rí rreglatjoji cu Mizhocjimi rí dyötüji ra perdonagots'üji c'lo na s'lo'lo c'lo gui tünpüji angueze, nu'ma,

ra castigaots'üji na puncjü 'ma —eñe e Jesús va xifi c'lo yo te'e, 'ñeje c'lo yó discípulo.

Importancia de un cambio de actitud

13 1 Nu jā ngu mi ña'a e Jesús, xo mi cārā nu o te'e c'lo cjá vi sājā. Anguezeji gu ñaji gu xifiji e Jesús jā ngu va ndrrū'ū jā ngu nzī te'e c'lo mi menzumū a Galilea. Yo te'e c'lo, vi möji c'ā nu ndrra 'nitsjimi, vi zidyiji c'lo yó añimaleji, vi ma unüji c'lo yo mböcjimi, ngue c'ū ru mbä'sbāji c'ā nú jmi'i Mizhocjimi. E Mbilato c'ā mi gobernador, cjá nú xifi c'lo yó tropa jo nguich'iji a mbo'lo c'ā nu ndrra 'nitsjimi, jo ma mbö't'üji c'lo yo te'e c'lo, eñe c'lo yo te'e va xifiji e Jesús. 2 Cjā nú ña'a e Jesús jo xifiji:

—C'lo yo te'e c'lo jo mbö't'üji, gui pēzhgueji que xi ndrra mi cja'a c'lo na s'lo'o c'lo, que rí ngueje c'lo dyaja yó dyoji, ngueclū va mbö't'üji c'lo. 3 Pero iix tí xi'tsc'öji, dya ji ga cjanu. Xo i 'ñetsc'ejji xo rí chūgueji, 'ma dya rí jyēziji c'lo na s'lo'o c'lo gui cjaji, 'ma dya ra nzhogü in mü'büji c'ā Mizhocjimi.

4 'Gui mbeñeji na jo'lo jā ngu va nügü c'ā nu torre c'ā xijji Siloé, gu ndrrägä c'lo yo te'e, gu ndrrüji da dieciochoji. Gui pēzhgueji que xi ndrra mi cja'a c'lo na s'lo'o c'lo, que rí ngueje c'lo dyaja te'e c'lo cārā a Jerusalén. 5 Pero iix tí xi'tsc'öji, dya ji ga cjanu. Xo i 'ñetsc'ejji xo rí chūgueji, 'ma dya rí jyēziji c'lo na s'lo'o c'lo gui cjagueji, 'ma dya ra nzhogü in mü'büji c'ā Mizhocjimi.

El ejemplo de la higuera sin fruto

6 Jo sido jo ña'a e Jesús jo jyētsi da jña'a, jo mama:

—Mi бүбү da бөзо c'ā mi пө's'li da huërta c'ā mi cja'a o uva. Nu c'ā nu huërta, ndrrí xo vi 'ñeme nu da za'a c'ā mi ngueje o higo. Da nu pa'a, jo ma'a c'ā nu бөзо c'ā nú huërta, gu ma nu'lu cjo mi quis'li o higo. Pero dya fē cu gu chöt'ü. 7 C'ā nu бөзо, cjá nú zofü c'ā nú mbēfi c'ā mi

pëfi c'ā nu huërta, jo xifi: “Ya zö'ö jñi cjëlë c'ā rvá ni nugö nu higo cjo quis'i, pero dya fë cu rí töt'lü. Ijx tí dyëch'i. 'Ma jiyö, dya fë cu dyeje nu já ngu 'ne'le.”

8 Cjá nú ndrrürü c'ā nu mbëfi gu mama: “Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, rí ö'tc'ügö xi rí jyëzi nu cjëlë dya nu, rá tsötpügö nu jümü, xo rá chjenbe o lama rá já'tbä c'ā nú ngua'a. 9 Nu 'ma ra nguis'i, dya ca rá ëch'iji 'ma. Nu 'ma jiyö, rá ëch'igö já ngu nzī gui xitsi.” Ji va cjanu va ndrrürü c'ā nu mbëfi —eñe e Jesús va jyëtsi da jña'a, va xifi c'o yo te'le.

**Jesús sana en día de descanso a una mujer
jorobada**

10 Da nu pa'a c'ā mi söyaji, gu ma'a e Jesús c'ā da 'nitsjimi, jo ma xöpü c'o yo te'le. 11 Mi bübü nu da ndrrixü c'ā mi sö'dyë. Ya vi mezhe dieciocho cjëlë c'ā vi ngägä daja nú s'ondrrājma e Satanás nu c'ā dya ga jo'o, mi cchapü ra as'lü 'ma ra nzhodü, dya mi sö'ö ru böbü na jo'o. 12 E Jesús 'ma mu jñandra c'ā nu ndrrixü, cjá nú ma't'lü gu xifi:

—Xädä ga 'ñefä, süngü.

'Ma mu zät'ä c'ā nu ndrrixü c'ā nú jmi'i, cjá nú mama e Jesús va xifi:

—Nu'tsc'e süngü, ra c'ueñe dya nu nguijyeme nu gui sögue —embeji c'ā nu ndrrixü.

13 E Jesús cjá nú 'ñe's'le yó dyë'ë c'ā nu ndrrixü. C'ā nu ndrrixü cjá nú jogü nú xütjü, gu böbü na jo'o. Cjá nú unü da pöjö Mizhocjimi gu mama:

—Mi na nojo Mizhocjimi, jo tsjacü jo ndrrixqui c'ā nu nguijyeme c'ā mi sögö.

14 C'ā nu bëzo c'ā mi mandago c'ā nu 'nitsjimi, jo mbecuë, dya gu ne'le ga cjanu. Porque 'ma mu tschapü e Jesús jo ndrrixü c'ā nu ndrrixü, mi ngueje c'ā nu pa'a c'ā mi süpü c'o yo israelita, mi söyaji. Nguец'ü c'ā nu bëzo c'ā mi mandago, gu xifi c'o yo te'le:

—Gui p̄ar̄aji que b̄übü 'ñanto pa'a yo va jün nu ngo'lo c'ã ni stago rá p̄efiji. Ngueje c'lo yo pa'a c'lo s̄ö'ö rí ēji, ngue c'ũ ra ndrrix'ljji c'lo yo nguijyeme c'lo gui s̄ögueji. Dya rí ēcjeji dya, porque ngueje nu s̄umpa 'ma rí s̄öyagöji —embeji c'lo yo te'e.

15 Cjã nú ndr̄r̄nr̄ü e Jesús c'ã ín Jmugöji, jo xifi c'ã nu b̄ezo, 'ñeje c'lo mi dyoji:

—¿F̄ē cu cja gui mangueji que na s'lo'lo yo rí cjagö, rí cjapü ra ndr̄ris'i yo s̄ö'dȳe nu pa'a 'ma rí s̄öyagöji? Macu nu'tsc'leji, zö rí ngueje nu pa'a nu rí s̄öyaji, pero gui x̄äpc̄ägueji c'lo in nzh̄n̄üji, 'ñeje c'lo in burruji, cjã r̄r̄ni dȳedyji ra ma ziji o ndrreje. 16 Nu ndr̄rix̄ü nu, ji xo i mboxb̄eche c'ã ndr̄r̄ü nu Abra nu. Nu ndr̄rix̄ü nu, ya vi nḡägã daja nú ndr̄r̄ajma nu c'ã dya ga jo'lo, chj̄t̄jfi que ru ndr̄r̄n't'üji da t̄j̄nj̄m̄ü para dya ru jȳeziji ru nzhodü na jo'lo; ya vi mezhe dieciocho cj̄'ē. Macu gui x̄äpc̄ägueji c'lo in añimalegueji, ná nu ndr̄rix̄ü nu, ¿cjo dya xo ni stago ru ndr̄ris'i, ngue c'ũ ra s̄ö'ö ra nzhodü na jo'lo?

17 C'lo yo te'e c'lo mi üdü, 'ma mu dȳar̄aji c'lo yo j̄ña'a, jo b̄ezhi nú tseji, dya ca gu s̄ö'ö f̄ē cu xi ru mamaji. Pero c'lo dyaja te'e, mi cu m̄ajã c'lo, porque e Jesús mi cja'a o milagro c'lo mi ma zö'ö.

El ejemplo de la semilla de mostaza

18 Xi gu ña'a e Jesús gu xifi c'lo yo te'e:

—Rá xi'tsc'öji da j̄ña'a, ngue c'ũ rí p̄ar̄ägueji jã ngu ga mandago Mizhocjimi. 19 C'ã ni mandago Mizhocjimi, chj̄t̄jfi nza cja daja nú ndr̄r̄ö'ö da planta c'ã jo j̄ñn̄ü da b̄ezo, cjã nú ma ndr̄r̄j̄m̄ü c'ã nú juājma. Nu ndr̄r̄ö'ö c'ã, jo mbes'e gu nocü, gu chj̄t̄jfi daja za'a c'ã na ndr̄r̄ã. Cjã nú ēj̄e o s'ü'ü gu ni dȳät'ã nú ngum̄üji nu.

El ejemplo de la levadura

20 Xi gu ña'a e Jesús gu mama:

—Xi rá xi'tsc'öji da j̄ña'a c'ã mama jã ngu ga mandago

Mizhocjimi. 21 C'ã ni mandago c'ã, chjëtjfi nza cja o ixcjünjnü c'ã jo jñünü daja ndrrixü, gu huanba jñi vola o cjünjnü c'õ na jo'õ, ngue c'ü va ixcqui texe c'õ yo cjünjnü.

La puerta angosta

22 E Jesús mi sido mi nzhodü ma ma'a ga ma a Jerusalén. Pero já ngu ndrri mi sät'lä o jñiñi, mi xöpü c'õ yo te'e. 23 Da nu pa'a gu säjä da te'e, gu ni dyönü e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, ¿cjo já ngu nzítjo te'e c'õ ra salvago?

Cjá nú mama e Jesús va xifi c'õ yo te'e:

24 —Mi tí jyodüji já ngu rguí sät'läji nu já ngu mandago Mizhocjimi. Porque na s'ëzhi pa rí sätc'leji nu, chjëtjfi 'ma ri cjogü da te'e c'ã da ngojxtji c'ã dya ga nojo, c'ã mi ti s'ich'i. Rí xi'tsc'l'öji, na puncjü o te'e c'õ ra jyodü já ngu rga cjogüji, pero dya ra sö'õ ra cjogüji nu. 25 Ra zädä 'ma ra tsja'a c'ã nu menzumü, ra ngot'ü c'ã nú ngojxtji, dya ca ra xocüts'l'üji. Zö ri bönc'leji nu c'ã nu ngojxtji ri dont'l'üji ri mangueji: “Nu'tsc'e gui Mizhocjimigue ín Jmuts'l'ügöjme, rí ö'tc'l'öjme da favor rí xocüzüjme in nzungue”, rí 'ñembeji, pero dya ra xocüts'l'üji. C'ã ra tsja'a, ra xi'ts'l'iji: “Dya rí pä'l'öji, dya xo i ngueje ín tetscl'öji”, ra 'ñents'leji c'ã. 26 Ngucl'ü rí xipcjeji: “Macu nutscl'öjme dachco rü ñönncl'öji, 'ñeje 'ma mi xöpügue c'ã calli c'ã ín jñiñigöjme, xo mi bünc'l'öjme nu, mi äragöjme c'õ mi xitscl'öjme”. 27 Pero ra ndrürnrü angueze ra xi'ts'l'iji: “Ya rü xi'tsc'l'öji que dya rí pä'l'öji. Nu'tsc'leji gui tsjagueji c'õ na s'õ'õ, cl'ueñeji c'ã ín jmigö nza gá textets'l'üji”, ra 'ñents'leji c'ã. 28 Nu 'ma rí dyäräji ga cjanu, mi tí huëgueji, mi xo ra ngöjxt'l'ü in s'ibi rguí sufregoji. Porque ri jandrragueji e Abra, 'ñeje e Isa 'ñeje e Jacob, xo i 'ñeje texe c'õ yo profeta ji ri cäräji c'ã nú jmi'i Mizhocjimi nu já ngu ri mandago angueze, pero nu'tsc'leji, dya ra xocüts'l'üji.

29 'Ra ějě na puncjü o te'le c'lo ra ni ngārā nu jā ngu ri mandago Mizhocjimi, mi ti māji c'ā nú jmi'i. Ji rguí 'ñeji nu jā ngu ni mbes'le e jyarü, 'ñeje nu jā ngu ni nguibi, ji xo rguí 'ñeji ga ma a xo'jnī 'ñeje ga ma a ndrrü'bü. 30 C'lo yo te'le c'lo pensagots'ějě que mi na jonte, pĕzhiji ra zāt'āji nu jā ngu mandago Mizhocjimi, pero dya ra zāt'ā c'lo. C'lo yo te'le c'lo unü ngüendrra que cjaji c'lo na s'lo'o, nguechjo c'lo ra zāt'ā c'lo.

Jesús lloa sobre Jerusalén

31 C'ā nu pa'a c'ā jo mama e Jesús c'lo yo jña'a c'lo, jo säjä jā ngu nzī te'le c'lo mi farisego, jo ni xifiji e Jesús:

—Pedyegue vā, mague, porque e Herode c'ā mandago vā, jonclü, ne ra mbö'tc'ü.

32 Cjā nú ndrrünrū e Jesús gu xifi c'lo yo farisego:

—Zö pārā na jo'o e Herode jā ngu rga zücügö ngue c'ü ra mbötcügö c'ā, pero möji nu jā ngu bübü, ma vi xifiji que pĕ's c'ā xi rá fombgü yó s'ondrrājma e Satanás nu c'ā dya ga jo'o, ndrrī xo rá cjapü ra ndrris'i nu jyo sö'dyĕ. Xifigueji que ngueje yo rá cjagö yo, hasta 'ma cjā rá cjuatü nu ín bĕfigö. 33 Zö ri ne'le e Herode ra mbötcügö, pero rá sido rá cjagö nu ín bĕfi hasta 'ma cjā rá cjuarügö. Ji ngueje ga ma a Jerusalén nu jā ngu pö't'üji texe c'lo yo te'le c'lo mama nú jña'a Mizhocjimi; dya ji ngueje vā. Nu'tsc'leji rí möji, rí ma tsös'üji ga cjanu e Herode.

34 Gu sido gu ña'a e Jesús gu mama:

—Nu'tsc'leji gui menzumüji a Jerusalén, gui fat'üji o ndrojo gui pö't'üji c'lo yo profeta; xo i 'ñeje c'lo dyaja yo te'le c'lo jo juajjnü Mizhocjimi ra zo'c'üji, xo gui pö't'üji c'lo. Rú juĕ'tsc'ĕgöji na puncjü. Mi negö ru jmu'tc'üji jā ngu nzī ga tsja'a da ngöñi, mī juis'i c'lo yó ts'ingöñi a mbo'lo c'ā yó juaja, pero dya xo gui ñeji ri chäcöji c'ā ín jmigö. 35 Dyärāji c'ā rá xi'tsc'öji. Xi jārätjo a Jerusalén c'ā in jñiñigueji, pero ya jyĕtsc'ijji dya Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji, ndrrizi nudya, dya ca xi rí jñandrrgöji vā, hasta

'ma cjá rí mamaji; “Mi na jo'lo nu bëzo nu va ëjë, nu jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago”, rí 'ñeñeji.

Jesús sana a un hombre con enfermedad de hinchazón

14 1 Gu ëjë c'ā daja nu pa'a c'ā mi sūmpa, 'ma dya mi pëfi c'lo yo te'le c'lo israelita. Jo tsja'a daja c'lo yo farisego c'ā mi mandago c'ā da 'nitsjimi, jo xifi e Jesús que ru möji c'ā nú ngumü, ru ma ñönüji. Ndrri xo ma cā'ā nu, jā ngu nzī c'lo dyaja farisego. Anguezeji mi mi so'büji na jo'lo e Jesús, xāma fë cu ru tsja'a c'lo dya ga jo'lo. 2 Nu c'ā nú jmi'i e Jesús, mi бүбү nu da bëzo c'ā mi sö'dyë, mi fānt'ā texe nú cuerpo. 3 E Jesús mi pāxtjo c'lo mi pensagots'ëjë nú mü'bü c'lo yo farisego, 'ñeje c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi, nguec'ū va xifiji:

—¿Fë cu mbëjë c'ā mama nú lëy Mizhocjimi? ¿Cjo mama que na jo'lo rá cjaþüji ra ndrris'i yo sö'dyë nu pa'a 'ma rí söyaji, cjo jiyö?

4 Anguezeji, ni rí daja ru ndrrünrüji. Nguec'ū e Jesús gu ndrrötpü nu jā ngu mi fānt'ā c'ā nu bëzo; ijx cu jogü. E Jesús cjā nú xifi:

—Mague dya c'ā in nzungue —eñe e Jesús.

5 E Jesús cjá nú xifi c'lo yo farisego:

—Nu'tsc'ëji gui sicjeji in añimaleji, nu 'ma ru tsja'a daja in añimaleji ru zo'lo c'ā da pozo da nu pa'a 'ma rí söyagöji, ¿cjo dya ri ma tsjünc'ëji c'ā?

6 Anguezeji, dya mi pāraji jā ngu rva ndrrünrüji.

Los invitados al casamiento

7 E Jesús gu jñandrra c'lo yo te'le c'lo vi mbitagoji ru ñönüji, mi mi juajjnüji nu jā ngu xi ndrra na jo'lo ru mimiji. Nguec'ū va mama e Jesús gu xifi c'lo ma cā'ā nu:

8 —'Ma cjó cu ra mbitats'lüji rí möji c'ā da ngumü nu jā ngu ts'a'a da chjüntü, dya rí ma mimiji nu jā ngu xi ndrra na jo'lo. Da gu ra ëjë c'ā daja te'le c'ā vi mbitagoji,

c'ā xi ndrra ri fēzhi na nojo que rí ngue'tsc'ejí. **9** Nguec'ū ra ējē nu c'ā nu menzumū ra ni xi'ts'íjī: “Xi rí chā't'ā ga ma a ndrrū'bū rí ma mimi nu. Porque nu jā ngu gui jūrūgue, ra mimi nu bēzo nu”, ra 'ñents'ejí. Nguec'ū ijxi da tsetjo c'ā rgui ma minc'ejí ga ma a 'ñünü. **10** C'ā rí tsjaguejí 'ma ra mbitats'ūjī, ijx tí minc'ejí a 'ñünü, ngue c'ū 'ma ra sājā c'ā in jmiguejí nu c'ā jo mbitats'ūjī, xāma ra xi'tsc'ejí: “Nu'tsc'e rí bñnc'övi na jo'o, jī rgui 'ñecje vā rá mimivi nu jā ngu xi ndrra na jo'o”, ra 'ñents'ejí c'ā. Nguec'ū c'o dyaja tele c'o ri cārā c'ā nu mexa, ra unūjī ngüēndrra que mī s'iyats'ūjī c'ā nu menzumū. **11** Nguec'ū rí xi'tsc'öjī, 'ma cjó cu jodū ra s'iyají na puncjū, dya ra ngö'tbūjī 'ñi'í c'ā. 'Ma cjó cu unū ngüēndrra que dya ndrra valego, ra tsjapūjī xi ndrra ra valego 'ma, ra tsja'a c'ā nu menzumū.

12 Jo sīdo jo ña'a e Jesús jo xifí c'ā nu bēzo c'ā vi mbitago:

—'Ma rí tsjague da mbaxua, dya nguechjo yo gui cārāguejí na jo'o yo rí mbitagogue, dya xo ri nguechjo yo in cjuārjma, 'ñeje yo dyaja yo in dyocjejí, 'ñeje yo bēchqui cāxtjo yo jün o merio. Porque anguezejí xo ra mbitats'ūjī rí mague rí ma ññnūjī c'ā nú ngumūjī. Nu 'ma ga cjanu, ra nzhocüts'ūjī c'ā vi mbitagogue anguezejí. **13** C'ā rí tsjague 'ma rí tsja'a da mbaxua, rí mbitagogue yo ts'í prövi yo dya fē cu tējme. Xo rí mbitagogue yo dodyē, 'ñeje yo c'ū'bū, 'ñeje yo ts'í ndrrēzhö. **14** Nuyo, dya ra sö'ö ra nzhocüts'ūjī ra mbitats'ūjī jā ngu nzī vi mbitagogue anguezejí. Pero mi na jo'o ga cjanu. Porque ijxi ngueje Mizhocjimi c'ā ra nzhocüts'ü c'o vi tsjague na jo'o; c'ā nu pa'a 'ma ra ngārātjo ni yeje c'o yo tele, nu'tsc'e xo rí tegue 'ma, ra premiagots'ü Mizhocjimi.

El ejemplo de la gran cena

15 Daja c'o yo tele c'o mi jūrū c'ā nu mexa, 'ma mu dyärā c'o vi mama e Jesús, gu xifí:

—'Ma cǵo cu ra mbitagoji ra nōnū nu jā ngu ri mandago Mizhocjimi, nu'ma, ya unūji c'ā mi na jo'o; ngueje c'ā mi tquí mājā 'ma c'ā nu te'e c'ā.

16 Cǵá nú ndrrürnür e Jesús jo xifi:

—Mi bübü da bëzo c'ā ru tsja'a da mbaxua, ru dyät'ä o jñōnū. Na puncjü o te'e c'o jo mbitago. **17** 'Ma mu zädä c'ā nu hora 'ma ru nōnūji, jo tsja'a c'ā nu bëzo gu xifi c'ā nú mbëfi: "Mague c'ā yó ngumü c'o yo te'e c'o ya rú mbitagogö, ma vi xifiji ra ëji dya, porque ya jogü texe nu jñōnū", eñe va mama c'ā nu bëzo. Cǵá nú mbedye jo ma'a c'ā nu mbëfi, jo ma xifi texe c'o yo te'e c'o ya vi mbitagoji. **18** Texeji jo mbürü jo mamaji ru perdonagoji, dya mi söl'ö ru möji. Nu jā ngu ot'ü va zät'ä c'ā nu mbëfi, gu ndrrürnür ga cjanu c'ā nu menzumü: "Mi tí pōnngütjo ni t'ëcjañömü, xifigue c'ā ni lamu ra perdonagozü, dya söl'ö rá magö dya. Cǵá rú tōmügö da ín juājma; ni stago rá pedye, rá ma nutcjö dya c'ā." **19** Ndrü va cjatjonu, c'ā daja bëzo jo mama: "Mi tí pōnngütjo ni t'ëcjañömü, dya söl'ö rá magö c'ā nu mbaxua. Cǵá rú tōmügö da ts'ich'a yundrra o nzhünü; ni stago rá ma nugö cjo na jo'o ga pëfi texe c'o." **20** Ndrü c'ā daja nu te'e, ndrü va mamatjo: "Cǵá rú chjüntügö, nguecl'ü dya söl'ö rá magö rá ma nōnū". Ndrri ma cjatjonu texe c'o yo te'e c'o vi mbitagoji, ndrri gu dyötütjoji que ru perdonagoji, dya ru möji.

21 'Cǵá nú nzhogütjo c'ā nu mbëfi, jo ni xifi c'ā nú lamu jā ngu va mama c'o yo te'e c'o vi mbitagoji, dya ru ëji. Nguecl'ü c'ā nu lamu jo mbecuë, jo xifi c'ā nú mbëfi: "Mague dya c'ā yo 'ñi'i. C'o jā ngu rí chjëji c'o yo ts'i prävi, rí sicje c'o. Ndrri xo rí sicje c'o yo dodyë 'ñeje c'o c'ü'bü 'ñeje c'o yo ndrëzhö c'o dya jandrra", eñe va xifi c'ā nú mbëfi. Cǵá nú ma'a c'ā nu mbëfi, gu ma tsja'a jā ngu nzī va xifi c'ā nú lamu.

22 'Ma mu nzhogü, jo mama: "Nu'tsc'e ín lamuts'ügö, rú cǵagö jā ngu nzī vi xitsi, rú ma ëgö yo te'e. Pero xi jyadütjo nu jā ngu ra ngārāji c'ā in nzungue."

23 Cjá nú ndrrünrū c'ā nu lamu gu xifi ni yeje c'ā nú mbēfi: "Pedyegue c'ā nu jñiñi, mague texe jā ngu bübü o 'ñi'i nu jā ngu cjogü o tele, rí sido rí xiqueji ra ēji, ngue c'lū ra ndrrüji c'ā ín nzungö. 24 Rí xi'tsc'lö, nu c'lo yo tele c'lo ot'lü rú mbitagogö, dya ra sö'ö ni rí daja c'lo, ra cjogü a mbo'lo, ra ziji yo rú ät'ägö", eñe va mama c'ā nu lamu va xifi c'ā nú mbēfi.

Ji va cjanu va jyētsi e Jesús c'lo yo jñā'a, va xifi c'lo yo tele.

Lo que cuesta seguir a Cristo

25 Na puncjü o tele c'lo mi pöji e Jesús nu jā ngu ndrrí mi sät'lä. Da nu pa'la 'ma mi pöji c'ā 'ñi'i, e Jesús jo ñezhe ga ma nú xütjü, jo xifi c'lo yo tele:

26 —'Ma cjó cu ne rá dyocjöbe, ni stago xi ndrra ra nezegö que rí ngueje c'ā ra ne'le c'ā nú papa 'ñeje c'ā nú mama. Ni stago xi ndrra ra nezegö que rí ngueje c'ā ra ne'le c'ā nú su'u 'ñeje c'lo yó t'i'i. Ni stago xi ndrra ra nezegö que rí ngueje c'lo yó cjuärjma 'ñeje c'lo yó cjü'ü. Ra tsja'a jā ngu nzī rgá negö; dya ca ra tsja'a jā ngu nzī ga nets'ējē angueze. 27 'Ma cjó cu ne rá dyocjöbe, ni stago ra bübü dispuesto ra sufrego o ra ndrrü'ü por nutscö. 'Ma jiyö, dya ra sö'ö rá cjpügö ín tegö c'ā.

28 'Chjëtjfi nza cja'a 'ma cjó cu ne'le ra bö'bü da nú ngümü, ni stago ot'lü ra tsja'a ngüendrra cjo ra chjëvi nú merio c'ā rguí cjuatü c'ā nú ngümü. 29 'Ma jiyö, 'ma ya rguí cadenago c'ā nú ngümü, pero 'ma dya chjëvi c'ā nú merio para ra cuatü c'ā nú ngümü, nu'ma, ra bēzhi c'ā nú tseje, porque texe c'lo yo tele c'lo vi jñandrra c'ā nu bēzo mi bö'bü c'ā nú ngümü, ra ndrrenbeji c'ā. 30 Ra mamaji: "Nu bēzo nu, jo mbürü jo bö'bü nú ngümü, pero dya gu chjëvi c'ā rví cjuatü", ra 'ñeñeji rga tsjapüji burla.

31 'Nu'tsc'leji xo rí mbeñegueji jā ngu ga tsja'a yo rëy, 'ma pöji c'ā chü'ü. Nza cja'a da rëy c'ā ri tsājā dyech'la mil c'lo yó tropa, dya ixx ta ma chüvi c'ā da nú mi rëyvi

c'ā va ëlë veinte mil c'o yó tropa. Ot'ü ra zönüts'ëjë cjo ra sö'ö ra ndrropü c'o ra zöji. 32 'Ma ra unü ngüendrra que dya ra sö'ö, nu'ma, ra rraja 'ma, ra ndrjä c'o ra ma chjëji c'ā nú mi rëyvi 'ñeje c'o yó tropa 'ma xi na jëlë rva ëtjoji, ra ma rreglaji nguecl'ü dya ra chüji. 33 Ji xo ga cjatjots'üji nu. Ante que rí chäcöji cu nutscö, ni stago rí mbeñeji na jo'o cjo ra sö'ö rí sidoji cu nutscö. 'Ma dya gui bübüji dispuesto rí sogüji texe c'o gui pë's'iji, dya ra sö'ö rí chäcöji cu nutscö 'ma.

Quando la sal deja de estar salada

34 Jo sido jo ña'a e Jesús gu mama:

—Na jo'o nu ö'ö. Pero 'ma ra bëzhi c'ā na öxü, ¿já ngu xi rga sö'ö xi ra öxcü? 35 Zö rá huanbaji o lama, cjá rrrü fö't'üji c'ā nu jümü, pero dya ca ri dyeje. Nguecl'ü na jo'o ixx ta mbozüji. Nu'tsc'ëji gui äräji yo jña'a, rí tsö'tbüji 'ñi'i yo.

El ejemplo de la oveja perdida

15 1 Ma tät'ä ma ëjë c'o yo tele c'o mi cobra o plaza, 'ñeje c'o dyaja c'o mi nädäji mi cja'a c'o na s'o'ö. Ma ëji nu já ngu mi bübü e Jesús ru ni dyäräji c'o yo jña'a c'o mi mama. 2 Nguecl'ü c'o yo tele c'o mi xöpü nú lëy Mizhocjimi 'ñeje c'o yo farisego, mi tsjojjne ma zo'büji e Jesús, mi mamats'ëji:

—Nu bëzo nu, mí ne'le que ra ndrät'ä yo cja'a na s'o'ö, ra dyoji angueze. Y dachco ñönütjoji —mi eñe ma mamaji.

3 E Jesús ixx mi päxtjo c'o mi mama c'o yo farisego, nguecl'ü va ña'a va xifiji:

4 —'Ma ri tsäcëji da ciento o ndrëchjü, 'ma ri bëzhiji c'ā daja, ri sogueji c'ā batjü c'o yo noventa y nueve, cjá rrrni möji ri ma jyodüji c'ā nu ndrëchjü c'ā jo bëzhi. Ri jyodüji hasta 'ma cjá ri chöt'üji, zö rí datjo ndrëchjü.

5 'Ma ri chöt'üji, mi ti mäjceji, cjä rri tsö's'ü in jyöcjeji c'ä. 6 'Ma ri säcjeji in nzümüji, cjä rri ma xifiji c'o in dyocjeji 'ñeje c'o bëjxtjo gui cārāji: "Rí mbitats'ü rí ma'a c'ä ín nzümügö rá mäjji, porque ya rú tötc'lö c'ä ín nzhëchjü c'ä rvá bëzhgö", ri 'ñeñeji 'ma. 7 Rí xi'tsc'öji, ji xo rga cjatjonu 'ma ra nzhogü nú mü'bü da tele c'ä vi tsja'a c'o na s'o'lo, mi xo ra mäjä c'o cārā a jens'e. Xi ndrra ra mápäji c'ä nu tele c'ä, que rí ngueje da noventa y nueve tele c'o cjäpü cja'a na jo'lo y dya unüji ngüendrra que ni stago ra nzhogü nú mü'büji.

El ejemplo de la moneda perdida

8 'Da ndrrixü c'ä ri jün dyëch'a o merio c'o ndrrí ri plata, 'ma ra bëzhi daja c'o yo merio a mbo'lo c'ä nú ngümü, ra ndrrütü da sivi ra jyodü c'ä nu merio. Ra paxü na jo'lo c'ä nú ngümü, ra jyodü hasta 'ma cjä ra chöt'ü. 9 'Ma ra chöt'ü, ra ma xifi c'o yó dyoji 'ñeje c'o bëjxtjo ri cārāji: "Rí mbitats'ügöji rí möcjeji c'ä ín nzungö rá mäjji, porque ya rú tötlügö c'ä nu merio c'ä rvá bëzhigö", rga 'ñeñe c'ä nu ndrrixü. 10 Rí xi'tsc'öji, ji xo ga cjatjonu 'ma ra nzhogü nú mü'bü da tele c'ä vi tsja'a c'o na s'o'lo, mi ta mäjä Mizhocjimi 'ma, 'ñeje c'o yó ángele c'o cārā c'ä nú jmili angueze, xo ra mäjä c'o.

El ejemplo del hijo pródigo

11 Xo gu mama e Jesús va jyëtsi da jña'a c'o yo tele: —Mi бүбү daja bëzo c'ä mi siji yeje yó t'l'i. 12 C'ä da nú t'l'i c'ä xi mi sëbi, gu ma'a nu jā ngu mi бүбү c'ä nú papa, gu ma xifi: "Mi papats'ügö, dyacö c'ä toczü yo gui pë'sc'e", eñe c'ä nu t'l'i va mama, va xifi c'ä nú papa. Nguec'ü c'ä nu bëzo gu mbätpä a ndrre'e c'o mi pë's'i, gu unü nza gá yefi c'o yó t'l'i. 13 Dya gu mezhe c'o yo pa'a, jo tsja'a c'ä nu t'l'i c'ä xi mi sëbi gu mb'ö

texe c'lo vi unüji, c'lo vi toca angueze. Cjá nú jñünü c'lo yo merio, gu ma'a c'ã da país c'ã mi ma jē'ē. Nu c'ã nu país, ji gu ma ndrreze nu texe c'lo yó merio, mi mi cja'a c'lo na s'lo'o.

14 'Ma ya vi ndrreze texe c'lo yó merio, gu sājā daja tñjmi c'ã nu país nu jā ngu mi bübü. Nguéc'ũ c'ã nu t'l'i, mi ojtjo fē cu ru zi'i. 15 Cjá nú ma'a nu jā ngu mi bübü da bëzo c'ã mi menzumü c'ã nu país, gu ma xifi: “¿Cjo dya gui pē's'li o bëfi c'ã rí dyacügö?”, eñe va mama. Gu sido mi örü, nguéc'ũ c'ã nu bëzo va unü o bëfi, gu ndrřäjä gu ma'a c'ã nú hacienda ru ma ts'a's'lü o cuchi. 16 Nu c'ã nu t'l'i, dya mi nijmi c'lo mi unüji ra zi'i. Y dya cjó mi pēndrrö fē cu xi ru zi'i. Nguéc'ũ mi mi ne'le ro zi'i c'lo mi sili c'lo yo cuchi.

17 'Cjá nú mbeñe va zönüts'ējē c'ã nú mü'bü c'lo na s'lo'o c'lo vi tsja'a, cjá nú mamats'ējē: “C'ã mi papagö tsājā na puncjü o mbëfi. Anguezeji poncjütjo c'ã siji; nutscö mi tí menchjijmigö vā o tñjmi. 18 Ijx tá nzhogü rá magö dya c'ã ín jñiñigö nu jā ngu va bübü c'ã mi papagö. 'Ma rá sätc'ö c'ã nú jmi'li, rá xicö: Mi papats'ügö, 'ma rú xögö cu nu'tsc'le, rú c jagö c'lo na s'lo'o, rú tūs'lü ín pecado c'ã nú jmi'li Mizhocjimi, 'ñeje c'ã in jmigue. 19 Nguéc'ũ, dya ca ga jo'lo xi rí xitsi in ch'izügö. Tsjacü rá c jagö nza cja daja in mbëfigue, rá embe rga xifi c'ã mi papagö”, eñets'ējē c'ã nu t'l'i va mbeñe nú mü'bü. 20 Cjá ijx nú mbedye c'ã nu t'l'i, jo ma'a c'ã nú país.

'Ma xi ma jētjo ma ējē c'ã nu t'l'i, gu jñandra c'ã nú papa ma ējē c'ã nú t'l'i. Gu juētsē, gu vügü gu ma chjēvi. Cjá nú chafi, mi cu zü'tbü nú jmi'li c'ã nú t'l'i. 21 C'ã nu t'l'i jo xifi: “Mi papats'ügö, 'ma rú xögügö cu nu'tsc'le, rú c jagö c'lo na s'lo'o, rú tūs'lü ín pecado c'ã nú jmi'li Mizhocjimi, 'ñeje c'ã in jmigue. Nguéc'ũ, dya ca ga jo'lo xi rí xitsi in ch'izügö”, eñe c'ã nu t'l'i.

22 'C'ã nu bëzo jo xifi c'lo yó mbëfi: “Möji, ma vi tsāji c'ã nu bitu c'ã xi ndrre na jo'lo, rí jyecheji nu ín ch'igö. Xo rí jñu'tbüji da ánilio c'ã nú ñidyē. Xo rí

Copyright © Global Recordings Network. Used with perm

**Jā ngu va tsja'a c'ā nu bēzo, gu juētsē c'ā nú t'li,
gu vūgū gu ma chjēvi**

chī'chbīji o mbocua c'ā yó ngua'a. 23 Xo rí siji c'ā nu ts'inzhünü c'ā rú ēch'ēji, c'ā xi ndrra na pi'i, rí pō't'ūji rá saji rá cjaji da mbaxua. 24 Dya mi pārāgō jā ngu vi ma'la nu ín ch'igō; mi pēzhgō ya vi ndrrū'ū. Pero ya nzhogütjo,

bübü dya'', eñe va mama c'ā nu bëzo va xifi c'o yó mbëfi. 'Ma ya vi tsja'a c'o yo mbëfi jā ngu va mama c'ā nu bëzo, c'jā nú mbürü jo tsjaji c'ā nu mbaxua.

25 'C'ā nu t'l'i c'ā mi nzhajsē'ē, ji ma бүбүтjо c'ā juājma c'ā. 'Ma mu nzhogü, 'ma ya mi tsjatjo ru säjä c'ā nú ngümü c'ā nú papa, jo dyärä mi fë'l'biji o bizhi, ndrrí xo mi nemeji. 26 C'jā nú ma't'ü daja c'o yo mbëfi, c'jā nú dyönü fë cu mbëjē c'o mi cjaji. 27 C'jā nú ndrrünrü c'ā nu mbëfi gu xifi: "Ngueje c'ā in ts'icjuärjma c'ā ya nzhogü; gu säjä na jo'o, dya fë cu gu tsja'a. Nguec'ü c'ā in papague gu mandago jo mbö't'lüji c'ā nu ts'inzhünü c'ā xi ma pi'i." 28 C'ā nu nzhajsē'ē, mi cu üdü; dya mi ne ru cjogü a mbo'o. Nguec'ü jo mbedye c'ā nú papa jo xifi ru cjogü. 29 Pero jo ndrrünrü c'ā nu t'l'i jo xifi c'ā nú papa: "Dyärä c'ā rá xi'ts'i, papa. Nutscö na puncjü o cjë'ë c'o ya rú pë'p'c'i na puncjü, nza cja'a 'ma ri nguetscö daja in mbëfigue. Nu c'ā gui mandazügö, ndrrí rí cjagö texe. Pero dya jā ngu gui dacügö da ts'i animale c'ā rga mäcjöjme c'o yo tele c'o rí päcöjme, ni rí daja ts'ichiva. 30 Pero 'ma mu säjä dya c'ā in ch'igue c'ā na s'o'o, gui mandago ru mbö'tbüji c'ā nu ts'inzhünü c'ā xi ndrra ma pi'i; macu c'ā in ch'igue jo ndrre'tsc'e in meriogüe mi siji c'o yo ndrrixü c'o na s'o'o, c'o ndrrí ga tsätjo o bëzo." 31 C'jā nú ndrrünrü c'ā nu bëzo gu xifi c'ā nú t'l'i: "Nu'tsc'e ín ch'itsc'ö xi gui nzhajsē'ëgue, dachco rí бүбүтjогövi; texe yo xi rí pë'sc'ö, gueje in tsjajague yo. 32 Dya mi pärägö jā ngu vi ma'a c'ā in ts'icjuärjmagüe; rvä pëzhgö ya vi ndrrü'ü. Pero ya nzhogütjo, бүбү dya. Nguec'ü na jo'o rá cjaji nu mbaxua rá mäji texezüji."

**El ejemplo del administrador que abusó de
conflanza**

16

1 E Jesús xo gu xifi c'o yó discípulo:

—Mi бүбү da bëzo c'ā mi rico. Nu bëzo c'ā,

mi siji da nú mbëfi c'ā vi unū o bëfi ru mbötpü texe c'lo mi pë's'i. Pero c'ā nu mbëfi mi s'onbū c'lo mi pë's'i c'ā nú lamu. Mi bübü o tele c'lo mi pārá c'lo mi cja'a c'ā nu mbëfi, nguec'ū jo möji nu jā ngu mi bübü c'ā nu lamu, jo ma ngös'lüji c'lo mi cja'a c'ā nú mbëfi. 2 Nguec'ū c'ā nu lamu, jo mandago jo ma siji c'ā nú mbëfi. 'Ma mu säjä c'ā nu mbëfi, jo mama c'ā nú lamu jo xifi: “¿Fë cu cja gui tsjacügö ga cjanu yo rí äragö? Mage, ma vi chjënquigö c'lo yo scuama c'lo quis'i jā ngu nzī o merio c'ā tuncügö nzī da tele, rí ni socüzü. Dya ca ni stagozü xi rí pëpquigö”, eñe va mama c'ā nu lamu va xifi c'ā nú mbëfi.

3 'C'ā nu mbëfi c'jā nú ma'a, mi zönüts'ëjê: “Nu c'ā ín lamugö ya ra fongüzügö; dya ca rá pëpigö c'ā. ¿Jā ngu rga cjacö dya? Dya ca ga zëtsi rá c'jagö o bëfi c'lo na jyü'ü, y rí tsecjö rá örü o carida yo tele. 4 Pero ya rú zönügö dya, fë cu mbëjê c'ā rá c'jagö, ngue c'ū 'ma ra zädä 'ma dya ca rá pëpigö c'ā ín lamugö, ra recibidozü yo tele c'ā nú ngumüji”, eñe va mama.

5 'C'jā nú tsja'a c'ā nu mbëfi gu ndrräjä c'lo dyaja mbëfi gu ma xifiji ru ëjê texe c'lo yo tele c'lo mi tünpü o merio c'ā nú lamu. 'Ma mu säji, ndrrí datjo va cjogüji nu jā ngu mi bübü c'ā nu mbëfi c'ā vi tsja'a c'lo na s'lo'o. C'ā nu bëzo jo ñats'ëjêvi nzī daji. Jo mama c'ā nu mbëfi va dyönü c'ā nu tele c'ā ot'ü va säjä: “¿Jā ngu nzī gui tünpügue c'ā ín lamugö?” 6 Jo mama c'ā nu tele: “Rí tünpü da ciento barri o acete”. C'jā nú mama c'ā nu mbëfi: “Jā'ā mejme, ngueje c'ā gui tünpü c'ā. Bübü dya nu in vale rí xü't'ü. Ijx tí dyät'ä c'ā da vale rí jñu's'lütjo cincuenta barri, c'jā rri firmague.” 7 C'jā ndrru nú cjogü c'ā daja tele. C'jā nú mama c'ā nu mbëfi gu xifi: “¿Jā ngu nzī gui tügue?” Angueze gu ndrrünrü: “Rí tünpügö da ciento mape o ndrrëjxü”. C'jā nú mama c'ā nu mbëfi: “Bübü dya nu in vale rí xü't'ü. Ijx tí dyät'ä c'ā da vale rí jñu's'lütjo ochenta”, eñe va mama. Ji ga cjanu va tsja'a c'ā nu mbëfi va xifi c'lo yo tele ru dyü's'lütjoji menu c'lo mi

tūji. C'ā nu mbēfi, c'já nú ma'a nu jā ngu mi bübü c'ā nú lamu, mi tjēdyi c'o yo scuama c'o mi ngueje c'o yo vale c'o c'já vi dyät'āji.

8 'C'ā nu lamu, 'ma mu mbārā c'o vi tsja'a c'ā mi ngueje c'ā nú mbēfi, c'já nú mamats'ējē: “Mî jotjo va ndrröcügö c'ā nu bēzo c'ā; mî pensago na jo'o nú ñi'i”, eñe va mama c'ā nu lamu. Jā ngu nzī va tsja'a c'ā nu mbēfi, ji xo ga cjatjonu c'o yo te'e c'o dya ma't'ü Mizhocjimi, mî pensagoji na jo'o nú ñi'i jā ngu ga tsjaji na jonteji c'ā yó dyoji. C'o yo te'e c'o bübü nú mü'bü nú jya's'ü Mizhocjimi, dya ndrra pensagoji na jo'o nú ñi'i jā ngu rga tsjaji na jonteji c'ā yó dyoji.

9 Jo sido jo ña'a e Jesús gu xifi c'o yó discípulo:

—Yo te'e gastoji c'o yó merioji, cjaji c'o na s'o'o; nu'tsc'eji rí tsjagueji na jontets'üji, rí unüji yo te'e c'o fē cu ni stago. Ji rga cjanu rgui gastoji c'o in meriogueji. Nguecl'ü 'ma rí chüji, 'ma rí sät'āji a jens'le, ra recibidots'üji na jo'o.

10 'Yo te'e c'o ra gasto c'o yó merioji jā ngu nzī ga mama Mizhocjimi, xo ra tsjaji na jo'o c'o dyaja yó bēfi Mizhocjimi c'o xi ndrra valego que rí ngueje c'o yo merio. Pero c'o dya ra gasto c'o yó merioji jā ngu nzī ga mama, dya xo ra tsjaji na jo'o c'o dyaja yó bēfi Mizhocjimi.

11 Zö cja'a c'o na s'o'o yo te'e cu yó merioji, pero nu'tsc'eji ni stago rí tsjaji rrná jontets'üji. 'Ma dya rí gastogueji c'o in merioji jā ngu nzī ga mama Mizhocjimi, dya xo ra dya'cl'üji Mizhocjimi c'ā da nú bēfi c'ā xi ndrra valego. 12 'Ma dya rí gastoji na jo'o c'o in merioji, macu tjeze c'o, ¿jā ngu rgá sölö ra dya'cl'üji Mizhocjimi c'o dya ra tjeze rí tsjapü in tsjacjeji?

13 'Ma c'jó cu ra pēpi yeje lamu, dya ra sölö ra dyätävi nza gá yefi. C'ā daja lamu ri nu'ujji na ü'ü c'ā, ra tsja'a c'ā nu mbēfi; c'ā daja lamu ri neji c'ā. O 'ma jiyö, daja c'ā ri ätä; daja c'ā ri c'japü dya valego. Ji xo ga cjatjots'üji nu, 'ma rí jyodüji jā ngu rgui pē's'iji na puncjü

c'lā nu xoñijümü, nu'ma, dya rí pëpqueji 'ma Mizhocjimi cu texe in mü'büji.

14 C'lo yo farisego c'lo mi cārā nu, 'ma mu dyärā c'lo yo jña'a c'lo mi mama e Jesús, jo tsjaji burla. Porque anguezeji mi mi neji o merio. 15 Jo mama e Jesús gu xifiji:

—Nu'tsc'leji gui cchapüji mi na jontets'üji c'lā yo te'le, pero Mizhocjimi pä'tc'lā in mü'büji. C'lo gui cjaji c'lo mama yo te'le na jo'lo, Mizhocjimi mama dya ga jo'lo c'lo.

La ley y el reino de Dios

16 'Texe c'lo yó jña'a Mizhocjimi c'lo xijji lëy 'ñeje c'lo xijji profeta, mamaji que ru ējē c'lā nu pa'a 'ma ru mandago Mizhocjimi. Pero 'ma mu mbürü e Xuva gu zofü c'lo yo te'le, ya vi mbürü ru zädä c'lā nu pa'a c'lā. Ndrrizi c'lo yo pa'a c'lo, hasta nudya, bübü o te'le c'lo zofü c'lo yó minteji, xifiji que ya ējē c'lā jo 'ñes'le Mizhocjimi ra mandago. Nguec'ü bübü o te'le c'lo mî jodü jā ngu rga dyoji c'lā.

17 'Zö ra mandago dya nu te'le c'lā jo 'ñes'le Mizhocjimi ra mandago, pero xo mejme texe c'lo mama nú lëy Mizhocjimi. Zö rá nguarü nu jens'le 'ñeje nu xoñijümü, pero dya ra tjeze yó lëy Mizhocjimi. C'lo yo pecado c'lo mama yó lëy Mizhocjimi que dya ga jo'lo, iix mejme dya ga jo'lo c'lo.

Jesús enseña sobre el divorcio

18 'Ma ra tsja'a da bëzo ra mbëzi nú su'u, cjá rñü chjüntüvi c'lā da ndrrixü, nu'ma, cja'a c'lo na s'lo'o c'lā nu bëzo, chjëtjfi 'ma ri tsājā o ndrrixü. Y c'lā da nu bëzo c'lā ra chjüntüvi c'lā nu ndrrixü c'lā vi mbëziji, xo i cja'a c'lo na s'lo'o c'lā, chjëtjfi que ri tsājā o ndrrixü.

El hombre rico y Lázaro

19 Jo sido jo ña'a e Jesús jo xifiji:

—Mi бүбү дaja бөзо c'ā mi rico. Mi je'le o bitu c'lo mi ma jo'lo, nza cja'a o bitu c'lo je'le o rëy. Nu бөзо c'ā, pama pama mi mi мәји c'lo yó dyoji, mi cjaji o mbaxua c'ā nú ngümü. **20** C'ā nú ngojxtji c'ā nú ngümü c'ā nu бөзо c'ā mi rico, mi жүрү nu da бөзо c'ā mi ts'i prövi c'ā mi sipi texe c'ā nú cuerpo, ya mi po'otjo. Nu бөзо c'ā, mi chjū'ü e Lázaro. **21** Mi mi sant'a. Ngucl'ü mi ne'le xāma ru unüji fë cu ru zi'i, zö rí nguechjo c'lo yo ts'i ndrre tjömëch'li l'neje fë cu ndrri mi jäbä c'ā nú mexa c'ā nu бөзо c'ā mi rico. Pero dya gu ngö'tbüji l'ñi'i c'ā. C'lo yo dyo'lo c'lo mi cjogü nu, mi pa jö'sbüji c'ā nú cuerpo c'ā mi sipi.

22 'Da nu pa'a, jo ndrri'ü c'ā nu бөзо c'ā mi ts'i prövi. C'lo yó ángele Mizhocjimi jo ëji jo ni zidyiji c'ā nú aljma ga ma nu jä ngu va бүбү c'ā ndrri nu Abra. 'Ma mu ndrri'ü c'ā nu бөзо c'ā mi rico, jo dyögüji na jo'lo. **23** C'ā nu бөзо c'ā mi rico, 'ma ya ma sufrego, jo nä's'lä gu jñandrra e Abra mi бүбү nu jä ngu na jo'lo. Xo gu jñandrra mi бүбү nu e Lázaro c'ā nú jmi'i e Abra. **24** Jo mafü na jens'le c'ā nu бөзо c'ā mi rico jo mama: "Nu'tsc'le Abra, mi mboxgandets'ügö, juëtsquëgö. Xifigue e Lázaro ra ëjë ra ni c'ua't'l'ä nú ñidyë c'ā ndrreje, ra ngoscü ín ts'ijñi ra jötcü. Porque rrná sufregogö na puncjü c'ā nu sivi." **25** Cjá nú ndrri'ü e Abra gu xifi: "Nu'tsc'le ín mboxbëchets'ügö, mbeñegue na jo'lo. 'Ma mi бүбүgue c'ā nu xoñijümü, mi pë's'ligue texe c'lo mi negue, mi xo mi cjague o gusto; macu e Lázaro mi бөзhi fë cu ru zi'i l'ne c'lo fë cu ru jye'le. Pero nudya, мәjä dya nu, dya ca sufrego. Nu'tsc'le gui sufregogue nu jä ngu ná бүnc'le dya. **26** Dya nguechjo c'ā; xo i бүбү da ttracöt'l'ü c'ā na jël'ë c'ā cjogü a ndrre'le. Ngucl'ü dya sö'ö yo cārā ga l'ñefā, ra mbes'leji ga ma nu jä ngu gui бүnc'leji. Ni xo ri ngueje c'lo cārā ga manu, dya sö'ö ra mbes'leji ga l'ñefā." **27** Cjá nú mama c'ā nu бөзо c'ā mi rico: "Mi mboxgandets'ügö, rí ö'tc'ü da favor rí xifi e Lázaro ra ma'a c'ā nú ngümü mi papagö. **28** Porque cārā nu tsi'ch'la c'lo mi cjuärjma. Rí

chäjä e Lázaro ji ra ma'a nu, ra ma zofü c'lo mi cjuärjma, ra xifiji ra nzhogü nú mü'büji c'ã Mizhocjimi. Nguец'ü xāma dya ra säji vā jā ngu rí sufregogö." 29 Cjä nú ndrrürü e Abra gu xifi: "Macu anguezeji tjëji c'lo yo scuama c'lo jo dyät'ä e Moise 'ñeje c'lo jo dyät'ä c'lo yo profeta. 'Ma ra tsjaji jā ngu nzī ga mama c'lo, dya ra zät'äji nu jā ngu ná bünc'e." 30 Cjä nú ndrrürü c'ã mi rico gu mama: "Iyö, dya ra tsjapüji ngüëndrra c'lo. Pero 'ma ra tetjo ni yeje da te'e c'ã ya vi ndrrü'ü, ra ma'a nu jā ngu cārā c'lo mi cjuärjma, nu'ma, ra nzhogü nú mü'büji 'ma." 31 Cjä nú ndrrürü e Abra gu xifi: "Nu 'ma dya c'japüji ngüëndrra c'lo yo scuama c'lo jo dyät'ä e Moise 'ñeje c'lo jo dyät'ä c'lo yo profeta, dya xo ra cregoji zö ra tetjo ni yeje da te'e c'ã ya vi ndrrü'ü", eñe va mama e Abra va xifi c'ã nu bëzo c'ã mi rico.

El peligro de caer en pecado

17 1 Jo sido jo ña'a e Jesús jo xifi c'lo yó discípulo:

—Bübü 'ma cja'a na s'lo'o yo te'e, tūs'üji yó pecadoji, porque vi tsja'a c'lo dyaja te'e vi dyüt'l'üji c'lo. Pero juějme c'lo yo te'e c'lo dyüt'l'üte, Mizhocjimi ra tsjapü mi ta sufrego c'lo yo te'e c'lo. 2 C'ã nu te'e c'ã dyüt'l'üte, mazi rvá jo'lo 'ma ru jyü'tbüji da cjünjnü nú dyizi, cjá rrrú pant'aji c'ã da trrazafü nu jā ngu na jē'ē, ngue c'ü ru nguibi. Porque 'ma ra sido ra dyüt'l'ü yo te'e yo ne ra dyätcä ín jñagö, zö dya fë cu ri fëzhi yo, mazi xi ra jñus'ü c'ã nú pecado c'ã nu te'e c'ã dyüt'l'üte. 3 Nguец'ü rí xi'tscl'öji, rí fötpüji ngüëndrra.

'Ma fë cu ra tsja'c'üji yo in cjuärjmaji, rí zofügueji na jo'lo. Nguец'ü 'ma ra nzhogü nú mü'büji, rí perdonagogueji 'ma. 4 Zö rí yencho vez nu pa'a c'ã fë cu ra tsja'c'üji, 'ñeje yencho vez ra ni xi'ts'iji: "Perdonagozögö, rü cja'c'ügö c'lo na s'lo'o", ra 'ñents'eji, pero ni stago rí perdonagogueji c'ã.

El poder de la fe

5 C'lo yo discípulo, c'lo xo mi xijji apóstole, jo mamaji va xifiji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, föxcüjme xi ndrra rá cregojme Mizhocjimi.

6 Cjã nú ndrrürü e Jesús c'ã ín Jmugöji gu xifiji:

—Zö rí ts'iquëtjo c'ã gui jünt'ü in mü'büji que ra dyä'tc'läji Mizhocjimi c'ã rí dyötqueji, pero ra sö'ö rí xifiji nu za'a nu 'ne'e nu: “Ts'üs'ü vã, ma vi 'ne'e c'ã nu trrazafü”, rí 'ñembeji c'ã. Cjã rrrü c'üs'üts'ëjë c'ã nu za'a, ra ma 'ne'e.

El deber del que sirve

7 Jo sido jo ña'a e Jesús gu xifi c'lo yó discípulo:

—Mbeñegueji jã ngu ga tsja'a da bëzo c'ã ri siji daja nú mbëfi. Ra tsja'a c'ã nu mbëfi ra ma'a, ra ma huājma, o ra ma ts'a's'ü o nzhünü. 'Ma ra nzhogü c'ã nú mbëfi, dya ra mama c'ã nu lamu ra xifi c'ã nú mbëfi: “Ijx tí tsjogü rí ñönü”, ra 'ñembe. Iyö, dya ra xifi ga cjanu. 8 C'ã ra mama, ji ga cjanu: “Mague ma vi dyät'lã c'ã rá sigö ra ndrräjme, cjã rrrni sirvezü, hasta 'ma cjã rá cjuarü rá si'i. Cjã rí ñönügue 'ma”, ra 'ñembe. 9 Zö rá tsja'a c'ã nú mbëfi jã ngu nzī va xifi, pero c'ã nu lamu, dya ra unü da pöjö c'ã nú mbëfi. 10 Ji xo rga cjatjots'üji nu; zö ri tsjagueji texe c'lo ra xi'ts'ijji Mizhocjimi, pero dya rí mangueji majxi ni stago ra ngö'tc'lüji c'ã. Porque c'lo vi tsjagueji, ngue c'lo ni stago ri tsjaji —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yó discípulo.

Jesús sana a diez leprosos

11 E Jesús 'ñeje c'lo yó discípulo sido mi möji a Jerusalén, mi tēpiji c'ã nu 'ñi'i c'ã mi cjogü nu jã ngu mi chäcävi a Samaria 'ñeje a Galilea. 12 'Ma ya ma sät'läji c'ã daja ts'iqui jñiñi, jo mbedye nu dyëch'a bëzo c'lo mi

sö'ö c'ā nu nguijyeme c'ā chjū'ü lepra. Pero dya gu ni chjēji e Jesús, jo böbütjoji na jē'ē. 13 Cjā nú mafūji jo mamaji:

—Xöpüte Jesús, juētsquēgöjme.

14 E Jesús 'ma mu jñandrra c'o yo bëzo, jo xifiji:

—Möji c'ā yo mböcjimi, nguec'ü ra nu'tc'lügueji c'ā nu nguijyeme c'ā gui sögueji —embeji c'o.

Cjā nú möji. 'Ma ya ma möji, iix cu ndrris'iji na jo'o c'ā nu nguijyeme c'ā mi söji. 15 C'ā daja anguezeji, 'ma mu nu'u que ya vi jogü, jo nzhogü mi mi mafü na jens'e, ma unü da pöjö Mizhocjimi. 16 'Ma mu säjä nu jā ngu mi bübü e Jesús, cjā nú ndrrüñijmō a jümü c'ā yó ngua'a, cjā nú unü da pöjö. C'ā nu bëzo, ji mi menzumü a Samaria. 17 Jo mama e Jesús:

—Macu nza gá dyēch'a c'o yo bëzo rú cjapü jo ndrris'iji, ¿fē cu cja, dya gu nzhogü c'o yo nzincho bëzo ru ni unüji da pöjö Mizhocjimi? 18 Nguechjo nu bëzo nu 'ñaño jā ngu menzumü nu jo nzhogü jo ni unü da pöjö Mizhocjimi.

19 E Jesús cjā nú xifi c'ā nu bëzo c'ā vi jogü:

—Böbü rí mague. Ya jogüts'ü, porque gui jñunt'ü in mü'bü que ru jocüts'ü.

Cómo llegará el reino de Dios

20 C'o yo farisego jo dyönüji e Jesús:

—¿Jinguā ra mbürü ra mandago c'ā nu te'e c'ā jo 'ñes'e Mizhocjimi?

Jo ndrrürü e Jesús jo xifiji:

—Zö ra tsja'a da te'e mi ta jñandrra c'o yo seña, pero dya ra sö'ö ra mbārā jinguā ra mbürü Mizhocjimi ra mandago. 21 Zö rá mama yo te'e: “Ji bübü ga 'ñefā nu c'ā jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago”, ra 'ñeñeji, pero dya ri mejme. Zö xo ra mamaji: “Ji bübü ga manu c'ā”, ra 'ñeñeji, pero dya xo ri mejme, porque ya i mandago Mizhocjimi a ndrretsc'eji.

22 Jo sido jo ña'a e Jesús jo xifi c'o yó discípulo:

—Ra zādä c'o yo pa'a c'o mi ndrra na s'ëzhi, nguecl'ü rí mamagueji ga cjanu: “Quera dachco ndrru ri cārāgōji c'ā nu bēzo c'ā jo ndrrājā Mizhocjimi, zō rí datjo pa'a”, rí 'ñeñeji. Pero dya be ri sādä. **23** C'o yo pa'a c'o rrná s'ëzhi, ri cārā o tele c'o ra xi'ts'iji: “Xādä cu nutschöjme, porque ji bübü ga 'ñefā c'ā nu bēzo c'ā jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago”. O 'ma jiyö, ra xi'ts'iji: “Ji bübü ga manu c'ā”, ra 'ñents'eji. Nu'tsc'eji dya rí möcjeji anguezeji, dya xo rí cregoji c'o ra xi'ts'iji. **24** Nza cja'a 'ma juëzhi o dyebe iixi 'ñetse textetjo, ji xo rga cjatjonu 'ma rá ëcjö ni yeje, ra jñandrrgagōji texe c'ā nu xoñijümü. **25** Pero ot'ü ni stago rá sufregogö na puncjü. Porque yo tele yo ín dyocjōji yo xo i menzumü c'ā yo jñiñi yo, dya ra nezgö c'o.

26 'Jā ngu nzī ma tsja'a c'o yo tele c'o mi cārā mi jinguā, 'ma mi bübü e Noé, ji xo rga cjatjonu 'ma rá ëcjö ni yeje c'ā nu xoñijümü. **27** C'o yo cjë'ë c'o, 'ma mi bübü e Noé, 'ma xi mi bēzhtjo c'ā ru ëjë c'ā nu trradyebe, mi ñōñüji 'ñeje fë cu ndrrí mi siji. Xo mi chjüntüji, hasta 'ma cjá mu zādä c'ā nu pa'a 'ma mu cjogü e Noé a mbo'lo c'ā nu barco. Dya mi cregoji majxi ru 'ñeje c'ā nu trradyebe hasta 'ma cjá mu 'ñeje, gu chjorü texeji.

28 'Jā ngu xo i nzī ma ts'a'a c'o yo cjë'ë 'ma mi bübü c'ā nu bēzo c'ā mi chjū'ü e Lot, ji xo rga cjatjonu 'ma rá ëcjö ni yeje. Nu c'o yo tele c'o mi cārā c'o yo cjë'ë c'o, mi ñōñüji y fë cu ndrrí mi pa tōmüji y fë cu ndrrí mi pōji. Mi pëfiji c'ā yó juājmajji, xo mi bö'büji yó ngumüji. Dya mi cregoji majxi fë cu ru ts'a'a. **29** Pero c'ā nu pa'a 'ma mu mbedye e Lot a Sodoma, iix cu jyäbä da sivi c'ā vi 'ñeje a jens'e, 'ñeje o asufre; gu ni chjotüji texeji. **30** Ji xo rga cjatjonu c'ā nu pa'a 'ma ya ri tsjatjo rá ëcjö ni yeje, 'ma ra jñandrrgōji texeji cjó cu nguetscö; dya ri tepquegö c'o yo tele majxi rva ëcjö.

31 'C'ā nu pa'a c'ā, c'o yo tele c'o ri bübü a xes'e

c'lo yó ngumüji, na jo ra dagüji zacü, iix ta c'ueñe ra möji, dya ra nguich'iji a mbo'lo fë cu ra ma fongüji. C'lo ri bübü c'lä juājma, dya ra nzhogüji c'lä yó ngumüji. **32** Rí mbeñegueji fë cu jo tsja'a c'lä nú su'u e Lot, 'ma mu ñezhe ga ma nú xütjü, porque mi mbeñe c'lo mi sogü. **33** 'Ma cjó cu dya bübü dispuesto ra ndrrü'ü por nutscö, dya ra ma ngäräji Mizhocjimi 'ma c'lo. 'Ma cjó cu bübü dispuesto ra ndrrü'ü por nutscö, ra ngäräji Mizhocjimi 'ma c'lo, zö rá mbö't'üji c'lo.

34 'Ma ri xömü 'ma rá ěcjö, nza cja'a 'ma ri bübü yeje te'e c'lo dachco ri oxtjovi, daja c'lä rá sidyi, daja c'lä rá sogü. **35** Pero 'ma ri ndrrempa 'ma rá ěcjö, nza cja'a 'ma ri bübü yeje o ndrrixü c'lo rna cüjnüvi, daja c'lä rá sidyi, daja c'lä rá sogü. **36** Xo i 'ñeje, 'ma ri yeje c'lo ri pëfi c'lä da juājma, daja c'lä rá sidyi, daja c'lä rá sogü.

37 Jo ndrrünrü c'lo yo apóstole jo mamaji:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, ¿jā nge nge c'ü rí tsjague ga cjanu?

Cjá nú ndrrünrü e Jesús gu xifiji:

—Nu jā ngu 'mana da añimale c'lä ya ndrrü'ü, c'lä ya na xítjo, ji ngeje nu jmurü c'lo yo mo'lo. Ji xo ga cjatjonu, nu jā ngu ri bübü c'lo yo te'e c'lo mi na s'lo'lo, ji ngeje nu rá xöcügö yo te'e; dyaja c'lo rá ědyi, dyaja c'lo rá sogü.

El ejemplo de la viuda y el juez

18 **1** E Jesús jo jyëtsi da jña'a, nge c'ü c'lo yo te'e ru unüji ngüendrra 'ma fë cu ru dyötüji Mizhocjimi, ni stago ru sidoji, dya ru tögü nú mü'büji.
2 Jo xifiji:

—C'lä da jñiñi mi bübü da jmu'u, o sea, da juez c'lä dya mi sül'ü Mizhocjimi, dya xo mi cö'tbü 'ñi'i, zö cjó cu rú ma dyötü o favor. **3** C'lä nu jñiñi, xo mi bübü nu da ndrrixü c'lä vi ndrrü'ü nú xira. Nu ndrrixü c'lä, mi sido mi pa'a c'lä nu jmu'u, mi pa ötü o jurticia. **4-5** C'lä nu jmu'u, jo mezhe c'lä dya mi cö'tbü 'ñi'i c'lä nu ndrrixü c'lä mi pa

ötü o jujticia. Xi gu mezhtjo, cjá nú mamats'ëjë c'ã nu jmu'u: “Dya rí sũgö Mizhocjimi, ni xo ri ngueje yo te'e. Pero mî xichazü, porque sido va ëjë nu ndrrixü nu. Nguец'ü rá cjangö dya, já ngu nzĩ ga mama, ngue c'ü dya ca ndrřajmetjo ra ëjë ra ni molestagozü”, eñe va mama c'ã nu jmu'u.

6 Jo sido jo mama e Jesús c'ã ín Jmugöji:

—Mbeñeji na jo'lo. Zö ma s'lo'lo c'ã nu jmu'u, pero jo mbös'lü c'ã nu ndrrixü porque mi sido mi pa ötü o favor. **7** Ji xo rga cjatjonu rga tsja'a Mizhocjimi ra mbös'lü c'lo yó te'e, 'ma ra sido ra dyötüji, zö rí xömü zö rí ndrrempa. Zö rí bübü 'ma ra mezhe, pero ra zädä 'ma ra dyätä c'lo yó te'e, já ngu nzĩ ga dyötüji c'ã. **8** Rí xi'tsc'öji, 'ma ra zädä c'ã nu pa'a, angueze iix ta mbös'lü c'lo yó te'e. Nutscö 'ma rá ëcjö ni yeje c'ã Mizhocjimi rá ni mandagogö, dya ndrri ri cãrä o te'e c'lo ri jünt'ü nú mü'bü que rá fös'lügö c'lo; já ngu nzĩtjo c'lo —eñe e Jesús va xifi c'lo yó discípulo.

El ejemplo del fariseo y el cobrador de impuestos

9-10 Ma cã'ã nu, já ngu nzĩ te'e c'lo mi cjavü mi na jonteji, xo mi cjavüji que dya mi valego c'lo dyaja te'e. Nguец'ü e Jesús va jyëtsi da jña'a va xifiji anguezeji:

—Jo nguĩs'lĩ yeje bëzo gu mëvi c'ã nu ndrri 'nitsjimi, ru ma ma't'lüvi Mizhocjimi. C'ã da bëzo mi farisego, ndrri c'ã daja mi cobra o plaza c'lo yo te'e c'lo fë cu ndrri mi pö'ö. **11** C'ã nu farisego mi böbü, mi cjavüts'ëjë na jonte c'ã nú jmi'i Mizhocjimi mi mama: “Nu'tsc'e Mizhocjimi, rí da'c'ü da pöjö, porque dya nza cjangö c'lo dyaja te'e; anguezeji na mbëji, na mbëchjineji, xo i tsãji o ndrrixü. Dya xo i nza cjangö nu bëzo nu cobra o plaza. **12** Nutscö, ye pa'a nu ngo'lo c'lo dya rí ñönügö. Xo rí da'c'ü c'ã nu diezmo c'ã tocats'lü c'lo rí tōcjö”, eñe va mama c'ã nu bëzo. **13** Nu bëzo c'ã mi cobra o plaza, mi böbütjo na jë'lë; mi tseje ru nä's'ä a jens'e rva ma't'lü Mizhocjimi. Xo

mi pärä c'ã nú tījmi mi mama: “Nu'tsc'e Mizhocjimi, mi na s'o'lo c'lo rí cjagö; rí tūgö na puncjü ín pecado. Rí ö'tc'ü rí juëtsquëgö rí perdonagozü”, eñe va mama c'ã. 14 'Ma mu nguarü jo ma't'üvi Mizhocjimi, cjá nú mbedyevi nu, jo mëvi nzī daja c'ã nú ngumüvi.

'Rí xi'tsc'öji, Mizhocjimi jo perdonago c'ã nu tele c'ã mi cobra o plaza. Pero c'ã nu farisego, dya gu perdonagoji c'ã. Nguec'ü rí xi'tsc'öji, 'ma cjó cu ra tsjapüts'ëjë na jonte, ra tsjapüji que dya fë cu ra valego c'ã. C'ã ra unü ngüëndrra que dya valego, ra tsjapüji que ra valego c'ã nú jmi'i Mizhocjimi.

Jesús bendice a los niños

15 Nu jā ngu mi bübü e Jesús, ma ëjë c'lo yo te'e ma siji c'lo yó ts'it'iji, ngue c'ü ru tsja'a e Jesús ru 'ñe's'e yó dy'ë anguezeji, ru dyötpüji Mizhocjimi. C'lo yo discípulo 'ma mu jñandrraji ga cjanu, jo zofüji c'lo yo te'e c'lo ma siji c'lo yo ts'it'i, jo xifiji:

—¿Fë cu cja vá sicjeji yo in ch'iji —embeji va huënc'h'iji c'lo.

16 E Jesús cjá nú xifi c'lo yo te'e, na jo'lo ru siji c'lo yó ts'it'iji. Cjá xo nú xifi c'lo yó discípulo:

—Jyëziji yo ts'it'i ra ëji c'ã ín jmigö; dya guì c'a's'üji. Porque c'lo va ëjë c'ã ín jmigö nza cja yo ts'it'i, ngueje c'lo cjapü Mizhocjimi nú te'e c'lo. 17 Dyäräji na jo'lo c'ã rá xi'tsc'öji. 'Ma cjó cu dya ra ëjë c'ã ín jmigö jā ngu nzī ga 'ñeje yo ts'it'i, dya ra sö'ö Mizhocjimi ra tsjapü nú te'e c'ã —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yó discípulo.

Un joven rico habla con Jesús

18 Jo mama daja bëzo c'ã mi mandago c'ã da 'nitsjimi, jo xifi e Jesús:

—Nu'tsc'e xöpüte, mi na jonts'ügue. ¿Fë cu mbëjë c'ã ni stago rá cjagö, ngue c'ü ra dyacü Mizhocjimi rá mimitjogöbe c'ã, dya jā ngu rá jyagöbe.

19 E Jesús jo xifi:

—¿Fë cu cja gui xitsi na jozü? Dya cjo bübü c'ã na jo'lo; nguechjo Mizhocjimi. **20** Gui pārãgue c'lo yó mandamiento Mizhocjimi c'lo jo zocüts'üji, nza cja c'lo ji mama ga cjanu: “Dya rí pö't'ütegueji. Dya xo rí tsãgueji o ndrrixü. Dya fë cu xo rí pönüji. Dya xo rí pezheji o bëchjine. Rí dyätãji in papaji 'ñeje in mamaji.” Xo i 'ñeje c'lo dyaja mandamiento, xo gui pārãgue c'lo —eñe va mama e Jesús.

21 Cjã nú ndrürnrü c'ã nu bëzo:

—Texe yo mandamiento, ya ndrri rí cjangö yo, ndrrizi 'ma cjã mi t'igö.

22 E Jesús 'ma mu dyärã ga cjanu, cjã nú xifi:

—Xi bëzhtjo daja c'ã cjã rí tsjague. Mague ma vi pö'ö texe c'lo gui pë's'i, rí unü c'lo yo te'le c'lo dya fë cu tějme. Nu 'ma rí tsjague ga cjanu, rí pë's'igue a jens'le c'lo mi na jo'lo. Cjã rri 'ñecje rá dyocjöji rá möjö.

23 C'ã nu bëzo, 'ma mu dyärã c'lo yo jña'a c'lo jo mama e Jesús, mi cu triste va ma'a, porque mi mi rico.

24 E Jesús, 'ma mu jñandra mi triste c'ã nu bëzo, cjã nú mama:

—Nu c'lo pë's'i na puncjü, mi na s'ëzhi para ra tsjaji yó te'le Mizhocjimi. **25** Da camello, dya sö'ö ra cjogü c'ã nú ndrö'ö da dyefadü. Pero rí xi'tsc'öji, xi ndrri ra sö'ö ra cjogü ga cjanu da camello, que rí ngueje da te'le c'ã pë's'i na puncjü ra unü nú mü'bü Mizhocjimi ngue c'ü Mizhocjimi ra tsjapü nú te'le c'ã.

26 C'lo yo te'le c'lo mi ärä, jo mamaji:

—'Ma ji ga cjanu, ¿jã ngu rgã sö'ö cjo ra salvago 'ma?

27 Cjã nú ndrürnrü e Jesús jo mama:

—C'ã dya sö'ö yo te'le ra tsja'a, Mizhocjimi sö'ö ra tsja'a.

28 E Pegro jo mama:

—Nutschöjme rü sogöjme texe c'lo mi pë's'ijme, rü t'ë'pc'igöjme rü dyocjöji.

29 Cjá nú ndrrünrū e Jesús jo xifiji:

—Dyārāji na jo'lo c'ā rá xi'tsc'öji. Cārā o te'le c'lo ra unū nú mü'bū Mizhocjimi, ngue c'ū ra sö'ö ra tsjapū nú te'le c'lo. Nguец'ū ra zogū nú ngumūji, o nú papaji 'ñeje nú mamaji, o nú cjuārjmaji, o nú cjūji, o nú suji, o nú t'iji, ngue c'ū ra tsjaji jā ngu nzī ga ne'le Mizhocjimi. **30** C'lo ra tsja'a ga cjanu, ra unūji nufā c'ā nu xoñijūmū, c'ā xi ndrra valego que rí ngueje c'lo ot'ü mi pēs'ijji. Y 'ma ya rguí nguarū a jens'le 'ñeje nu xoñijūmū, ra ngārātjoji cu Mizhocjimi.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

31 Da nu pa'a e Jesús jo xöcü c'lo doce yó discípulo, jo ñats'ējēji jo xifiji:

—Ya rrnā möjö ga ma a Jerusalén. Ya ra zādā texe c'lo quis'i c'ā yo scuama c'lo jo dyät'lā c'lo yo profeta va mamaji que rá sufregogö, nutscö rvā ěcjö c'ā Mizhocjimi. **32** Cārā o te'le c'lo ra tregazūji c'ā yó dyē'lē c'lo dya menzumū a Israel, ra zangūji, mi xo rguí mbātcātjoji, ndrrí ra zoxcüji, y fē cu ndrrí xo ra tsjacūji. **33** Ndrri xo ra jyünnüji, cjá rrnū mböcüji. Pero c'ā rguí zö'ö jñipa, rá tetcjö rá mimitjo ni yeje —eñe va mama e Jesús va ngös'ü c'lo yó discípulo.

34 C'lo yo doce discípulo, dya gu mbārāji fē cu mi ne ru mama c'lo yo jña'a. Dya mi unūji ngüendrra que ni stago ru sufrego e Jesús. Dya be mi unū Mizhocjimi ru mbārāji.

Jesús sana a un ciego de Jericó

35 E Jesús 'ñeje c'lo yó discípulo, ya mi tsjatjo ru zät'lāji c'ā nu jñiñi a Jericó. C'ā nú 'ñünū c'ā nu 'ñi'i, mi jürū nu da bëzo c'ā mi ndrrēzhö, mi örū o carida. **36** Nu bëzo c'ā, 'ma mu dyārā mi cjogū na trrapucjü o te'le, cjá nú tsja'a t'önü fē cu mi cja'a c'lo yo te'le, mi mi dyēnpjji ma cjogūji. **37** Cjá nú xifiji c'ā nu bëzo c'ā mi ndrrēzhö:

—Ngueje e Jesús nu menzumü a Nazaret nu cjogü vā
—embeji c'ā.

38 C'ā nu bëzo, jo mafü na jens'e jo mama:

—Nu'tsc'e Jesús, nú mboxbëchets'ü c'ā ndrrü nu rëy
Davi, juëtsquëgö.

39 C'lo yo te'e c'lo mi ot'ü a xo'nï ma möji, jo zadüji
c'ā nu bëzo, jo xifiji que ru ngo't'ü nú ne'e. Pero c'ā nu
bëzo, xi ndrra gu mafü na jens'e va mama:

—Nu'tsc'e nú mboxbëchets'ü e Davi, juëtsquëgö.

40 E Jesús, 'ma mu dyärä ga cjanu, cjá nú böbü jo
mama:

—Siji ga 'ñefā nu bëzo c'ā.

'Ma mu siji c'ā nu bëzo, e Jesús cjá nú dyönü:

41 —¿Fë cu mbëjë c'ā gui ne'e rá cja'c'ü?

Cjá nú ndrrürü c'ā nu bëzo jo mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, rí negö rí jocüzü ín chö'ö,
ngue c'ü rá jandrra.

42 E Jesús gu xifi:

—Nudya, ra sö rí jñandrrague dya. Ya jogüts'ü dya,
porque gui jñunt'ü in mü'bügue que ru jocüts'ügö.

43 Ijx'cu jogü c'ā nu bëzo jo jñandrra na jo'lo. Cjá nú
ndrrëpi e Jesús gu möji, mi mi unü da pöjö Mizhocjimi.
C'lo yo te'e, 'ma mu jñandrraji jo jogü c'ā nu bëzo c'ā mi
ndrrëzhö, jo mamaji:

—Mi na nojo Mizhocjimi —eñe va mamaji.

Jesús y Zaqueo

1 E Jesús 'ñeje c'lo mi pöji, jo zät'äji a
19 Jericó. Sido mi tëpiji c'ā nu 'ñi'i c'ā mi huench'e
a ndrre'e c'ā nu jñiñi. 2 C'ā nu jñiñi, mi bübü nu da bëzo
c'ā mi chjū'ü e Zaqueo c'ā mi mandago c'lo mi cobra o
plaza. E Zaqueo mi mi rico. 3 'Ma mu dyärä mi cjogü e
Jesús c'ā nu jñiñi, mi jodü já ngu rva jñandrra. Pero dya
mi sö'ö, porque mi pöji e Jesús ma puncjü o te'e, dya xo
ma ndrrä'lā e Zaqueo. 4 Nguец'ü e Zaqueo jo ot'ü nú

xo'ñi, jo ma ndrres'e c'ā da za'a c'ā chjū'ū sicómoro. Ji gu ndrřägä nu, ngue c'ū ru jñandrra, 'ma ru cjogü nu e Jesús 'ñeje c'o mi pöji. 5 'Ma mu cjogü e Jesús c'ā nú ngua'a c'ā nu za'a, jo nä's'ä a jens'e nu jā ngu mi tägä e Zaqueo, cjá nú xifi:

—Zaqueo, dyagü da vá diji; pë's c'ā rá oxü c'ā in nzungue nu nzhä'ä dya —eñe va mama e Jesús.

Cjá nú ndrřünrü e Zaqueo jo mama:

—Jä, xöpüte, rá möjö —eñe.

6 Nguец'ū e Zaqueo ixx cu dagü. Mi cu mājä va mëvi e Jesús c'ā nú ngumü; xo gu ma'a c'o yó discípulo e Jesús.

7 C'o yo te'le 'ma mu jñandrraji ga cjanu, mi mi tsjojine ma zo'büji e Jesús, mi mamaji que vi ma oxü c'ā nú ngumü c'ā da bëzo c'ā mi cja'a c'o na s'o'lo. 8 'Ma ya mi cārāji c'ā nú ngumü, jo böbü e Zaqueo jo xifi e Jesús c'ā ín Jmugöji:

—Nultsc'e ín Jmuts'ügö, bübü da jña'a c'ā ni stago rá xit'sc'ö. C'o rí pë's'ligö, rá jünügö c'ā ndrre'le, rá unügö yo ts'i prävi. Y c'o yo merio c'o rvá cobragö de más c'o yo te'le c'o fë cu ndrri pö'ö, rá nzhopcö xi da nziyo vez c'ā rvá cobragö.

9 Cjá nú mama e Jesús:

—Nudya nu bëzo nu menzumü, jo salvago c'ā yo pecado c'o mi tū'lū. Ijxi mejme ngueje nú mboxbëche c'ā ndrřü nu Abra. 10 Nutscö ji rvá ëcjö c'ā Mizhocjimi, ngue c'ū rá jodü c'o cja'a na s'o'lo, rá cāma libre c'o. 'Ma jiyö, ra bëzhiji.

El ejemplo de las diez monedas

11 'Ma mu mbedye e Jesús 'ñeje c'o yó discípulo c'ā nú ngumü e Zaqueo, sido mi pöji c'o dyaja te'le anguezeji. C'o yo te'le, xi mi mbeñeji c'o yo jña'a c'o vi mama e Jesús va xifi e Zaqueo. Dya ca xi ma jë'ë a Jerusalén nu jā ngu ru zät'äji, nguec'ū c'o yo te'le mi pëzhiji ya mi tsjatjo ru mandago e Jesús, porque mi cregoji ngueje c'ā vi

'ñes'le Mizhocjimi. Nguec'lū e Jesús jo jyëtsi da jña'a va xifi anguezeji. 12 Jo mama:

—Mi bübü daja rëy c'ā mi siji da nú t'l'i. C'ā nu t'l'i, ya mi tsjatjo ru ma'a c'ā da jñiñi nu jā ngu ru 'ñes'leji xo ru tsja'a rëy, c'jā rrrnú nzhogü ru ni mandago. 13 Ante que ru ma'a, jo ma't'lü dyëch'a c'o yó mbëfi, c'jā nú nguiji o merio c'o mi valego na puncjü, c'jā nú unü ndrrí da merio nzī daja c'o yó mbëfi. C'jā nú xifiji: “Nu'tsc'leji rí pëfigueji yo merio, ngue c'lū 'ma rá nzhogö, ya rguí ndrröjō yo merio c'ā rguí jñus'ü”, embeji c'o yó mbëfi. C'jā nú ma'a c'ā nu t'l'i.

14 'C'o dyaja te'le c'o mi menzumü c'ā nu jñiñi, mi nuji na ü'ü c'ā nu t'l'i. Nguec'lū anguezeji va ndrräji c'o dyaja te'le c'o xo ru ma'a nu jā ngu ru zät'ä c'ā nu t'l'i, ru ma mamaji: “Dya rí negöjme nu t'l'i nu ra mandazüjme”, ru 'ñeñe c'o yo te'le c'o ru ma zogü c'ā nu jña'a. 15 Zö jo ma mamaji ga cjanu, pero jo tsja'a c'ā nu bëzo c'ā mi mandago nu jā ngu vi zät'äji, jo 'ñes'le c'ā nu t'l'i ru nzhogü ru ni mandago c'ā nú jñiñi. 'Ma ya vi säjä, jo tsja'a c'ā nu t'l'i jo mbenpe o jña'a c'o yó mbëfi c'o vi zopcü o merio, jo xifiji que ru ëji, ngue c'lū ru mbārā angueze jā ngu nzī c'o vi jñus'ü c'o yo merio c'o vi zopcüji nzī daja anguezeji. 16 C'ā da nu mbëfi c'ā ot'ü va säjä, jo mama: “Nu'tsc'le ín rëyts'ügö, c'ā nu merio c'ā gui socüzü, xi gu jñus'ü da dyëch'a merio; bün dya vā yo”, eñe va mama. 17 C'jā nú ndrrünrü c'ā nu t'l'i c'ā ya mi rëy, jo xifi: “Mi na jots'lügue da mbëfi, gui tsjacjuana gui pëfigue na jo'o c'o yo ts'iquëtjo c'o rú socüts'ügö. Nudya rá da'c'lü rí mandagogue dyëch'a jñiñi”, eñe va mama.

18 'C'jā ndrru nú ëjë c'ā daja mbëfi jo mama: “Nu'tsc'le ín rëyts'ügö, c'ā nu merio c'ā gui socüzü, xi gu jñus'ü da tsi'ch'a merio; bübü dya vā yo”, eñe va mama. 19 C'jā nú ndrrünrü c'ā nu rëy jo xifi: “Nu'tsc'le rá da'c'lü rí mandagogue tsi'ch'a jñiñi”.

20 'Ndrro gu säjä c'ā daja mbëfi jo mama: “Nu'tsc'le

ín rēyts'ügö, bübü nu in merio. Rú pös'ü c'ā da ts'imbayo rú pēs'si na jo'o. **21** Rú sūc'ügö rú mamats'ējē, zö ru pēpcjō na zēzhi, pero fē cu ru dyeje c'o, rú eñegö. Porque nu'tsc'e gui dacüjme o bëfi c'o mi na jyü'ü. Zö rí pē'pc'ijme, ngue'tsc'e gui cja'a in tsjacje yo rí tōcjōjme. Zö nguetscōjme rí podüjme c'o in nzhējxügue, xo rí cjaime texe o bëfi, pero ji ngueje c'ā in ch'ōjmügue nu jā ngu rí üt'lüjme c'o yo ndrrējxü", eñe va mama c'ā nu mbëfi. **22** Cjā nú ndrrünrū c'ā nu rēy gu xifi: "Na s'ots'ügue da mbëfi. Porque c'o yo jña'a c'o gui mangue, ijxi ñnetsetjo que na s'ots'ü da mbëfi. Nu'tsc'e gui pārague que rí da'c'ōji o bëfi c'o na s'ēzhi, xo rí cjagö ín tsjacjō c'o gui pēfigueji. Xo gui pāragueji ji ngueje ín ch'ōjmügö nu jā ngu gui üt'lüji c'o yo ndrrējxü c'o gui tagüji c'ā ín juancjō. **23** Macu gui pārague yo, ¿fē cu cja, dya gui mague c'ā nu banco ri ma sogü nu, nu ín meriogö? !Ma ri tsjague ga cjanu, !ma ru ēcjō, ru magö c'ā nu banco ru dyacōji nu merio, !ñeje c'o xo rví ndrrōjō nu", embe.

24 'Jo sido jo ña'a c'ā nu rēy jo xifi c'o dyaja te'e c'o mi cārā nu: "Jñünbüji nu merio nu bëzo, unüji nu daja ín mbëfi nu jo ndrrōjō da dyēch'a merio". **25** Anguezeji gu xifiji: "Nu'tsc'e ín rēyts'ügōjme, macu nu mbëfi nu, ya i jün c'o yo dyēch'a merio c'o jo ndrrōjō, ¿fē cu cja, xi gui negue rí unügue más?" **26** Cjā nú mama c'ā nu rēy: "Rí xi'tsc'ōji, !ma cjō cu unüji fē cu rguí pēfi, !ñeje !ma ra ndrrōjō, nu!ma, xi ra unüji más c'ā. Pero !ma dya ra pēfi c'o vi unüji ra ndrrōjō, nu!ma, ra jñünbüji !ma, hasta c'o vi unüji rva pēfi", eñe va mama c'ā nu rēy. **27** Xo gu mama c'ā nu rēy: "C'o yo te'e c'o nugü na ü'ü, c'o dya mi ne'le que ru mandagogö anguezeji, möji ma vi dyēji ga !ñefā c'o, rí ni pōt'lüji c'ā ín jmigö", eñe va mama c'ā nu rēy.

Jesús entra en Jerusalén

28 !Ma mu nguarü e Jesús jo mama c'o yo jña'a, jo sido jo ndrrēpiji c'ā nu !ñi'i c'ā ji mi pa'a a Jerusalén; mi

ot'lü e Jesús, mi bëfa c'lo yó discípulo. 29 Ya mi tsjatjo ru zät'läji c'lā yo jñiñi a Betfagé 'ñeje a Betania. C'lo yo jñiñi c'lo, ji mi bübü c'lā da t'leje c'lā chjū'ü Olivo. E Jesús cjá nú ma't'lü yeje c'lo yó discípulo. 30 'Ma mu säfi, e Jesús cjá nú xifivi:

—Rí ot'lü rí mëvi nu jñiñi nu bübü ga ma a xo'ñi. 'Ma rí sät'lävi nu, rí chöt'üvi da ts'iburru c'lā ri 'nünt'lü, nu c'lā dya cjó be ri tägä. Rí xäpcävi, cjá rni sifi. 31 'Ma cjó cu ra dyönncl'üvi: “¿Fë cu cja gui xäpcävi nu burru?”, ra 'ñents'levi, nu'ma, rí xifivi ga cjanu: “Ngueje c'lā ín Jmugöji c'lā ne'le ra ndrrägä ni”, rí 'ñembevi c'lā.

32 Cjá nú ma'la c'lo yeje c'lo yó discípulo, jo ma chöt'üvi jā ngu nzī va mama e Jesús. 33 'Ma ya ma xäpcävi c'lā nu ts'iburru, cjá nú mama c'lo yo menzumü, jo xifivi:

—¿Fë cu cja gui xäpcävi nu ín ts'iburrujme?

34 Cjá nú ndrrünrü anguezevi jo mamavi:

—Ngueje c'lā ín Jmugöji, ni stago ra ndrrägä ni.

35 'Ma mu nguarü gu xäpcävi c'lā nu ts'iburru, cjá nú sinpivi e Jesús. Cjá nú ts'o't'lüvi c'lo yo mabitu c'lo mi jevi, cjá nú ngä'sbävi c'lā nú xütjü c'lā nu ts'iburru. Cjá nú 'ñes'levi e Jesús, cjá nú möji. 36 Nu jā ngu ru cjogü e Jesús, c'lo yo te'le ndrrí xo mi c'o't'lüji c'lo mi jeji, cjá rnrü xī'pl'iji c'lā nu 'ñiji. 37 'Ma ya mi tsjatjo ru zöbüji c'lā nu t'leje c'lā chjū'ü Olivo, texe c'lo yo te'le c'lo mi tēpi e Jesús c'lo mi ätpä c'lā nú jña'a, mi cu mäji gu xörüji na jens'le gu mamaji:

—Mi na jo'lo Mizhocjimi, mi na nojo yo milagro yo jo dyacöji rú jandrraji. 38 Mi na jo'lo nu va ëjë, nu jo 'ñes'le Mizhocjimi ra mandago dya. Ya dyacöji Mizhocjimi rá cārägöji na jo'lo angueze; mi na nojo Mizhocjimi —eñe va xörü c'lo yo te'le.

39 C'lo yo te'le c'lo mi pöji e Jesús, ndrrí ma ëjë jā ngu nzī c'lo mi farisego. Nu c'lo yo farisego, gu mamaji gu xifiji e Jesús:

Mi mi mājā c'o yo te'e, mi xörüji o sjörü ma mamaji
ngueje e Jesús c'ä vi 'ñes'e Mizhocjimi ru mandago

—Xöpüte, zofügue yo te'le yo të'pc'i, xifiji ra ngo't'lü yó neji; dya ga jo'lo c'ā mama yo.

40 Cjā nú ndrrürü e Jesús jo xifiji:

—Rí xi'tsc'öji, 'ma ru jueme yo, ru mafü yo ndrrojo.

41 'Ma ya mi tsjatjo ru zät'äji a Jerusalén, 'ma ya mu 'ñetse c'ā nu jñiñi c'ā, cjā nú huë'è e Jesús, gu huëpi c'lo yo te'le c'lo mi menzumü nu. **42** Jo mama:

—Quera ri unnc'ejji ngüëndrra ri pârâgueji c'lo yo jña'a c'lo rmi xi'tsc'öji. Nu'ma, ri cârâgueji na jo'lo. Xo i 'ñetjo nu pa dya, 'ma ri cjagueji ri unnc'ejji ngüëndrra, nu'ma, xi ru söl'ö ri tsârâgueji na jo'lo 'ma. Pero ya tsotü in chögueji. **43** Nguec'ü ra zädä c'lo yo pa'a, 'ma ra ëjē c'lo menzumü c'ā 'naño país c'lo nuclüji na ü'ü, ra dyö'büji da sänjä, cjā rrrnú mundrroji c'ā nu jümü c'ā nú 'ñünü nu in jñiñigueji, ra xinchbiji texe. Nguec'ü, dya ra söl'ö rí pedyeji, dya xo ra söl'ö cjó cu ra cjogü ra ni mböxc'üji. **44** Ra yä'tc'äji in jñiñigueji; dya ra nguejme ni rí da ndrrojo a xes'le c'ā nú mi ndrrojovi. Y ra mbö'tc'üji. Porque dya gui unüji ngüëndrra que ya vi säjä c'lo yo pa'a 'ma ru ni mböxc'üji Mizhocjimi —eñe va mama e Jesús.

Jesús purifica el templo

45 'Ma mu zät'äji a Jerusalén, e Jesús cjā nú cjogü a mbo'lo c'ā nu ndrri 'nitsjimi, cjā nú fongü c'lo yo te'le c'lo fë cu ndrri mi pöl'ö nu, 'ñeje c'lo fë cu ndrri mi tömü.

46 Jo xifiji:

—Ya i jüs'ü ga cjanu c'lo yó scuama Mizhocjimi: “Nu ín nzungö ngueje da ngümü nu jā ngu ra matcügö yo te'le”, eñe ga mama nú jña'a Mizhocjimi. Nu'tsc'ejji ná cjapcütjoji nu ín nzungö nza cja'a 'ma ri ngueje nú ngümü o mbē'ē, porque mi qui jüs's'ügueji gui cobragueji, chjëtjfi que ri mbēgueji —embeji c'lo ma cā'ā nu.

47 Gu mezhe jā ngu nzī pa'a, e Jesús jyas'ma jyas'ma mi pa'a c'ā nu ndrri 'nitsjimi, mi pa xöpü c'lo yo te'le. C'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi,

'ñeje c'lo dyaja c'lo mi fēzhi na nojo, mi jodüji jā ngu rva tsjapüji, ngue c'ū ru mbö't'üji e Jesús. **48** Pero dya mi töt'üji jā ngu rva tsjapüji, porque texe c'lo dyaja te'e mi mi māji ma dyārāji c'lo yo jñā'a c'lo mi mama e Jesús.

La autoridad de Jesús

20 1 Da nu pa'a, e Jesús mi xöpü c'lo yo te'e c'lo mi jmurü c'ā nu ndrra 'nitsjimi, mi xifiji jā ngu rva söl'ö anguezeji ru ngārāji na jo'lo c'ā nú jmi'i Mizhocjimi. Jo säjä c'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo mi xöpü nú lēy Mizhocjimi 'ñeje c'lo dyaja c'lo ndrrí mi fēzhi na nojo. **2** Jo ni dyönüji e Jesús:

—Nultsc'e, rí xitscöjme fē cu fē'tsc'e, nguec'ū gui fongügue c'lo yo te'e c'ā nu ndrra 'nitsjimi, 'ñeje c'lo fē cu ndrrí gui cjague. Xitscöjme, ¿cjó cu ngueje c'ā jo xi'tsc'e ri tsjague ga cjanu?

3 Cjā nú ndrrürü e Jesús jo xifiji:

—Xo rá önn'ügöji da t'önü, xo rí xitscöji. **4** 'Ma xi mi bübütjo e Xuva, ¿cjó cu ngueje c'ā jo 'ñes'e angueze ru jichi yo te'e c'ā nu ndrrareje a Jordán? ¿Cjo ngueje Mizhocjimi c'ā jo 'ñes'e, o majxque ngueje e Xuva c'ā jo tsjats'ējē? —embeji c'lo yo ndrramböcjimi, 'ñeje c'lo mi xöpü nú lēy Mizhocjimi, 'ñeje c'lo dyaja c'lo ndrrí mi fēzhi na nojo.

5 Anguezeji mi cu zönüts'ēji mi mamaji:

—¿Jā ngu rga cjapcöji dya, pa rá tjüntüji? 'Ma rá mamaji que ngueje Mizhocjimi c'ā jo 'ñes'e, nu'ma, ra xitscöji 'ma: “¿Fē cu cja, dya gui cregoji c'lo mi xi'ts'iji e Xuva?”, ra 'ñenzgöji 'ma. **6** 'Ma rá mamaji que jo tsjats'ējē e Xuva, nu'ma, ra facüji o ndrojo yo te'e, porque anguezeji cjapüji mi profeta e Xuva —ēne va mamaji.

7 Cjā nú ndrrürüji, jo mamaji que dya mi pārāji cjó cu mi ngueje c'ā vi 'ñes'e e Xuva. **8** Cjā nú mama e Jesús jo xifiji:

—Dya xo rá xi'tsc'öji fë cu fëtscö nguec'ü rgá cjagö nujyo rí cjagö.

El ejemplo de los trabajadores malvados

9 E Jesús cjá nú jyëtsi da jña'a va xifi c'o yo te'le:

—Bübü da bëzo c'ã tjë'ë da juājma. Jo ngät'lã o uva c'ã nú juājma. Cjá nú unü media c'o yo te'le c'o ru pëpi c'o yo uva. Cjá nú ma'a na jë'ë nu jā ngu jo mezhe jo mimi. 10 'Ma ya mi tsjatjo ru jogü c'o yo uva, cjá nú tsja'a c'ã nu zueñu c'ã ngueje nú cjaja c'o yo uva, jo ndrräjã daja nú mbëfi jo nzhogü jo ëjë nu jā ngu ma cja'a c'o yo uva, ngue c'ü ru ni xëvi a ndrre'le c'o yo uva, ru unüji c'o mi toca c'ã nu zueñu. Nu c'o yo bëzo c'o pëpi c'o yo uva, jo mbäräji c'ã nu mbëfi c'ã vi säjä, cjá nú fongüji, dya fë cu gu unüji.

11 'C'ã nu zueñu, ndrru gu ndrräjätjo c'ã daja nú mbëfi. 'Ma mu säjä c'ã nu mbëfi c'ã nu huërta nu jā ngu pëfiji c'o yo uva, ndrrí xo gu mbäxtjoji, mi xo gu mbäjxtjoji c'ã. Cjá nú fongüji, dya fë cu xo gu unüji.

12 C'ã nu bëzo, xi gu ndrräjätjo c'ã daja nú mbëfi. Nu mbëfi c'ã, ndrri gu mbärätjoji c'ã, gu zëdyiji, cjá ndrru nú fongüji.

13 'C'ã nu bëzo c'ã ngueje nú cjaja c'o yo uva jo mamats'ëjë: “¿Jã ngu rga cjapügö dya? C'ã rá cjagö, rá täjä nu ín ch'igö nu mi tí negö. Xãma ra respetagoji nu”, eñe va mamats'ëjë c'ã nu bëzo. 14 C'o pëpi c'o yo uva, 'ma mu jñandrraji ma ëjë c'ã nu t'i'i, mi jyëztjo ma mamaji: “Nujnu, ngueje nu ra zopcüji nu huërta nu, ra tsja'a nú cjaja. Mö rá pö't'üji, ngue c'ü rá cjagöji ín tsjacjöji nu huërta”, eñe va mamaji. 15 'Ma mu säjä c'ã nu t'i'i, cjá nú fongüji c'ã, c'ã nu huërta, cjá nú ma mbö't'üji. Ya nguarü nu jña'a nu rí xi'tsc'öji.

¿Cjo gui pãrãgueji fë cu ra tsja'a c'ã nu bëzo c'ã ngueje nú cjaja c'o yo uva, ra tsjapü dya c'o yo bëzo c'o pëpi c'o yo uva? 16 C'ã ra tsja'a, ra ëjë ra ni mbö't'ü c'o,

cjá rrnú unü o media c'lo dyaja te'e c'lo ra pëpi c'lo yo uva —eñe e Jesús va mama.

C'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo mi xopü nú lëy Mizhocjimi 'ñeje c'lo dyaja c'lo nddrí mi fëzhi na nojo, 'ma mu dyäräji ga cjanu, cjá nú mamaji:

—Dya ra jyëzi Mizhocjimi ra zädä jã ngu nzī vi mangue.

17 E Jesús jo nguinch'ī na jo'lo nú jmiji, cjá nú xifiji:

—¿Fë cu cja gui mangueji que dya ra zädä? Macu xo i jūs'ü c'ā nú jña'a Mizhocjimi c'ā ji mama ga cjanu:

Nu ndrrojo nu, dya gu ne'e c'lo yo bëzo c'lo mi bö'bü c'ā nu ngumü, jo panatjoji. Nudya, ya jñumüji dya nu ndrrojo c'ā nú 'ñünü c'ā nu ngumü, porque mī valego nu,

eñe c'ā jūs'ütjo c'ā nú jña'a Mizhocjimi. 18 C'lo yo te'e c'lo ra fe's'e nu ndrrojo, iix ta 'huat'ü na jo'lo c'lo. Y 'ma ra ëjë nu ndrrojo ra ni pë'ch'i da te'e, iix ta nzhench'e 'ma c'ā nu te'e —eñe e Jesús va xifi c'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi, 'ñeje c'lo dyaja c'lo ndrrí mi fëzhi na nojo.

El asunto de los impuestos

19 C'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi, 'ma mu dyäräji ga cjanu c'lo yo jña'a c'lo vi mama e Jesús, iix cu mbärätjoji que mi ngueje anguezeji mi jyëtsiji c'lo yo bëzo c'lo mi pëpi c'lo yo uva. Nguec'ü va jyodüji jã ngu rva söl'ö ru zürüji e Jesús da vá diji. Pero dya be gu söl'ö ru zürüji, porque mi sūji c'lo yo te'e.

20 Cjá nú ñats'ëjëji, jo jyodüji jã ngu rva tsjapüji, jo xifiji jã ngu nzī c'lo yó dyoji ru möji nu jã ngu mi bübü e Jesús mi xöpü c'lo yo te'e, chaque ru ma dyönüji e Jesús. Xāma fë cu ru mama, ngue c'ü ru söl'ö ru möji nu jã ngu mi bübü e Poncio Mbilato c'ā mi gobernador a Judea, ru ma ngös'üji, ngue c'ü ru tsja'a e Mbilato ru mandago ru zürüji

e Jesús. 21 C'lo yo bëzo c'lo vi ndrräji, 'ma mu säji c'lä nú jmi'i e Jesús, cja nú mamaji:

—Nu'tsc'e xöpüte, rí pârägöjme que gui mamague c'lo na jo'lo, já ngu gui xöpügue yo te'le. Zö fë cu fëzhi da te'le, zö dya fë cu fëzhi, pero dya cjó gui unü o favor. Xo rí pârägöjme que gui xöpügue c'lä mejme já ngu ga cja'la c'lä nú 'ñi'i Mizhocjimi. 22 Nu'tsc'e xöpüte, gui pârägue que ötcüji fë cu ndrrí ma impuesto c'lä nu bëzo c'lä ndrra mandago c'lä xijji e César, mandazüji rá cjö't'üji. Nu'tsc'e rí xitscöjme fë cu mbëjë c'lä mama nú lëy Mizhocjimi. ¿Cjo mama na jo'lo rá cjö't'üji o jiyö? —eñeji, chaque va dyönüji e Jesús.

23 E Jesús ixx mi pãxtjo c'lo na s'lo'lo c'lo mi mbeñe nú mü'büji, nguec'ü va xifiji:

24 —Jítscöji da merio.

Cjá nú jíchiji da merio. Jo mama e Jesús:

—¿Cjó cu nú jmi'i nu cuat'ü nu merio? ¿Fë cu xo i chjü'ü nú tjü'ü nu jüs'ü?

Jo ndrrünrüji jo mamaji:

—Ngueje e César.

25 Cjá nú ndrrünrü e Jesús jo xifiji:

—C'lä toca e César, rí unüji e César. C'lä toca Mizhocjimi, rí unüji Mizhocjimi —eñe va mama e Jesús.

26 Nu c'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo yo xöpüte, mi mi neji ru mama e Jesús o jña'la c'lo dya ru ne'le c'lo yo te'le. Pero mi na jo'lo va ndrrünrü e Jesús. Nguec'ü anguezeji mi cu dyäji, dya fë cu xi gu dyönüji.

La pregunta sobre la resurrección

27 C'lo yo bëzo c'lo bübü c'lä nu grupo c'lä xijji saducego, mamaji que dya ra sö'lö ra te'le yo ánima ra ngärätjoji ni yeje. Nu já ngu mi xöpü e Jesús c'lo yo te'le, jo säjä nu já ngu nzī saducego, jo ni dyönüji e Jesús:

28 —Xöpüte, c'lä ín lëygöji c'lä jo dyü's'ü e Moise, ji

mama ga cjanu: 'Ma ra ndrrū'ū da bëzo, 'ma ra nguejme c'ā nú su'u, 'ma dya be mu'sbü o t'i'i, nu'ma, daja c'ā nú cjuārjma c'ā nu анима пë's c'ā ra chjüntüvi c'ā nú jmute c'ā ya vi nguejme o yuda. C'ā nu t'i'i c'ā ot'ü ra mus'ü c'ā nu ndrrixū, ra mëtjovi c'ā nú tjü'ü c'ā ndrrū nú xira c'ā nu ndrrixū.

29 'Huënu, mi бүбү yencho bëzo c'o mi cjuārjma. Daja anguezeji jo chjüntü pero gu ndrrū'ū, dya gu mus'ü o t'i'i c'ā nú su'u. **30** C'ā ni yeje nú cjuārjma, ndrrí gu chjünxtjovi c'ā nu ndrrixū. Ndrri gu ndrrütjo c'ā, dya xo gu mu'sbüji o t'i'i. **31** Ndrri va cjatjonu c'ā ni jñi'i cjuārjma, hasta que gu zürü nza gá yenchoji gu chjüntüvi c'ā nu ndrrixū nza gá texeji. Pero ndrrí gu ndrrütjoji, dya gu mus'ü c'ā nu ndrrixū ni rí daja nú t'i'i. **32** C'ā nu ndrrixū, xi gu mezhtjo, cjá ndrru nú ndrrū'ū c'ā. **33** C'ā rvá ni önn'ügöjme, 'ma ndrru ra ngārätjo c'o yo анима já ngu nzī gui mangue, ¿cjó cu ngueje c'o yo bëzo c'ā ra tsjapü nú su'u c'ā nu ndrrixū? Porque nza gá yenchoji ndrrí gu chjüntüji c'ā nu ndrrixū, gu mimivi —eñe va mama c'o yo saducego va dyönüji e Jesús.

34 Cjá nú ndrrünrü e Jesús jo xifiji:

—Nufá c'ā nu xoñijümü, yo te'le yo cārā, jodüji nú su'u ra chjüntüvi. Xo i 'ñeje c'o yó t'iji, xo i chjüntüji. **35** Pero 'ma ndrru ra mimitjo ni yeje c'o yo te'le c'o ya rguí mama Mizhocjimi na jo'o ra ma ngārāji cu angueze, nu'ma, dya ca ra chjüntüji 'ma. **36** Porque dya ca ra ndrrüji. Nguec'ü ya ri chjëtjfi c'o yó ángele Mizhocjimi c'o dya chjüntü ni xo ri tüji. Xo ri chjëtjfi nza cja'a Mizhocjimi, porque ya rguí tetjoji, ya rguí ngārätjoji ni yeje.

37 'C'ā nú jñ'a Mizhocjimi c'ā jo dyü's'ü e Moise c'ā scuama, ji 'ñetse nu, que ndrru ra ngārätjo c'o yo анима. Nu c'ā nu jñ'a c'ā rí mangö, ngueje nu já ngu mama que mi tj'ë da sivi a ndrre'le c'ā da planta c'ā mi cäs'ä o bidyi. Ji quis'i c'ā nu scuama já ngu va mama

Mizhocjimi, 'ma mu zofü e Moise. Ji va xifi ga cjanu: “Nguetscö nú Mizhocjimizü e Abra 'ñeje e Isa 'ñeje e Jacob”, eñe va mama Mizhocjimi c'ã yo scuama c'o jo dyü's'lü c'ã ndrrü nu Moise. **38** Mizhocjimi, dya ngueje nú Mizhocjimi c'o yo añima, ngueje nú Mizhocjimi c'o bübüjtjo. Nguet'lü ijxi 'ñetsetjo, zö ya ndrrü'ü e Abra 'ñeje e Isa 'ñeje e Jacob, pero bübüjtjoji y ra ngärätjoji ni yeje —eñe va mama e Jesús.

39 Ndrí ma cã'ã nu jã ngu nzí farisego. 'Ma mu nguarü jo ña'a e Jesús, cjá nú tsja'a c'o yo farisego jo xifiji e Jesús:

—Xöpüte, mi na jo'o jã ngu vi mangue —eñe va mamaji.

40 Dya cjó xi gu rrezga fë cu xi ru dyönüji e Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

41 E Jesús jo mama va xifi anguezeji:

—C'o xöpü nú lëy Mizhocjimi, mamaji que e Cristo ji ri ngueje nú mboxbëche c'ã ndrrü nu Davi. **42** Macu nguets'ëjë e Davi c'ã jo jñu's'lü c'ã scuama, va dyü's'lü ga cjanu c'ã da salmu:

Mizhocjimi jo zofü c'ã ín Mizhocjimigö, jo xifi:
 “Mimi c'ã ín dyëgö nu ín derecho, rá
 mandagogövi.

43 Rá cjaþü texe c'o nuc'ügue na ü'ü ra ndüñjmöji c'ã in cuague, rga rrindegoji”, eñe va mama Mizhocjimi c'ã yo scuama c'o jo dyü's'lü e Davi.

44 E Jesús jo sido jo ña'a, gu xifiji:

—E Davi jo nädä e Cristo, jo mama que mi ngueje c'ã nú Mizhocjimi c'ã. Rí pãrãgöji e Cristo ri ngueje c'ã nú mboxbëche c'ã ndrrü nu Davi. ¿Cjo gui pãrãgueji fë cu ne ra mama que xo i ngueje nú Mizhocjimi? —eñe va mama e Jesús va dyönü c'o yo te'le c'o mi fëzhi na nojo.

Jesús acusa a los maestros de la ley

45 E Jesús cjá nú zofü c'lo yó discípulo; ndrrí xo gu dyärä texe c'lo yo te'le. 46 Jo xifiji:

—Rí fötpüji ngüëndrra yo xöpü nú lëy Mizhocjimi. Anguezeji c'apüts'ëji mi na noji; 'ma pedyeji c'ã nú ngümüji, jeji o bitu c'lo mi na maja. Mi xo i neji rí zënguagueji na jo'lo anguezeji, rí pë'sbiji na puncjü t'ëc'jañömü 'ma nzhodüji c'ã chöjmü. 'Ma pöji c'ã 'nitsjimi, mî juajjnüji nu jã ngu xi ndrra na jo'lo ra mimiji, ngue c'ü yo te'le ra jñandrraji anguezeji, ra mamaji mi na joji. Y 'ma ts'a'a o mbaxua, mi xo i juajjnüji jã ngu mi na jo'lo ra ngäräji. 47 Anguezeji jünbüji c'lo pë's'i yo ndrrixü yo ya ndrrü'ü nú xïra, fë cu xo i tjënbiji c'lo. Pero mî c'apüts'ëji na joji; mî mezhe ga ma't'üji Mizhocjimi. Nguец'ü Mizhocjimi ra ts'apü xi ndrra ra sufrego c'lo, que rí ngueje 'ma dya ri xöpüteji.

La ofrenda de la viuda pobre

21 1 'Ma xi mi bübütjo e Jesús c'ã nu ndrra 'nitsjimi, jo jñandrra ma ëjë c'lo yo te'le c'lo mi rico, ma ni üt'üji c'lo yó merioji c'ã nu caja nu jã ngu mi mbeñeji Mizhocjimi. 2 Xo gu jñandrra gu säjä da ndrrixü c'ã mi ts'i prövi c'ã ya vi ndrrü'ü nu xïra, gu ni jñunt'ü yeje ts'imerio c'lo dya ndrra mi valego. 3 Jo mama e Jesús:

—Dyäräji na jo'lo c'ã rá xi'tsc'öji. C'lo yeje ts'imerio c'lo jo jñunt'ü nu ndrrixü nu ts'i prövi, xi ndrra valego c'ã nú jmi'i Mizhocjimi c'lo, que rí ngueje c'lo jo dyüt'ü yo dyaja te'le yo rico. 4 Yo rico jo dyüt'üji c'lo yó merioji c'lo ya mi poncjü. Nu ndrrixü nu, jo jñunt'ü texe c'lo mi jün, c'lo rví ma ndrrömü fë cu ru zi'i —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yo te'le.

Jesús dice que el templo será destruido

5 C'ã nu ndrra 'nitsjimi, mi bübü nu jã ngu nzí te'le

c'lo jo mama jā ngu .ma cja'a c'ā nu ndrra 'nitsjimi, jo mamaji que mi ma zō'ö c'lo yo ndrrojo c'lo vi dyät'āji; mi xo ma zō'ö c'lo vi dornagoji c'ā nu ndrra 'nitsjimi, c'lo vi unü c'lo yo te'e. Jo mama e Jesús:

6 —Nujyo gui jandrragueji dya, ra zādä c'lo yo pa'a 'ma dya ca ra jyäs'ä ni rí daja ndrrojo c'ā nú mi ndrrojovi; ya rguí yä't'āji na jo'lo texe yo.

Señales antes del fin

7 'Ma mu dyäräji ga cjanu, cjá nú mamaji:

—Nu'ts'le xöpüte, ¿jinguā ra zādä yo gui mangue? ¿Fē cu ma seña c'lo rá jandrragöjme, ngue c'ū rá pārājme 'ma ya ri tsjatjo ra zādä yo?

8 Cjá nú ndrrünrü e Jesús:

—Fötpüji ngüëndrra que dya rí cregogueji c'lo yo te'e c'lo ra ni dyon'c'üji. Ra ējē na puncjü c'lo ra jüncügö ín chjü'ü, ra mamaji ri ngueje e Cristo anguezeji, ra mamaji: “Nguetscö rvá ni campc'āji libre”, ra 'ñents'eji. Bübü o te'e c'lo ra mama que ya ri tsjatjo ra nguarü nu jens'le 'ñeje nu xoñijümü. Nu'ts'leji, dya rí möcjeji c'lo. 9 Xo rí dyäräji ri ts'a'a o chü'ü na puncjü o país, ri söji c'lo dyaja país. Xo rí dyäräji que na puncjü o país nu jā ngu ri söts'ējēji c'lo yó dyoji, porque ri ünbüji c'lo mero ri fēzhi na nojo. Pero dya rí sūgueji, porque nujyo, pē's c'ā ra ts'a'a texe yo. Pero dya be ri sädä 'ma ra nguarü nu xoñijümü.

10 Jo sido jo ña'a e Jesús:

—Bübü o país c'lo ra zövi c'ā da país ra chüvi. C'lo yo rēy ra chüji c'lo dyaja rēy. 11 Jā ngu ndrrí ra cjogü o ñijjümü c'ā nu xoñijümü. Y na puncjü o jñiñi nu jā ngu ra sufregoji o tjijmi 'ñeje o nguijyeme c'lo mi na zēzhi. Ra jñandrraji a jens'le c'lo dya jā ngu mi jandrraji, nguec'ü mi ta zūji.

12 'Ma dya be ri sädä yo, ra ngägäts'üji yo te'e ra tsja'c'üji rí sufregogueji. Ra zints'iji c'ā yo 'nitsjimi nu jā

ngu ra dyönncl'üji o t'önü, cjá rrnú pantc'aji a förü. Y ra zints'iji c'ã yo rëy ñeje c'ã yo gobernador. Ra tsja'c'üji ga cjanu, porque nu'tsc'leji ri cregozügöji y ri mangueji ín chjügö. 13 'Ma ra zints'iji c'ã nú jmi'i c'o fë cu ndrrí fëzhi, ra sö'ö rí xifiji fë cu fëtscö. 14 Ijx tí jñunt'ü in mü'büji que dya ni stago rí pensagogueji jā ngu rgui chjünrüji, ante que ra dyönncl'ügieji. 15 'Ma cjá ra zädä c'ã nu pa'a 'ma ra dyönncl'üji o t'önü, nutscö cjá rá da'c'üji na jo'o in ñiji, ngue c'ü rí pārāgueji o jña'a jā ngu rgui chjünrügueji. Nguéc'ü c'o yo tele c'o ri ünncl'ügieji, dya ra sö'ö fë cu ra xi'ts'iji. Dya xo ra sö'ö ra xi'ts'iji: “Dya mejme c'ã gui mangueji”, ra ñents'leji.

16 'Bübü 'ma ri ngueje in dyots'écjeji ra zints'iji nu jā ngu ri бүбү c'o ri fëzhi na nojo. Nza cja'a in papagueji o in mamagueji, o in cjuärjmaji, o cjo cu xi ri ngueje c'ã daja in dyocjeji. O 'ma jiyö, ri ngueje c'ã daja c'ã ri jogueji. Bübüts'üji c'o ra mbö'tc'üji. 17 Texeji ra ünncl'ütjoji c'o, porque nu'tsc'leji ri cregozügöji y ri matcügöji. 18 Pero 'ma dya ra ne'le Mizhocjimi, dya ra sö'ö fë cu ra tsja'c'üji, dya xo ra ndrrö'tc'üji ni rí daja in ñijsteji. 19 Zö ndrrí ru tsja'c'üji ga cjanu, pero 'ma rí sido rí ma't'üji Mizhocjimi, rí tsärätjogueji 'ma.

20 'Ma rí jñandrraji que ya ri cārā o tropa c'o ya rguí xinchbiji texe vā a Jerusalén, ngueje 'ma rí pārāgueji 'ma, que ya rguí zädä ra yä't'äji. 21 Zö jā ngu ndrrí ri cārāgueji a Judea, pero 'ma rí jñandrraji ga cjanu, rí c'ueñe rí möji c'ã t'leje. Nu'tsc'leji ri cārāgueji a Jerusalén, rí pedye rí möji. Nu'tsc'leji ri cārāji c'ã in juancjeji ri pëfiji, dya ca rí nzhögüji a Jerusalén; ijx tí c'ueñe rí möji. 22 C'o yo pa'a c'o, mi ta sufrego yo tele, porque jo tsjaji c'o na s'lo'o. Nu jyo rí xi'tsc'öji, pë's c'ã ra ts'a'a yo, porque ji jüs'lü ga cjanu nú jña'a Mizhocjimi. 23 Juējme c'o yo ndrrixü c'o ri ndrrunte ñeje c'o ri jötü yó ts'imbane. Mi ta sufregoji vā a Judea texeji; Mizhocjimi ra castigao yo tele. 24 Cārā c'o ra mbö't'üji cu spada. Cārā c'o ra

dyedyiji c'ā 'naño país. C'lo dya menzumü a Jerusalén, ngueje c'lo ra mandago vā c'lo, hasta 'ma cjá ra zādā c'ā ya mama Mizhocjimi que dya ca ra mandagoji.

Cómo vendrá el Hijo del Hombre

25 'Ra zādā c'lo yo pa'a, 'ma ra jñandrra yo tele c'lo dya jā ngu mi jandrraji, porque 'naño rga 'ñetse e jyarü 'ñeje e zana 'ñeje yo seje. C'ā nu xoñijümü, mi ta yürü na jens'e yo trrazafü rga fö's'lü nu ndrreje. Nguец'ü yo tele mi ta zūji, dya ca ra mbārāji fē cu ra tsjaji. **26** Mi ta privagoji; bübü c'lo ra ndrrü'lü porque mi ti sūji c'lo xi ra zādā. Porque yo bübü a jens'e ra pörü yo, dya ca ra 'ñetse nza cja'a 'ma ot'lü ma 'ñetse. **27** Nu'ma, ra jñandrragöji rva ěcjö c'ā ngömü, ra jñandrragöji que mi rrná zētsi rga 'ñetsezü, mi xo rrná zözü. **28** Nu 'ma ra mbürü ra zādā yo, mi tí mácjeji rgui chepquegöji, porque dya ca ra mezhe rá ni campc'āgöji libre, ngue c'lü dya ca rí sufregogueji c'ā nu xoñijömü.

29 Jo sido jo ña'a e Jesús:

—Mbeñeji jā ngu ga cja'a c'ā nu za'a c'ā chjü'lü higo, 'ñeje fē cu ndrrí ma za'a. **30** 'Ma gui jandrraji ya ri peje yó xi'i, gui pārāji que ya ra zādā c'lo yo pa'a 'ma ra pat'lü nu xoñijümü. **31** Ji xo rga cjatjonu, 'ma rí jñandrragueji que ya rva sādā yo rí xi'tsc'löji, rí pārāgueji 'ma, que ya rá mandagogö, nutscö gu 'ñexquegö Mizhocjimi.

32 'Dyärāji na jo'lo c'ā rá xi'tsc'löji dya. C'lo yo tele c'lo ri cārā c'lo yo pa'a c'lo, dya ra ndrrü'lü texe c'lo, hasta 'ma cjá ra zādā texe yo rí xi'tsc'löji. **33** Ra yät'ā a jens'e 'ñeje nu xoñijümü, pero nu ín jñagö, dya ra tjeze nu, ra zādā texe c'lo rí mangö.

34 'Fötpügueji na puncjü ngüendrra que dya rí mápāji yo bübü c'ā nu xoñijümü, nza cja ga tsja'a c'lo yo tele c'lo si'i fē cu ndrrí siji, cjá na tīji. Dya mi tí jyodüji jā ngu rgui chöt'üji fē cu rí siji 'ñeje fē cu rí jyeji. 'Ma dya rí fötpüji ngüendrra, dya ca rí mbenzgöji in mü'büji 'ma.

Nguec'lū 'ma ra zādä c'lā nu pa'la 'ma rá ěcjö ni yeje, dya ca xo ri tepquegöji. 35 'Ma ra zādä c'lā nu pa'la, texe c'lā nu xoñijümü ra sufrego c'lo yo tele c'lo dya ri tepquegö. 36 Nultsc'leji rí chepquegöji. Rí sido rí dyötüji Mizhocjimi ra dya'c'üji rí zëzhgueji, ngue c'lū dya rí mercedo rí sufregogueji c'lo ra ts'la'a. Nguec'lū 'ma rá ěcjö ni yeje c'lā Mizhocjimi, 'ma rá ni önnc'üji o t'lönü, dya fē cu rá töt'c'lügöji —eñe e Jesús va xifi c'lo yo tele.

37 'Ma ndrrempa, e Jesús mi pa'la c'lā nu ndrra 'nitsjimi, mi pa xöpü c'lo yo tele. 'Ma xömü, mi pedye mi pa oxü c'lā nu t'jeje c'lā chjū'ū Olivo. 38 'Ma xörü, ts'i ma 'ñeje c'lo yo tele c'lā nu ndrra 'nitsjimi, ma ni ätpäji nú jña'a e Jesús.

El plan para agarrar a Jesús

22 1 Ya mi tsjatjo ru zādä c'lā nu mbaxua c'lā chjū'ū Pascua, 'ma siji c'lo yo tjömëch'i c'lo dya huanbaji c'lo ni xū'ū. 2 C'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi, mi mi neji iix tu mbö't'üji e Jesús. Pero mi süji c'lo yo tele. Nguec'lū mi mi jodüji jā ngu rva sölö ru mbö't'üji, 'ma dya ri cārā c'lo yo tele.

3 Mi bübü daja bëzo c'lā ndrrí mi ngueje daja c'lo yó discípulo e Jesús. Nu bëzo c'lā, mi chjū'ū e Juda; mi xijji Iscariote porque ji mi menzumü a Cariot. Nu bëzo c'lā, gu jñunt'ü nú mü'bü nu c'lā dya ga jo'lo. 4 Nguec'lū va mbedye e Juda jo ma'la nu jā ngu mi cārā c'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo yo encargado c'lā nu ndrra 'nitsjimi, jo ma ñaji jā ngu rva tsja'a e Juda, ngue c'lū ru sölö anguezeji ru zürüji e Jesús. 5 Anguezeji mi cu mäji, jo mamaji que ru ngö't'üji e Juda. 6 Nguec'lū e Juda jo mama que ru tsja'a jā ngu nzí va rreglaji. Nguec'lū mi jodü jā ngu rva zidyí anguezeji, ru möji nu jā ngu mi bübü e Jesús, ngue c'lū ru sölö ru zürüji c'lā, 'ma dya ri cārā c'lo yo tele. 'Ma jiyö, da gu dya ru jyéziji ru zidyiji c'lā.

La Cena del Señor

7 Gu zādä c'ä nu pa'ä 'ma mu mbürü c'ä nu mbaxua 'ma mi pö't'üji o ts'ingalo c'o ru zaji rva tsjaji c'ä nu mbaxua. Ndrri xo ru ziji o tjömëch'i c'o dya huanbaji c'o rví xū'ü. Tsjë'ma tsjë'ma mi cjaji ga cjanu. 8 E Jesús gu malt'ü e Pegro 'ñeje e Xuva gu xifivi:

—Mëvi ma vi dyät'ävi c'o rá sigöji, ngue c'ü ndrri rá cjaji nu mbaxua.

9 Cjä nú ndrrürü anguezevi gu dyönüvi:

—¿Jä ngue ngue c'ä gui negue rá ñönc'öji, ngue c'ü rá ma ät'ägöbe?

10 Cjä nú ndrrürü e Jesús gu xifivi:

—Dyärävi c'ä rá xi'ts'ivi. Mëvi c'ä nu jñiñi a Jerusalén. 'Ma rí sät'ävi nu, rí chjëji da bëzo c'ä ri tūs'ü da barü ri tunü o ndrreje. Rí chëpivi rí möji angueze, xo rí tsich'ivi c'ä nu ngümü nu jä ngu ra zät'ä angueze. 11 Rí xifivi c'ä nu menzumü: “C'ä rvä ëcjöbe, mama c'ä nu xöpüte rá ni xi'tsc'öbe, ¿jä ngue bübü c'ä nu cuarto nu jä ngu ra ngäräji angueze c'o yó discípulo, ra ñönüji c'ä rguí tsjaji c'ä nu mbaxua?” Ji rga cjanu rguí xifivi c'ä nu menzumü. 12 Nguéc'ü c'ä nu menzumü ra jí'ts'ivi da jyäxcumü c'ä na nojo c'ä ya ri bübü texe c'o ni stago. Ji ngueje nu rí dyät'ävi nu, c'o rá siji —eñe va mama e Jesús va xifi e Pegro 'ñeje e Xuva.

13 Cjä nú mëvi, jo ma chöt'lüvi jä ngu nzī va xifivi. Cjä nú dyät'ävi c'o ru ziji c'o rví tsjaji c'ä nu mbaxua. 'Ma ya mu nzhä'ä, jo säjä e Jesús 'ñeje c'o yó discípulo c'ä nu jyäxcumü, cjä nú cjogüji a mbo'ö.

14 'Ma mu zādä c'ä nu hora 'ma ru ziji c'o yo jñönü c'o vi dyät'äji, jo mimi e Jesús c'ä nu mexa. Xo i 'ñeje c'o yó discípulo. 15 Jo mama e Jesús:

—Ya mezhe mi tí negö dachco rá siji c'ä rga cjaji nu mbaxua ante que rá sufregögö. 16 Rí xi'tsc'öji, dya ca rá sigö c'ä rga cjaji nu mbaxua; ya ra mbötcügöji jä ngu nzī

ga mbö't'üji o ts'ingalo c'lo ni tsjaji nu mbaxua. Nu'ma, ji ngueje c'ã nu lugar nu jã ngu mandago Mizhocjimi c'ã rá sigöji ni yeje 'ma —eñe e Jesús.

17 Cjá nú ndrrú'ü da vaso c'ã mi po'lo o vinu, cjá nú unü da pöjö Mizhocjimi. Cjá nú xifi c'lo yó discípulo:

—Chúji nu vaso, rí siji textets'üji. 18 Rí xi'tsc'öji, dya ca rá sigö nú ndrreje nu uva hasta 'ma cjá ra zädä 'ma rá mandagogö, jã ngu nzī va l'ñexquegö Mizhocjimi rá mandagogö —embe va xifi c'lo yó discípulo.

19 Cjá ndrru nú jñü'ü da tjömëch'i, cjá nú unü da pöjö Mizhocjimi. Cjá nú xënbi c'lo yó discípulo, jo xifiji:

—Nujnu ngueje ín cuerpogö nu. Cu nu ín cuerpogö, rá tügö c'ã rvi chügueji. Nu jnu ná cjagueji dya, ná sigueji nu tjömëch'i, dya rí jyombeñeji rí tsjagueji nu, ngue c'ü rí mbenzegöji —eñe va mama e Jesús.

20 'Ma ya vi nguarü vi ziji c'ã nu tjömëch'i, e Jesús xo gu ndrrú'ü c'ã nu vaso; jo yepe jo unü da pöjö Mizhocjimi, jã ngu nzī va unü 'ma mu jñü'ü c'ã nu tjömëch'i. Cjá nú xifi c'lo yó discípulo:

—Nujnu ngueje ín tsjigö nu. C'ã rga födü ín tsjigö rá tügö, ngueje c'ã rguī pārāgueji que ra perdonagots'üji Mizhocjimi jã ngu nzī va mama.

21 'Dyäräji c'ã rá xi'tsc'öji. Nu te'le c'ã ra tregazügö c'ã yó dyë'ë yo te'le ngue c'ü ra mbötcügöji, ngueje daja yo rrná ñönügöji. 22 C'ã rvá ëcjö c'ã Mizhocjimi, ngueje c'ã ra mbötcügöji jã ngu nzī va mama Mizhocjimi. Pero juëjme nu bëzo nu c'ã ra tregazügö, mi ta sufregö c'ã.

23 Nguec'ü c'lo yo discípulo va ñats'ëji va dyönüji cjó cu mi ngueje anguezeji c'ã ru tsja'a ga cjanu, ru tregago e Jesús.

Se discute quién sería el más importante

24 'Ma xi ma cãji nu c'ã nu jyäxcumü, c'lo yo discípulo gu sövajñaji cjó cu mi ngueje anguezeji c'ã xi ndrra ru mandago. 25 Cjá nú mama e Jesús jo xifiji:

—C'lo yo bëzo c'lo cja'la rëy c'lā yo te'le c'lo dya ma't'lü Mizhocjimi, mî mandagoji yo te'le; xo i 'lñeje c'lo dyaja c'lo ndrrí fëzhi na nojo, mi xo i mandago c'lo. Mî xifiji yo te'le fë cu ndrrí ra tsjaji c'lo mi na s'lëzhi, macu nu c'lo mandago ga cjanu, jā ngu ndrrí xijji mi na jonteji. 26 Nu'tsc'leji, dya ji rga cjats'lügueji nu. Bübüts'lügueji ra dya'cl'üji ndrra rí mandagogueji, pero ni stago rí fösteji jā ngu nza cja ga föste da t'l'i c'lā xi ndrra sëbi. Zö rí bübüts'lügueji c'lo ra mandatsc'leji, pero ni stago ra mböxc'lüji nza cja'la 'ma ri ngueje da mbëfi. 27 ¿Cjó cu ngueje c'lā mamaji que xi ndrra na nojo? ¿Cjo ngueje c'lā mimi c'lā mexa ga ñönü, o ngueje c'lā sirve? C'lā mama yo te'le, nu c'lā mimi c'lā mexa, ngueje c'lā xi ndrra na nojo. Macu nutscö, 'ma rí bünc'öji, rí jodügö jā ngu rga föxc'lügöji.

28 'Zö dya ätcägö yo te'le y mi xo i ünngügöji, pero nu'tsc'leji sido rí dyocjöji. 29 Nguец'ü rí da'cl'ü rí mandagogueji, jā ngu nzī va dyacügö c'lā mi Papagö. 30 Nu 'ma rá mandagogö, nu'tsc'leji rá cārāji rá ñönüji. Y rí tsjagueji jmu'lu, rí dyönüji o t'önü c'lo yo in dyocjeji c'lo ji ri menzumü c'lā yo doce estado a Israel.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

31 Xo gu mama e Jesús c'lā ín Jmugöji:

—Nu'tsc'le Simu, dyärä na jo'lo c'lā rá xi'tsc'lö. E Satanás nu c'lā dya ga jo'lo, jo unüji sjëtsi ra ndrrä'cl'äji texets'lüji. Ne'le angueze rí xögueji cu nutscö rí föt'lüji, nza cja'la 'ma ga mböt'lü o paxa 'ma ga mbitsiji o ndrrëjxü. 32 Nu'tsc'le Simu, rí pārägö ra mezhe da ts'indrräjme ra ndrrö'cl'ü nu c'lā dya ga jo'lo. Pero rú ö'tc'lü Mizhocjimi que rí sido rí cregozügö. 'Ma ra nzhogü in mü'bügue, rí fös'lügue yo ni cjuärjma xo ra zëzhiji.

33 Cjä nú ndrrünrü e Simu c'lā xo vi chjü'sbüji e Pëgro, jo xifi e Jesús:

—Nu'tsc'le ín Jmuts'lügö, rí bübügö dya, rá mëgövi, zö rá pandrrgavi a förü. Xo rí bübü dya, rá tügö cu nu'tsc'le.

34 E Jesús gu xifi:

—Nu'tsc'e Pegro, rí xi'ts'i, ante que ra huë'ë o tareje, ya rguí zö'ö jñ'i'li rgui mamague que dya gui pãcãgö.

Se acerca la hora de prueba

35 Jo sido jo ña'a e Jesús jo xifi c'lo yó discípulo:

—'Ma mi pöcjeji mi pa zofüji yo te'e, rú xi'tsc'öji que dya gui tsanaji o mape, ni xo gui jñünüji o merio. Xo rú xi'tsc'öji que dya gui tsidyiji c'lo yo mbocua c'lo ri pötpügueji rvi ch'ch'íji. ¿Cjo fë cu jo bëzhits'ügueji 'ma?

Cjá nú ndrrürnü anguezeji jo mamaji:

—Iyö, dya fë cu gu bëzhizüjme.

36 Cjá nú ndrrürnü e Jesús jo xifiji:

—Nudya, 'ma gui cãji o mape, rí tsanaji. 'Ma gui jünji o merio, xo rí jñünüji. 'Ma dya gui jünji o spada, rí ma pögueji nu bitu c'ã gui təcjeji, rí chömüji o spada.

37 Porque rí xi'ts'íji que pë's c'ã ra zädã c'ã nú jña'a Mizhocjimi c'ã mama já ngu rga sufregogö; ji ga jñus'ü ga cjanu: “Yo te'e ra mamaji que mi na s'lo'o nu bëzo c'ã”, eñe ga facö o jña'a. Rí xi'tsc'öji, mejme ni stago ra zädã texe c'lo ya i quis'i já ngu rga sufregogö.

38 Cjá nú ndrrürnü c'lo yo discípulo:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, bübü vã yeje o spada.

Cjá nú ndrrürnü e Jesús jo xifiji:

—Ya na jotjo.

Jesús en Getsemaní habla con Dios su padre

39 'Ma mu nguarü jo mama ga cjanu e Jesús, cjá nú mbedye jo möji c'ã nu t'ëje c'ã chjū'ü Olivo; ji ngueje nu já ngu ndrra mi pöts'ëji. Mi ot'ü a xo'ñi e Jesús ma möji.

40 'Ma mu zät'ãji c'ã nu t'ëje, jo mama e Jesús jo xifi c'lo yó discípulo:

—Dyötüji Mizhocjimi que dya rí dyätãji nu c'ã dya ga jo'lo 'ma ra ndrrã'c'ãji —embeji c'lo yo discípulo.

41 Cjá nú xögüts'ëjë e Jesús, gu ma'a na ts'ijë'ë, nza

cja'la 'ma jā ngu sobü da ndrrojo 'ma cjó cu pana. Cjá nú ndrrünijmō a jümü va ma't'ü Mizhocjimi. 42 Jo mama:

—Mi Papats'ügö, 'ma rí ñegue, rí ts'a's'ü, ngue c'ü dya ra zädä c'lā rá sufregogö. Pero dya rí tsjague jā ngu nzī rgá negö; tsjague jā ngu nzī gui ñegue —eñe va ma't'ü Mizhocjimi.

43 Cjá nú 'ñetse da ángele c'lā vi 'ñeje a jens'le, jo ni tsjapü gu zēzhi e Jesús. 44 Mi ma sufrego ma zönü e Jesús. Ma ma't'ü Mizhocjimi cu texe nú mü'bü, mi xo ma tsjüreje ma jäbä ndrreje nú jmi'i, mi ma puncjü ma mbibi a jümü nza cja'la o cji'i.

45 'Ma mu nguarü jo ma't'ü Mizhocjimi, cjá nú böbü, gu nzhogü gu ma'a nu jā ngu mi bübü c'lo yó discípulo. Jo ma chöt'lü ya vi zürü o t'ijī c'lo, porque mi mi tristeji, porque ya ru sufrego e Jesús. 46 Cjá nú xos'ü c'lo yó discípulo, jo xifiji:

—¿Fë cu cja gui itcejeji? Ñangaji rí dyötüji Mizhocjimi ra mböxc'üji, ngue c'ü dya rí dyätäji nu c'lā dya ga jo'lo, 'ma ra ndrrä'c'leji.

Llevan preso a Jesús

47 'Ma xi ma ña'la e Jesús, jo säjä na puncjü o te'le. Ma ot'lü a xo'jñi e Juda c'lā mi ngueje daja c'lo yo doce discípulo. 'Ma mu säjä nu jā ngu mi bübü e Jesús, e Juda jo zü'tbü nú jmi'i. 48 E Jesús gu xifi:

—Nu'tsc'le Juda. Rvá ēcjö c'lā Mizhocjimi; macu vá ēcje vá ni sütcü ín jmigö, ngue c'ü yo vá dyocjeji ra mbäcöji nguetscö e Jesús, ngue c'ü ra zinzgöji. ¿Fë cu cja gui cjague ga cjanu?

49 C'lo mi dyoji e Jesús, 'ma mu jñandrraji que ya ru zidyiji e Jesús, jo xifiji:

—¿Nu'tsc'le ín Jmuts'ügöjme, cjo na jo'lo rá sē'bijme o spada yo?

50 Daja c'lo yo discípulo, dya gu ndrre'be, ixx cu zē'bi daja c'lo yó mbëfi c'lā mi mero ndrramböcjimi, jo mbëtspi

nú ngō'ō c'ā nú derecho. 51 'Ma mu nu'u ga cjanu e Jesús, c'já nú xifi:

—Iyö. Jyëziji ra tsjacüji já ngu nzī ga neji —embeji c'o yo discípulo.

E Jesús c'já nú ndrrötpü c'ā nú ngō'ō c'ā nu mbëfi, i'x cu jogü. 52 E Jesús c'já nú zofü c'o yo ndrramböc'jimi, 'ñeje c'o yo encargado c'ā nu ndrra 'nitsjimi, 'ñeje c'o dyaja c'o fë cu mi fëzhi, c'o vi 'ñeje ru ni zidyiji angueze, jo xifiji:

—¿Fë cu cja gui cjagueji ga cjanu? Gui pedyeji c'ā in jñiñiji, vá ëji vá ni sücöji nza cja'a 'ma ri nguetscö da mbë'ë, vá tūji yo in spadaji 'ñeje yo in ngarroteji.

53 Pama pama mi bünc'öji c'ā nu ndrra 'nitsjimi, macu dya mi sücügöji 'ma. Pero nudya, ngueje nu hora nu ya dya'c'üji fë cu ndrri rí tsjacöji. Ngueje nu hora nu ya unüji e Satanás nu c'ā dya ga jo'o, ra tsja'a já ngu nzī ga ne'e.

Pedro niega conocer a Jesús

54 Anguezeji c'já nú pënc'h'iji e Jesús, c'já nú zidyiji c'ā nú ngümü c'ā mi mero ndrramböc'jimi. 'Ma ya ma möji, e Pegro mi bëfatjo na jë'ë. 55 'Ma mu zät'äji c'ā nu ngümü, gu 'ñörüji da sivi a ndrre'e c'ā nu tji'i, ndrri gu mimitjoji nu, gu pa't'üji. E Pegro ndrri xo gu mimi a ndrre'e nu. 56 Da ndrrixü c'ā mi pëfi nu, jo jñandrra mi jürü e Pegro c'ā nú jya's'lü c'ā nu sivi. Gu nguín'chbī na jo'o nú jmi'i, c'já nú mama:

—Nu bëzo nu, ndrri mi dyoji e Jesús nu.

57 C'já nú ngädätjo e Pegro jo mama:

—Dya rí pärägö nu.

58 Dya gu mezhe, c'ā da bëzo jo jñandrra mi jürü nu e Pegro, c'já nú xifi:

—Xo i 'ñetsc'e ndrri mi dyocjeji e Jesús.

Jo mama e Pegro:

—Nu'tsc'e së'ë, dya nguetscö c'ā gui mangue.

Já ngu va ngädä e Pegro, jo mama que dya mi pärä e Jesús

59 Xi gu mezhtjo da hora, cjä nú mama cl'ä daja bëzo:
—Mejme rí pärägö que ndrrí mi dyoji e Jesús nu bëzo
nu, ndrrí menzumü a Galilea nu.

60 Cjä nú ndrrürü e Pegro:

—Nultsc'e sël'ë, dya rí pärägö fë cu gui mangué.

'Ma xi ma ña'a e Pegro, jo ni huë'ë da tareje. **61** E
Jesús cl'ä ín Jmugöji cjä nú nguinch'i e Pegro. Nguec'ü e
Pegro jo mbeñe c'lo yo jña'a c'lo vi mama cl'ä ín Jmugöji va
xifi: "Ante que ra huë'ë o tareje, ya ni jñi'i rgui mamague
que dya gui päcägö", eñe e Jesús va xifi. **62** Nguec'ü e
Pegro jo mbedye a tji'i, cjä nú huë'ë cu texe nú mü'bü.

Se burlan de Jesús

63 C'lo yo bëzo c'lo mi förü e Jesús, mi ma mbäjxtjoji e Jesús, xo mi päräji. 64 Cjã nú ngo'tbüji yó ndrrö'ö cu da ts'imbayo. Cjã nú mbë'chbiji nú jmi'i, jo xifiji:

—Divinagogue, xitscöjme cjó cu ngueje c'ã jo mbë'chc'i in jmi'i —embeji.

65 Fë cu ndrrí mi xifiji ma zadüji.

Jesús delante de la Junta Suprema

66 'Ma ya mu jonxörü, jo jmurü c'lo yo ts'ita c'lo fë cu mi fëzhi c'ã nu jñiñi, 'ñeje c'lo yo ndrramböcjimi, 'ñeje c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi. C'lo yo te'le c'lo vi ma zürü e Jesús, cjã nú zidyiji e Jesús c'ã nú jmi'i c'lo ya vi jmurü, ngue c'ü ru tsja'a anguezeji ru dyönüji o t'önü. 'Ma mu zät'läji nu, c'lo fë cu mi fëzhi cjã nú dyönüji e Jesús:

67 —¿Cjo ngue'tsc'le jo 'ñexc'le Mizhocjimi rí ni tsävögäjme libre? ¿Cjo ngue'tsc'le e Cristo? Xitscöjme.

Cjã nú ndrrürü e Jesús jo xifiji:

—Zö ru xi'tsc'öji, pero dya ri cregozüji. 68 Nu 'ma xo ru önnc'ügöji já ngu xo gui pensagogueji cjó cu nguetscö, dya xo ri chjünrügueji. 69 Nutscö rvã ëcjö c'ã Mizhocjimi, dya ra mezhe rá magö nu já ngu bübü Mizhocjimi c'ã mi na zëzhi; rá ma mimigö c'ã nú jmi'i, c'ã nú dyë'lë c'ã nú derecho.

70 'Ma mu dyäräji ga cjanu, texeji gu mamaji:

—¿Cjo mejme ngue'tsc'le nú T'lits'ü Mizhocjimi 'ma?

Cjã nú ndrrürü e Jesús gu xifiji:

—Jälã, nguetscö já ngu nzí gui mangueji.

71 Anguezeji jo mamaji:

—Dya fë cu xi ni stago o testigo; nutscöji rú äräts'ëcjöji c'lo na s'lo'lo c'lo jo mamats'ëjë que ijxi ngueje Mizhocjimi nu, ni.

Jesús ante Pilato

23 1 Cjá nú böbüji texeji, cjá nú zidyiji e Jesús nu já ngu mi bübü e Mbilato c'ā mi gobernador romano. 2 Jo mbürü gu ngös'üji e Mbilato, jo xifiji que vi tsja'a c'o na s'o'o e Jesús, jo mamaji:

—Nu bëzo nu, rú töt'ügöjme mi üt'tü yo ín dyocjójme já ngu ndrrí cārāji c'ā nu país vā, mi xifiji que dya ca ra dyä'tc'āji c'ā in guviërrjnugueji. Angueze xitscöjme que dya ca rá cjō't'üjme o impuesto e César. Xo i mamats'ējē angueze que nguets'ējē e Cristo, c'ā jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago.

3 Cjá nú mama e Mbilato jo dyönü e Jesús:

—¿Cjo ngue'tsc'e gui rëygue c'ā yo menzumü a Israel?

Cjá nú ndrrürü e Jesús gu xifi:

—Jā, nguetscö já ngu nzī gui mangue.

4 Nguet'ü e Mbilato jo xifi c'o yo ndrramböcjimi 'ñeje c'o yo te'e:

—Dya fē cu rí töt'bügö c'o na s'o'o nu bëzo nu.

5 C'o yo ndrramböcjimi 'ñeje c'o yo te'e, jo sido mi xifiji e Mbilato que vi tsja'a c'o na s'o'o e Jesús, jo mamaji:

—Nu bëzo nu, xöpü yo te'e texe c'ā yo ín jñiñigöjme. Jo mbürü ga ma a Galilea; ndrrizi nu, ma ējē ma ni xöpü texe c'ā yo jñiñi hasta 'ma cjá mu säjä ga 'ñefā a Jerusalén, ndrrí gu xöpü vā. Nguet'ü yo te'e ne ra chū'üji, dya ca ra dyä'tc'āji in guviërrjnugueji —mi eñe ma mambaji e Jesús.

Jesús ante Herodes

6 E Mbilato 'ma mu dyärä c'o vi mamaji, cjá nú tsja'a o t'önü:

—¿Cjo ji menzumü a Galilea nu bëzo nu?

Cjá nú ndrrürüji jo mamaji:

—Jā'ā, ji menzumü nu.

7 E Mbilato, 'ma mu mbārā que ji mi menzumü a

Galilea e Jesús, jo mandago ru zidyiji e Jesús c'ã nú jmi'ti e rëy Herode c'ã mi bübü a Jerusalén c'o yo pa'a c'o. Porque ngueje e Herode c'ã mi mandago ga ma a Galilea.

8 E Herode, 'ma mu jñandrra e Jesús, mi cu mäjä na puncjü. Ya vi mezhe mi ne ru mbärä, porque mi ärä mi mi nädäji e Jesús. Mi tel'be que ru tsja'a e Jesús da milagro, ngue c'ü ru jñandrra. 9 Nguец'ü va tsjapü na puncjü t'önü e Jesús. Pero dya gu ndrrürü. 10 Ndrri ma c'ã nu, nu c'o yo ndrramböcjimi 'ñeje c'o mi xöpü nú lëy Mizhocjimi; mi mi ñaji ma mambaji e Jesús. 11 E Herode 'ñeje c'o yó tropa, mi mi mbäjxtjoji e Jesús mi c'japütjoji burla; jo jyecheji da bitu c'ã mi ma zö'ö, nza cja'a c'o yo bitu c'o je'le o rëy. Cjã nú mandago e Herode jo zidyiji ni yeje e Jesús, jo nzhogü jo möji nu jä ngu mi bübü e Mbilato. 12 E Mbilato 'ñeje e Herode mi mi üvi, pero c'ã nu pa'a c'ã, gu jovi na jo'ö.

Jesús es sentenciado a muerte

13 E Mbilato jo ndrräjä da nú tel'e c'ã ru ma xifi ru ni jmurü texe c'o yo ndrramböcjimi, 'ñeje c'o dyaja c'o fë cu ndrrí mi fëzhi na nojo, 'ñeje c'o yo tel'e. 14 'Ma mu jmurüji, cjã nú ña'a e Mbilato jo xifiji:

—Nu'tsc'eji gui sinquigöji nu bëzo nu, gui xitsiji que ü't'lü yo tel'e, c'japü ra chüji, dya ca ra dyätcägöjme nu ín guviërrjnugöjme. Pero dyäräji na jo'ö c'ã rá xi'tsc'öji. Rú önügö na jo'ö nu bëzo; gui dyäräji texets'üji. Dya fë cu rú tö'tbügö c'o gui mangueji. 15 Ni xo ri ngueje e Herode, dya fë cu xo gu chö'tbü nu bëzo nu. Nguец'ü va mandago jo siji ni yeje ga 'ñefa. Dyäräji na jo'ö; nu bëzo nu, dya fë cu rí tö'tbügö c'o na s'ö'ö c'o rvi tsja'a nu, para rá pö't'ügö nu. 16 Pero ante que rá jëzi libre, rá mandago ra jyunüji —eñe va mama e Mbilato.

17 Tsjë'ma tsjë'ma mi c'jaji c'ã nu mbaxua c'ã chjü'ü Pascua, y tsjë'ma mi cja'a c'o yo tel'e mi ötüji e Mbilato ra 'ñeme libre da preso c'ã mi c'ot'ü a förü. E Mbilato cjã

rrnú 'ñeme c'ā nu te'le c'ā ra dyörüji. 18 Mi ne'le e Mbilato ru 'ñeme libre e Jesús, pero c'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo yo te'le, dya gu neji ga cjanu. Nguец'ū va huēñiji na jens'le texeji jo mamaji:

—Pö't'ü nu bëzo nu. Rí negöjme rí 'ñemegue e Barrabás —eñe va mamaji texeji.

19 E Barrabás vi ngot'üji a förü porque vi fütü da chū'ü a Jerusalén, mi chūji c'ā nu guvierrjnu, xo vi mbö't'ü o te'le. 20 E Mbilato ndrru gu zofütjo ni yeje c'lo yo te'le; mi ne ru 'ñeme e Jesús. 21 Pero anguezeji ndrru gu mafütjoji na jens'le jo mamaji:

—Chät'ä c'ā ngrusi nu, chät'ä c'ā ngrusi —dyavitjo c'ā mi mamaji ga cjanu.

22 Nguец'ū e Mbilato c'ā ni zö'ö jñi'li va mama, jo xifi c'lo yo te'le:

—Huēnu, ¿fē cu mbējē c'ā jo tsja'a c'ā na s'lo'o? Dya fē cu rí tö'tbügö c'ā rví tsja'a para rá mandago ra mbö't'üji. Pero ante que rá emegö, rá mandago ra jyünüji —eñe va mama e Mbilato.

23 Pero c'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lo yo te'le, sido mi mafüji na jens'le, sido mi mamaji que na jo'lo ru zidyiji e Jesús ru ma ndrrät'äji c'ā ngrusi. Mi sido mi mafüji, ngueц'ū va ndrröji anguezeji. 24 E Mbilato, dya mi pārā jā ngu xi rva tsjapü, ngueц'ū va mama que ru tsja'a angueze jā ngu nzī ma ne'le anguezeji. 25 Nguец'ū jo 'ñeme libre e Barrabás, jā ngu nzī ma dyörüji anguezeji; vi ngot'üji a förü c'ā, porque mi chūvi c'ā nu guvierrjnu romano, ndrrí xo mi pö't'üte. E Mbilato cjá nú mandago c'lo yó tropa ru tsjaji jā ngu nzī ma ne'le c'lo yo te'le, ru zidyiji e Jesús, ru ma ndrrät'äji c'ā ngrusi.

Crucifican a Jesús

26 'Ma ya mi sidyiji e Jesús ru ma ndrrät'äji c'ā ngrusi, ma säjä a Jerusalén da bëzo c'ā ji vi 'ñeje c'ā da ts'iqui jñiñi c'ā bëchi bübütjo a Jerusalén. Nu bëzo c'ā, jo

tsjapüji jo ndrüs'ü c'ã nu ngrusi c'ã mi tús'ü e Jesús; mi ot'ü e Jesús, mi bëfa angueze. Nu bëzo c'ã, mi chjü'ü e Simu; ji mi menzumü ga ma a Cirene.

27 C'lo yo te'e, mi bëfa ma möji na ttrapucjüji. Ndrri xo mi pöji na puncjü o ndrrixü. C'lo yo ndrrixü c'lo, mi mi sentioji nguec'ü mi mafüji na jens'e ma huëpiji e Jesús.

28 E Jesús, 'ma mu dyärä mi huë'ë c'lo yo ndrrixü, gu ñezhe ga ma nú xütjü, gu xifi c'lo yo ndrrixü:

—Nultsc'leji süngü, gui menzumüji a Jerusalén, dyäräji na jo'lo c'ã rá xiltsc'öji. Dya rí huëgueji por nutscö; huëts'ëgueji, xo rí huëpiji c'lo yo in ch'igueji. 29 Porque ra zädä c'lo yo pa'a 'ma mi tí sufregogueji. Nguec'ü ra mama yo te'e: “Xi ndrri rvá jo'lo 'ma dya ru muxt'i yo ndrrixü 'ñeje 'ma dya ru ndrrunteji 'ñeje 'ma dya ru jötüji yó ts'imbaneji”, ra 'ñeñeji. 30 C'lo yo pa'a c'lo, ra mama c'lo yo te'e: “Quera ru yëbi yo t'leje 'ñeje yo ts'it'leje ru pëchquiji. Xi ndrri rvá jo'lo 'ma rva cjanu, que rí ngueje c'ã rá sufregogöji yo mi na s'ëzhi”, ra 'ñeñeji. 31 Nutscö, zö dya fë cu rú cjagö c'lo na s'lo'o, pero rá sufregogö na puncjü. Nádyä yo menzumü vā yo cja'a na puncjü c'lo na s'lo'o, ¿fë cu ra tsjapüji yo? —eñe va mama e Jesús va xifi c'lo yo ndrrixü c'lo mi mi huë'ë.

32 'Ma mu zidyiji e Jesús, xo mi sidyiji yeje bëzo c'lo ndrri ru ndrät'äji c'ã ngrusi. Yo bëzo c'lo, vi tsja'a na s'lo'o c'lo. 33 'Ma mu zät'äji nu já ngu mi chjü'ü Calvario, ji gu ndrät'äji nu c'ã ngrusi e Jesús 'ñeje c'lo yo bëzo c'lo vi tsja'a na s'lo'o. Ndrri da lado va ndrät'äji c'lo vi tsja'a na s'lo'o; jo 'ñech'ëji e Jesús a ndrre'e. 34 'Ma mu nguarü jo ndrät'äji, cjá nú mama e Jesús:

—Mi Papats'ü gui bübü a jens'e, rí ö'tc'ü rí perdonagogue yo te'e yo cjacö yo; dya päräji que na s'lo'o c'ã cja'a yo, pëzhiji que na jo'lo c'ã cjaji —eñe va mama.

Nu c'lo yo tropa jo eñeji cjó cu ngueje c'lo ru tsja'a yó cjaja nzí daja c'lo yo bitu e Jesús. 35 C'lo yo te'e mi cārāji na ts'ijë'ë, mi jandrraji e Jesús. Ndrri xo ma cālā nu c'lo

fë cu mi fëzhi c'ã yo israelita, ndrrí mi cjäpüji burla e Jesús mi mamaji:

—Macu mamaji jo tsja'a nu bëzo jo mbös'ü na puncjü o te'e, ¿fë cu cja, dya sö'ö iix ta dagüts'ëjë c'ã nu ngrusi? 'Ma mejme ngueje nu jo 'ñes'e Mizhocjimi ra ngävãji libre, ra dagü dya c'ã nu ngrusi —eñe ma tsjäpüji burla e Jesús.

Jã ngu va tsja'a c'o yo bëzo c'o fë cu mi fëzhi
c'ã yo israelita, mi cjäpüji burla e Jesús

36 Xo i 'ñeje c'lo yo tropa, ndrrí mi cchapüji burla e Jesús; ma ēji c'ā nu ngrusi nu jā ngu vi ndrrät'āji e Jesús, mi unüji ru zil'i o vinu c'lo ma ixi. 37 Mi xifiji:

—Nu 'ma mejme ngue'tsc'e nú rēy yo menzumü vā a Israel, dyagü dya ga 'ñeje vā a jümü.

38 C'ā nú ñi'i c'ā nu ngrusi, mi cuat'ü da scuama c'ā mi quis'i o letra c'lo vi dyü's'lüji c'ā nu jña'a griego, 'ñeje o latín, 'ñeje o hebreo; c'lo yo jña'a c'lo mi quis'i, ji ne ra mama ga cjanu c'lo: “Nu bëzo nu, ngueje nú rēy yo menzumü a Israel nu”, eñe c'lo yo letra c'lo mi quis'i nu.

39 Daja c'lo yo bëzo c'lo vi tsja'a na s'lo'o, c'ā xo mi dät'ä nu, jo zadü e Jesús jo xifi:

—Macu gui mangue ngue'tsc'e e Cristo, jo 'ñexc'e Mizhocjimi rí ni ngāvgāgøjme libre, dyagüts'ējē dya, c'ā nu ngrusi. Xo rí föxcügöbe rá dagöbe —eñe va mama c'ā nu bëzo.

40 Cjā nú ndrrünrü c'ā daja bëzo c'ā ndrrí mi dät'ä nu, jo xifi:

—¿Cjo dya gui sūgue Mizhocjimi. ¿Fē cu cja gui sadūgue nu bëzo nu? Macu ya xo na sufrego yo rná sufregogövi. 41 Nutscövi, merecido rá sufregogövi yo, porque rú cjavi c'lo na s'lo'o. Pero nu bëzo nu, dya fē cu gu tsja'a nu.

42 Cjā nú mama c'ā nu bëzo, jo xifi e Jesús:

—Nu'tsc'e Jesús, rí ö'tc'ü rí mbenzegö 'ma rí nzhogue ni yeje rí ni mandagogue —eñe va mama.

43 Cjā nú ndrrünrü e Jesús jo xifi:

—Dyärä na jo'o c'ā rá xi'tsc'ö. Nu pa'a dya, rá dyocjövi nu jā ngu mi na zö'ö.

Muerte de Jesús

44 'Ma mu jñusiarü, gu bēnxömü texe c'ā nu xoñijümü hasta 'ma cjā mu zürü jñi'i nu nzhä'ä; e jyarü, dya mi 'ñetse. 45 Y c'ā nu manta c'ā mi 'nüns'ü a mbo'lo c'ā nu

ndrra 'nitsjimi, jo xüt'ü a ndrre'le. 46 E Jesús jo mafü na jens'le jo mama:

—Nultsc'le mi Papats'ügö gui bübü a jens'le, sinngui dya ín aljma, ya rá tügö.

'Ma mu nguarü jo mama ga cjanu, cjá nú ndrrü'ü.

47 C'ã nu bëzo c'ã mi mandago c'lo yo tropa, 'ma mu jñandrra ga cjanu c'lo jo ts'a'a, cjá nú ma't'ü Mizhocjimi jo mama:

—Nu bëzo nu, mejme que dya fë cu gu tsja'a c'lo na s'lo'o nu.

48 Ma cãã nu na puncjü o te'le c'lo vi ma nu'u fë cu ru tsjapüji e Jesús. 'Ma mu jñandrraji c'lo vi ts'a'a, jo nzhogü jo möji c'ã nú ngumüji, mi mi päräji nú tïjmiji ma sentioji, xo mi sÿji. 49 C'lo yo te'le c'lo ot'ü mi dyoji e Jesús, mi cãrãtjoji na jë'ë, xo gu nuji texe c'lo jo ts'a'a. Xo i 'ñeje c'lo yo ndrrixü c'lo mi pöji e Jesús ndrrizi 'ma mu mbürü a Galilea mi xöpü c'lo yo te'le, xo mi cãrãji nu.

Jesús es sepultado

50-51 Mi bübü da bëzo c'ã mi chjü'ü e Juse; ji mi menzumü a Arimatea c'ã pertenecido c'ã nu estado de Judea. Ma jonte c'ã nu bëzo c'ã, y mi cja'a já ngu nzï ma mama c'ã nú jña'a Mizhocjimi. Xo mi tel'be que ru ëjë nu c'ã vi 'ñes'le Mizhocjimi ru ni ngama libre c'lo yo te'le. Nu bëzo c'ã, mi ngueje daja c'lo fë cu mi fëzhi c'lo mi önü o t'önü c'lo yo te'le. Angueze dya gu ne'le c'lo vi tsja'a c'lo yó dyoji, 'ma mu mamaji na jo'lo ru mböt'üji e Jesús.

52 'Ma xi mi 'nüns'ütjo e Jesús c'ã nu ngrusi, jo tsja'a e Juse jo ma'a nu já ngu mi bübü e Mbilato, jo ma dyötü sjëtsi ru ma ts'ücü nú cuerpo e Jesús. 53 E Mbilato cjá nú xifi: "Jãã". Cjá nú ma'a e Juse c'ã nu ngrusi, gu ma ts'üpcü nú cuerpo e Jesús. Cjá nú mböch'ü da bitu. Cjá nú ndrrunü ga ma c'ã da dyä'ä nu já ngu ya vi chjocüji da cuëva. C'ã nu cuëva, dya be mi cöt'üji nu, ni rí daja aña; ji gu ngöt'ü nu, nú cuerpo e Jesús c'ã ya mi aña.

54 Nu pa'a c'ā, ngueje 'ma mi preparago c'o menzumü a Israel, porque c'ā ni jyas'ü mi ngueje c'ā nu sūmpa 'ma mi söya anguezeji. Ya mi tsjatjo ru nguibi e jyarü, ya xo mi tsjatjo ru mbürü c'ā nu sūmpa.

55 C'o yo ndrrixü c'o mi pöji e Jesús ndrrizi 'ma mu mbürü a Galilea mi xöpü c'o yo tele, ndrri gu ndrrepiji e Juse 'ma mi tunüji nú cuerpo e Jesús, ndrri gu möji c'ā nu cuéva, jo jñandrraji na jo'o nu jā ngu jo ngöt'üji nú cuerpo e Jesús. 56 Cjā nú nzhogüji a Jerusalén. Cjā nú dyät'äji c'o mi ma jo ma jyärä, 'ñeje c'o mi nza cja'a o 'ñechjē, ngue c'ü ru nzhogüji ga ma c'ā nu cuéva, ru ma ngo'sbüji nú cuerpo e Jesús.

'Ma mu jyas'ü, 'ma mi söya c'o yo tele c'o menzumü a Israel, ndrri gu söya c'o yo ndrrixü jā ngu nzī ma mama daja c'o yó mandamiento Mizhocjimi.

La resurrección de Jesús

24 1 'Ma ya mu nguarü jo cjogü c'ā nu sūmpa, 'ma ya mu jyas'ü, cjā nú ma'a c'o yo ndrrixü nu c'ā nu cuéva nu jā ngu vi ngöt'üji e Jesús, mi tunüji c'o ma jo ma jyärä c'o vi dyät'äji. 2 'Ma mu zät'äji c'ā nu cuéva, jo chöt'üji ya mi sjogütjo c'ā nu cuéva, cjó cu vi chjē'chbē c'ā nu trra mbäxinzhojo c'ā mi cotüji c'ā nu cuéva. 3 'Ma mu cjogüji a mbo'o, dya ca gu chöt'üji nú cuerpo e Jesús c'ā ín Jmugöji. 4 Jo pizhiji, dya mi pārā fē cu ru tsjaji.

Dangua 'ñetse yeje c'o mi nza cja'a o bëzo, bëchi mi böbütjovi, mi mi juës'i yó bituvi nza cja 'ma juēzhi o dyebe. 5 Mi cu pizhi c'o yo ndrrixü, cjā nú ndrriñijmōji a jümü. Cjā nú ña'a nza gá yeje c'o vi 'ñetse, jo xifiji:

—¿Fē cu cja vá ēji a ndrre'e c'ā yo añima, vá ni jodüji e Jesús? Macu bübütjo c'ā. 6 Dya bübü vā c'ā; ya tetjo. Mbeñegueji na jo'o c'o yo jña'a c'o jo xi'tsc'eji c'ā, 'ma xi mi nzhodü ga ma a Galilea. 7 Jo xi'tsc'eji que ji vi 'ñeje c'ā Mizhocjimi pero ni stago ru tregagoji angueze c'ā yó dyë'e c'o yo tele c'o cja'a na s'o'o, ngue c'ü ru ndrät'äji

Jā ngu va chöt'üji c'ā nu cuēva, dya ca mi cjot'ü

c'ā ngrusi; pero c'ā rví zö'ö jñipa, ru tetjo ru mimitjo ni yeje —eñe va xifivi c'o yo ndrrixū.

8 Cjā gu mbeñe c'o yo ndrrixū c'o yo jñā'a c'o vi mama e Jesús. 9 Cjā nú mbedyeji nu, gu möji nu jā ngu mi cārā c'o yo once discípulo c'o ya mi apóstole, ñe c'o dyaja tele c'o ndrrí mi tēpi e Jesús 'ma xi mi bübütjo, jo ma ngös'üji c'o vi dyäräji. 10 Yo ndrrixū c'o, mi ngueje e María c'ā ji mi menzumü a Magdala, ñeje e Juana, ñeje e María c'ā nú mama e Cobo. Ndrri mi dyoji c'o dyaja ndrrixū. 11 C'o yo apóstole, dya gu cregoji c'o mi mama c'o yo ndrrixū, mi pēzhiji que mi mamats'lejēji c'o yo jñā'a c'o.

12 Pero e Pegro iix cu unbü gu ma'a c'ā nu cuēva. 'Ma mu zät'ä nu, gu as'ü gu jñandra a mbo'o; nguechjo c'ā

nu bitu c'lā vi mböch'lüji c'lā nú cuerpo e Jesús, c'lā jo jñandrra. Cjā nú mbedye jo ma'a, mi mi pensagots'ëjë fë cu mi ne ru mama que ya mi ojtjo c'lā nú cuerpo e Jesús.

En el camino a Emaús

13 C'lā nu pa'a c'lā, yeje c'lo yo te'e c'lo vi dyärä 'ma mu mama c'lo yo ndrrixū, mi pëvi c'lā da 'ñi'i, ji ma mëvi c'lā da ts'iqui jñiñi c'lā chjū'ū Emaús. C'lā nu jñiñi, sö'ö da once kilómetro ga jyadüvi a Jerusalén. 14 'Ma mi pëvi nu, mi jyëztjo ma dyönüts'ëfi fë cu mi ne ru mama c'lo vi ts'a'a, 'ñeje c'lo vi dyärävi. 15 'Ma mi nzhä't'ä ma ñavi, jo ni zürü e Jesús gu zënguavi, cjā nú möji. 16 Anguezevi gu jñandrravi e Jesús, pero dya mi pärävi majxi mi ngueje angueze; dya gu jyëziji ru mbärävi. 17 Jo ña'a e Jesús jo xifivi:

—¿Fë cu mbëjë c'lo mi qui manguevi gui mëvi? —eñe va mama e Jesús.

Cjā nú böbüji, mi cu triste nú jmivi. 18 Daja anguezevi mi ngueje da bëzo c'lā mi chjū'ū e Cleofa. Cjā nú ña'a e Cleofa, jo xifi e Jesús:

—Macu texe yo te'e yo cārā vā a Jerusalén yo pa'a yo, ndrri päräji yo jo ts'a'a. ¿Cjo nguechjots'lügue dya gui pärägue? —eñe e Cleofa va xifi e Jesús.

19 Cjā nú ndrürnürü e Jesús gu dyönüvi:

—Xitscövi, ¿fë cu mbëjë c'lo jo ts'a'a?

Cjā nú ndrürnürü anguezevi jo xifivi:

—Ngueje c'lo jo tsjapüji e Jesús c'lā mi menzumü a Nazaret. Mizhocjimi jo 'ñes'e ru zofü yo te'e. Mi cja'a e Jesús jā ngu nzī ma ne'e Mizhocjimi; mi ña'a na jo'lo nú jña'a Mizhocjimi, mi xo mi cja'a o milagro. Nguec'ü yo te'e mi xo mi nädätjoji c'lā, mi mamaji que mi ma jo'lo c'lā. 20 Pero c'lo yo ndrriamböcjimi 'ñeje c'lo dyaja ín dyocjöji c'lo fë cu ndrri fëzhi, gu zidyiji e Jesús gu ma tregagoji c'lā nú dyë'ë c'lā nu bëzo c'lā ru dyönü o t'önü, ngue c'lü ru

mandago ru ndrrät'äji e Jesús c'ā ngrusi, ngue c'lū ru ndrrū'ū.

21 'Nutschöjme mi dyocjōjme e Jesús, mi pēzhgōjme mi ngueje angueze c'ā vi l'nes'e Mizhocjimi ru ñangaji nutscōji rí menzumūji a Israel, ru ngāvgāji libre c'ā yó dy'e'ë c'o yo te'le c'o mandazūji. Pero ya i pa'a jñipa ndrrizi 'ma mu ndrrū'ū. 22-23 Mi xōrū, ts'li vi mbedye jā ngu nzī ndrrixū c'o ín dyocjōjme, jo möji c'ā nu cuēva nu jā ngu vi ngöt'ūji e Jesús. Dya ca gu chöt'ūji c'ā nú cuerpo, pero 'ma mu nzhogūji, jo xitscōjme que vi l'netse yeje ángele gu xifiji que ya te'le e Jesús, ya i búbütjo ni yeje. Nguец'ū jo pitscōjme, dya mi pārājme fē cu ru pensagojme.

24 Nguец'ū búbū jā ngu nzī'ī c'o ín dyocjōjme c'o ndrrí gu ma nu'u c'ā nu cuēva, jo chöt'ūji jā ngu nzī va mama c'o yo ndrrixū, dya ca ma o'o nú cuerpo e Jesús a mbo'o. C'o yo ángele vi xifiji c'o yo ndrrixū que ya vi tetjo e Jesús, pero c'o ín dyocjōjme, dya gu chjēji c'ā.

25 Cjā nú ndrrünrū e Jesús jo xifivi:

—Nultsc'levi, dya gui pārāvi na jo'o c'o yo jñā'a c'o jo dyü's'lū c'o yo profeta c'ā scuama. Dya gui jyēzivi ru zāt'ā na jo'o in mü'büvi c'o yo jñā'a. Nguец'ū dya gui cregovi texe c'o jo dyü's'lūji. 26 ¿Cjo dya gui pārāvi, ji mama c'o yo scuama que mi pēs c'ā mi tu sufrego nu c'ā vi l'nes'e Mizhocjimi? Xo mi pēs c'ā ru ndrrū'ū ante que ru unūji c'ā ru mandago —eñe va mama e Jesús ma ñaji c'o yo yeje te'le c'o ma ma'a a Emaús.

27 Cjā nú mama e Jesús va xifivi fē cu mi ne ru mama c'o yó jñā'a Mizhocjimi c'o vi dyü's'lū c'ā scuama e Moise, l'neje c'o vi dyü's'lū c'ā scuama texe c'o yo profeta. Ndrri vi dyü's'lūji jā ngu rva cja'a e Cristo.

28 Ya mi tsjatjo ru zāt'äji c'ā nu ts'iqui jñiñi nu jā ngu ma mëvi. E Jesús mi cja'pū que ru cjogütjo, xi ru ma'a c'ā da jñiñi. 29 Nguец'ū anguezevi jo xifivi e Jesús:

—Oxque nu xōmū dya, cu nutscöbe; ya i nzhä'ä, dya ca ra mezhe ra xōmū —eñevi.

Nguec'lū jo cjogūji a mbo'lo c'lā nu ngumū nu jā ngu ru sōyaji. 30 'Ma ya ma jūji c'lā mexa ma ñōnūji, e Jesús jo jñū'ü da tjōmēch'li, c'já nú unū da pōjō Mizhocjimi, c'já nú mbätpävi a ndrre'le. 31 Dangua mbārāvi que mi ngueje e Jesús c'lā mi ñaji. Dangua ojtjo e Jesús; dya ca gu jñandrravi. 32 Mi jyēztjo ma mamavi:

—'Ma mu ñagōji e Jesús c'lā nu 'ñi'li, 'ma mu xitsivi fē cu mi ne ru mama c'lo yó jña'a Mizhocjimi, mi cu xügü o jya's'ü ín mü'büvi, nguec'lū mi tú məcjōvi —eñe va mamavi.

33 Dya gu ndrre'bevi, ijx cu nzhogū gu mēvi a Jerusalén. 'Ma mu zät'āvi nu, jo chōt'üvi ya vi jmurü c'lo yo once apóstole 'ñeje c'lo dyaja c'lo mi dyoji. 34 Jo ña'a c'lo ya ma cā'ā nu, gu ngös'üvi e Cleofa 'ñeje c'lā c'já vi säfi, jo xifivi:

—Mejme ya tetjo e Jesús c'lā ín Jmugōji; jo 'ñetse c'lā, jo jñandrra e Simu Pegro —embeji nza gá yefi.

35 C'já ndrru nú mamavi anguezevi que vi chjēji e Jesús c'lā 'ñi'li, gu mezhe c'lā vi ñaji, pero dya mi pārāvi c'jó cu mi ngueje angueze. C'já gu mbārāvi, 'ma mu tsja'a e Jesús gu mbätpävi a ndrre'le c'lā nu tjōmēch'li c'já nú unūvi.

Jesús aparece a los discípulos

36 'Ma mi nzhät't'ä ma mamaji c'lo yo jña'a c'lo, jo ni 'ñetse e Jesús a ndrre'le anguezeji jo zēnguaji.

37 Nguec'lū anguezeji mi cu pizhiji, mi pēzhiji mi ngueje da piche c'lā mi 'ñetse nza cja da te'le. 38 E Jesús jo mama:

—¿Fē cu cja, mi qui sūgueji? ¿Fē cu cja, mi qui pensago ín mü'bügueji? 39 Jñandrragōji na jo'lo ín dyēgō 'ñeje ín cuagō; nguetscō e Jesús. Chjōngōji ngue c'lū rí pārāgueji que dya nguetscō da piche; porque yo piche, dya bübü nú ts'ingue, ni xo ri ngueje nú ndrro'dye, jā ngu nzī gui jñandrragōji.

40 'Ma mu mama ga cjanu, c'já nú jizhi yó dyē'ē 'ñeje

yó ngua'a. 41 Nguec'lū anguezeji mi cu mäji. Pero jo zönüts'ëji cjo mi mejme c'o mi jandrraji 'ñe c'o mi äräji. Nguec'lū, dya ndrra mi cregoji que vi te'le e Jesús. Cjá nú mama e Jesús:

—¿Cjo бүбү фё cu rá sigö?

'Ma ya vi te'le e Jesús, jo dyörü fë cu ro zi'i, ngue c'ü ro mbärä c'o yó apóstole que dya mi ngeje da piche angueze

42 'Ma mu dyäräji ga cjanu, cjá nú jñüji da cacho o jmō'ō c'ā vi jñaxaji, jo unüji e Jesús. Xo gu unüji da cacho o t'atsa o ngünjnü c'ā mi nizhi nú t'afü. 43 Cjá nú jñü'ü e Jesús c'ā nu jmō'ō 'ñeje c'ā nu t'atsa, cjá nú zi'i; anguezeji gu jñandrraji. 44 Jo mama e Jesús jo xifiji:

—'Ma ot'ü mi cārägöji, rú xi'tsc'öji que ni stago ru zädä c'o quis'i c'ā yo lëy c'o jo dyü's'ü c'ā scuama e Moise, 'ñeje c'o jo dyü's'ü c'ā scuama c'o yo profeta, 'ñeje

c'lo quis'i c'ā yo salmu. C'lo rú xi'tsc'öji, ngueje c'lo ya ts'a'a c'lo.

45 Jo sido e Jesús jo zofü c'lo ma cā'ā nu, nguec'ü va mbārāji fē cu mi ne ru mama c'lo yó jñ'a'a Mizhocjimi c'lo mi quis'i c'ā scuama. **46** Cjā nú xifiji:

—Jā ngu nzī ga jñus'ü nú jñ'a'a Mizhocjimi, ni stago ru tūgö nutscö rí Cristo, cjá rru tetcjö ni yeje, c'ā rví zö'ö jñipa. **47** Xo i jūs'ü que ni stago cjó cu ra ma'a ra ma zofü yo te'le, ra xifiji ra cregozügöji, xo ra nzhogü nú mü'büji c'ā Mizhocjimi, ngue c'ü ra sö'ö ra perdonagoji c'lo yó pecadoji c'lo tūji. C'lo yo te'le c'lo ra ma zofü c'lo dyaja te'le, ot'ü ra zofüji yo cārā vā a Jerusalén, cjá rru ma zofüji yo cārā texe c'ā nu xoñijümü. **48** Nu'tsc'eji gui jñandrragueji yo jo ts'a'a, ngue'tsc'eji rí zofügueji yo te'le. **49** Rá täcjö nú Espíritu Mizhocjimi rguí 'ñeje a jens'le, ra ni bübü a mbo'lo c'ā in mü'büji, jā ngu nzī va mama Mizhocjimi c'ā mi Papagö. Rí che'beji vā a Jerusalén hasta 'ma cjá ra ējē, ra ni dya'c'üji nú juërša jā ngu rguí zofüji yo te'le.

Jesús sube al cielo

50 E Jesús jo dyēdyi c'lo yó apóstole jo zāt'āji a Betania. E Jesús jo c'luā's'ā yó dyē'ē a jens'le, jo dyötpü Mizhocjimi c'lo yó apóstole. **51** 'Ma mi nzhä't'ä ma ötpüji Mizhocjimi, iix cu zidyiji a jens'le e Jesús, gu tsja'a Mizhocjimi.

52 Anguezeji cjá nú ndrrüñijmōji a jümü, jo mamaji que mi ma nojo e Jesús. Cjā nú nzhogüji a Jerusalén, mi mi mājā ma 'ñeji. **53** Sido mi pōji c'ā nu ndrra 'nitsjimi, mi pa ma't'üji Mizhocjimi.

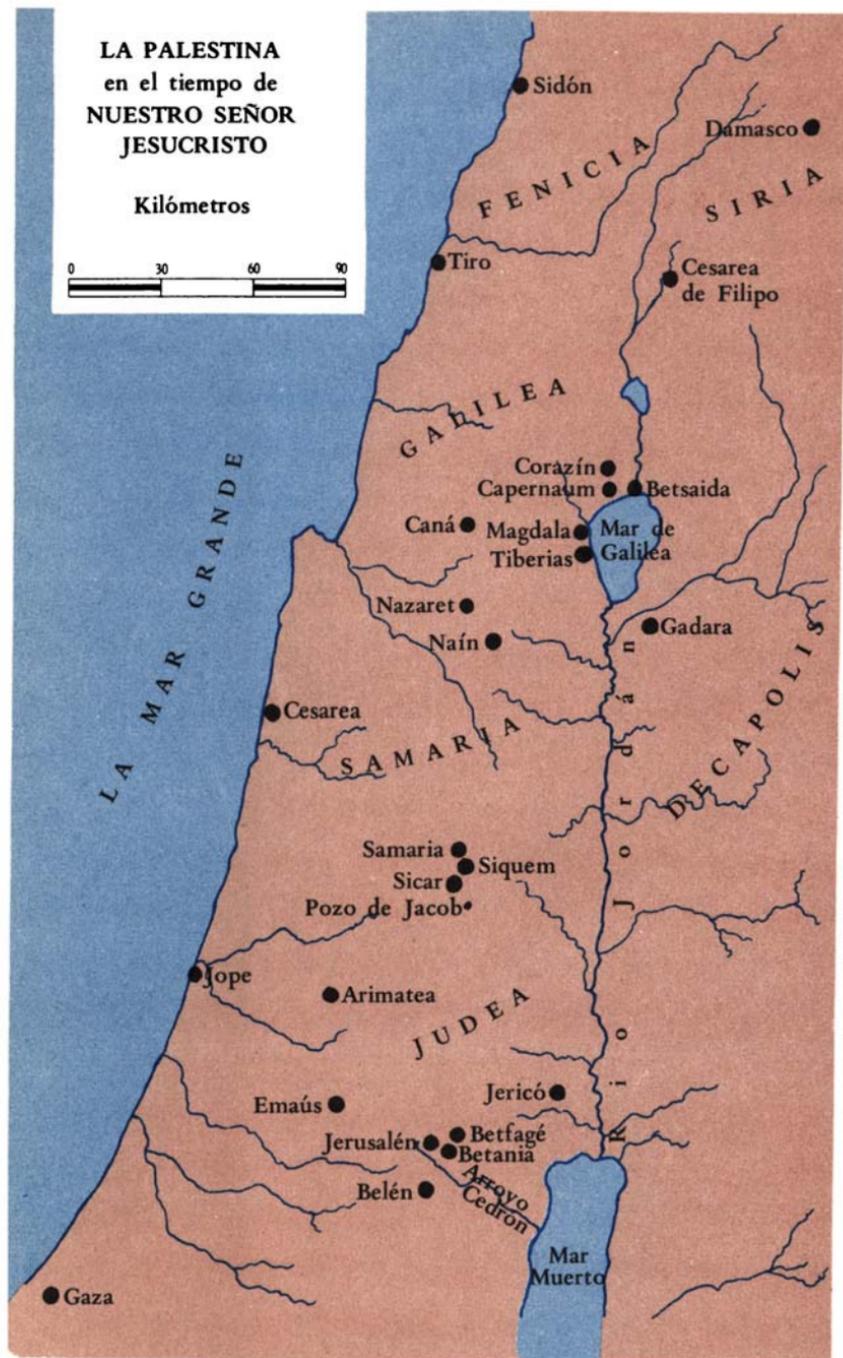
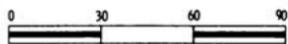
Ji va cjanu c'lo jo ts'a'a.

Jā ngu va nguīs'i e Jesús ga ma a jens'e; jo zidy Mizhocjimi

LA PALESTINA
en el tiempo de
NUESTRO SEÑOR
JESUCRISTO

Kilómetros

Jā ngu va tsja'a nú Espíritu Mizhocjimi jo mbös'ü c'o yo apóstole

(Los Hechos de los Apóstoles)

La promesa de la venida del Espíritu Santo

1 1-2 Nu'tsc'e Teófilo, ya rú pen'c'e da carta. Rú xi'tsc'l'ö jā ngu ga cja'a c'o jo tsja'a e Jesús hasta 'ma mu ma'a ga ma a jens'e, 'ma mu zidyí Mizhocjimi. Rú xi'tsc'l'ö c'o jo tsja'a e Jesús, 'ñeje c'o yo jña'a c'o jo xifi c'o yo te'e va zofüji. Ante que ru zidyiji e Jesús a jens'e, jo tsja'a nú Espíritu Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü; nguec'ü va zofü c'o yo bëzo c'o vi juajjnü ru tsja'a apóstole, jo xifiji c'o yo bëfi c'o ni stago ru tsjaji.

3 Jo ndrrü'ü e Jesucristo c'ā nu ngrusi, c'já ndrru nú tetjo jo bübütjo ni yeje. Ante que ru zidyiji a jens'e, xi gu mezhtjo cuarenta pa'a c'ā xi mi bübütjo c'ā nu xoñijümü. Na puncjü vez va 'ñetse nu jā ngu mi cārā c'o yó apóstole, jo jizhi que ya vi tetjo. Anguezeji jo jñandrraji mejme ndrru vi tetjo e Jesús. E Jesús jo zofü c'o yó apóstole, jo xifiji jā ngu rva mandago angueze. Porque ngueje angueze c'ā vi 'ñes'e Mizhocjimi ru mandago.

4 Da nu pa'a mi cārāji e Jesús c'o yó apóstole. E Jesús jo zofü c'o, jo xifiji:

—Dyärāji na jo'o c'ā rá xi'tsc'l'öji. Dya be rí pedyegueji vā a Jerusalén, rí che'betjoji ra dya'c'üji nu c'ā

jo mama Mizhocjimi c'ā mi Papagö; ngueje c'ā ya xo rú xi'tsc'öji ru dya'c'üji. 5 E Xuva mi jichi c'o yo te'e c'ā ndrreje. Pero dya ca ra mezhe o pa'a, ra ējē nú Espíritu Mizhocjimi ra ni bübü c'ā in mü'bügueji —embeji c'o yo apóstole.

Jesús sube al cielo

6 'Ma mi cārāji e Jesús c'o yó apóstole, jo mama c'o yo apóstole jo dyönüji e Jesús:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügöjme, nutscöji rí menzumüji a Israel. ¿Cjo ya rí mandagogue dya, rí tsjague ín rëygöjme, jā ngu nzī ma tsja'a rëy c'o ín dyocöjme mi jinguā, ngue c'ū dya ca ra mandazüji c'o 'lñaño te'le?

7 Cjā nú ndrrürü e Jesús jo xifiji:

—C'ā mama Mizhocjimi c'ā mi Papagö ra zädä, nguechjo angueze ra mama jinguā ra zädä, xo i 'ñeje jā ngu rga cja'a c'o yo pa'a c'o. Nu'tsc'eji, dya ngue'tsc'eji da'c'üji rí pārāgueji yo. 8 C'ā da'c'ügueji rí pārāgueji, ngueje c'ā ra ēts'ügueji nú Espíritu Mizhocjimi ra ni bübü a mbo'lo c'ā in mü'büji ra dya'c'üji juërsa. Nguец'ū ra sö'ö rí zofügueji yo te'le yo cārā vā a Jerusalén, rí xifiji c'o ya gui jñandrraji rú cjagö, 'ñeje c'o gui dyärāji rú xi'tsc'öji. Xo rí möcjeji c'o dyaja jñiñi a Judea rí ma zofüji c'o yo te'le c'o cārā nu. Xo rí möcjeji ga ma a Samaria, 'ñeje texe c'ā nu xoñijümü —ēne e Jesús va xifi c'o yó apóstole.

9 'Ma mu nguarü e Jesús jo mama c'o yo jñ'a'a c'o, jo jñandrra c'o yo apóstole jo nguīs'lī e Jesús ga ma a jens'e; jo zidyi Mizhocjimi. Jo cjogü a mbo'lo c'ā da ngömü; dya ca gu jñandrraji. 10 'Ma xi mi nä's'ätjoji a jens'e, dangua 'ñetse yeje o ángele c'o mi 'ñetse nza cja'a o bëzo. Mi jevi o bitu c'o mi ma t'öxü, mi böbüvi c'ā yó jmi'i c'o yo apóstole. 11 Jo xifiji c'o yo apóstole:

—Nu'tsc'eji gui menzumüji a Galilea, ¿fē cu cja gui nä's'äji a jens'e? Mizhocjimi ya zidyi a jens'e e Jesús. Jā

ngu nzī vi jñandrragueji va ma'a a jens'le, ji xo rga cjatjonu 'ma ra ējē ni yeje —ēñe c'lo yeje ángele c'lo vi 'ñetse.

**Se escoge a Matías para ser apóstol en lugar
de Judas**

12 C'lo yo apóstole mi cārāji c'ā nu t'eje c'ā chjū'ū Olivo. Jo mbedyeji nu, jo nzhogū jo möji a Jerusalén nu jā ngu vi 'ñeji e Jesús. C'ā nu t'eje, bēchi büntjo a Jerusalén; jyadütjovi da kilómetro. Nguechjo c'ā mi mama c'lo yo lēy c'ā mi sō'ö ru nzhodü c'lo yo israelita c'ā nu sūmpa 'ma mi sōyaji. 13 C'lo yo apóstole mi ngueje e Pegro, 'ñeje e Cobo, 'ñeje e Xuva, 'ñeje e Andre, 'ñeje e Lipe, 'ñeje e Toma, 'ñeje e Tolo, 'ñeje e Tëo, 'ñe e Cobo c'ā mi ngueje nú t'l'i e Alfeo. Xo mi ngueje e Simu c'ā mi xijji Zelote, 'ñeje e Juda c'ā mi cjuārjmavi e Cobo.

'Ma mu zāt'āji a Jerusalén, jo nguich'iji a mbo'lo c'ā nu ngümü nu jā ngu mi oxüji, c'já nú ndrres'leji jo cjogüji a mbo'lo c'ā nu cuarjto c'ā mi jäs'ä a xes'le. 14 Ndrri jyēztjo ma pensago yó ñiji ma ma't'üji Mizhocjimi. Xo mi bübü nu c'lo yó cjuārjma e Jesús, 'ñeje c'ā nú mama c'ā mi ngueje e María, 'ñeje c'lo dyaja ndrrixü c'lo ndrri mi ma't'ü Mizhocjimi.

15 C'ā nu jyāxcümü, mi cārā nu da ciento veinte te'le c'lo mi ätpä nú jña'a e Jesús. C'lo yo pa'a 'ma mi cārāji nu, jo böbü e Pegro a ndrre'le c'lo yo cjuārjma, c'já nú xifiji:

16 —Nu'tsc'leji mi cjuārjmats'ügöji, dyärāji c'lo rá xit'scl'öji. Mi jinguā, 'ma xi mi bübü'tjo c'ā ndrri nu Davi, jo tsja'a nú Espiritu Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü, nguec'ü va dyü's'l'ü c'ā scuama jā ngu rva cja'a nu bëzo c'ā ru mbös'l'ü c'lo yo te'le ru zürüji e Jesús. C'ā nu jña'a c'ā jo dyü's'l'ü e Davi, jo zädä 'ma mu tsja'a e Juda jo jizhi nu jā ngu mi cārāgöji e Jesús, nguec'ü va zidyiji e Jesús nu jā ngu mi cārā c'lo fē cu mi fēzhi. 17 Xo mi dyocjöji e Juda; e Jesús xo vi 'ñes'le e Juda xo ru tsja'a c'ā nu bëfi c'ā rá cjaji —ēñe va mama e Pegro.

18 E Juda vi ngō't'üji o merio ngue c'ū ru tsja'a c'lo na s'lo'o, jo dyēdyi c'lo yo te'e c'lo jo ma zürü e Jesús. Cjā nú ma ndrrün's'üts'ëjē; jo ndrögü a jümü jo jyäbä texe c'lo yó xēmfō. C'lo yo merio c'lo vi ngō't'üji e Juda, gu jñünüji jo ma ndrrömüji da juājma. 19 C'lo menzumü a Jerusalén, 'ma mu mbārāji c'lo vi tsja'a e Juda, jo jñu'sbüji nú tjū'ū c'ā nu juājma, chjū'ū Acéldama c'ā nú jña'a anguezeji. C'ā nu tjū'ū Acéldama ne ra mama "Cjijuājma".

20 Jo sido jo ña'a e Pegro jo mama:

—Ji quis'i ga cjanu c'ā nú jña'a Mizhocjimi c'ā xijji Salmu:

Dya cjó xi ri бүбү c'ā nú ngumü c'ā nu bëzo;
dya cjó xi ri nzheñe nu,

eñe. Xo i mama c'ā Salmu:

C'ā nu bëfi c'ā jo unüji ru tsja'a c'ā nu bëzo, ra
tsja'a c'ā daja.

21 'Nguec'ū c'ā ru pēfi e Juda, rá juajjnüji c'ā daja te'e c'ā ra pēfi. Бүбү vā o bëzo c'lo mi dyocjöji e Jesús. 22 Mi dyocjöji ndrrizi c'lo yo pa'a 'ma mi jichi e Xuva c'lo yo te'e c'ā nu ndrreje a Jordán, hasta 'ma mu zidyiji ga ma a jens'e e Jesús. Daja yo te'e, xo ni stago ndrri ra tsja'a apóstole cu nutscöji, rá xifiji yo te'e que jo te'e e Jesús 'ma ya vi ndrri'ū —eñe e Pegro va mama.

23 Nguec'ū c'lo yo te'e c'lo mi cārā nu, 'ma mu dyäräji c'lo yo jña'a c'lo jo mama e Pegro, jo mamaji que mi бүбү yeje bëzo c'lo dya mi apóstole, pero ndrri mi dyoji e Jesús ndrrizi 'ma mi бүбү e Xuva, 'ma mi jichi c'lo yo te'e, hasta 'ma mu zidyiji ga ma a jens'e e Jesús. C'lo yo bëzo, mi chjū'ū e Juse Barsabás 'ñeje e Matía. E Juse Barsabás xo mi xijji Justo. 24 C'lo yo te'e c'lo mi cārā nu, cjā nú ma't'üji Mizhocjimi jo mamaji:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügöjme, gui pātcāgöjme ín mü'büjme nutscöjme rí tegöjme. Rí ö'tc'üjme que rí jítscöjme dya yo yeje cjuārjma, cjó cu ngueje c'ā ya gui juajjnügue. 25 Nguec'ū ra tsja'a apóstole, ra tsja'a c'ā nu

bëfi c'ã ru tsja'a e Juda. Porque e Juda jo xögü cu nutscöjme, jo tsja'a c'lo na s'lo'o. Nguец'ü va ma'a nu já ngu mi merecido ru ma'a —eñe va ma't'üji Mizhocjimi.

26 Cjá nú echaji suerte; jo toca e Matía. Nguец'ü ndrru va zötjo doce apóstole.

La venida del Espíritu Santo

2 1 Jo zädä c'lo yo pa'a 'ma mu mbedye c'ã nu mbaxua c'ã chjü'ü Pentecostés. C'lo yo apóstole 'ñeje c'lo dyaja tele c'lo mi crego e Jesucristo, dachco mi cārātjoji. 2 Dangua dyäräji c'ã vi 'ñeje a jens'le c'ã mi mi yürü nza cja'a 'ma vü'ü na zëzhi da ndrrājma. Mi cu yürü na jens'le a mbo'lo c'ã nu ngumü nu já ngu ma cāji.

3 Mizhocjimi xo gu unü jo jñandrraji o c'ijñi c'lo mi 'ñetse nza cja'a o sivi. Nu c'lo yo c'ijñi, jo mböt'üji, ndrrí daja va tocaji. 4 Nú Espíritu Mizhocjimi jo cjogü a mbo'lo c'ã nú mü'büji nza gá texeji, mi cu 'ñünbü nú mü'büji. Nguец'ü jo mbürü jo ñaji 'ñaño ma jña'a, já ngu nzī va unü nú Espíritu Mizhocjimi ru ñaji.

5 C'lo yo pa'a c'lo mi cjaji c'ã nu mbaxua, mi cārā a Jerusalén na puncjü o tele c'lo mi ma't'ü Mizhocjimi c'lo mi ngueje yó dyoji c'lo menzumü c'ã nu país a Israel, pero vi mus'üji c'ã 'ñaño país. 6 Anguezeji 'ma mu dyäräji c'lo yo jña'a c'lo mi mama c'lo yo apóstole 'ñeje c'lo dyaja cjuārjma, jo möji nu já ngu mi cārā c'lo. Dya mi pāräji fē cu ru pensagoji, porque mi äräji xo mi ña'a c'lo yo apóstole c'lo yo jña'a c'lo mi ña'a anguezeji c'ã yo país nu já ngu vi 'ñeji. 7 Mi cu dyäji, mi xo gu mamaji:

—Nujoyo na ña'a, ¿cjo dya ji menzumü a Galilea yo?
8 Macu ña'a ín jñagöji yo —eñeji.

9 Nu c'lo yo tele c'lo vi ni dyärä c'lo yo jña'a c'lo mi mama c'lo yo apóstole 'ñeje c'lo dyaja cjuārjma, mi cārā c'lo vi mus'üji c'ã nu país c'ã chjü'ü a Partia. Xo mi cārā nu c'lo vi mus'üji a Media 'ñeje a Elam. Xo i 'ñeje mi cārā

**Jā ngu va ts'a'a 'ma mu éjé c'á nú Espíritu Mizhocjimi,
jo ni бүбү a mbo'o c'á nú мү'бү c'o mi crego e Jesucristo**

nu c'o vi mus'üji a Mesopotamia. Xo mi cārā nu c'o vi mus'üji a Judea. Xo i 'ñeje c'o vi mus'üji a Capadocia, 'ñeje a Ponto, 'ñeje a Asia. 10 Xo mi cārā nu c'o vi mus'üji a Frigia 'ñeje a Panfilia. Xo i 'ñeje c'o vi mus'üji a Egipto, 'ñeje a Cirene, 'ñeje c'o dyaja país c'o dacho mi chäcätjoji a Cirene. Xo mi cārā nu c'o vi 'ñeje a Roma. C'o vi 'ñeje a Roma, бүбү c'o mi israelita, mi ngueje yó dyoji c'o menzumü c'á nu país a Israel; ndrru бүбү c'o dya mi israelita, dya mi ngueje yó dyoji c'o menzumü a Israel, pero ndrrí mi ma't'üji Mizhocjimi jā ngu nzī ga ma't'ü Mizhocjimi c'o menzumü a Israel. 11 C'o yo te'e c'o jo ni

dyärä c'lo yo jña'a c'lo mi mama c'lo yo apóstole 'ñeje c'lo dyaja cjuärjma, xo mi cārā nu c'lo vi mus'üji a Creta 'ñeje a Arabia. Texe c'lo jo ni dyärä, jyëztjo va mamaji:

—Rí ärägöji ña'a yo bëzo yo ín jñagöji nzī datscjöji. Mamaji c'lo mi na jo'lo c'lo jo tsja'a Mizhocjimi, 'ñeje c'lo mi na zö'ö —mi eñeji.

12 Anguezeji mi cu dyäji, dya mi pārāji fē cū ru pensagoji. Mi jyëztjo ma mamaji:

—¿Fē cu mbëjë c'ā ne ra mama c'ā ni ñaji ga cjanu yo ín jñagöji? —mi eñe ma mamaji.

13 C'lo yo te'le c'lo vi 'ñeje 'ñaño país, бүбү c'lo mi mi tjenbe c'lo yo apóstole 'ñeje c'lo dyaja cjuärjma, mi cjaþüji burla mi mamaji:

—Nu jyo te'le yo, ya tī'ī yo.

Lo que Pedro dijo a la gente

14 Cjā nú böbü c'lo yo doce apóstole. Cjā nú ña'a na jens'le e Pegro va zofü c'lo yo te'le c'lo vi ni dyärä c'lo yo jña'a c'lo mi ña'a c'lo yo apóstole 'ñeje c'lo dyaja cjuärjma, jo xifiji ga cjanu:

—Nu'tsc'eji ín dyocjöji rí israelitaji gui cārāji dya a Jerusalén, dyärāji na jo'lo yo rá xi'tsc'öji. Zö gui menzumüji vā a Judea o jiyö, pero rí unnc'eji na jo ngüëndrra yo gui ärägueji. 15 Bübüts'ügueji c'lo pëzhi rí tīgöjme, pero dya ga cjanu; macu xi xöxtjo, cjā züxtjo las nueve. 16 C'ā rgā ñagöjme 'ñaño ma jña'a, ya zädä c'lo jo mama e Joel c'ā mi profeta; jo mama ga cjanu:

17 Mizhocjimi ji mama ga cjanu: “C'lo yo pa'a c'lo ya ri tsjatjo ra nguarü nu jens'le 'ñeje nu xoñijümü, rá täcjö ín Espíritu ra ma бүбү a mbo'lo c'ā yó mü'bü yo te'le yo cārā texe c'ā nu xoñijümü, mi ta 'ñünbü nú mü'büji.

Nguec'ü c'lo yo sē'ē ra mamaji ín jñagö; 'ñeje c'lo yo süngü.

C'lo yo sēlē 'ñeje c'lo yo ts'lita ra nguinch'l'iji o t'l'iji; nguec'ū ra mbārāji c'lo ra ts'a'a.

18 C'lo yo pa'a c'lo, rá unū ín Espíritu c'lo yo bēzo 'ñeje c'lo yo ndrrixū c'lo ri pēpquigō.

Ra 'ñünbū nú mü'būji, nguec'ū ra zofūji yo te'e ra xifiji ín jñagō.

19 Rá jizhigō a jens'e o seña c'lo mi rná nojo, c'lo mi ti sū'ū yo te'e. Xo i 'ñeje c'ā nu xoñijūmū, ndrri ra mimi o seña.

C'lo yo te'e ra jñandrraji o cji'i, 'ñeje o sivi, 'ñeje o bifí c'lo ri nza cja o trrangōmū.

20 Ra bēnxōmū e jyarū, dya ca ra 'ñetse. E zana ri 'ñetse nza cja o cji'i.

Nu jyo rí xi'tsc'ōji, rá ts'a'a yo, ante que ra ējē c'ā in Jmugueji ra ni mandago.

C'ā nu pa'a c'ā, ri ojtjo da pa'a c'ā ra chjētjfi.

21 'Ma cjo cu ra dyötü Mizhocjimi ra 'ñeme libre c'ā yo na s'o'lo, ra tsja'a Mizhocjimi ra 'ñeme libre 'ma c'lo'',

ji mama ga cjanu nú jña'a Mizhocjimi jā ngu nzí va dyü's'ü e Joel c'ā mi profeta —ēne e Pegro va mama.

22 Jo sido jo ña'a e Pegro jo mama:

—Nu'tsc'eji ín dyocjōji rí israelitagōji, dyārāji na jo'lo c'ā rá xi'tsc'ōji. Rá xi'tsc'ōji jā ngu ma cja'a e Jesús c'ā mi menzumū a Nazaret. Mizhocjimi jo unūji juērsa e Jesús; nguec'ū ma tsja'a c'lo mi na nojo a ndrrezgōji c'lo dya jā ngu mi jandrragōji. Yo milagro c'lo, ngueje c'lo rvi pārāgueji que vi 'ñeje e Jesús c'ā Mizhocjimi. 23 Pero gui dyötüji c'lo yo te'e c'lo dya ma't'ü Mizhocjimi, jo ndrät'āji c'ā ngrusi e Jesús. Nguec'ū gui pē's'i in s'ocügueji chjētjfi que ngue'tsc'eji gui pō't'ügueji. Mizhocjimi ya mi pārā que ri tsjapügueji ga cjanu e Jesús. Porque ndrri mi jinguā jo mama que ru ējē e Jesús ru ni ndrū'ū. Nguec'ū jo jyēzi gui tsjaji ga cjanu c'lo na s'o'lo. 24 Zō jo mbō't'üji e Jesús, pero Mizhocjimi jo tsjapü jo te'etjo, jo mimitjo ni

yeje. Dya gu sö'ö ru nguejme c'ã nu cuëva nu jã ngu vi ngöt'üji. Porque xi ndrra ma zëzhi e Jesús que rí ngueje nu muerte. **25** Mi jinguã jo tsja'a c'ã ndrrü nu Davi, jo dyü's'ü c'ã nu scuama que ru te'le e Jesús, jo mama:

Rí pãrãgö Mizhocjimi rí bübügöbe, dya ra xögü cu nutscö.

Angueze, ji bübü c'ã ín dyëgö c'ã ín derecho föxcügö; dya ni stago fë cu rá sügö.

26 Nguec'ü mî mäjã ín mü'bü, mi xo rí unü da pöjö Mizhocjimi.

Zö rá tügö, pero rí te'begö ra zädã c'o mi na jo'o.

27 Porque rí pãrãgö, nu'tsc'le Mizhocjimi, 'ma rá tügö, dya rí jyëzgue rá quejmegö nu jã ngu pa'a c'o yo añima.

Dya xo rí jyëzi ra dya'a ín cuerpogö, porque gui juancügö, mi qui nezegö.

28 Gui jítscö jã ngu rga sö'ö rá mimitjo cu nu'tsc'le.

Mi tá mäjçö c'ã in jmigue,

eñe va mama c'ã ndrrü nu Davi.

29 Jo sido jo ña'a e Pegro jo mama:

—Nu'tsc'leji ín dyocjöji rí israelitagöji, iix tá xi'tsc'löji jã ngu ga cja'a; rí mangö que dya ngueje e Davi c'ã ru zädã texe yo jña'a. Porque e Davi c'ã ín mboxgandegöji jo ndrrü'ü, cja'á nú dyögüji. Zö ya mezhe, pero texezüji rí pãrãgöji jã ngu jo dyögüji.

30 'E Davi mi profeta, mi mama c'o yo jña'a c'o jo xifi Mizhocjimi ru mama. Mizhocjimi jo mamats'ëjë c'ã mejme, jo xifi e Davi jã ngu rva cja'a e Cristo c'ã jo mama Mizhocjimi ra ngãvgãji libre, ngue c'ü rá cãrãgöji na jo'o. Jo xifi que ji ri mboxbëche e Cristo c'ã e Davi; l'ñeje c'ã ru mandago jã ngu nzï ma mandago e Davi. **31** Ante que ru ëjë e Cristo, jo mama e Davi que ru tetjo e Cristo; jo mama que dya ru nguejme nu jã ngu pa'a c'o yo añima; dya xo ru dya'a c'ã nú cuerpo.

32 'Nutschöjme rú jandrrajme; nguecl'ü rí xi'tsc'öjme jo tsja'a Mizhocjimi jo tsjapü jo te'etjo e Jesús 'ma ya vi ndrrü'ü, jo mimitjo ni yeje. 33 Cjá nú tsja'a Mizhocjimi jo zidy e Jesús ga ma a jens'e, jo unü jo mimi c'ã nú dyë'ë Mizhocjimi c'ã nú derecho, nu jã ngu mandagovi dya. Mizhocjimi c'ã nú Papa e Jesús, jo tsja'a jã ngu nzī va mama, jo unü juërša e Jesús jo ndrräjä c'ã nú Espíritu Mizhocjimi jo ējē c'ã nu xoñijümü. Ngueje nú Espíritu Mizhocjimi c'ã cja'a yo gui jandrragueji dya, 'ñeje yo gui äräji. 34 Jo mama c'ã ndrrü nu Davi:

Mizhocjimi jo zofü c'ã ín Jmugö jo xifi:

“Mimi dya c'ã ín dyëgö nu ín derecho, rá mandagövi.

35 Rá cjäpügö texe c'o nucl'ü na ü'lü ra ndñijmōji c'ã in cuague, rga rrindegoji”,

eñe e Davi va mama c'o yo jña'a c'o vi mama Mizhocjimi. Gui pärägueji, dya ngueje e Davi c'ã jo zidyiji a jens'e c'ã nú dyë'ë Mizhocjimi c'ã nú derecho. 36 Nu'tsc'eji, ín dyocjöji rí israelitagöji, iix tí jñunt'ü in mü'bügueji que ngueje e Jesús c'ã jo 'ñes'e Mizhocjimi ra ngävğäji libre; ngueje c'ã jo 'ñes'e rá cjäpü ín Jmugöji c'ã. Macu gui dyörüji jo ndrrät'äji c'ã nu ngrusi —eñe va mama e Pegro.

37 C'o yo te'e c'o vi ni dyärä, 'ma mu dyäräji c'o yo jña'a c'o, iix cu zi'ch'li nú mü'büji, nguecl'ü va unüji ngüëndrra que vi tsjaji c'o na s'o'o. Cjá nú xifiji e Pegro 'ñeje c'o dyaja apóstole:

—Nu'tsc'eji ín dyocjöji, rú cjägöjme c'o na s'o'o. ¿Fë cu mbëjē c'ã rá cjägöjme dya? —eñe va mamaji anguezeji.

38 Cjá nú ndrrünrū e Pegro jo xifiji:

—C'ã rí tsjagueji, rí jyëziji c'o na s'o'o, ra nzhogü in mü'büji c'ã Mizhocjimi, cjä rri jigueji c'ã nú tjü'ü e Jesucristo, rí tsjapü in Jmugueji. Nu 'ma rí tsjagueji ga cjanu, ra perdonagots'üji 'ma Mizhocjimi, xo ra dya'c'üji nú Espíritu ra bübü a mbo'o c'ã in mü'bügueji. 39 Jo mama Mizhocjimi c'ã ín Jmugöji, ra dya'c'üji nú Espíritu

'ma ra nzhogü in mü'büji. Ra dya'c'üji, 'ñeje c'o in ch'igueji. Xo ra unü nú Espíritu c'o yo te'e c'o cārā na jē'ē. Ra unü nú Espíritu texe c'o ra tsjapü Mizhocjimi yó te'e —eñe va mama e Pegro.

40 Xi na puncjü o jñ'a'a c'o jo mama e Pegro va zofü c'o yo te'e; mi zofüji cu texe nú mü'bü mi xifiji:

—Nu'tsc'eji gui cārāji yo cjē'ē dya, na s'o'o yo gui cjagueji. Jyëzigueji c'o na s'o'o, ra nzhogü in mü'büji, ngue c'ü ra jogü in mü'büji.

41 C'o yo te'e c'o jo crego c'o yo jñ'a'a c'o jo mama e Pegro, jo jiji. Jo zöji como da jñ'i'l mil c'o yo te'e c'o jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo, nguec'ü xi gu zö'ö na puncjü o te'e c'o mi crego e Jesucristo. 42 Sido mi ärāji c'o yo jñ'a'a c'o mi mama c'o yo apóstole. Mi mi mäji ma ngārāji. Dachco mi ñönütjoi ma mbeñeji jā ngu va ndrrü'ü e Jesús. Sido mi ma't'üji Mizhocjimi.

La vida de los primeros cristianos

43 Nú Espíritu Mizhocjimi jo unü juërsa c'o yo apóstole, nguec'ü mi cjaji o milagro. Nguec'ü c'o yo te'e, jo unüji ngüendrra que mi mejme c'o mi mama c'o yo apóstole. Y mi mi sūji, mi mi pensagoji. 44 C'o yo te'e c'o jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo, mi jyëztjo ma s'iyaji. C'o fē cu mi pē's'i, dya mi ne ru mbē's'its'ēji; mi fös'üji c'o yo ts'i prövi. 45 'Ma cjó cu fē cu ni stago, mi pa'a da cjuärjma mi pa pö'ö da juājma o da ngümü, fē cu mi pa pö'ö, cjá rrrú unü nu c'o ni stago c'o dyaja cjuärjma.

46 Jyas'ma jyas'ma mi pöji c'ā nu ndrra 'nitsjimi, mi pa jmurüji. C'ā nú ngümüji mi pötü ma mbitagoji c'o yó dyoji, mi ñönüji ma mbeñeji jā ngu va ndrrü'ü e Jesucristo. Y mi mi mäji ma ngārāji. 47 Mi unüji na puncjü pöjō Mizhocjimi. C'o dyaja te'e, mi mamaji ma jonte c'o yo te'e c'o mi crego e Jesucristo. Jyas'ma jyas'ma Mizhocjimi mi salvago na puncjü o te'e. Nguec'ü jyas'ma jyas'ma xi ndrra mi jmurü na puncjü o te'e c'o ya mi crego.

Un cojo es sanado

3 1 Da nu pa'la e Pegro jo mëvi e Xuva c'ã nu ndrra 'nitsjimi, jo ma ma't'üvi nu Mizhocjimi. Ya vi zürü jñi'li nu nzhä'ä; mi ngueje 'ma mi sädä daja c'o yo hora 'ma mi pa'la nu c'o yo tele, mi pa ma't'üji Mizhocjimi.

2 C'ã daja yó ngojxtji c'ã nu ndrra 'nitsjimi, nu jā ngu ru cjogü e Pegro 'ñeje e Xuva, mi jürü nu da bëzo c'ã mi c'ü'bü, dya mi sö'ö ra nzhodü. Nu bëzo c'ã, ji ma cjanu ndrrizi 'ma mu mus'üji. Jyas'ma jyas'ma ma siji c'ã nu bëzo, ma ni emeji c'ã nu ngojxtji, ngue c'ü ru dyötü o carida c'o yo tele c'o mi cjogü a mbo'lo c'ã nu ndrra 'nitsjimi. C'ã nu ngojxtji nu jā ngu mi emeji, chjü'ü Na Zö'ö. 3 C'ã nu bëzo, 'ma mu jñandrra e Pegro 'ñeje e Xuva que ya mi tsjatjo ru nguich'ivi a mbo'lo c'ã nu ndrra 'nitsjimi, cjá nú dyötü o carida anguezevi. 4 E Pegro jo nguinch'li na jo'lo c'ã nu bëzo; xo i 'ñeje e Xuva. Jo mama e Pegro jo xifi:

—Jñandrrgagöbe na jo'lo —eñe.

5 Nguec'ü c'ã nu bëzo jo jñandrra na jo'lo anguezevi, mi te'be fë cu ru unüvi. 6 Jo mama e Pegro jo xifi:

—Dya rí jüngö fë cu rá da'c'ü; dya rí jüngö o plata ni xo ri ngueje o oro. Pero rí xi'tsc'ö ra mböxc'ü e Jesús c'ã mi menzumü a Nazaret. E Jesús ngueje c'ã jo ndrräjä Mizhocjimi ra ni ngävgäji libre. Nguec'ü rí xi'tsc'ö c'ã nú tjü'ü angueze, rí böbügue rí nzhodü —embeji c'ã nu bëzo c'ã dya mi sö'ö ra nzhodü.

7 E Pegro cjá nú pëncbhi nú dyë'ë c'ã nú derecho, cjá nú bö'bü. Ijx cu jogü yó ngua'la 'ñeje yó dola, jo zëzhi. 8 Nguec'ü ijx cu böbü jo nzhodü. Cjá nú nguich'li a mbo'lo c'ã nu ndrra 'nitsjimi, mi pöji e Pegro 'ñeje e Xuva, mi nzhodü, mi xo mi dacü mi mäjä. Mi mama que mi na jo'lo Mizhocjimi, mi mi unü da pöjö.

**Jā ngu va tsja'a c'ā nu bēzo c'ā dya mi sō'ō ru nzhodū,
jo unū da pōjō Mizhocjimi, porque ya vi jogū**

9 C'lo yo te'le c'lo ma cā'ā c'ā nu ndrra 'nitsjimi, jo jñandrraji mi nzhodü c'ā nu bëzo, xo mi unü da pöjō Mizhocjimi. 10 Mi pārāji ngueje c'ā nu bëzo c'ā mi jürü c'ā nú ngojxtji c'ā nu ndrra 'nitsjimi c'ā chjū'ü Na Zö'ö Ngojxtji, mi örü o carida. Mi cu zūji, dya mi pārāji fē cu ru pensagoji, porque ya vi jñandrraji que ya vi jogü c'ā nu bëzo, ya mi nzhodü.

Pedro predica en el Portal de Salomón

11 C'ā nu ndrra 'nitsjimi, бүбү da porjta c'ā chjū'ü nú Porjta e Salomo. Ji mi бүбү nu e Pegro 'ñeje e Xuva. C'ā nu bëzo c'ā vi jogü yó ngua'a, sido mi dyoji anguezevi. C'lo yo te'le, jo möji zacü nu jā ngu mi бүбү c'ā nu bëzo 'ñeje e Pegro 'ñeje e Xuva. Mi mi sū'ü c'lo yo te'le, porque ya vi jogü c'ā nu bëzo; dya mi pārāji fē cu ru pensagoji. 12 E Pegro 'ma mu jñandrra ya vi jmurü c'lo yo te'le, c'ā nú xifiji:

—Nu'tsc'leji rí israelitagöji, ¿fē cu cja'a mi qui sūji, mi qui cjtscöbe? Gui pēzhgueji que mi na jozgöbe, mi xo na zēzhi ín jñagöbe, nguec'ü rvá jocügöbe nu bëzo. Pero iyö. 13 C'ā jo jocü, ngueje nú T'i'i Mizhocjimi. Nudya Mizhocjimi c'ā mi ma't'ü e Abra 'ñeje e Isa 'ñeje e Jacob c'lo mi ngueje ín mboxgandegöji, ya unü e Jesús c'ā nú T'i'i ra mandago.

'Nu'tsc'leji gui sidyiji e Jesús c'ā nú jmi'i e Mbilato, ngue c'ü ru tsjapüji o t'önü. Mi ne'le e Mbilato ru jyēzi libre e Jesús, pero dya gui ñegueji. 14 Macu e Jesús dya gu tsja'a c'lo na s'lo'o, pero dya gui ñeji ru jyēziji libre c'ā. C'ā gui dyötüji e Mbilato jo jyēzi libre, ji ngueje c'ā nu bëzo c'ā mi pö't'üte. 15 Gui dyötüji e Mbilato ru mandago ru mbö't'üji e Jesús. C'ā vi tsjagueji ga cjanu, chjētjfi que ngue'tsc'leji gui pö't'ügueji e Jesús. Macu ngueje angueze c'ā jo ngävägöji vā, jo dyacüji c'ā rgá cārātjoji. Jo mbö't'üji e Jesús, pero Mizhocjimi jo tsjapü jo te'etjo jo

mimitjo ni yeje. Nutscöbe rú jandrrabe; nguec'ü rí xi'tsc'öbe jo te'e. 16 Ngueje nú juërsa e Jesús c'ã jo tsjapü jo zëzhi yó ngua'a nu bëzo, porque jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesús, jo crego que ru jocü. Nu bëzo nu, gui pãrãgueji que dya mi sö'ö ra nzhodü. Pero gui jandrraji ya jogü dya. Jo tsja'a nu bëzo jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesús; nguec'ü jo jogü jã ngu nzí gui jñandrraji —eñe e Pegro va mama.

17 Jo sido jo ña'a e Pegro jo mama:

—Nultsc'leji ín dyocjöji, rí pãrãgö que dya mi pãrãgueji que vi 'ñes'e Mizhocjimi e Jesús ra mandago. Xo i 'ñeje c'o yo mböcjimi 'ñeje c'o dyaja c'o fë cu ndrrí fëzhi, dya xo mi pãrãji. 18 Pero rí xi'tsc'öji, 'ma mu mbö't'üji e Jesús, jo zädä jã ngu nzí va mama Mizhocjimi. Mi jinguã Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü texe c'o yó profeta, jo mamaji que ru sufrego c'ã nu te'e c'ã vi 'ñes'e Mizhocjimi ru mandago.

19 'Nultsc'leji iix tí unnc'leji ngüëndrra que gui tsjaji c'o na s'o'o. Nzhogüji c'ã Mizhocjimi rí dyötüji ra perdonagots'üji. 'Ma rí tsjaji ga cjanu, ra perdonagots'üji. Nguec'ü Mizhocjimi ra dya'c'üji mi tí mácjeji rgui tsãrãji na jo'o. 20 Xo ra ndrrãjä e Jesús ra ëjë ni yeje, porque ngueje c'ã jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago. 21 Pero ra sido ra bübü e Jesús a jens'e hasta 'ma cjá ra zädä c'o jo mama Mizhocjimi. Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü c'o yó profeta jo mamaji ra zädä 'ma ndrru ra jogü na jo'o c'ã nu jens'e 'ñeje c'ã nu xoñijömü, nguec'ü ri chjëtjfi jã ngu nzí ma cja'a mi jinguã, 'ma cjá vi dyät'lä Mizhocjimi yo.

22 'Jo mama e Moise: "Mizhocjimi c'ã ín Jmugöji jo 'ñexquegö rí mamagö nú jña'a. Ji xo rga cjatjonu, ra 'ñes'e c'ã daja c'o ín dyocjöji xo ra mama nú jña'a. Texe c'o ra xi'ts'iji c'ã, rí dyätãji. 23 'Ma cjó cu dya ra dyätpä nú jña'a, ra fongüji c'ã yó te'e, ra mbö't'üji.'" Nu jyo jña'a yo, ngueje yo jo mama e Moise —eñe e Pegro va xifi c'o yo te'e.

24 Jo sido jo ña'a e Pegro jo mama:

—E Samuel mi ngueje c'ā nu profeta c'ā ot'ü jo mama yo jña'a yo ya zädä yo cjë'ë dya. Xo gu mama ga cjanu c'o dyaja profeta. **25** Mizhocjimi jo xifi ga cjanu e Abra: “Porque c'ā ra tsja'a c'ā in mboxbëchegue, rá bendecidogö yo te'e yo cārā texe c'ā nu xoñijümü”, eñe Mizhocjimi va xifi e Abra. C'o ín mboxgandegöji mi te'beji ru zädä c'ā nu jña'a c'ā vi mama Mizhocjimi. Nutscöji nú mboxbëchezüji, nguetscöji ne'e ra bendecidozüji dya Mizhocjimi já ngu nzī va xifi e Abra, 'ñeje já ngu nzī va mama c'o yo profeta. **26** Mizhocjimi jo 'ñes'e e Jesús. Nutscöji rí israelitaji, nguetscöji ot'ü jo ni zocüji e Jesús, ngue c'lü rá jëziji c'o na s'o'o, ra nzhogü ín mü'büji c'ā Mizhocjimi. 'Ma rá cjaji ga cjanu, ra bendecidozüji —eñe e Pegro va mama.

Pedro y Juan delante de las autoridades

4 1 'Ma mi nzhä't'ä ma ña'a e Pegro 'ñeje e Xuva ma zofüvi c'o yo te'e, jo ëjë c'o yo mböcjimi, 'ñeje c'ā nu encargado c'ā nu ndrra 'nitsjimi, 'ñeje c'o yo saducego. **2** Mi mi üdüji porque e Pegro 'ñeje e Xuva mi zofüvi c'o yo te'e, mi xifiji que vi te'e e Jesús, ngueclü ni stago ru unüji ngüëndrra xo ra te'e texe yo ya ndrrü'ü. **3** Anguezeji jo pënc'h'iji e Pegro 'ñeje e Xuva, cjá nú zidyiji jo ma ngot'üji a förü, ji ru dyovi nu hasta c'ā ni yeje nu pa'a, porque ya mi nzhä'ä. **4** C'o yo te'e c'o jo dyärä mi ña'a e Pegro, mi cārā na puncjü anguezeji c'o jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo. Jo zö'ö como da tsi'ch'a mil c'o ya mi crego, nguejxtjo c'o yo bëzo c'o jo mbezheji.

5 C'ā ni yeje nu pa'a, c'o fë cu mi fëzhi c'ā yo menzumü a Israel, 'ñeje c'o yo ts'ita, 'ñeje c'o mi xöpü nú lëy Mizhocjimi, jo jmurüji a Jerusalén. **6** Nu já ngu jo jmurüji, xo mi bübü nu e Anás c'ā mi mero ndramböcjimi, 'ñeje e Caifás, 'ñeje e Xuva, 'ñeje e Jandro, 'ñeje c'o dyaja yó dyoji e Anás 'ñeje e Caifás. **7** 'Ma ya vi jmurüji, jo

mandagoji jo ma siji e Pegro l'neje e Xuva. 'Ma mu säfi, cjá nú xifiji ru böbüvi a ndrre'e. Cjá nú dyönüji:

—¿Cjó cu dya'c'lüvi o juërsa gui tsjaguevi mi nzhälä c'lo rí ärägöjme? ¿Cjó cu nú tjū'ü c'lā gui nānbāguevi? —eñe va dyönüji.

8 Nú Espíritu Mizhocjimi mi cu l'nünbü nú mü'bü e Pegro jo ndrrürü:

—Nu'tsc'leji gui mandagoji c'lā yo te'e, l'netsc'leji gui ts'litaji. **9** Rú c jagöbe c'lo na jo'lo, rú fös'lügöbe nu bëzo nu dya mi sö'ö ra nzhodü. Macu nu'tsc'leji gui cjacübe o t'önü jā ngu rvá jocügöbe nu. **10** Ijx tí pāragueji na jo'lo textets'lüji, l'neje texe yo ín dyocjöji yo menzumü vā a Israel, ngueje e Jesús c'lā mi menzumü a Nazaret nu c'lā jo jocü nu bëzo, nguec'lü sö'ö ra böbü dya c'lā in jmigueji. E Jesús ngueje e Cristo c'lā jo l'nes'e Mizhocjimi ra ngāvgāji libre. Nu'tsc'leji gui dyörüji jo ndrrät'lāji c'lā ngrusi. Pero l'ma ya vi ndrrü'ü, jo tsjapü Mizhocjimi jo te'etjo, jo mimitjo ni yeje. **11** Gui pāragueji jā ngu ga mama nú jña'a Mizhocjimi: “Nu ndrrojo c'lā dya gu ne'e c'lo mi jābā o ngümü, ngueje c'lā ya jñümüji c'lā nu squina dya”, eñe c'lā nu jña'a. Ya zādā c'lā nu jña'a; nu'tsc'leji, dya gui ñeji e Jesucristo, pero Mizhocjimi ya l'nes'e ra mandago. **12** Ojtjo xi daja te'e c'lā ra ngāvgägöji c'lā yo na s'lo'lo; nguechjo e Jesucristo. Dya cjó cu xi ra ndrrājā Mizhocjimi ra ni salvazüji —eñe e Pegro va mama.

13 C'lo mi cja'a o t'önü jo pensagots'lēji: “¿Jā ngue ni l'neje c'lā ni ñavi ga cjanu? Macu dya sūvi, dya xo i tsejevi”, mi eñets'lēji. Jo mamaji ga cjanu, porque mi pārajā que dya vi xötpü e Pegro l'neje e Xuva c'lā yo scuela jā ngu mi jizhiji yó scuama Mizhocjimi, y dya fē cu xo mi fēzhivi. Cjá nú mbeñeji gu mamaji: “Yo bëzo yo, mi dyoji e Jesús, nguec'lü ga ñavi ga cjanu”, eñets'lēji.

14 Nguec'lü dya mi sö'ö fē cu xi ru xifiji e Pegro l'neje e Xuva; jo l'netse que na jo'lo c'lo vi tsjavi, porque mi böbü nu c'lā nu bëzo c'lā ya vi jogü. **15** Nguec'lü jo xifiji e

Pegro l'neje e Xuva ru mbedyevi a tji'i da ts'indrrājme. 'Ma mu mbedyevi a tji'i, nu c'o fē cu mi fēzhi c'o mi cja'a o t'önü cjá nú ñaji jā ngu rva tsjapüji e Pegro l'neje e Xuva. 16 Jo mamaji:

—¿Jā ngu rga cja'püji dya yo bëzo? Texe yo cārā vā a Jerusalén, ya i pārāji que jo tsjavi da milagro, jo jocüvi nu bëzo. Dya sö'ö rá cädägöji rá mamaji majxi jiyö. 17 Dya rí negöji xi ra ndrrät'ä na puncjü yo ín mi Israelgöji anguezevi, ra dyätpäji yó jñavi. Nguец'ü ni stago rá menasagoji yo yeje bëzo rá xifiji fē cu rá cja'püji, 'ma ra sido ra nänbävi nú tjü'ü e Jesús rga zofüvi yo tele —eñe va mamaji.

18 Nguец'ü cjá nú ma't'üji e Pegro l'neje e Xuva; anguezevi jo cjogüvi ni yeje nu jā ngu mi cja'ji o t'önü. Nu c'o mi cja'a o t'önü, cjá nú xifiji e Pegro l'neje e Xuva va menasagovi:

—Dya ca rí zofüvi yo tele rí xifiji jā ngu ga cja'a e Jesús. 'Ma xi rí nänbävi nú tjü'ü, jo rí ñu'u c'ā rí tsjogüvi 'ma —embeji e Pegro l'neje e Xuva.

19 Cjá nú ndrrünrü e Pegro l'neje e Xuva jo xifiji:

—Pensagogueji na jo'ö. ¿Cjo ne'le Mizhocjimi xi ndrra rá ä'tc'ägöbe c'ā gui mangujeji que rí ngueje rá ätägöbe angueze? 20 C'ö rú jandrrabe l'neje c'ö rú äräbe, ni stago rá cös'lübe yo tele texe c'ö.

21 Nu c'ö yo bëzo c'ö mi cja'a o t'önü, jo menasagoji ni yeje e Pegro l'neje e Xuva, cjá nú jyéziji libre. Dya mi sö'ö fē cu ru tsjapüji, porque mi sūji c'ö yo tele. Porque c'ö yo tele mi mi unüji da pöjö Mizhocjimi, mi mamaji ma jo'ö c'ā vi tsja'a e Pegro l'neje e Xuva, porque mi jandrraji vi jogü c'ā nu bëzo c'ā mi c'ü'bü. 22 Nu c'ā nu bëzo, ya vi cjogü da cuarenta cjë'ë c'ö mi ëdyi.

Los creyentes piden confianza y valor

23 E Pegro l'neje e Xuva, 'ma mu jyéziji libre, cjá nú

mëvi nu jā ngu mi cārā c'o yó dyoji c'o ndrrí mi crego e Jesucristo; jo ma ngös'lüji texe c'o vi mama c'o yo ndrramböcjimi 'ñeje c'o yo ts'lita c'o fë cu mi fëzhi.

24 'Ma mu dyärä c'o yó dyoji, mi cu ma't'üji Mizhocjimi texeji jo mamaji:

—Mizhocjimi ín Jmuts'lügöjme, mi na zë'tsc'e, sö'ö rí tsjague texe. Ngue'tsc'e gui dyät'ä nu jens'e 'ñeje nu xoñijümü, 'ñeje yo zafü, 'ñeje texe yo bübü 'ñeje yo cja'a.

25 Gui chäjä in Espíritu jo ni 'ñünbü nú mü'bü e Davi c'ä mi ngueje ín mboxgandegöjme c'ä mi ngueje in mbëfigue c'ä mi pë'pc'i. Nguec'ü jo mama ga cjanu:

C'o dyaja tele mî üdü ga tsjaji o mbecuë.

Yo tele yo ín dyocjöji vā a Israel mî pensagoji c'ä fë cu ra tsjaji, pero dya sö'ö.

26 Yo rëy yo cārā c'ä nu xoñijümü, 'ñeje c'o dyaja c'o fë cu fëzhi jo jmurüji, mi nuji na ü'ü Mizhocjimi 'ñeje c'ä nu tele c'ä vi 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago,

eñe in jñague c'ä jo mama c'ä ndrrü nu Davi.

27 Jo sido jo ma't'üji Mizhocjimi jo mamaji:

—Mejme jo zädä nu jña'a nu jo mama c'ä ndrrü nu Davi; jo zädä vā c'ä nu ndrrajjñiñi. Gui 'ñes'egue e Jesús, pero yo ín dyocjöjme vā a Israel, 'ñeje c'o 'ñaño tele mi datjo jña'a mi pensago texeji, va mamaji que ru mbö't'üji c'ä; macu dya fë cu vi tsja'a c'o na s'o'lo. C'ä nu rëy Herode 'ñeje c'ä nu gobernador Poncio Mbilato jo jyëzivi jo mbö't'üji e Jesús. **28** Nu c'ä jo tsjaji, ngueje c'ä ya vi mangue ru zädä; y gui tsjapü jo zädä. **29** Mizhocjimi ín Jmuts'lügöjme. C'o jo dyönü o t'önü yo ín cjuärjmagöjme, jo mamaji fë cu ra tsjacüjme 'ma sido rá zofüjme yo tele. Nguec'ü rí ö'tc'lügöjme rí dyacöjme c'ä dya rá sÿjme, sido rá mamajme in jñague, porque in mbëfizüjme. **30** Xo rí ö'tc'lügöjme rí föxcügöjme. Nguec'ü 'ma rá nänbäjme nú tjül'ü e Jesús c'ä in ch'igue c'ä mi qui negue, nultsc'e rí jocü c'o sö'dyë y rí tsja'a c'o dyaja milagro c'o mi na

nojo. Nguец'ū yo te'le ra unūji ngüëndrra que mejme yo jña'a yo rí xifijme —eñe va ma't'ūji Mizhocjimi.

31 'Ma mu nguarū jo ma't'ūji Mizhocjimi, jo mbi'li na zēzhi nu jā ngu mi cārāji. Nú Espíritu Mizhocjimi mi cu 'ññnbü nú mü'būji texeji. Nguец'ū 'ma mu xifiji nú jña'a Mizhocjimi c'lo yo te'le, sido mi zofūji, dya mi sūji.

Todas las cosas eran de todos

32 C'lo yo tele c'lo mi crego e Jesús, mi pötü ma s'iyaji anguezeji, xo mi datjo jña'a ma pensago nú mü'būji. C'lo fē cu mi pē's'ti, dya cjó mi mama: “Ngueje ín tsjats'ējēgö yo”, ru 'ñeñeji. Iyö. Porque c'lo mi pē's'tiji, mi cjaпūji ndrrí mi ngueje yó cjaji. 33 C'lo yo apóstole sido mi zofūji c'lo yo tele, mi xifiji que vi te'le e Jesús 'ma ya vi ndrrū'ū. Jo unū Mizhocjimi anguezeji jā ngu va zofūji; nguец'ū c'lo yo jña'a jo zi'ch'li nú mü'bü c'lo yo te'le. Jo tsja'a Mizhocjimi jo mbös'ü texeji. 34 C'lo yo te'le c'lo mi crego e Jesús, dya fē cu mi bēzhi c'lo. Porque 'ma cjó cu fē cu ni stago, mi pa'a da cjuārjma mi pa pölö da nú juājma o da nú gumü. 35 Cjá rnú jün c'lo yo merio ra ni unū c'lo yo apóstole. Nu c'lo yo apóstole cjá rnú unūji c'lo yo te'le c'lo dya fē cu mi tējme, mi fös'ūji c'lo fē cu ni stago.

36 Mi bübü da cjuārjma c'ā mi chjū'ū e Juse c'ā ji mi mboxbēche c'ā ndrrū nu Leví. Nu bëzo c'ā, ji mi menzumü a Chipre. C'lo yo apóstole xo gu jñu'sbüji Bernabé c'ā nu cjuārjma. C'ā nu tjū'ū Bernabé ne ra mama “Nu c'ā zofü c'lo yó dyoji, ngue c'ū ra mäji”. 37 C'ā nu cjuārjma jo mbö'ö da juājma, cjá nú jün c'lo yo merio, jo ni unū c'lo yo apóstole.

El pecado de Ananías y Safira

5 1 Mi bübü daja cjuārjma c'ā mi chjū'ū e Ananía.
C'ā nú su'u, mi chjū'ū e Safira. Anguezevi xo gu

mbövi da nú juājnavi. 2 Cjá nú ma'a e Ananía jo ma unü c'lo yo merio c'lo yo apóstole, pero dya gu unü texe, ndrretjo c'lo jo unü. Pero jo tsjapü que vi unü texe. C'lä nú su'u, mi pārā que ru tsja'a ga cjanu e Ananía que dya ru unü texe. 3 'Ma mu unüji c'lo yo merio c'lo yo apóstole, jo mama e Pegro jo xifi e Ananía:

—Nu'tsc'e Ananía, ¿fē cu cja gui tsjague ga cjanu gui dyätägue e Satanás nu c'lä dya ga jo'o, 'ma mu ndrö'tc'ü in mü'bügue? C'lo yo merio c'lo jo ngö'tc'üji c'lä nu juājma c'lä gui pöguevi, gui jñügue da ndrre'e pero gui tsjapü gui jñügue texe. Chjētjfi que ri xique da bëchjine nú Espíritu Mizhocjimi. 4 'Ma dya be mi pöguevi c'lä nu juājma, mi ngueje in tsjacjevi; mi sö'ö ri tsjapüvi jā ngu nzī mi ñeguevi. 'Ma gui pöguevi, mi sö'ö ri gastovi c'lo yo merio jā ngu nzī mi ñeguevi, porque mi ngueje in tsjacjevi. Ngucl'ü, ¿fē cu cja gui pensago in mü'büvi yo na s'lo'o yo gui tsjaguevi? Mi cjaque nguechjozögjme mi xitscöjme c'lo dya mejme. Pero ngueje nú Espíritu Mizhocjimi c'lä gui xifigue c'lo —eñe e Pegro va xifi e Ananía.

5 E Ananía 'ma mu dyärä c'lo yo jña'a, iix cu nügü gu ndrür'ü. Texe c'lo yo te'e c'lo mi cārā nu, 'ma mu dyäräji c'lo yo jña'a c'lo vi xifiji e Ananía, mi cu züji. 6 Jo ëjē jā ngu nzī sē'ē, jo ni mböch'üji o bitu c'lä nu cuerpo c'lä ya mi añima. Cjá nú ndrrunüji jo ma dyögüji.

7 Jo mezhe jñi'i hora, jo säjä c'lä nú su'u e Ananía, jo cjogü a mbo'lo; dya mi pārā majxi vi ndrür'ü c'lä nú xīra. 8 Jo mama e Pegro jo xifi c'lä nu ndrrixü:

—Yo merio yo jo jün e Ananía, ¿cjo nguechjo yo jo ngö'tc'üji c'lä nu juājma c'lä gui pöguevi?

Cjá nú ndrürnürü c'lä nu ndrrixü:

—Jā'a, nguechjo yo.

9 Cjá nú mama e Pegro jo xifi c'lä nu ndrrixü:

—¿Fē cu cja gui ñaguevi c'lä in xīra, gui pensagovi ga cjanu yo na s'lo'o? ¿Cjo gui pëzhguevi que dya ru castigaots'üvi nú Espíritu Mizhocjimi? Rí ärägö ya va säjä

nu c'lo jo ndrrunü c'lã in xïra jo ma dyögüji. Xo ra ndrrunc'lüji in cuerpogue —embeji c'lã nu ndrrixü.

10 Ijx cu nügü c'lã nu ndrrixü c'lã yó ngua'a e Pegro, jo ndrrü'lü. 'Ma mü cjogü c'lo yo sêlê a mbo'lo, jo jñandrraji que ya xo vi ndrrü'lü c'lã nu ndrrixü. Nguec'ü jo ndrrunüji c'lã nu añima, jo ma dyögüji da lado nu jã ngu cjá vi dyögüji c'lã nú xïra. **11** Mi cu zü'ü texe c'lo mi crego e Jesucristo; 'ñeje texe c'lo jo mbârã jã ngu va ndrrü'lü e Ananía 'ñeje e Safira, mi xo gu zü'ü c'lo.

Muchos milagros y señales

12 Mizhocjimi jo unü nú juërsa c'lo yo apóstole jo tsjaji na puncjü o milagro c'lo dya jã ngu mi jandrra c'lo yo te'le. C'lo yo cjuärjma mi jmurüji c'lã nu porjta c'lã chjü'lü nú Porjta e Salomo. **13** C'lo yo te'le c'lo dya mi crego e Jesucristo, mi mi mamaji que mi ma jonte c'lo mi crego, pero mi sÿji ru ndrrät'äji c'lo, ru dyoji. **14** Na puncjü o te'le c'lo xo gu jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo c'lã ín Jmugöji, o bëzo 'ñeje o ndrrixü. **15** Nguec'ü mi fongüji c'lo mi sö'dyë, mi cö's'lüji c'lã camilla 'ñeje c'lã fincjua, mi pa cöbüji c'lã nu calli, ngue c'lü 'ma ra cjogü e Pegro, xãma ra zo'lo c'lã nú xörü e Pegro c'lã yo te'le c'lo mi sö'dyë, ra jogüji. **16** Xo gu säjä a Jerusalén na puncjü o te'le c'lo vi 'ñeje c'lã yo jñiñi c'lo mi bëjxtjo a Jerusalén, jo siji c'lo mi sö'dyë 'ñeje c'lo vi ngägã yó s'ondrãjma nu c'lã dya ga jo'lo; ndrri gu jogüji.

Los apóstoles son perseguidos

17 C'lã mi mero ndrramböcjimi 'ñeje c'lo yo saducego c'lo mi dyoji, mi mi mbidiaji c'lo yo apóstole, porque na puncjü o te'le c'lo mi ätpã c'lo yó jñã'a c'lo yo apóstole. **18** Nguec'ü jo zürüji c'lo yo apóstole, cjá nú ngot'lüji a förü nu jã ngu ma cã'lã texe c'lo mi cja'a c'lo na s'lo'lo. **19** Nu c'lã nu xömü c'lã, jo ëjë da nú ángele Mizhocjimi jo ni xocü

c'lo yó ngojxtji c'lā nu förü, jo ngama libre c'lo yo apóstole. Cjā nú xifiji:

20 —Möji c'lā nu ndrra 'nitsjimi, ma böbüji nu jā ngu ra jñantc'aji yo te'e, rí xifiji yo jñā'a yo mama jā ngu rga sö'ö ra salvagoji, ra bübüji cu Mizhocjimi —embeji c'lo yo apóstole, va mama c'lā nu ángele.

21 Jo tsjaji jā ngu nzī va xifiji; c'lā ni jyas'ü jo möji c'lā nu ndrra 'nitsjimi, jo ma xöpüji c'lo yo te'e.

C'lā mi mero ndrramböcjimi 'ñeje c'lo mi dyoji, jo ēji nu jā ngu mi cjaji o t'önü. Cjā nú ndrrāji cjó cu jo ma xifi ru jmurü c'lo fē cu mi fēzhi c'lā yo menzumü a Israel, ngue c'lū ru dyönüji o t'önü c'lo yo apóstole. Cjā nú mandagoji c'lo yo mbēfi ru möji c'lā nu förü, ru ma siji c'lo yo apóstole c'lo vi ngot'üji. 22 'Ma mu zāt'ā c'lo yo mbēfi c'lā nu förü, dya ca gu chöt'üji c'lo yo apóstole. Cjā nú nzhogüji jo ni xifiji:

23 —Rú ma tötc'öjme cjot'ütjo na jo'lo c'lo yo ngojxtji. Y c'lo yo guardia c'lā nu förü, böbüji förüji. Pero 'ma rú xocüjme c'lo yo ngojxtji rú cjogüjme a mbo'lo, dya ca rú tötl'üjme c'lo yo bëzo c'lo gui xitscöjme ru ma sicjöjme —ēne va mama c'lo yo mbēpi.

24 C'lā mi mero ndrramböcjimi 'ñeje c'lo dyaja ndrramböcjimi 'ñeje c'lā mi encargado c'lā nu ndrra 'nitsjimi, 'ma mu dyārāji c'lo yo jñā'a, dya mi pārāji fē cu ru pensagoji. Jo mamaji:

—Mbārā, ¿fē cu mi ta tsja'a dya c'lo yo bëzo c'lo rú cot'üji a förü?

25 Jo ni säjä daja te'e c'lā jo ni xifi anguezeji:

—C'lo yo bëzo c'lo gui tsot'üji a förü mi nzhäl'ä, ji va böbüji c'lā nu ndrra 'nitsjimi, va zofüji yo te'e —embeji c'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje c'lā nu encargado.

26 Nguец'ü c'lā nu encargado 'ñeje c'lo yo mbēfi, jo möji c'lā nu ndrra 'nitsjimi jo ma siji c'lo yo apóstole, pero dya fē cu gu tsjapüji. Porque mi süji c'lo yo te'e, da gu ru tsja'a c'lo yo te'e ru fat'üji o ndrrojo c'lā nu encargado 'ñeje

c'lo yo mbëfi. 27 'Ma mu siji c'lo yo apóstole, jo xifiji ru böbüji a ndrre'e nu jā ngu ru dyönüji o t'önü. C'ā mi mero ndrre'amböcjimi c'ā nū tsjapü t'önü c'lo yo apóstole. 28 Jo xifiji:

—¿Fë cu cja gui sido gui zofüji yo te'e? Macu rú xi'tsc'öjme que dya ca ri nānbāji nū tjū'ü e Jesús. Nudya, texe yo te'e yo cārā vā a Jerusalén ya ndrri pāxtjoji c'lo gui jizhigueji. Gui neji que ra pensago yo nte'e que ngueje ín s'locügöjme c'ā vi mbö't'üji e Jesús.

29 C'ā nū ndrürnürü e Pegro 'ñeje c'lo dyaja apóstole, jo mamaji:

—Xi ndrre ni stago rá ätcöjme Mizhocjimi que rí ngue'tsc'eji rá ä'tc'ägöjme. Porque gui tetcjeji nza c'jazgöjme. 30 Gui dyörüji que ru ndrre't'äji e Jesús c'ā nu ngrusi, nza cja'a 'ma mi rvā s'lo'o e Jesús c'ā nū jmi'i Mizhocjimi. Nguec'ü gui pë's'liji in s'locügueji chjëtjfi que ngue'tsc'eji gui pö't'ügueji c'ā. Pero Mizhocjimi c'ā mi ma't'ü c'lo ín mboxgandegöji, jo tsjapü o tetjo e Jesús, jo mimitjo ni yeje. 31 Xo gu tsja'a Mizhocjimi gu zidi e Jesús a jens'e, nu jā ngu mimi dya c'ā nū dyë't Mizhocjimi c'ā nū derecho. Jo unü que ra tsja'a ín Jmugöji, xo i 'ñeje ra salvazüji, nutscöji rí menzumügöji a Israel, ra ngāvgāji libre c'ā yo na s'lo'o yo rí c'jaji. Nguec'ü 'ma c'jó cu ra nzhögü nū mü'bü, ra perdonago 'ma Mizhocjimi c'ā. 32 Rí xi'tsc'öjme yo, porque rú jandrajme y rú ärajme. Xo i 'ñeje nū Espiritu Mizhocjimi jizhi que mejme c'ā rí mamajme. Mizhocjimi unü nū Espiritu texe c'lo ätpä nū jñ'a'a —eñe va mama c'lo yo apóstole.

33 C'lo yo bëzo c'lo mi cja'a o t'önü, 'ma mu dyäräji c'lo yo jñ'a'a c'lo mi mama e Pegro, mi cu mbecuëji na puncjü, mi ne ru mbö't'üji c'lo yo apóstole. 34 Pero ndrri mi bübü da bëzo anguezeji c'ā dya mi ne'e ga cjanu. C'ā nu bëzo mi farisego, mi chjū'ü e Gamaliel. Mi xöpü nū scuama Mizhocjimi; mi mi nāntji c'ā yo te'e, mi mamaji que ma jo'o ma xöpü. E Gamaliel jo böbü, jo mandago ru

fongüji c'lo yo apóstole a tji'i da ts'indrrājme. 35 Cjá nú ña'a e Gamaliel va zofü c'lo dyaja c'lo mi cja'a o t'önü, jo xifiji:

—Nultsc'leji ín dyocjöji rí israelitagöji, pensagoji na jo'lo c'ā rí tsjapüji yo bëzo. 36 Mbeñegueji c'lo yo pa'a 'ma mi бүбү c'ā nu bëzo c'ā mi chjü'ü e Teudas. Nu bëzo c'ā, mi cjapüts'ëjē ma nojo. Na puncjü o bëzo c'lo mi dyoji angueze, mi söji da nziyo cientoji. Pero jo mbö't'üji c'ā nu bëzo, y jo mböt'ü texe c'lo mi dyoji; dya gu sö'ö ru tsjaji c'lo mi ne ru tsjaji. 37 Xo rí mbeñegueji c'lo yo pa'a 'ma mu tsjaji c'ā nu censo, mi бүбү da bëzo c'ā ji mi menzumü a Galilea. Nu bëzo c'ā, mi chjü'ü e Juda. Na puncjü o te'e c'lo mi tät'ä angueze, pero jo ndrrü'ü, y c'lo mi dyoji xo gu mböt'ü c'lo. 38 Nguец'ü rí xi'tsc'l'öji, jyëziji yo bëzo, dya fë cu rí tsjapüji. Porque 'ma nguets'ëjē anguezeji pensagots'ëji c'lo yo jña'a c'lo mamaji, 'ñeje 'ma ngueje nú juërsats'ëji c'ā ni tsjaji c'lo cjaji, nu'ma, xo ra tjeze c'lo ne ra tsjaji. 39 Pero 'ma ngueje Mizhocjimi c'ā unü nú juërsa yo bëzo yo, dya ra sö'ö rí ts'a's'üji. 'Ma ri ts'a's'üji, chjëtjfi que ri c'a's'ügueji Mizhocjimi —eñe e Gamaliel va mama.

C'lo dyaja bëzo c'lo mi cja'a o t'önü, cjá nú mamaji:

—Mi na jo vi ñague; dya rá pö't'üjme yo bëzo —eñeji.

40 Cjá nú xifiji c'lo yo apóstole ru cjogüji ni yeje a mbo'lo. Cjá nú jyünüji, cjá nú xifiji que dya ca ru zofüji c'lo yo te'e, ru xifiji nú jña'a e Jesús. Cjá nú jyëziji libre. 41 C'lo yo apóstole cjá nú mbedyeji, mi mi mäji. Jo mamaji:

—Zö jo bëchqui ín tseji va jyünngüji, pero rí mäcjöji. Porque Mizhocjimi jo dyacüji rú sufregogöji por e Jesús —eñe va mamaji.

42 C'lo yo apóstole sido mi pöji c'ā nu ndrra 'nitsjimi, mi pa zofüji c'lo yo te'e, mi mamaji e Jesús mi ngueje c'ā jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago. Xo mi xöpüji c'lo yo te'e c'ā nú ngümüji.

**Se nombran a siete diáconos para ayudar a los
creyentes pobres**

6 1 Mi cārā na puncjü o te'le c'lo mi crego e Jesucristo. Da nu pa'a, c'lo yo cjuārjma c'lo mi ña'a griego jo reclamagoji jo mamaji:

—Yo ndrrixü yo ín dyocjøjme yo ya ndrrü'ü nú xīra, dya ndrra unüji fē cu ra zi'i yo. Xi ndrra unüji yo ndrrixü yo ña'a hebreo —embeji c'lo yo apóstole.

2 Nguец'ü c'lo yo apóstole jo ñaji, cjá nú xifiji ru jmurü texe c'lo mi ätpä nú jña'a e Jesucristo. 'Ma mu jmurüji, cjá nú xifiji:

—Nutschøjme rí xifijme nú jña'a Mizhocjimi yo te'le; dya ra jogü rá jējizme nu bëfi ngue c'ü rá nujme cjo pē's'i fē cu ra zi'i texe yo cjuārjma. 3 Nguец'ü rí xi'tsc'øjme cjuārjma, rí juajjnügeji yencho cjuārjma, rá xicöji ra unüji c'ā ra zi'i c'lo fē cu ni stago. Rí juajjnüji c'lo mī nädätjoji cja'a na jo'lo, 'ñeje c'lo ätä nú Espíritu Mizhocjimi, xo i 'ñeje c'lo pensago na jo'lo. 4 Nutschøjme rí apóstolejme sido rá ma'tc'øjme Mizhocjimi, y sido rá xifigøjme nú jña'a Mizhocjimi yo te'le —eñeji.

5 Texe c'lo mi cārā nu, jo neji c'lo yo jña'a c'lo vi mama c'lo yo apóstole. Cjá nú juajjnüji e Tēva c'ā mi crego cu texe nú mü'bü, y mi ätä nú Espíritu Mizhocjimi. Xo gu juajjnüji e Lipe, 'ñeje e Prócoro, 'ñeje e Nicanor, 'ñeje e Timón, 'ñeje e Parmenas, 'ñeje e Nico. C'ā e Nico ji mi menzumü a Antioquía, pero ante que ru crego e Jesucristo, ya mi crego Mizhocjimi jā ngu nzī ga crego yo menzumü a Israel. 6 'Ma mu nguarü jo juajjnüji c'lo yo yencho cjuārjma, jo xifiji ru böbüji c'ā nú jmi'i c'lo yo apóstole. Cjá nú tsja'a c'lo yo apóstole, jo 'ñe's'e yó dyëji c'lo yo yencho cjuārjma, va dyötpüji Mizhocjimi ru mbös'ü c'lo.

7 Jā ngu ndrrí mi mamaji nú jña'a Mizhocjimi, mi cja'a c'lo mi crego e Jesucristo. Nguец'ü mi na puncjü o te'le c'lo mi cārā a Jerusalén c'lo xo gu jñunt'ü nú mü'bü e

Jesucristo. Na puncjü o mböcjimi c'lo xo gu dyätpä nú jña'a Mizhocjimi, gu jñunt'ü nú mü'büji e Jesucristo.

Toman preso a Esteban

8 Mizhocjimi jo mbös'ü e Tëva, xo gu unü juërsa. Nguecl'ü mi ät'lä o milagro c'lo dya já ngu mi jandrra c'lo yo te'le.

9 Mi bübü da 'nitsjimi c'lä mi xijji nú 'Nintsjimi c'lo yo te'le c'lo mi esclavo c'lo ya jyëziji libre. C'lo mi pa'a nu, mi bübü já ngu nzī anguezeji c'lo jo sövajñaji e Tëva. Ji mi menzumüji ga ma a Cirene, 'ñeje ga ma a Alejandría, 'ñeje ga ma a Cilicia, 'ñeje ga ma c'lä nu país a Asia.

10 Nú Espíritu Mizhocjimi jo mbös'ü e Tëva jo unü o jña'a já ngu rva ñaji c'lo. Nguecl'ü anguezeji, dya ca gu sö'ö fë cu xi ru xifiji. 11 Cjā nú ma ngöt'üji o merio já ngu nzi bëzo. Nguecl'ü c'lo yo bëzo, já ngu ndrrí mi mamaji:

—Rú äräjme e Tëva jo zadü e Moise, xo i 'ñeje Mizhocjimi —mi eñe va mama c'lo yo bëzo c'lo vi ngöt't'üji o merio, ma mamaji o bëchjine.

12 Nguecl'ü c'lo yo ts'lita c'lo mi mandago, 'ñeje c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi, 'ñeje c'lo dyaja te'le, mi cu mbecuëji na puncjü. C'lo yo te'le c'lo vi sövajñaji e Tëva, iix cu möji zacü nu já ngu mi bübü e Tëva, jo ma pënc'h'iji. Cjā nú zidyiji nu já ngu ru dyönüji o t'önü.

13 Cjā nú ngamaji o te'le c'lo ru mama o bëchjine; jo mamaji ga cjanu va xijji c'lo mi cja'a o t'önü:

—Nu bëzo nu, sido sadü nu ndrra 'nitsjimi, macu ngeje nú ngümü Mizhocjimi. Xo i sadü nú lëy Mizhocjimi c'lä jo dyü's'lü e Moise. 14 Rú ärägöjme jo mama que ra ëjë e Jesús c'lä ji mi menzumü a Nazaret, ra ni yä't'lä nu ndrra 'nitsjimi. Ra xitsiji 'ñaño rga cja göji, c'lo dya ri nza cja'a c'lo jo mama e Moise —eñe c'lo mi mama o bëchjine.

15 Texe c'lo yo bëzo c'lo mi cja'a o t'önü, jo jñandrrbaji mi cu juës'i c'lä nú jmi'i e Tëva; mi 'ñetse nza cja nú jmi'i da nú ángele Mizhocjimi.

Defensa de Esteban

7 1 C'ā mi mero ndrramböcjimi jo dyönü e Tëva jo mama:

—¿Cjo mejme yó jña'a yo te'e yo mama gui tsjague c'lo na s'lo'lo?

2 Cjā nú ndrrürü e Tëva, jo xifi c'lo mi cja'a o t'önü, 'ñeje c'lo dyaja te'e:

—Nultsc'leji ín dyocjöji rí israelitagöji; dyäräji c'ā rá xi'tsc'öji. Mizhocjimi c'ā бүбү a jens'e jo zofü e Abra c'ā ín mboxgandegöji 'ma mi бүбү a Mesopotamia, 'ma dya be mi pa'a a Harán. 3 Jo xifi: “Pedyegue c'ā in jñiñi rí sogü yo in dyocjeji, rí mague nu jā ngu rá jí'tsc'ö”, embeji e Abra. 4 Nguец'ü jo mbedye e Abra a Caldea c'ā pertenecido a Mesopotamia, jo ma mimi a Harán. 'Ma mu ndrrü'ü c'ā nú papa e Abra, Mizhocjimi jo xifi e Abra jo ëjē nufā jā ngu rí cārāgöji. 5 Dya gu unü Mizhocjimi e Abra ni rí da juājma c'ā ru tsjapü nú cjaja. Pero jo mama Mizhocjimi que ru zädä 'ma ru unü e Abra texe nu país, ru tsjapü nú cjaja. Xo gu mama que ru tsjapü nú cjaja c'lo yó mboxbëche c'lo ru tsājā. Zö dya mi siji e Abra o t'i'i, pero Mizhocjimi jo mama ga cjanu. 6 Xo gu mama Mizhocjimi va xifi e Abra: “C'lo in mboxbëchegue ra ma mimiji c'ā da país. Ra mezhe nziyo ciento cjë'ë, ra tsja'a c'lo menzumü nu, ra tsjapüji mi ta sufrego c'lo in mboxbëchegue, ra tsjapüji ra pëpiji anguezeji. 7 Pero rá castigaogö c'lo yo te'e c'lo ri pëpiji. Nguец'ü ra sö'ö ra mbedye libre c'lo in mboxbëchegue, ra ëji ga 'ñefā ra ni matcügöji”, eñe Mizhocjimi va xifi e Abra.

8 Jo sido jo ña'a e Tëva jo mama:

—Mizhocjimi jo xifi e Abra ru circuncidagoji c'lo yó t'i'i 'ñeje c'lo yó bëche. Nguеje c'ā rví mbeñeji c'lo vi mama Mizhocjimi ru unü anguezeji. 'Ma mu mu'sbüji da t'i'i e Abra, jo jñu'sb'ü nú tjü'ü e Isa. Cjā nú circuncidago 'ma mu chjün. Ji xo va cjatjonu e Isa 'ma ya vi bëzo, xo

gu circuncidago c'ā nú t'l'i, c'ā mi ngueje e Jacob. Y e Jacob jo circuncidago c'o doce yó t'l'i c'o mi ngueje ín mboxgandegöji.

9 'C'o yo once ín mboxgandegöji mi mi üdüji, porque c'ā nú papaji xi ndrra mi s'liya e Juse que rí ngueje anguezeji. Nguец'ü jo mböji e Juse, jo mböpüji c'o yo bëzo c'o mi pa'a a Egipto, nu jā ngu jo zidyiji e Juse. Pero Mizhocjimi mi bübüvi e Juse, jo 'ñeme libre nu jā ngu mi sufrego. 10 Jo unü ru mbārā na puncjü; nguец'ü c'ā nu faraón c'ā mi rëy a Egipto mi cu ne'e e Juse, jo 'ñes'e jo tsja'a gobernador texe a Egipto. Xo gu unü jo mandago texe c'ā yó mbëfi c'ā nu faraón c'o mi cārā c'ā nú palacio.

11 'Ma mi bübü e Juse a Egipto, jo ëjë da tjijmi texe nu, 'ñeje texe a 'ñefā nu jā ngu mi xijji a Canaán c'o yo pa'a c'o. Mi mi sufrego c'o yo te'e. C'o ín mboxgandegöji mi ojtjo fë cu ru ziji. 12 Pero e Jacob jo mbārā mi pöji ndrrëjxü ga ma a Egipto. Nguец'ü jo ndrrjäjä c'o yó t'l'i c'o mi ngueje ín mboxgandegöji, jo möji a Egipto jo ma ndrrömüji o ndrrëjxü. 13 'Ma mu möji ni yeje a Egipto, e Juse jo xifits'ëjë anguezeji: "Nutschö nguetscö e Juse in cjuärjmazügöji", eñe. Xo i 'ñeje c'ā nu faraón, jo mbārā que anguezeji mi ngueje c'o yó cjuärjma e Juse. 14 E Juse jo mbenpe o jñ'a e Jacob c'ā nú papa, jo xifi ru möji a Egipto texe c'o yó t'l'i 'ñeje c'o yó bëche. Nguец'ü va möji nu. Mi söji como da setenta y cincoji.

15-16 'Nujnu a Egipto, ji ngueje nu jo ndrrü'ü e Jacob. Cjā nú tunpüji c'ā nú cuerpo ga 'ñeje a Siquem, jo ni ngöt'üji c'ā nu cuëva c'ā vi ndrrömü e Abra. Vi ngöt'ü jā ngu nzī merio c'o mi plata; vi ngöt'üji c'o yó t'l'i e Hamor c'o mi menzumü a Siquem c'o mi ngueje nú cjaja c'ā nu cuëva. Ji xo i ngueje a Egipto nu jā ngu xo gu ndrrü'ü c'o yó t'l'i e Jacob c'o mi ngue ín mboxgandegöji. Xo gu tunpüji c'o yó cuerpoji ga 'ñeje a Siquem, xo gu ni ngöt'üji c'ā nu cuëva.

17 Jo sido jo ñ'a e Tëva, jo mama:

—'Ma ya mi tsjatjo ru zädä c'o vi xifi Mizhocjimi e Abra, mi cu ngärä na puncjü c'o ín mboxgandegöji c'o mi cärä a Egipto. Mi ma trrapucjüji. 18 Da nu pa'a, jo mimi rëy a Egipto da bëzo c'ä dya mi pärä jä ngu va tsja'a e Juse, va mbös'lü c'o yo tele c'o mi cärä c'ä nu país a Egipto 'ma mu ts'a'a c'ä nu tjijmi. 19 Jo tsja'a c'ä nu rëy, jo tsjapü c'o na s'o'lo c'o ín mboxgandegöji, mi xifiji ra mbëziji c'o yó ts'it'iji 'ma cjá mi ts'lipombaneji, ngue c'ü ru ndrrüji.

20 'C'o yo pa'a c'o, jo mus'lüji e Moise; nu ts'imbane c'ä, mi ma zö'ö c'ä nú jmi'i Mizhocjimi. Jo mezhe jñi zana, c'ä nú papa 'ñeje c'ä nú mama jo mbörüvi e Moise. 21 'Ma dya ca mi sö'ö ru tsjötüvi, cjá nú fongüvi c'ä nú ngümüvi, xäma dya fë cu ru tsjapüji c'ä nu mbane. Nu c'ä nú xunt'i c'ä mi rëy a Egipto jo chöt'ü c'ä nu ts'imbane, jo mbörü nza cja 'ma ri ngueje nú t'i'i. 22 Gu tsja'a c'o yo xöpüte, jo jíchiji e Moise texe c'o mi pärä c'o mi menzumü a Egipto. Nguec'ü mi fëchi ra ña'a na jo'lo, y mi fëchi jä ngu rva tsja'a na jo'lo da bëfi.

23 Jo sido jo ña'a e Tëva jo mama:

—'Ma ya mi ëdyi cuarenta cjë'ë e Moise, jo pensago nú mü'bü que na jo'lo ru ma nu'u fë cu mi cja'a c'o ín dyocjöji rí israelitagöji c'o mi esclavo a Egipto. Porque mi ngueje yó dyoji. 24 'Ma mu zät'ä e Moise nu jä ngu mi cärä c'o yó dyoji, jo jñandrra daja bëzo c'ä mi menzumü a Egipto ma pärä da bëzo c'ä mi menzumü a Israel. 'Ma mu jñandrra e Moise, cjá nú ma ñana c'ä nu bëzo c'ä mi päräji, c'ä mi menzumü a Israel, jo mböt't'ü c'ä nu bëzo c'ä mi menzumü a Egipto, porque mi pärä c'ä nu israelita. 25 Jo pensago e Moise: “Yo ín dyocjøjme ra unüji ngüendrra que jo 'ñexquegö Mizhocjimi rá cämaji libre”, eñe va zönüts'ëjë. Ji ga cjanu va pensago e Moise que ru unü ngüendrra c'o ín mboxgandegöji. Pero dya gu unüji ngüendrra.

26 'C'ä ni yeje nu pa'a, e Moise jo jñandrra mi chü'ü

yeje c'lo ín mboxgandjeji. E Moise mi ne'le ru xõmpcüvi, jo xifivi: “Nu'tsc'evi, ¿fē cu cja gui chūguevi? Macu ndrri gui israelitaguevi”, eñe e Moise va xifi c'lo mi chū'ū. 27 C'ā nu te'le c'ā mi jonbü o chū'ū c'ā nú dyofi, jo ndrürnürü, jo xifi e Moise: “Nu'tsc'le, ¿fē cu pē's c'ā rí ni ñu'lu cu nutscöbe? Dya cjó 'ñexc'le rí tsjague jmu'lu rí mandazügöbe. 28 ¿Cjo gui ne rí pötcügö já ngu nzí vi tsjague mi nzhä'ä, gui pö't'ügue c'ā nu bëzo c'ā mi menzumü vā a Egipto?”, embeji e Moise, va ndrürnürü c'ā nu bëzo. 29 E Moise 'ma mu dyärä c'lo mi mama c'ā nu bëzo, jo unü ngüendrra que ya mi pārāji c'ā vi tsja'a. Nguец'ū jo c'ueñe jo ma'a ga ma a Madián, nu já ngu dya cjó mi pārā. Ji gu chjüntü nu. C'ā nú su'lu jo mu'sbü yeje yó t'ili.

30 'Jo mezhe cuarenta cjë'ë, e Moise mi bübü c'ā mborojó; bëchi mi bübü'tjo c'ā nu t'eje c'ā chjü'ū a Sinaí. Da nu pa'a, jo 'ñetse da nú ángele Mizhocjimi c'ā da planta c'ā nza cja'a da rroxaxi. Nu planta c'ā, mi zärä da sivi. 31 E Moise 'ma mu jñandrra, mi cu dyä'ä, dya mi pārā fē cu ma mbëjē. 'Ma mu ndrät'ä ru nu'lu, jo dyärä nú jña'a Mizhocjimi. 32 C'ā nu jña'a, jo xifi ga cjanu e Moise: “Nguetscö nú Mizhocjimizügö e Abra, 'ñeje e Isa, 'ñeje e Jacob c'lo mi ngueje in mboxgandegue”, eñe va mama Mizhocjimi. Mi cu pizhi e Moise, dya ca gu rrezga xi ru nu'lu. 33 Xo gu mama Mizhocjimi: “Ts'lo't'ü in mbocua porque rí bünc'ö já ngu gui böbü. 34 C'lo in dyocjeji c'lo va cā'ā a Egipto, ngueje ín tegö c'lo. Rí jandrra mí cja'püji ra sufregoji nu. Xo rí ärä mí quejjaji. Nguец'ū rvá ëcjö a jens'le rá ni cāmaji libre. Nudya rí xi'tsc'ö rí nzhogü rí mague ga ma a Egipto”, eñe Mizhocjimi va xifi e Moise.

35 Jo sido jo ña'a e Tëva jo mama:

—Mizhocjimi jo ndrjäjä e Moise jo nzhogü jo ma'a ga ma a Egipto, ru ma fongü libre c'lo ín mboxgandegöji. Macu anguezeji vi mamaji va xifiji e Moise: “Nu'tsc'le, ¿fē cu pē's c'ā rí ni ñugöjme? Dya cjó gu 'ñexc'le rí

tsjague jmu'u rí mandazügöjme'', embeji e Moise. Mizhocjimi jo unü e Moise mi mandago c'ã yo ín mboxgandegöji, jo ngamaji libre nu já ngu mi esclavoji. Jo tsja'a c'ã nu ángele c'ã vi 'ñetse c'ã nu planta, jo mbös'ü e Moise. **36** E Moise jo tsja'a o milagro c'o mi na nojo a Egipto. Xo gu tsja'a o milagro, nguec'ü va sö'ö va das'üji c'ã nu trrazafü c'ã chjü'ü Mbazafü. Nguec'ü va fongü libre a Egipto c'o ín mboxgandegöji. Ndrizi 'ma, jo ngäräji da cuarenta cjë'ë c'ã yo mborojo. Yo cjë'ë c'o, e Moise mi mandago anguezeji y mi cja'a o milagro. **37** E Moise jo zofü c'o yo israelita c'o mi ngueje ín mboxgandegöji, jo xifiji: "Mizhocjimi ra 'ñes'e daja c'o ín dyocjöji xo ra mama nú jña'a, já ngu nzí va 'ñexquegö'', eñe va mama e Moise. **38** E Moise mi cäräji c'o ín mboxgandegöji c'ã yo mborojo, porque ngueje c'o vi juajjnü Mizhocjimi ru tsjapü yó te'ets'ëjë. Mi cäräji c'ã nú ngua'a c'ã nu t'leje c'ã mborojo c'ã chjü'ü a Sinaí. 'Ma mi cäräji nu, jo tsja'a da nú ángele Mizhocjimi jo zofü e Moise, jo xifi c'o yó mandamiento Mizhocjimi, o sea, c'o yó lëy. Ndrizi 'ma, e Moise jo zofü c'o ín mboxgandegöji, jo xifiji c'o yo lëy. 'Ma ru dyätäji c'o yo lëy, ru tsja'a Mizhocjimi ru ngärätjoji anguezeji, dya já ngu ru jyanbüji.

39 'Pero c'o ín mboxgandegöji, dya gu ne gu dyätäji e Moise. Dya gu neji ru mandago e Moise anguezeji. Mi mi mbeñeji a Egipto nu já ngu vi mbedyeji. **40** Nguec'ü 'ma mu nguís'i e Moise a xes'e c'ã nu mborojo a Sinaí, 'ma mu mezhe nu, c'o ín mboxgandegöji jo tsjaji na s'o'o, jo xifiji ga cjanu e Aarón: "Rí dyätcájme c'ã rá cjacpöjme palecito c'ã rá ma'tc'öjme, ngue c'ü ra zinzijme na jo'o c'ã 'ñi'i já ngu rgá möjö. Porque e Moise nu c'ã jo fongüzüjme a Egipto, dya rí pärägöjme fë cu gu tsja'a'', eñe va mamaji. **41** Nguec'ü c'ã nú dyät'äji c'ã mi nza cja da ts'inzhünü. C'ã nú mbö't'üji o animale c'o jo mbä'sbäji c'ã nú jmi'i c'ã nu nzhünü. Mi cu mápäji c'ã nu ts'inzhünü, macu vi dyät'ätjoji cu nú dyëts'ëji. **42** Ma s'o'o ga cjanu, nguec'ü

Mizhocjimi gu xōgū cu anguezeji, cjá nú jyēzi jo mbürü jo ma't'üji e jyarü, 'ñeje e zana, 'ñeje yo seje. Nguец'ü c'lo yo profeta, va dyü's'üji ga cjanu c'lo yó jña'a Mizhocjimi:

Nu'tsc'eji gui israelitagueji, 'ma mi cārāji c'lo yo cuarenta cjē'ē c'ā mborajo, 'ma mi pō't'ügueji o aņimale cjá rri pä's'āji, ¿cjo nguetscö mi matcügöji? Iyö.

43 C'ā mi ma't'ügueji, ji ngueje e Moloc 'ñeje e Renfán.

Gui dyät'āji c'ā nu ts'ingumü nu jā ngu mi tågä e Moloc c'ā mi cјapügueji palecito.

Xo gui dyät'āji c'ā nu palecito Renfán c'ā mi nza cja da trrata seje.

Yo palecito c'lo, mi tunügueji jā ngu ndrrí mi pöcјеji.

Nguец'ü rá fongüts'üji rí föt'ügueji a Babilonia ga manu, embeji c'lo ín dyocјöji, eņe Mizhocjimi va mama.

Ngueje c'lo jo mama c'lo yo profeta —eņe e Tēva va xifi c'lo mi cja'a o t'önü.

44 Jo sido jo ña'a e Tēva jo mama:

—Mizhocjimi jo xifi e Moise ru dyät'ā da ngumü c'ā mi cuēro, nu jā ngu ru mimi Mizhocjimi a ndrre'e c'ā yo ín mboxgandegöji c'ā nu mborajo. Jo mama: “Rí dyät'ā c'ā ri nza cja'a c'ā ya rú jí'ts'i gui jñandrra”, embe.

45 'Ma mu ndrrü'ü e Moise, ndrru ngueje e Josué c'ā ndrru gu mandago c'ā yó t'li'i c'lo ín mboxgandegöji c'lo vi mbedye a Egipto. 'Ma mü säji c'ā nu país vā, ya mi cārā c'lo 'naņo tele, pero Mizhocjimi jo pјongü c'lo. Nguец'ü c'lo ín mboxgandegöji jo tsјapü yó cјaji nu país. 'Ma mu säji, ma tūji c'ā nu ngumü c'ā mi cuēro. C'ā nu ngumü, xi mi bübütjo hasta c'lo yo pa'a 'ma mi rēy c'ā ndrrü nu Davi.

46 'Mizhocjimi mi mi ne'e e Davi. Nguец'ü e Davi jo dyötü sjētsi Mizhocjimi ru dyä'tbā da ngumü. Porque e Jacob c'ā ndrrü nú mboxgande e Davi, xo mi ma't'ü

Mizhocjimi. 47 Pero ji ngueje nú t'li e Davi c'ā mi chjū'ū e Salomo c'ā jo dyä'tbā c'ā nú ndrra 'nitsjimi Mizhocjimi. 48 Pero Mizhocjimi dya ni stago o ndrra 'nitsjimi nu jā ngu ra mimi, porque yo ndrra 'nitsjimi rí ätc'öji cu ín dyëts'ëjëji. Dyäräji c'ā jo mama daja nú profeta Mizhocjimi:

49 A jens'e, ji ngueje nu jā ngu rí bübü rí mandago. Nu xoñijümü, ji ngueje nu jā ngu rí ë'me ín cua'a.

Nguec'ū dya sö'ö rá mimigö nguechjo c'ā da ndrra 'nitsjimi c'ā rí dyät'ägueji. ¿Jā ngu rga sö'ö rá mimigö nu?

50 Macu rú ät'ägö texe yo bübü 'ñeje texe yo cja'a, eñe Mizhocjimi va mama.

51 Jo sido jo ña'a e Tëva jo xifi c'o mi cja'a o t'önü:

—Nu'tsc'ejji, dya gui ne rí dyäräji. Ya meze in mü'büji, ya tsotü in tsöji. Zö 'ñünn'ü in mü'büji nú Espiritu Mizhocjimi, pero gui cjaji jā ngu nzī gui ñets'ëgueji. Gui chjëtcejji nza cja c'o ín mboxgandegöji.

52 Anguezeji jo mbö't'üji texe c'o yo profeta. Mi mama c'o yo profeta que ru ëjë daja te'le c'ā mi na jo'o c'ā nú jmi'i Mizhocjimi. Pero c'o ín mboxgandejji jo mbö't'üji c'o yo profeta. Nu bëzo c'ā jo ëjë, gui tregagoji c'ā yó dyè'ë c'o 'ñaño te'le, ngue c'ū ru mbö't'üji c'ā; chjëtjfi que ngue'tsc'ejji gui pö't'ügueji. 53 C'o yó angele Mizhocjimi jo ëji jo ni unüji e Moise c'ā nú lëy Mizhocjimi. Gui tjëgueji c'ā nu lëy, pero dya gui ätäji —eñe e Tëva.

Muerte de Esteban

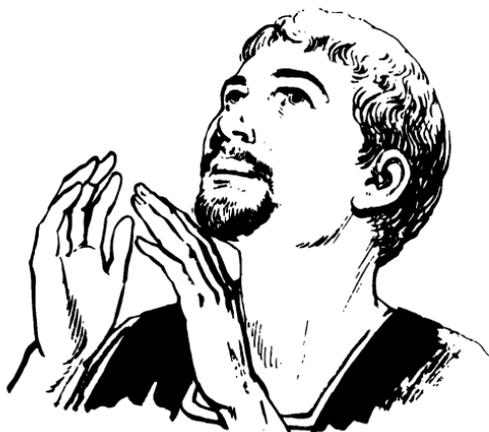
54 C'o mi cja'a o t'onü, 'ma mu dyäräji c'o yo jña'a c'o vi mama e Tëva, mi cu ngöjxt'ü yó s'libiji va mbecueji.

55 Nú Espiritu Mizhocjimi mi sido mi 'ñünbü nú mü'bü e Tëva, nguec'ū va nä's'ä a jens'e jo jñandrra nu jā ngu bübü Mizhocjimi mi mi juës'i. Xo gu jñandrra mi böbü e Jesús c'ā nú dyè'ë Mizhocjimi c'ā nú derecho. 56 Cjā nú mama:

—Dyäräji na jo'lo. Rí jandrragö ya xogü a jens'e. Xo rí jandrra nu vi 'ñeje c'ã Mizhocjimi, ji böbü c'ã nú derecho Mizhocjimi —eñe e Tëva va mama.

57 Nu c'lo mi cja'a o t'önü, jo ngotü yó ngöji cu yó dyëji, jo mafüji na jens'e va ma pënc'h'iji e Tëva. 58 Cjá nú fongüji c'ã nu ndrrajñiñi, cjá nú fat'üji o ndrrojo. C'lo yo te'e c'lo vi xo'sbü o bëchjine e Tëva, ngueje c'lo ot'ü jo fat'ü o ndrrojo. Ante que ru fat'üji, jo ts'o't'üji c'lo yo mabitu c'lo mi jeji, ngue c'ü dya ru storva 'ma ru jñüs'üji c'lo yo ndrrojo, cjá nú unüji da bëzo c'ã mi chjü'ü e Saulo ru mbörü c'lo yo bitu. 59 'Ma mi fat'üji o ndrrojo, e Tëva jo ña'a na jens'e jo mama va xifi Mizhocjimi:

—Jesús ín Jmuts'ügö, sinngui dya ín aljma —eñe.

'Ma mi fat'üji o ndrrojo e Tëva, jo mama: "Jesús ín Jmuts'ügö, sinngui dya ín aljma", eñe va mama

60 Cjá nú ndrriñijmō a jümü, jo mafü na jens'e jo mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, na s'lo'lo yo na cjacöji. Pero rí ö'tc'ügö rí perdonagoue yo.

'Ma mu nguarü jo mama ga cjanu e Tëva, cjá nú ndrri'ü.

Saulo persigue a los que creen en Jesucristo

8 1 E Saulo mi mama que ma jo'lo c'ā vi tsjaji 'ma mu mbö't'üji e Tëva.

Nu pa'a c'ā jo mbö't'üji e Tëva, jo mbürü jo tsjapüji jo sufrego c'lo mi jmurü a Jerusalén c'lo mi ma't'ü e Jesucristo. Nguec'ü jo c'ueñe jo möji na puncjü o jñiñi a Judea ñeje a Samaria. Nguejxtjo c'lo yo apóstole c'lo dya gu c'ueñe; jo nguejmetjoji a Jerusalén. 2 'Ma mu ndrrü'ü e Tëva, jo ējē jā ngu nzī te'e c'lo mi ma't'ü Mizhocjimi, jo ni ndrrunüji e Tëva c'ā ya mi añima, jo ma dyögüji, mi mi huëpiji.

3 Mi cja'a e Saulo, fē cu ndrrí mi cjapü c'lo mi ma't'ü e Jesús. Mi quich'i c'ā yo ngumü nu jā ngu mi cārā c'lo yo cjuārjma, mi fongüji, cjá rnú ma ngot'üji a förü, c'lo yo bëzo ñeje c'lo yo ndrrixü.

Predicación del mensaje de Jesucristo en Samaria

4 C'lo yo cjuārjma c'lo vi c'ueñe va mbedye a Jerusalén, mi mamaji nú jña'a e Jesucristo texe nu jā ngu mi sät'äji, mi xifiji c'lo dyaja te'e. 5 E Lipe jo ma'a a Samaria jo ma xifi c'lo yo te'e: "C'ā jo mama Mizhocjimi ra ni ngävgäji libre, ya ējē c'ā; ngueje e Jesús", mi eñe e Lipe ma mama.

6 Na puncjü o te'e c'lo jo dyärä c'lo yo jña'a c'lo mi mama e Lipe. Xo gu jñandrraji c'lo yo milagro c'lo mi cja'a. Nguec'ü na puncjü o te'e c'lo jo crego nú jña'a e Jesucristo. 7 Na puncjü o te'e c'lo vi ngägä yó s'ondrřejma e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo. E Lipe mi xifi c'lo yo s'ondrřejma ra mbedyeji; mi pedye c'lo yo s'ondrřejma mi mafüji na jens'e. Xo mi cārā a Samaria na puncjü o te'e c'lo dya mi sö'ö ra ññömü. Xo ma puncjü c'lo mi c'ü'bü. Ndrri gu jogü c'lo. 8 Nguec'ü mi cu mäjä c'lo mi menzumü nu.

9 A Samaria, mi bübü nu da bëzo c'ã mi chjũ'ũ e Simu. Ante que ru ma'a nu e Lipe, e Simu mi s'lante c'ã, o sea, mi brujo, mi cja'a na puncjũ c'o dya jã ngu mi jandrra c'o yo te'e. Mi cja'pũts'ëjẽ c'ã mi mi pẽs'i o juersa. 10 Texe c'o yo te'e c'o mi cãrã nu, mi mi ätpãji nú jña'a e Simu, ndrrizi c'o dya fẽ cu mi fẽzhi hasta c'o mi fẽzhi na nojo. Mi mamaji:

—Nu, bëzo nu, ngueje nu mero na zẽzhi nu vi 'ñeje c'ã Mizhocjimi —mi eñe ma mama c'o menzumũ a Samaria, ma nãdãji e Simu.

11 C'o yo te'e mi mi ätpãji nú jña'a e Simu, porque ya vi mezhe mi cja'a na puncjũ c'o mi cja'pũ ra dyãji.

12 'Ma mu zãt'ã e Lipe a Samaria, jo xifi c'o yo te'e:

—Rí xi'tsclõji da jña'a c'ã rguí mãcjeji. E Jesucristo ngueje c'ã jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago, ngueje c'ã rí dyãtãji c'ã —embeji c'o yo te'e.

Nguec'ũ na puncjũ o bëzo 'ñeje o ndrrixũ c'o jo dyãtpã nú jña'a e Lipe, cja' nú jiji. 13 Xo i 'ñeje e Simu, xo gu crego. 'Ma ya vi ji'i e Simu, gu tsja'a angueze gu ndãt'ã e Lipe gu dyofi. Jo jñandrra mi cja'a e Lipe o milagro c'o mi na nojo. Nguec'ũ dya mi pãrã e Simu fẽ cu ru pensago, porque dya jã ngu mi jandrra ga cjanu.

14 C'o yo apóstole c'o mi cãrã a Jerusalén, jo dyãrãji que ya mi ätpã nú jña'a Mizhocjimi c'o yo te'e c'o mi cãrã a Samaria. Nguec'ũ jo ndrrãji e Pegro 'ñeje e Xuva ji ru mëvi nu. 15 'Ma mu zãt'ãvi nu, jo dyõtpũvi Mizhocjimi que ru unũ nú Espíritu c'o mi cãrã a Samaria c'o ya mi crego. 16 Porque nú Espíritu Mizhocjimi, dya be mi sãt'ã c'ã yó mü'bũ c'o mi menzumũ a Samaria. Ya vi jiji, pero nguechjo nú tjũ'ũ e Jesús c'ã ín Jmugõji c'ã jo nãnbãji 'ma mu jichiji. 17 Ndrizi 'ma, e Pegro 'ñeje e Xuva jo 'ñe's'e yó dyëvi c'o mi crego. Jo ëjẽ nú Espíritu Mizhocjimi jo ni bübü a mbo'o c'ã nú mü'bũji.

18-19 E Simu jo jñandrra c'o mi cja'a e Pegro 'ñeje e Xuva mi ë's'ẽ yó dyëvi c'o yo cjuãrjma. Jo jñandrra jã ngu

ma cja'la 'ma mu ējē nú Espíritu Mizhocjimi. Nguec'ū jo xifi e Pegro 'ñeje e Xuva:

—Rá cjō'tc'ūvi o merio, 'ma rí dyacōvi nu juērsa nu gui pē'sc'evi. Nguec'ū 'ma cjó cu rá ē's'lē ín dyēgō, ra ējē nú Espíritu Mizhocjimi ra ni būbū a mbo'lo c'ā nú mū'būji —ēne e Simu va mama.

20 Cjā nú ndrrünrū e Pegro jo xifi:

—Ji rga ma'la in meriogue ga ma a linfiērrjnu. Xo i 'ñetsc'le, ji xo rí mague nu, 'ma dya ra nzhogū in mū'bū. Porque gui pēzhgue ri chōmū c'ā unütjo Mizhocjimi.

21 Dya gui pē's'ligue derecho rí tsjague yo rí cjagōjme, porque dya ga jo'lo in mū'bū c'ā nú jmi'i Mizhocjimi.

22 Jyēzi nu na s'lo'lo nu gui pensago, rí dyōtū Mizhocjimi; xāma ra perdonagots'lū. 23 Rí jandrragō que mi qui mbidiazūbe; xi gui būbütjo c'ā nú dyē'lē e Satanás nú c'ā dya ga jo'lo c'ā dya ne'le ra jyētscl'i —ēne e Pegro va xifi e Simu.

24 Cjā nú ndrrünrū e Simu jo mama:

—Dyōtcügō Mizhocjimi, ngue c'ū dya rá ma sufregogō nu yo gui xitsi —embeji e Pegro.

25 E Pegro 'ñeje e Xuva jo xifivi nú jñ'a'la Mizhocjimi c'lo yo te'le, jo mamavi c'lo vi jñandrravi 'ñeje c'lo vi dyärävi jā ngu ga cja'la e Jesús. Cjā nú mbedyevi nu, ru nzhogū ru mēvi a Jerusalén. C'ā nu 'ñi'i, mi cjogū na puncjū o jñiñi c'lo xo pertenecido a Samaria. Nguec'ū e Pegro 'ñeje e Xuva xo gu zofuvi c'lo yo te'le c'lo mi cārā c'ā yo jñiñi, jo xifivi nú jñ'a'la e Jesucristo.

Felipe y el hombre de Etiopía

26 Da nu pa'la, jo ējē da nú ángele Mizhocjimi nu jā ngu mi būbū e Lipe, jo ni xifi:

—Ijx tí mague dya, ga ma a ndrřü'bū, o sea, ga ma a sur, rí chēpi c'ā nu 'ñi'i c'ā pedye a Jerusalén, c'ā ji ni ma'la a Gaza —embe.

C'ā nu 'ñi'i, ji cjogū a ndrre'le c'ā da mborojo.

27-28 Ijx cu ma'a e Lipe. C'ā nu 'ñi'i, ndrrí mi pa'a nu da bëzo c'ā mi menzumü a Etiopía, mi tågä c'ā da carreta c'ā mi cjüt'lü o fadü. Nu bëzo c'ā, mi fëzhi na nojo, mi fötpü texe c'o mi pë's'i c'ā nu ndrrixü c'ā mi chjü'ü e Candace c'ā mi rëina a Etiopía. C'ā nu bëzo, cjá vi 'ñeje a Jerusalén nu já ngu vi ma ma't'lü Mizhocjimi. 'Ma mu jñandrra e Lipe c'ā nu bëzo, ya ma nzhogü c'ā nu bëzo ru ma'a c'ā nú país a Etiopía. Mi xörü nú jña'a Mizhocjimi c'ā vi dyü's'ü e Saguía c'ā mi profeta.

29 Nú Espíritu Mizhocjimi jo xifi e Lipe:

—Rí chät'ä c'ā nu carreta.

30 'Ma mu ndrrät'ä e Lipe, jo dyärä mi xörü c'ā nu bëzo c'o yo jña'a c'o vi dyü's'ü e Saguía. Jo mama e Lipe jo dyönü:

—¿Cjo gui pārague fë cu mbëjë c'ā ne ra mama yo gui xörügue?

31 Cjá nú ndrrünrü c'ā nu bëzo jo mama:

—¿Jā ngu rgá söl'ö rá pāragö? Ojtjo cjó cu ra jítsgö. Ches'e rá mimivi —embe.

32 C'ā nú jña'a Mizhocjimi c'ā mi xörü c'ā nu bëzo, ji mi jüs'ü nu c'ā ji mama ga cjanu:

Ra zidyiji c'ā nu te'e, já ngu nzī ga zidyiji o ndrrëchjü, ra ma mbö't'lüji.

Jā ngu nzī ga cja'a o ndrrëchjü 'ma äxäji, dya nzama nú ne'e, ji xo rga cjatjonu c'ā nu te'e, 'ma ra tsjapüji c'o na s'lo'o, dya fë cu ra mama.

33 Ra tsjapüji burla c'ā nu te'e ra dyönüji o t'önü, cjá rrrü tsjapüji ra sufrego, zö dya fë cu rví tsja'a.

¿Jā ngu rgá söl'ö c'ā nu te'e ra siji c'ā nú t'i'i c'ā nu xoñijümü? Porque ra mbö't'lüji c'ā, eñe nú jña'a Mizhocjimi c'ā jo dyü's'ü e Saguía.

34 Jo mama c'ā nu bëzo jo xifi e Lipe:

—Tsjacügö da favor rí xitsi cjó cu ngeje c'ā ra sufrego

ga cjanu. ¿Cjo nguets'ëjë c'ã nu profeta c'ã jo dyü's'ü nu jña'a ra sufrego, o ngueje c'ã 'naño te'e? —eñe va mama.

35 Nguet'ü e Lipe jo xifi c'ã nu bëzo fë cu mbëjë c'ã mi ne ru mama c'ã nu jña'a c'ã mi xörü; gu xifi jã ngu va mbö't'üji e Jesús 'ñe jã ngu va tetjo, gu mimitjo ni yeje. Xo gu xifi que ngueje e Jesús c'ã ra salvazüji.

Jã ngu va tsja'a e Lipe jo zofü c'ã nu bëzo, jo xifi
fë cu mbëjë c'ã mi ne ru mama c'ã mi xörü

36 Ya mi cjogüvi nu jã ngu mi po'lo o ndrreje.
Nguet'ü va mama c'ã nu bëzo:

—Po'lo vã o ndrreje. ¿Cjo ra sö'ö rá jigö cjo jiyö?

37 Cjã nú ndrrünrü e Lipe jo xifi:

—Fë cu cja iyö. Sö'ö, 'ma gui crego cu texe in mü'bü.

Cjã nú ndrrünrü c'ã nu bëzo:

—Rí cregogö e Jesucristo ngueje nú T'li Mizhocjimi
—eñe c'ã nu bëzo.

38 Cjã nú mandago jo bö'büji c'ã nu carreta. Ndrrizi
'ma, e Lipe 'ñeje c'ã nu bëzo jo dagüvi c'ã nu carreta, cjã

nú dat'üvi c'ã nu ndrreje. Jo tsja'a e Lipe jo jichi c'ã nu bëzo. 39 Cjá nú mbes'levi c'ã nu ndrreje. Nú Espíritu Mizhocjimi dangua zidyí e Lipe; nguec'ũ c'ã nu bëzo, dya ca gu jñandrra. Pero sido mi pa'a c'ã nu 'ñi'i, mi mi mäjã ma ma'a.

40 'Ma mu unü ngüëndrra e Lipe, ya mi бүбү angueze c'ã nu jñiñi a Azoto. Cjá nú mbedye a Azoto, jo zät'ã nzĩ da jñiñi, mi xifi c'lo yo te'e jã ngu ga cja'a e Jesucristo, hasta 'ma mu zät'ã a Cesarea.

Saulo empieza a creer en Jesucristo

9 1 E Saulo mi mi ünбү c'lo mi ätpã nú jña'a e Jesucristo c'ã ín Jmugöji, sido mi mama:

—Rá pö't'ügö texe c'lo —eñe va mama.

Nguec'ũ jo ma'a nu jã ngu mi бүбү c'ã mi mero ndrramböcjimi, 2 jo ma xifi:

—Rí ö'tc'ügö rí dyätcã da scuama c'ã rá tjëdyi ga ma a Damasco, rá ma jizhi c'ã yo 'nitsjimi. Rí jñu's'ü que ya gui dyacügö sjëtsi, ngue c'ũ 'ma cjó cu rá töt'ügö a Damasco c'lo ri nzhodũ c'ã nú 'ñi'i e Jesús, rá pëñch'igö c'lo, cjä rru jüt'lüji cu cadena, cjä rru siji ga 'ñefã a Jerusalén, c'lo yo bëzo 'ñeje c'lo yo ndrrixũ —eñe e Saulo va mama.

Cjá nú tsja'a c'ã nu ndrramböcjimi jo dyät'ã c'lo yo scuama jã ngu nzĩ va xifi e Saulo. 3 Cjá nu mbedye e Saulo a Jerusalén, jo ma'a a Damasco mi tjëdyi c'ã nu orde. 'Ma ya mi tsjatjo ru zät'ã nu, dangua ëjë a jens'e da jya's'ü c'ã mi mi juë's'i, c'ã jo ni fat'ü nu jã ngu mi pa'a e Saulo. 4 Ijx cu ndrrogü e Saulo c'ã nu añimale c'ã mi tãgã, cjä nú dyärã da jña'a c'ã mi mama ga cjanu:

—Nu'tsc'e Saulo, ¿fë cu cja gui cjacü rá sufregogö?

5 Cjá nú ndrürnü e Saulo jo mama:

—¿Cjó cu ngue'tsc'e, ni t'ëcjañömü?

Cjá nú ndrürnü c'ã ín Jmugöji jo xifi e Saulo:

—Nguetscö e Jesús. Gui cjaпүgue ra sufrego yo te'e

yo cregozügö, chjëtjfi que nguetscö ri cjacö rá sufregogö. Nu'tsc'e gui chjëtjfi nza cja'a da nzhünü c'ã dya ne ra dyärä, c'ã mi fech'e c'ã nu manza 'ma ga ndrrinch'iji, porque dya xo gui ne rí dyätcägö ín jña'a.

6 Mi cu pizhi e Saulo mi cu juant'a, cjá nú mama:

—Nu'tsc'e ín Jmuts'ügö, ¿fë cu mbëjë c'ã gui negue rá c jagö?

Cjá nú ndrrürnü e Jesús c'ã ín Jmugöji:

—Ijx tí mague dya, rí sido rí chëpi nu 'ñi'i. 'Ma rí sät'ã c'ã nu ndrrajññi a Damasco, ra xi'ts'iji fë cu mbëjë c'ã rí tsja'a nu —embeji e Saulo.

7 C'lo yo bëzo c'lo mi pöji e Saulo, mi cu pizhiji, nguec'ü dya mi sö'ö ru ñaji. Jo dyäräji o jña'a, pero dya gu jñandrraji c'ã mi ña'a. 8 Cjá nú nanga e Saulo nu já ngu mi 'mana, cjá nú böbü. Pero 'ma mu xocü yó ndrrö'ö, dya ca mi jandrra. Nguec'ü jo pëncbiji yó dyë'ë, cjá nú ngüjñüji va zät'äji a Damasco. 9 'Ma mi bübü e Saulo a Damasco, jo zö'ö jñipa c'ã dya mi jandrra. Dya mi ñönü, dya xo mi si'i o ndrreje.

10 A Damasco, mi bübü nu da bëzo c'ã mi chjü'ü e Ananía, mi ätpä nú jña'a e Jesucristo. Mizhocjimi jo zofü a t'ijí e Ananía jo xifi:

—Nu'tsc'e Ananía.

Cjá nú ndrrürnü e Ananía:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügö, xitsigö fë cu mbëjë c'ã gui ne'le rá c jagö.

11 Jo mama Mizhocjimi jo xifi e Ananía:

—Ijx tí mague' c'ã nu calli c'ã chjü'ü Derecho. 'Ma rí sät'ã c'ã nú ngümü e Juda, rí tsja'a o t'önü cjo bübü nu da bëzo c'ã chjü'ü e Saulo c'ã ji menzumü a Tarso. Nudya, va matcügö dya c'ã. 12 Jo nguinch'í da t'ijí, jo jñantc'a nu'tsc'e Ananía, gui tsich'i a mbo'lo c'ã nu ngümü nu já ngu bübü, cjá ni 'ñe'sc'e in dyëgue. Nguec'ü jo jogü yó ndrrö'ö, jo sö'ö jo jñandrra ni yeje. Ji ga cjanu rvá unügö jo nguinch'í e Saulo.

13 Cjá nú ndrrünrö e Ananía jo mama:

—Mizhocjimi ín Jmuts'ügö, na puncjü o cjuärjma c'o jo xitsi já ngu ga cja'a e Saulo. Nu bëzo c'ä, jo tsjapü mi cu sufrego c'o in tegue c'o cärä a Jerusalén. 14 Nudya, ya säjä vä, va tjë'ë da scuama c'ä jo dyü's'ü c'o yo ndrramböcjimi. Mama c'ä nu scuama que pë's'i o orde e Saulo ra zücüjme texezügöjme rí ma'tc'ügojme, ra dyënzijme a förü.

15 Cjá nú ndrrünrö Mizhocjimi jo xifi e Ananía:

—Mague. Ya rú juajjnügö e Saulo ra zofü c'o yo israelita c'o in dyocjeji, xo ra zofü c'o dya menzumü a Israel, 'ñeje c'o yó rëyji. Nguец'ü ra mbäcäji já ngu ga cjazgö. 16 Rá xicö e Saulo que ra tsjapüji ra sufrego na puncjü angueze, ra tsja'a yo te'le porque ri xifi ín jñagö yo —eñe Mizhocjimi va xifi e Ananía.

17 Cjá nú ma'a e Ananía jo zät'ä c'ä nu ngumü nu já ngu mi bübü e Saulo. Jo nguich'i a mbo'lo, cjä nú 'ñe's'le yó dyë'ë a xes'le e Saulo, cjä nú xifi:

—Nultsc'le Saulo, mi cjuärjmats'ügö. E Jesús c'ä ín Jmugöji, c'ä gui jñandrra jo 'ñetse 'ma ma ëcje c'ä nu 'ñi'i, ngueje c'ä xo gu ndrräcjö rú ëjë, ngue c'ü ra jogü yo in chogue rí jñandrra ni yeje. Xo ndrräcjö, ngue c'ü ra ëjë nú Espiritu Mizhocjimi cu texe c'ä nú juërса, ra ni bübü a mbo'lo c'ä in mü'bü —eñe e Ananía va xifi e Saulo.

18 C'ä mi bübü c'ä yó ndrrö'ö e Saulo, c'ä dya mi jëzi ru jñandrra, iix cu jyäbä. Nguец'ü va jñandrra na jo'lo. Cjä nú ji'i; ngueje e Ananía c'ä jo jichi. 19 Cjä nú ñönü e Saulo; ngueц'ü jo zëzhi. E Saulo, jo mimi já ngu nzī pa'a a Damasco, mi oxü c'ä yó ngumü c'o yo te'le c'o mi ätpä nú jña'a e Jesucristo.

Saulo predica en Damasco

20 'Ma mi bübü e Saulo a Damasco, jo mbürü jo ma'a c'ä yo 'nitsjimi, jo ma zofü c'o yo te'le c'o mi jmurü, mi xifiji que e Jesús ngueje nú T'i'i Mizhocjimi. 21 C'lo

yo te'le c'lo jo dyärä mi ña'a e Saulo, mi mi zönüts'ëji mi mamaji:

—Nu bëzo nu, ¿cjo dya ngueje nu mi c'apü mi ta sufrego c'lo yo te'le c'lo ma't'lü e Jesús c'lo cārā a Jerusalén? Nu c'ā vi 'ñeje ga 'ñefā, ngueje c'ā ru ni zürü yo ma't'lü e Jesús, ru jyüt'üji cu cadena, c'jā rñú dyedyiji nu jā ngu va cālā c'lo yo ndrramböcjimi. Macu nudya, ya i xifi nú jña'a e Jesús yo te'le —eñe va mamaji.

22 Jyas'ma jyas'ma Mizhocjimi xi ndrra mi fös'lü e Saulo jā ngu ma zofü c'lo yo israelita c'lo mi cārā a Damasco, jo mbenbeji c'lo yo jña'a c'lo vi dyü's'lü c'lo yo profeta, jo xifiji jā ngu rva cja'a c'ā nu te'le c'ā vi 'ñes'le Mizhocjimi ru mandago. Ga cjanu jo jizhi que ngueje e Jesús c'ā vi 'ñes'le Mizhocjimi. Nguец'ü anguezeji, dya gu sö'ö fë cu xi ru mamaji.

Saulo escapa de aquella gente de Israel que no creía en Jesucristo

23 Jo mezhe jā ngu nzi pa'a, c'lo mi menzumü a Israel c'lo mi cārā a Damasco jo ñats'ëji, jo mamaji 'ma ru mbedye e Saulo c'ā nu jñiñi, i'x tu mbö't'lüji. **24** Jo mbārā e Saulo que mi ne ru mbö't'lüji. 'Ma xömü 'ñeje 'ma ndrrempa mi förüji c'ā nú ngojxtji c'ā nu jñiñi, ngue c'lü 'ma ru mbedye e Saulo, ru mbö't'lüji. **25** Da nu xömü, c'lo yo te'le c'lo vi crego c'lo yo jña'a c'lo mi mama e Saulo, jo mbös'lüji e Saulo jo mbedye c'ā nu jñiñi. C'ā jo tsjaji, jo xifiji e Saulo jo dyo'lo c'ā da bus'li. C'jā nú sjö'büji c'ā nu bus'li c'ā nu bät'ä c'ā mi c'ot'lü c'ā nu jñiñj.

Saulo en Jerusalén

26 C'jā nú ma'a e Saulo a Jerusalén. 'Ma mu zät'ä nu, mi ne'le angueze ru dyoji c'lo mi cārā nu, c'lo mi crego e Jesucristo. Pero texeji mi sūji e Saulo, dya mi cregoji que ya mi ätpä nú jña'a e Jesucristo. **27** Pero mi bühü da cjuärjma c'ā jo zidyi e Saulo nu jā ngu mi bühü c'lo yo

apóstole; c'ā nu cjuārjma mi chjū'ū e Bernabé. E Bernabé jo xifi c'o yo apóstole:

—'Ma mi pa'a e Saulo a Damasco, jo 'ñetse c'ā ín Jmugöji; e Saulo jo jñandrra. C'ā ín Jmugöji jo zofü nu. Y 'ma mi bübü e Saulo a Damasco, dya gu zū'ū, jo xifi c'o yo tele jā ngu ga cja'a e Jesús —eñe va mama e Bernabé.

28 Nguец'ū ya mi sö'ö e Saulo ru dyoji c'o yo cjuārjma c'o mi cārā a Jerusalén. 29 E Saulo mi zofü c'o yo tele, mi xifiji jā ngu ga cja'a e Jesús c'ā ín Jmugöji, y dya mi sū'ū. 'Ma mi zofü c'o yo israelita c'o mi ña'a griego, mi mi sövajñaji. Nguец'ū anguezeji jo ñats'ëji, jo mamaji jā ngu rva mbö't'üji e Saulo. 30 'Ma mu mbārā c'o yo cjuārjma que mi ne ru mbö't'üji e Saulo, jo zidyiji e Saulo jo möji ga ma a Cesarea. Cjā nú xifiji:

—Nudya, ra sö'ö rí mats'ëjégue dya, rí sät'ägue na jo'lo a Tarso —embeji e Saulo.

31 Jo zādā c'o yo pa'a, 'ma dya ca mi nuji na ü'ü c'o mi ma't'ü e Jesucristo, c'o mi cārā c'ā nu estado de Judea; dya ca fē cu mi cja'püji c'o. Xo i 'ñeje c'o mi cārā c'ā nu estado de Galilea 'ñeje c'ā nu estado de Samaria. Y xi ndrra mi pārāji jā ngu ga cja'a e Jesucristo. Mi unüji ngüenda que mi na zēzhi Mizhocjimi; nguец'ū mi jodü ru tsjaji jā ngu nzī ma ne'le angueze. Nú Espíritu Mizhocjimi mi fös'ü anguezeji, nguец'ū xi na puncjü c'o mi crego.

Eneas es sanado

32 E Pegro mi pa'a texe nu jā ngu mi cārā c'o yo cjuārjma, mi pa zēngua c'o. Da nu pa'a, jo ma'a a Lida jo ma zēngua c'o yó tele e Jesucristo c'o mi cārā nu. 33 Mi bübü nu da bëzo c'ā mi chjū'ū e Eneas. Ya vi mezhe jñincho cjē'ë c'ā mi os'ü c'ā nu ngama, dya xo mi sö'ö ra 'ñömü. 'Ma mu jñandrra e Pegro c'ā nu bëzo, 34 cjā nú xifi:

—Nultsc'e sēlē Eneas, e Jesucristo ra jocüts'ü. Rí ñanga rí xos'ü nu gui orü —embe.

Nguecl'ü c'ā nu bëzo, cjá nú nanga. 35 C'lo yo te'le c'lo mi cārā a Lida l'neje c'lo mi cārā a Sarón, jo jñandrraji ya vi jogü c'ā nu bëzo. Nguecl'ü jo jyëziji c'lo mi cregoji, jo cregoji e Jesucristo.

Resurrección de Dorcas

36 C'ā nu jñiñi a Jope, mi бүбү nu da ndrrixü c'ā mi chjü'ü e Tabita; c'ā nu jña'a griego mi chjü'ü e Dorcas. C'ā nu ndrrixü, mi ätpä nú jña'a e Jesucristo. Xo mi unü o merio c'lo yo te'le c'lo dya fë cu mi tējme; mi ma jonte mi fös'ü texe c'lo yo te'le. 37 Pero da jnu pa'a, jo zö'ö da nguijyeme jo ndrrü'ü. Jo xatpüji nú cuerpo, cjá nú ngöbüji a mbo'lo c'ā da ngümü c'ā mi jyäxcümü. 38 A Jope mi bëjxtjo nu c'ā nu jñiñi a Lida. C'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Jope jo dyäräji mi бүбү e Pegro a Lida. Nguecl'ü va ndrräji yeje cjuärjma c'lo jo ma xifi e Pegro:

—Va täcjöbe rá ni ö'tcl'übe da favor; ixx tá möjö a Jope —eñe va mamavi.

39 Cjá nú möji e Pegro anguezevi. 'Ma mu zät'äji a Jope, cjá nú zidyiji e Pegro jo ndrres'ëji c'ā nu ngümü nu já ngu mi бүбү c'ā nu añima. Ma cālā nu na puncjü o ndrrixü c'lo ya vi ndrrü'ü nú xīra; jo ma böbüji c'ā nú jmi'li e Pegro, mi mi huëpiji e Dorcas. Xo gu jíchiji e Pegro c'lo yo päjjna l'neje c'lo dyaja bitu c'lo vi ndrrä'bä e Dorcas 'ma xi mi бүбүtjo c'ā nu xoñijümü. 40 E Pegro jo xifi texe c'lo yo ndrrixü ru mbedyeji a tji'i. Cjá nú ndrrüñijmō e Pegro a jümü, cjá nú ma't'ü Mizhocjimi. Cjá nú jñandra c'ā nu ndrrixü c'ā vi ndrrü'ü, jo xifi:

—Nultsc'e süngü Tabita, ñanga —eñe e Pegro va mama.

Nu c'ā nu ndrrixü jo xocü yó ndrrö'ö jo jñandra e Pegro. Cjá nú nanga jo mimi. 41 E Pegro jo pëncbhi nú dyë'ë c'ā nu ndrrixü, jo bö'bü. Cjá nú ma't'ü c'lo yo

ndrixū 'ñeje c'lo dyaja c'lo yó te'le Mizhocjimi, jo jíchiji que ya vi te'le e Tabita, ya mi bübütjo ni yeje. 42 Texe c'lo mi cārā a Jope jo dyäräji que vi tsjapü e Pegro jo te'le c'ā nu ndrixū. Nguelū na puncjü o te'le c'lo jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo c'ā ín Jmugöji. 43 E Pegro jo mezhe na puncjü o pa'a c'lo jo mimi a Jope. Mi oxü c'ā nú ngümü da bëzo c'ā xo mi chjü'ü e Simu. C'ā nú bëfi e Simu, mi jocü nú cuëro o añimale, cjá rrrnú mbö'ö.

Pedro y Cornelio

10 1 C'ā nu jñiñi a Cesarea, mi bübü nu da bëzo c'ā mi chjü'ü e Jnelio. Nu bëzo c'ā, mi mandago da cien o tropa c'lo mi xijji Tropa Taliana. 2 Zö dya mi menzumü a Israel e Jnelio, pero mi ma't'ü Mizhocjimi, xo mi ätpä nú jña'a. Xo i 'ñeje texe c'lo mi cārā c'ā nú ngümü. E Jnelio mi unü o merio c'lo yo te'le c'lo fë cu ni stago. Jyas'ma jyas'ma mi ma't'ü Mizhocjimi.

3 Da nu pa'a 'ma ya vi zürü jñi'i nu nzhä'ä, Mizhocjimi jo unü e Jnelio jo jñandrra da nú ángele Mizhocjimi, nza cja 'ma ru nguinch'lí da t'íjji. Jo cjogü c'ā nu ángele a mbo'lo nu jā ngu mi bübü e Jnelio, cjá nú xifi:

—Nu'tsc'le sêlê Jnelio —eñe c'ā nu ángele va ña'a.

4 Mi cu pizhi e Jnelio 'ma mu jñandrra c'ā nu ángele. Cjá nú xifi:

—¿Fë cu mbëjë c'ā rí xitsi, ni t'ëcjañömü?

Cjá nú ndrrünrú c'ā nu ángele jo mama:

—Rvá êcjö rá ni xi'ts'igö, Mizhocjimi na jo ga nuclügue c'ā. Porque gui ma't'ügue, ndrrí xo gui unü o merio gui fös'ü yo ts'li prövi. 5 Nudya rí chäjä o bëzo c'lo ra ma'a c'ā nu jñiñi a Jope, ra ma siji da bëzo c'ā chjü'ü e Simu Pegro. 6 Nu bëzo c'ā, ji oxü c'ā nú ngümü da bëzo c'ā xo i chjü'ü e Simu c'ā jopcü nú cuëro o añimale, cjá na mbö'ö. C'ā nú ngümü, ji järä c'ā nú 'ñünü c'ā nu trrazafü. Ra xi'ts'i e Simu Pegro fë cu ni stago rí tsjague —eñe c'ā nu ángele va xifi e Jnelio.

7 'Ma mu nguarü jo ña'a c'lã nu ángele c'lã mi ñavi e Jnelio, c'já nú ma'a. E Jnelio c'já nú ma't'ü yeje c'o yó mbëfi, 'ñeje daja c'o yo tropa c'lã mi tát'ã angueze, c'lã xo mi ma't'ü Mizhocjimi. 8 C'já nú xifiji texe c'o vi mama c'lã nu ángele, c'já nú ndrräji jo möji a Jope.

9 C'lã ni yeje nu pa'a 'ma ya vi jñusiarü, mi pöji c'lã 'ñi'i, ya mi tsjatjo ru zät'äji a Jope. E Pegro jo ndrres'e a xes'e c'lã nu sotea c'lã nu ngümü nu já ngu mi oxü, jo ma't'ü Mizhocjimi. 10 'Ma xi mi bübü nu, jo zant'a. 'Ma mi nzhã't'ã ma ät'äji c'o fë cu ru ziji, mi sö'ö e Pegro nza cja'a c'lã dya ca mi bübü angueze c'lã nu sotea, mi sö'ö nza cja'a 'ma ru nguinch'i da t'ijï. 11 Jo jñandrra ya vi xogü a jens'e. C'já nú jñandrra nza cja da bitu c'lã mi na nojo c'lã vi 'ñeje a jens'e, jo säjä c'lã nú jmi'i. Mi 'ñetse nza cja'a 'ma c'jó cu mi pënc'h'i nza gá nziyo c'o yó 'ñünü. 12 C'lã nu bitu, ma cã'ã o c'l'ijmi 'ñeje o s'l'ü'ü, 'ñeje c'o fë cu

Jã ngu ma cja'a, 'ma mu jñandrra e Pegro
nza cja'a 'ma ru nguinch'i da t'ijï

ndrrí ma añimale c'ò búbü nziyo yó ngua'a. 13 Cjá nú dyärä e Pegro da jña'a cl'ä vi 'ñeje a jens'le cl'ä jo mama:

—Nu'tsc'le sē'ē Pegro, bóbü da vá diji, rí pō't'lügue daja yo añimale rí sa'a.

14 Cjá nú ndrrünrū e Pegro jo mama:

—Iyö, ín Jmuts'ügö, dya ra söl'ö; dya já ngu rí sagö o ts'ingue c'ò na s'ò'ò c'ò mama in lëygue cl'ä dya rá sagöjme; nguechjo c'ò mama in lëygue na jo'ò c'ò rí sigöjme —ēne e Pegro.

15 Cjá nú ndrrünrū cl'ä mi zofü e Pegro, jo mama:

—Dya rí mangue na s'ò'ò nu cl'ä ya rú c'japügo na jo'ò —ēne Mizhocjimi va xifi e Pegro.

16 Jñi ngua xifiji ga cjanu e Pegro, jo mama Mizhocjimi. Ndrro jñi ngua ndrrünrū ga cjanu e Pegro va xifi Mizhocjimi. Cjá ndrru nú ngu's'l'í cl'ä nu bitu ga ma a jens'le nu já ngu vi 'ñeje. 17 E Pegro mi mi pensago nú mü'bü fē cu mi ne ru mama c'ò vi jñandra. Jo ni säjä c'ò yo bëzo c'ò vi ndrräjä e Jnelio. Porque ya vi tsjaji o t'önü já ngu mi búbü cl'ä nú ngumü e Simu. 18 Jo zënguateji, cjá nú tsjaji t'önü cjo mi búbü nu da bëzo cl'ä mi chjü'ü e Simu Pegro.

19 'Ma mi nzhä't'ä ma pensago e Pegro fē cu mi ne ru mama c'ò vi jñandra, jo ña'a cl'ä nú Espiritu Mizhocjimi jo xifi:

—Cjá va säjä jñi'í bëzo c'ò va ni jonclü. 20 Dyagü dya cl'ä nu sotea rí möji. Dya rí zönüts'l'ējē cjo na jo'ò rí ma'a, cjo jiyö; nutscö rú täcjö jo ējē c'ò —embeji e Pegro, va mama cl'ä nú Espiritu Mizhocjimi.

21 Cjá nú dagü e Pegro ga ma a jümü, jo ma'a nu já ngu ma bóbü c'ò yo bëzo c'ò vi ndrräjä e Jnelio, cjá nú xifiji:

—Nguetscö gui jongüji. ¿Fē cu vi 'ñecjeji? —embeji c'ò yo bëzo.

22 Cjá nú ndrrünrū anguezeji jo mamaji:

—Jo ndrräcöjme da bëzo cl'ä chjü'ü e Jnelio cl'ä

mandago o tropa. Nu bëzo c'ā, ma't'ü Mizhocjimi y cja'a jā ngu nzī ga ne'e Mizhocjimi c'o na jo'o. Texe yo israelita yo in dyocjeji, mamaji que mī cja'a na jo'o c'ā nu bëzo. Mizhocjimi jo ndrräjä da nú ángele jo ma zofü e Jnelio, jo xifi que ru ndrräcjøjme rá ni sints'ijme rá möjö c'ā nú ngumü, ngue c'ü rí zofügue. Angueze ra dyärä c'o yo jña'a c'o rí xifigue —eñe c'o yo bëzo va xifiji e Pegro.

23 Cjā nú mama e Pegro gu xifi c'o yo bëzo ru nguich'iji a mbo'lo c'ā nu ngumü ru ñõnüji. Y xo gu oxüji. Nu 'ma mu jyas'ü, e Pegro jo möji c'o yo bëzo. Xo gu möji jā ngu nzī cjuärjma c'o mi cārā a Jope.

24 C'ā ni zö'ö yepa, jo zät'äji a Cesarea c'ā nú ngumü e Jnelio. E Jnelio ya ma te'be anguezeji; ya vi mbitago texe c'o yó dyoji 'ñeje c'o mi pājji; ya ndrri ma cāji nu.

25 'Ma mu zät'ä e Pegro c'ā nú ngumü e Jnelio, 'ñeje c'o mi pöji, jo mbedye e Jnelio jo ma chjëvi e Pegro. Jo ndrrüñijmō c'ā nú jmi'i e Pegro, nza cja'a 'ma ru ma't'ü Mizhocjimi. 26 Pero e Pegro dya gu ne'e; jo pënchbi nú dy'ë e Jnelio, cjā nú xifi:

—Böbügue. Dya fë cu fëtscö, xo rí tetjogö jā ngu ga cjatsc'e.

27 Jo cjogüji a mbo'lo c'ā nu ngumü, mi ñavi e Pegro e Jnelio. E Pegro jo jñandra ya vi jmurü na puncjü o te'e. 28 'Ma mu ña'a e Pegro, jo xifiji:

—Gui pārāgueji nutscöjme rí menzumüjme a Israel, dya sö'ö rá dyocjöji porque nu'tsc'leji dya gui menzumüji a Israel. Dya xo i sö'ö rá cjogüjme a mbo'lo c'ā in nzungueji rá ñaji. 'Ma jiyö, da gu ra pëgazüjme c'o na s'o'lo. Pero ya jítscö Mizhocjimi que dya ca rá mangö cjó cu na s'o'lo.

29 Nguéc'ü 'ma mu ma'a yo bëzo jo ma xitscöji ru ëcjøjme, dya rú mangö: “Iyö”, ru eñegö. Nu'tsc'le sē'ë Jnelio, xitscö, ¿fë cu cja gui chäjä jo ma sitscjö yo? —eñe e Pegro va mama.

30 Cjā nú mama e Jnelio:

—Ya zö'ö nziyo pa'a, 'ma mi ma't'ügö Mizhocjimi,

dya xo mi ñõnügö. Ya vi zürü jñi'i nu nzhä'ä. Jo ëjê da bëzo, jo ni böbü c'ä ín jmigö, mi je'e o bitu c'o mi mi juës'li. 31 Jo xitsi: "Nu'tsc'le sê'ê Jnelio, Mizhocjimi jo dyä'tc'ä c'o gui dyötü. Angueze pârâ c'o gui cjague, gui unü o merio c'o dya fê cu tějme", enzegö. 32 Xo gu xitsi: "Rí chäjâ o bëzo c'o ra ma'a a Jope ra ma siji da bëzo c'ä chjũ'lü e Simu Pegro. Nu bëzo c'ä, ji oxü c'ä nú ngumü da bëzo c'ä xo i chjũ'lü e Simu, c'ä jocü nú cuëro o animale. C'ä nú ngumü, ji jârâ c'ä nú 'ñünü c'ä nu trrazafü", enzegö c'ä nu bëzo c'ä rú jandrra. 33 Nguec'lü iix tú täjä yo bëzo jo ma sitsc'leji. Pöcjü c'ä gui êcje. Rí cārāgøjme c'ä nú jmi'i Mizhocjimi texezøjme, rí ne'e rá ārājme c'o yo jña'la c'o jo jí'ts'li rí xitscøjme —eñe e Jnelio va mama.

**Pedro, en la casa de Cornelio, les habla acerca
de Jesucristo**

34 E Pegro cjá nú zofü c'o yo te'e jo xifiji:

—Dyäräji na jo'lo c'o rá xi'tsc'löji. Nudya, rí pârägö que dya juajjnü Mizhocjimi cjó cu ra s'lya; iixi mejme ne'e texe yo te'e yo cārâ c'ä nu xoñijümü. 35 Zö jâ ngu ndrri ri menzumü da te'e, pero 'ma ra ma't'lü Mizhocjimi 'ñeje 'ma ra tsja'a jâ ngu nzî ga ne'e Mizhocjimi c'o na jo'lo, nu'ma, mi ta mǎpǎ Mizhocjimi nu te'e c'ä.

36 'Mizhocjimi jo ndrřäjä e Jesucristo jo ni zocügøjme nutscøjme rí menzumøjme a Israel, jo xitscøjme jâ ngu rga sô'ö rá cārāji na jo'lo c'ä nú jmi'i Mizhocjimi rí texeji. Porque e Jesucristo ngueje ín Jmugöji c'ä, zö jâ ngu ndrri rí menzumüji. 37 Gui pârāgueji, c'ä ndrřü nu Xuva mi zofü c'o yo te'e, mi xifiji que ni stago ru jiji c'ä nu ndrreje. Xo gui pârāgueji jâ ngu ma tsja'a e Jesús c'ä mi menzumü a Nazaret; mi nzhodü a Galilea 'ñeje a Judea, mi zofü c'o yo te'e. 38 Mizhocjimi jo 'ñes'e e Jesús ru zofü c'o yo te'e. C'ä nú Espiritu Mizhocjimi mi bübüvi, mi unü da juërsa c'ä mi ma zëzhi. Nguec'lü mi fös'lü c'o yo te'e, y

mi jocü c'lo vi zürü yó s'ondrájma e Satanás nu c'lā dya ga jo'lo. Porque Mizhocjimi mi bübüvi e Jesús.

39 'Nutschöjme rí apóstolejme rú jandrrajme c'lo jo tsja'a e Jesús a Jerusalén, 'ñeje c'lo jo tsja'a texe c'lā yo jñiñi nu jā ngu ndrrí cārā c'lo ín dyocjōjme c'lo ndrrí xo i menzumü a Israel. Pero jo zādā c'lā nu pa'a jo ndrät'āji e Jesús c'lā nu ngrusi va mbö't'üji. 40 Pero c'lā ni jñi nu pa'a, Mizhocjimi jo tsjapü jo tetjo e Jesús, jo mimitjo ni yeje. Cjā nú jizhi que ya vi tetjo. 41 Pero dya gu jñandra texe yo te'e 'ma ya vi tetjo. Nguejxtjozögōjme rú jandrrajme. Porque jo juancōjme Mizhocjimi rá xifijme yo te'e. 'Ma ya vi te'e e Jesús, dachco rú cārājme rú ñōnūjme cu angueze. 42 Jo xitscōjme e Jesús rá zofūjme yo te'e, rá xifijme que ngueje angueze c'lā jo 'ñes'e Mizhocjimi ra dyönü o t'önü c'lo yo te'e c'lo ya rguí ndrrü'ü 'ñeje c'lo xi ri cārā c'lā nu xoñijümü.

43 'Texe c'lo yo profeta jo mamaji jā ngu rva cja'a e Jesús, jo mamaji 'ma cjó cu ra jñunt'ü nú mü'bü c'lā, ra perdonagoji 'ma c'lo na s'lo'lo c'lo vi tsjaji —eñe e Pegro va xifi c'lo mi cārā c'lā nú ngumü e Jnelio.

Reciben el Espíritu Santo los que no son de Israel

44 'Ma xi mi ña'a e Pegro, dangua ējē a jens'e nú Espiritu Mizhocjimi jo ni bübü a mbo'lo c'lā nú mü'bü c'lo yo te'e c'lo dya mi menzumü a Israel, c'lo mi ärā c'lo yo jñā'a. 45 C'lo vi dyoji e Pegro c'lā nú ngumü e Jnelio, ya mi cregoji e Jesucristo. Anguezeji xo mi israelitaji nza cja'a e Pegro. Nguecl'ü 'ma mu ējē nú Espiritu Mizhocjimi, mi cu pensagoji cjā nú mamaji:

—¿Cjó cu ru mama majxi ru unü Mizhocjimi nú Espiritu yo dya menzumü a Israel? —mi eñe ma mamaji.

46 Jo mbārāji que vi ējē nú Espiritu Mizhocjimi, porque jo dyärāji c'lo yo te'e c'lo dya mi israelita, jo mbürü jo ñaji 'ñaño ma jñā'a; xo gu dyärāji mi mamaji que mi na

nojo Mizhocjimi, mi xo na jo'lo. Jo mama e Pegro jo xifi c'lo yó dyoji c'lo xo mi menzumü a Israel:

47 —Na jo'lo ra j'i yo; dya sö'ö rá c'a's'lüji. Porque Mizhocjimi jo unü nú Espíritu anguezeji, já ngu nzī va dyacöji —eñe va mama.

48 Nguец'ü e Pegro jo zofü c'lo yo te'le c'lo dya mi menzumü a Israel, jo xifiji ru jiji c'ā nu ndrreje, porque xo i 'ñeje anguezeji jo jñunt'ü nú mü'büji e Jesús c'ā ín Jmugöji. Cjā nú zümjmüji e Pegro, jo xifiji que ru mimi já ngu nzī pa'a cu anguezeji.

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

11 1 C'lo yo apóstole 'ñeje c'lo dyaja cjuārjma c'lo mi cārā a Judea, jo mbārāji que ya vi dyätpä nú jña'a Mizhocjimi c'lo dya mi menzumü a Israel. 2 Mi cārā a Jerusalén c'lo yo te'le c'lo mi mi mama ni stago ru circuncidagoji c'lo yo te'le c'lo mi ma't'tü mizhocjimi. 'Ma mu nzhogü e Pegro a Jerusalén, jo tsja'a c'lo yo te'le c'lo mi mama ga cjanu, jo xifiji e Pegro que dya ma jo'lo c'lo vi tsja'a; 3 jo mamaji:

—¿Fë cu cja gui tsjogü a mbo'lo c'ā nú ngumü e Jnelio c'ā dya ín dyocjöji, dachco gui ññütjoji angueze 'ñeje c'lo yó dyoji? Macu dya circuncidagoji c'lo —embeji e Pegro, va mama c'lo yo te'le c'lo mi cārā a Jerusalén.

4 Cjā nú ndrürü e Pegro jo xifiji texe já ngu va ts'a'a, jo mama:

5 —Mi bübügö c'ā nu jñiñi a Jope. Da jnu pa'a 'ma mi ma't'tügö Mizhocjimi, rú sö'ö nza cja'a c'ā dya ca mi bübügö, nza cja'a 'ma ru cjinch'i da t'ijī. Rú jandrra c'ā mi nza cja'a da bitu c'ā ma nojo. Jo 'ñetse nza cja'a c'ā cjó cu mi pënc'h'i nza gá nziyo c'lo yó 'ññü, vi 'ñeje a jens'le jo säjä c'ā ín jmigö.

6 'Ma rú jandrra na jo'lo c'ā nu bitu, rú jandrra ma cā'ā o c'ijmi 'ñeje o s'ü'ü 'ñeje o animale c'lo na sate, 'ñeje c'lo dyaja animale c'lo tülü nziyo yó ngua'a. 7 Cjā rrú

ärägö da jña'a c'ã jo mama: "Nultsc'e Pegro, böbü rí pö't'ügue da yo añimale rí sa'a", enzegö va xitscö c'ã nu jña'a. 8 Cjá rrmú tjünrügö rú xifi: "Iyö, ín Jmuts'ügö, dya ra sö'ö rá sagö yo añimale. Dya já ngu rí sagö o ts'ingue: c'o na s'o'o c'o mama in lëygue que dya rá sagöjme", rú embegö Mizhocjimi. 9 Ndrü gu zocütjo c'ã nu jña'a c'ã vi 'ñeje a jens'e, gu xitsi: "Dya rí mamague que na s'o'o c'o ya rú c'apügö na jo'o", enzegö Mizhocjimi. 10 Jñi ngua xitscö ga cjanu, y jñi nguá tjünrü ga cjanu. Nu c'ã nu bitu, c'ã ndrü nú nguís'itjo ga ma a jens'e nu já ngu vi 'ñeje.

11 Jo s'ido jo ña'a e Pegro jo mama:

—Jo ni zät'ä jñi'li bëzo c'ã nu ngümü nu já ngu mi oxügö, vi 'ñeji a Cesarea jo ni zinzgöji ru möcjöjme anguezeji. 12 Jo xitsi nú Espiritu Mizhocjimi ru möjme c'o yo bëzo, dya ru zönüts'ëjë cjo ru möjme, cjo dya ru möjme. Xo i 'ñeje yo 'ñanto cjuärjma, xo rú möcjöjme yo. 'Ma rú sät'äjme, rú cjogüjme a mbo'o c'ã nú ngümü c'ã nu bëzo c'ã vi ndrräjä c'o yo jñi'li bëzo. 13 C'ã nu bëzo jo xitscöjme que vi jñandra mi böbü da ángele c'ã nú ngümü. C'ã nu ángele jo zofü c'ã nu bëzo jo xifi: "Rí chäjä o bëzo c'o ji ra ma'a a Jope, ra ma siji da bëzo c'ã chjü'ü e Simu Pegro. 14 Ra xit's'i já ngu rguí salvagogue, 'ñeje texe yo cārā in nzungue", eñe c'ã nu ángele va xifi c'ã nu bëzo.

15 'Ma mu fūrū rú zofügö c'o mi cārā c'ã nu ngümü, dangua 'ñejë nú Espiritu Mizhocjimi jo ni bübü a mbo'o c'ã nú mü'büji, já ngu nzī va 'ñeje a mbo'o c'ã ín mü'bügöji 'ma ot'ü, 'ma mi cārägöji vā. 16 Nguéc'ü rú mbeñe c'ã nu jña'a c'ã vi xitscöji e Jesús c'ã ín Jmugöji, jo mama: "C'ã ndrü nu Xuva mi jichi yo te'e c'ã nu ndrreje. Pero ra zädä 'ma ra ëjë nú Espiritu Mizhocjimi ra ni bübü a mbo'o c'ã in mü'bügeji", eñe e Jesucristo va xitscöji.

17 Jo s'ido jo ña'a e Pegro, jo zofü c'o yo te'e c'o mi mama que dya ma jo'o c'o vi tsja'a angueze, jo xifiji:

—Mizhocjimi jo unü nú Espiritu c'o yo te'e c'o mi

cārā a Cesarea, 'ma mu jñunt'ü nú mü'büji e Jesucristo c'ā ín Jmugöji, jā ngu nzī va dyacöji 'ma rú jünt'ü ín mü'bügöji c'ā. ¿Fē cu fētscö c'ā ru c'a's'ü c'o yo te'e c'o, ru xifiji que dya ru sö'ö ru jiji. Nu 'ma ru cjagö ga cjanu, ri chjētfi que ri c'a's'ügö Mizhocjimi —ēne va mama e Pegro.

18 C'o yo te'e c'o vi xifi e Pegro que dya ma jo'o c'o vi tsja'a, 'ma mu dyārāji c'o yo jña'a c'o mi mama, jo juemeji, dya ca gu ndrrürüji. Cjā nú mamaji:

—Mi na jo'o Mizhocjimi, xo gu unü c'o dya menzumü a Israel ra dyārāji nú jña'a. Nguец'ü 'ma ra jyēziji c'o na s'o'o ra nzhogü nú mü'büji, ra mimitjoji cu Mizhocjimi —ēne va mamaji.

Mucha gente de Antioquía cree en Jesucristo

19 'Ma mu fat'üji o ndrrojo va mbö't'üji e Tēva, jo mbürü jo tsjapüji jo sufrego c'o mi crego e Jesucristo. Nguец'ü va c'ueñe jo möji c'o dyaja jñiñi. Bübü c'o jo ma'a hasta c'ā nu país a Fenicia, 'ñeje c'ā nu país a Chipre, 'ñeje c'ā nu jñiñi a Antioquía. Mi xifiji nú jña'a e Jesucristo c'o yó mi Israelji c'o mi cārā nu. Pero c'o dya mi menzumü a Israel, dya mi xifiji c'o.

20 Mi cārā a Antioquía jā ngu nzī cjuārjma c'o vi 'ñeje a Chipre 'ñeje a Cirene. 'Ma mu sāji a Antioquía, jo mbürü jo zofüji c'o yo te'e c'o mi ña'a griego c'o dya mi menzumü a Israel, jo xifiji nú jña'a e Jesucristo c'ā ín Jmugöji. **21** Mizhocjimi jo mbös'ü anguezeji jo zofüji na jo'o c'o yo te'e. Nguец'ü, c'o dya mi menzumü a Israel, na puncjü o te'e c'o jo jyēzi c'o mi cregoji, jo jñunt'ü nú mü'büji e Jesucristo c'ā ín Jmugöji.

22 C'o yo cjuārjma c'o mi cārā a Jerusalén, jo mbārāji que ya vi crego c'o yo te'e c'o dya mi menzumü a Israel. Nguец'ü va ndrāji e Bernabé jo ma'a a Antioquía, ru ma nu'lu fē cu mi cjaji nu. **23** 'Ma mu zāt'ā nu e Bernabé, mi cu mājā. Porque jo unü ngüēndrra, Mizhocjimi vi bendecido

na puncjü c'lo yo te'le. Cjá nú tsja'a e Bernabé, jo xifiji que ru sido ru dyätäji cu texe nú mü'büji e Jesucristo c'ã ín Jmugöji. **24** Ma jonte e Bernabé, mi cja'a já ngu nzī ma 'ñünbü nú mü'bü nú Espíritu Mizhocjimi. Y mi crego e Jesucristo cu texe nú mü'bü. Nguец'ü 'ma mu zofü c'lo yo te'le, na puncjü c'lo jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo c'ã ín Jmugöji.

25 Cjá nú mbedye e Bernabé a Antioquía, jo ma'a a Tarso jo ma jyodü e Saulo. **26** 'Ma mu chöt'ü, jo siji a Antioquía. Jo mezhevi dajē nu, mi zofüvi c'lo yo cjuärjma, xo mi zofüvi na puncjü o te'le c'lo dya mi crego e Jesucristo, mi jíchivi nú 'ñi'i. Ji ngeje a Antioquía nu já ngu jo mbürü jo xijji cristiano c'lo yo te'le c'lo mi jünt'ü nú mü'bü e Jesucristo.

27 'Ma mi bübüvi a Antioquía e Bernabé 'ñeje e Saulo, jo säjä nu já ngu nzī te'le c'lo mi profeta c'lo vi 'ñeje a Jerusalén. **28** Daja c'lo yo profeta mi chjü'ü e Agabo. C'ã nú Espíritu Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü; nguец'ü jo böbü e Agabo nu já ngu mi jmurü c'lo yo cjuärjma, jo mama que ru ējē da tījmi, nguец'ü ru sufrego texe yo país. C'ã nu jña'a c'ã jo mama c'ã nu profeta, jo zädä c'lo yo cjē'ē 'ma mi mandago c'ã nu emperador Claudio.

29 C'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Antioquía, 'ma mu dyäräji c'lo yo jña'a c'lo mi mama e Agabo, jo zönüts'ēji, jo mamaji que ru mbenpeji o merio c'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Judea; c'ã ru sö'ö nzī daja, ru unüji. **30** 'Ma mu nguarü jo jmutüji c'lo yo merio, cjä nú ndrräji e Bernabé 'ñeje e Saulo jo jñünüvi c'lo yo merio, jo ma zopcüvi c'lo yo bëzo c'lo fē cu mi fēzhi c'ã yo cjuärjma c'lo mi cārā a Judea.

Muerte de Jacobo y encarcelamiento de Pedro

12 **1** C'lo yo pa'a c'lo, mi rēy e Herode. Jo mandago jo ma zürüji já ngu nzī cjuärjma c'lo mi ma't'ü e Jesucristo, jo tsjapü jo sufregoji. **2** Jo mandago jo

mbö't'üji cu spada e Cobo c'ã mi ngueje nú cjuãrjma e Xuva. 3 Nguец'ü mi cu mäjã c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ma't'ü e Jesucristo. Jo unü ngüëndrra e Herode que mi mi mäji; ngueц'ü xo gu mandago jo ma zürüji e Pegro. Mi ngueje c'o yo pa'a 'ma mi cjaji c'ã nu mbaxua c'ã xijji Pascua, 'ma mi siji o tjömëch'i c'o dya mi bäns'ä.

4 'Ma mu zürüji e Pegro, jo mandago e Herode jo ngot'üji a förü. Cjä nú xifi dieciseis tropa ru mbörüji e Pegro; ru mbörü nziyo tropa, cjã rrnú pörüji. Jo pensagots'ëjë e Herode, 'ma ru nguarü c'ã nu mbaxua, ru xifi ru jmurü c'o yo tele; angueze cjã rrnú fongü e Pegro c'ã nu förü, ngue c'lü ru jñandrra c'o yo tele, cjã rrnú tsja'a e Herode ru dyönü o t'önü e Pegro, cjã rrnú mandago ru mbö't'üji. 5 Nguец'ü c'o yo tropa, mi förüji na jo'o e Pegro. Pero c'o yo cjuãrjma c'o mi cãrã a Jerusalén sido mi ma't'üji Mizhocjimi cu texe yó mü'büji, mi ötpüji na puncjü e Pegro.

Dios libra de la cárcel a Pedro

6 Da nu xömü 'ma mi bübü e Pegro c'ã nu förü, nzï daja yó dyë'ë mi 'nün't'ü o cadena c'ã mi chjünüvi da tropa. Xo mi bübü yeje tropa c'o mi förü c'ã nú ngojxtji c'ã nu förü. Mi ijï e Pegro. E Herode vi pensagots'ëjë, 'ma ru jyas'ü, ru dyönü o t'önü e Pegro c'ã yó jmi'i c'o yo tele. 7 C'ã nu xömü, dangua 'ñetse da nú ángele Mizhocjimi. Mi xo gu xügü o jya's'ü nu jã ngu mi orü e Pegro. C'ã nu ángele jo 'ñünbü nú ximatjä e Pegro ngueц'ü va zö'ö. C'ã nu ángele cjã nú xifi:

—Ijx ti ñanga —embeji e Pegro.

C'o yo cadena c'o mi 'nün't'ü yó dyë'ë, jo ndrrögü c'o. 8 C'ã nu ángele cjã nú xifi e Pegro:

—Nzüt'ü in nzüt'ü, ndrru rí chï'ch'ï in mbocua.

Cjä nú tsja'a e Pegro jã ngu nzï va xifi c'ã nu ángele. Cjä nú mama c'ã nu ángele jo xifi:

—Chëjë in bitu rá më'ë. Rá ot'ügö, rí bëfague.

9 Cjã nú mbedyevi, mi ot'lü a xo'ljñi c'lã nu ángele, mi bëfa e Pegro. Dya mi pãrã e Pegro cjo ijxi mejme mi pedye c'lã nu förü, mi sö'ö angueze nza cja'a 'ma ru nguinch'lï da t'lïjï. 10 Jo cjogüvi yeje ngojxtji nu jã ngu xo mi förü o tropa. Cjã nú zät'ävi c'lã nu ngojxtji c'lã mi t'ëzi c'lã ni nguarü ra mbedyeji a tji'ï. C'lã nu ngojxtji jo xogüts'ëjë. Jo mbedyevi jo nzhodüvi da calli. Dangua ojtjo c'lã nu ángele, ya mi dats'ëjë e Pegro. 11 Ngueje 'ma cjã mu mbãrã e Pegro que mejme ya vi mbedye c'lã nu förü, cjã nú pensagots'ëjë:

—Nudya, rí pãrãgö Mizhocjimi jo ndrãjã c'lã nú ángele jo ni fongüzü c'lã nu förü, ngue c'lü dya ra tsjacügö e Herode jã ngu nzï ga ne'e c'lo ín dyocjøjme c'lo dya ma't'lü e Jesucristo —eñe va mamats'ëjë.

12 'Ma mu mbãrã e Pegro que mejme vi mbedye c'lã nu förü, cjã nú ma'a c'lã nú ngumü e María. C'lã e María, mi ngueje c'lã nú mama e Xuva c'lã xo mi chjü'lü e Marco. C'lã nu ngumü, mi cãrã na puncjü o cjuãrjma, mi ma't'lüji Mizhocjimi. 13 'Ma mu zät'ä e Pegro c'lã nu ngumü, jo dont'lü c'lã nu ngojxtji. Jo mbedye da xunt'ï c'lã nu tji'ï, jo ma dyãrã cjó cu mi ngueje c'lã mi dont'lü c'lã nu ngojxtji. C'lã nu xunt'ï mi chjü'lü e Rode. 14 C'lã nu xunt'ï jo mbãtpã nú jña'a e Pegro 'ma mu zënguate, pero dya gu xopcü c'lã nu ngojxtji, porque mi cu mäjã. Cjã nú vügü ga ma a mbo'lo, jo ma xifi c'lo ma cãã nu:

—E Pegro ji va böbütjo c'lã nu ngojxtji —embeji c'lo.

15 Cjã nú ndrürnrü anguezeji jo mamaji:

—Nu'tsc'e xa, gui luriague, gui mamats'ëcje yo jña'a yo —eñe va mamaji.

Cjã ndruru nú mama c'lã nu xunt'ï:

—Iyö, mejme c'lã rí xi'tsc'löji —embeji c'lo.

Anguezeji cjã nú mamaji:

—Iyö, dya ngueje c'lã; pe ngueje c'lã nu ángele c'lã förü c'lã —eñeji.

16 Pero e Pegro sido mi dont'lü c'lã nu ngojxtji.

Nguec'ū c'lo ma cā'ā a mbo'lo, c'já nú ma xopcüji c'ā nu ngojxtji. 'Ma mu jñandrraji mi ngueje e Pegro, mi cu dyāji, dya mi pārāji fē cu ru mamaji.

17 Nguec'ū e Pegro c'já nú tsja'a o seña cu yó dyē'ē, ngue c'ū ru ngo't'ü yó neji. C'já nú xifiji jā ngu va tsja'a Mizhocjimi va fongü a forü angueze. Xo xifiji:

—Nujyo, xo rí xifigueji e Cobo 'ñeje c'lo dyaja cjuārjma —ēne va mama e Pegro.

C'já nú mbedye nu, jo ma'a c'ā da jñiñi.

18 'Ma mu jyas'ü, mi cu pizhi c'lo yo tropa c'lo mi förü c'ā nu förü, porque jo unüji ngüendrra que ya mi ojtjo e Pegro. Mi mi jyēztjo ma mamaji: "Mbārā, ¿jā ngu va mbedye nu bēzo c'ā?", mi ēne ma mamaji. 19 'Ma mu mbārā e Herode que dya ca mi bübü e Pegro c'ā nu förü, jo ndrrājā c'lo jo ma jyodü e Pegro, pero dya gu chöt'üji. Nguec'ū jo tsjapü t'önü c'lo yo tropa c'lo mi förü e Pegro, c'já nú mandago jo mböt'üji c'lo. C'já nú mbedye e Herode a Judea, jo ma a Cesarea, ji gu ma mimi nu.

La muerte de Herodes

20 E Herode mi mi mbecuē, mi ünü c'lo mi menzumü a Tiro 'ñeje a Sidón. Nguec'ū anguezeji mi jodüji jā ngu rva joji c'ā, porque c'lo fē cu mi siji, mi pa tōmüji c'ā nu país nu jā ngu mi mandago e Herode. C'ā nú palacio e Herode, mi bübü nu da bēzo c'ā mi fēzhi na nojo. Nu bēzo c'ā, mi chjū'ü e Blasto. C'lo mi menzumü a Tiro 'ñeje a Sidón jo möji nu jā ngu mi bübü e Blasto, jo ma ngöt'üji o merio jo xifiji:

—Föxcüjme rá jogöjme nu rēy Herode —embeji.

Nguec'ū e Blasto c'já nú ma'a nu jā ngu mi bübü e Herode, jo ma xifi:

—C'lo menzumü a Tiro 'ñeje a Sidón ne'le rí ñagueji c'lo —embeji e Herode.

21 Nguec'ū e Herode jo ngö's'ü da pa'a, c'ā ru ñaji c'lo mi menzumü a Tiro 'ñeje a Sidón. 'Ma mu zädä c'ā nu

pa'a, e Herode jo jy'e o bitu c'o mi na zö'ö, porque mi rëy. Cjá nú mimi, gu ndrrägä c'ã nú sillón c'ã xijji trono, cjá nú zofü c'o yo te'e. 22 C'o yo te'e c'o mi menzumü a Tiro l'ñeje a Sidón, jo mafüji na jens'e jo mamaji:

—Nujnu na ña'a, dya nza cjazgoji rí teji; ixi Mizhocjimi nu —chaque va mamaji, tale que ru joji e Herode.

23 E Herode jo jyëzi c'o yo te'e jo ma't'üji angueze nza cja 'ma ri Mizhocjimi; dya gu mama: “Iyö, dya rí matcügöji; nguechjo Mizhocjimi c'ã bübü a jens'e rí ma't'ügueji”, ru l'ñeñe. Nguec'ü jo ëjë daja nú ángele Mizhocjimi jo ni tsjapü jo zö'dyë e Herode, jo ngã'ã o dyoxü c'ã nú feme. C'o yo dyoxü jo zapü a mbo'o c'ã nú feme; dya gu mezhe gu ndrrü'ü.

Jã ngu va tsja'a e Herode, jo jyëzi c'o yo te'e
sido jo ma't'üji angueze, nza cja'a 'ma ri Mizhocjimi

24 Ndrizi 'ma, xi na puncjü o te'e c'o jo dyärä nú
jña'a Mizhocjimi c'ã ín Jmugöji.

25 E Bernabé l'neje e Saulo vi mbedyevi a Antioquía, jo mëvi a Judéa ru ma zopcüvi o merio c'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā nu. l'Ma mu nguarü jo unüvi c'lo yo merio, cjá nú mbedyevi a Jerusalén, jo nzhogü ji gu ēfi a Antioquía, ma dyoji e Xuva c'ā xo mi chjū'ü e Marco.

**Bernabé y Saulo comienzan su trabajo
misionero, diciendo a la gente el mensaje de
Jesucristo**

13 1 C'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Antioquía, mi bübü c'lo mi profeta l'neje c'lo mi xöpüte mi jizhiji nú jña'a Mizhocjimi. Mi ngueje e Bernabé, l'neje e Simu c'ā mi xijji Negro, l'neje e Lucio c'ā ji mi menzumü a Cirene, l'neje e Saulo, l'neje e Manaén c'ā dachco va tevi c'ā nu rëy Herode c'ā mi mandago a Galilea. 2 Da nu pa'a, ya vi jmurü texe c'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Antioquía; mi ma't'ütjoji Mizhocjimi, dya fë cu xo mi siji. Nú Espiritu Mizhocjimi jo ña'a jo xifiji:

—Ya rú juajjnügö e Bernabé l'neje e Saulo ra pëpquivi. Ijx tí chäcjeji ra ma tsjavi c'ā nu bëfi —embeji c'lo yo cjuärjma.

3 Nguec'ü xi gu mezhe c'ā ts'lique c'ā dya fë cu mi siji; mi ma't'ütjoji Mizhocjimi. Cjá nú tsja'a c'lo yo cjuärjma jo l'ne's'e yó dyëji e Bernabé l'neje e Saulo. Cjá nú ndrãji ru mëvi c'ā yo dyaja jñiñi, ru ma pëpivi Mizhocjimi. E Saulo xo mi chjū'ü e Pablo.

Los apóstoles predicán en Chipre

4 Ngueje nú Espiritu Mizhocjimi c'ā jo ndrãjä e Bernabé l'neje e Pablo. Nguec'ü anguezevi cjá nú zidyivi e Marco jo möji a Seleucia nu jã ngu jo ndrres'ëji c'ā da barco, cjá nú mbedyeji jo möji, jo zät'äji c'ā nu isla c'ā chjū'ü a Chipre, c'ā bübü a ndrre'e c'ā nu trazafü. 5 C'ā nu barco jo zät'ä c'ā nu jñiñi c'ā chjū'ü a Salamina, c'ā

pertenecido a Chipre. 'Ma mi бүбү a Chipre e Pablo 'ñeje e Bernabé, 'ñeje e Xuva Marco, mi пөји c'ā yo 'nintsjimi c'o mi бүбү c'ā yo jñiñi nu jā ngu mi cārā c'o yo te'le c'o xo mi israelita. E Bernabé 'ñeje e Pablo mi zofüvi c'o yo te'le c'o mi jmurü c'ā yo 'nitsjimi, mi xifiji nú jña'a Mizhocjimi. Mi sidyivi e Marco ngue c'ü ru mbös'ü anguezevi c'ā nu bëfi.

6-8 C'ā nu isla a Chipre, mi gobernador nu e Sergio Paulo. Nu bëzo c'ā, mi mi pensago na jo'lo nú ñi'i. Mi dyofi da bëzo c'ā mi menzumü a Israel c'ā mi s'ante, o sea, mi brujo. Nu s'ante c'ā, mi chjū'lü e Barjesús, xo mi chjū'sbüji e Elimas. Nu bëzo c'ā, mi cjapü mi ña'a nú jña'a Mizhocjimi, pero dya mejme c'o yo jña'a c'o mi mama. E Bernabé 'ñeje e Pablo 'ñeje e Marco jo zät'äji texe c'ā yo jñiñi c'o mi бүбү c'ā nu isla a Chipre. 'Ma mu zät'äji c'ā nu jñiñi a Pafos, e Sergio Paulo jo ma't'ü anguezeji, porque mi mi ne ru dyärä nú jña'a Mizhocjimi. 'Ma mu ña'a e Bernabé 'ñeje e Pablo, dya gu ne'le e Elimas c'ā mi s'ante. Mi mi jodü jā ngu rva ts'a's'ü, ngue c'ü c'ā nu gobernador, dya ru crego nú jña'a Mizhocjimi c'o mi mama e Bernabé 'ñeje e Pablo. **9** Nú Espiritu Mizhocjimi jo 'ññübü nú mü'bü e Pablo, mi cu nguinch'ī e Elimas. **10** Cjā nú xifi:

—Nultsc'le gui cjapü gui xöpü yo te'le, pero mi na s'o'lo c'o gui cjague. Gui onpügie yo te'le gui xifigue o jña'a c'o dya mejme. Nú t'itsc'le e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo, gui cjague nú bëfi c'ā. Gui nугue na ü'lü texe c'o na jo'lo. Mi na jo'lo nú ñi'i Mizhocjimi, pero 'ñaño gui jíchigue yo te'le, gui xifigue c'o dya mejme. **11** Dyärä c'ā rá xiltsc'ö dya. Ra castigaots'ügie dya Mizhocjimi, ra tsja'c'ü rí ndrrëzhögue. Ra mezhe jā ngu nzī pa'a, dya rí jñandrra nú jya's'ü e jyarü —eñe e Pablo va xifi e Elimas c'ā mi s'ante.

Dangua bënxömü nú ndrrö'ö e Elimas, dya ca mi jandrra. Nguec'ü mi örü cjó cu ru pëncbi nú dy'e'ë ru

ngüjjnü. 12 'Ma mu jñandrra c'ã nu gobernador jã ngu va ndrëzhö e Elimas, mi cu pensagots'ëjë jo mama: "Dya jã ngu rí jandrragö ga cjanu. Mi na zëzhi nú jña'a Mizhocjimi", eñe va mama c'ã nu gobernador. Nguец'ü jo tsja'a c'ã nu gobernador, jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

13 Ndrizi 'ma, e Pablo 'ñeje c'o mi dyoji, cjá nú ndrres'ëji c'ã da barco jo mbedyeji c'ã nu jñiñi a Pafos, jo möji a Perge c'ã pertenecido c'ã nu estado de Panfilia. 'Ma mu zät'äji nu, e Xuva Marco jo jyanbüji anguezevi, jo nzhogü jo ma'a a Jerusalén. 14 E Pablo 'ñeje e Bernabé jo mbedyevi a Perge, jo mëvi a Antioquía c'ã bëjxtjo c'ã nu estado de Pisidia. C'ã nu pa'a 'ma mi söya c'o mi menzumü a Israel, jo mëvi c'ã nu 'nitsjimi, jo cjogüvi a mbo'lo, cjá nú mimivi. 15 Cjá nú böbü daja bëzo c'ã jo xörü nú jña'a Mizhocjimi, jo xörü da jña'a c'ã jüs'ü c'ã yo lëy c'o jo dyü's'ü e Moise, 'ñeje da jña'a c'ã jo dyü's'ü c'o jo profeta. C'o mi mandago c'ã nu 'nitsjimi, cjá nú mandagoji c'ã daja tele c'ã jo ma xifi e Pablo 'ñeje e Bernabé:

—Mi cjuärjmat'sügövi, 'ma gui päräguevi da jña'a, xitscöjme —embeji c'o.

16 Cjá nú böbü e Pablo, jo tsja'a o seña cu yó dyë'ë que dya cjó ru ña'a. Cjá nú mama:

—Nu'tsc'ëji rí israelitagöji, 'ñetsc'ëji dya gui israelitagueji pero xo gui ma't'üji Mizhocjimi, dyäräji na jo'lo c'o rá xi'tsc'öji. 17 Mizhocjimi jo juajjnü c'o ín mboxgandeji nutscöji rí menzumüji a Israel, jo tsjapüji yó tele. 'Ma mi cãrã anguezeji ga ma a Egipto, Mizhocjimi jo bendecido anguezeji, nguец'ü va iji gu ngäräji na puncjüji. 'Ma mi mi sufrego nu anguezeji, jo tsja'a Mizhocjimi jo ngamaji libre, nguец'ü va sö'ö jo mbedye jo möji, porque

mi na zëzhi angueze. 18 Jo mezhe cuarenta cjê'ë mi förü Mizhocjimi anguezeji, 'ma mi nzhodüji c'ã mborojo. Zö mi cjaji c'o na s'lo'o, pero Mizhocjimi mi pë'sbi pacencia anguezeji.

19 'C'o yo cjê'ë c'o, c'ã nu país a Canaán mi cãrã da yencho grupo c'o mi 'naño tele. Mizhocjimi jo chjotü c'o yo tele, ngue c'ü ru sölö ru unü c'ã nu país a Canaán c'o ín mboxgandegöji, jo tsjapü yó cjaji. 20 'Ma mu mbürü jo ngärã a Canaán c'o yo ín mboxgandegöji, ya vi mezhe da cuatro ciento cincuenta cjê'ë ndrrizi 'ma mu zofü Mizhocjimi e Abra. 'Ma ya ma cãji a Canaán, cjá nú tsja'a Mizhocjimi jo 'ñes'e o jmu'u c'ã yo ín mboxgandegöji, ngue c'ü ro mandago c'o. C'ã ni nguarü jmu'u, mi ngueje e Samuel c'ã xo mi profeta.

21 'Ndrizi 'ma, c'o ín mboxgandegi jo dyötüji Mizhocjimi ru 'ñes'e daja anguezeji c'ã ru tsja'a rëy. Nguéc'ü e Mizhocjimi jo 'ñes'e ru tsja'a rëy e Saúl c'ã mi ngueje nú t'i'i e Cis, xo mi ngueje daja nú mboxbëche c'ã ndrü nu Benjamín. Jo mezhe cuarenta cjê'ë c'ã mi cja'a rëy e Saúl, mi mandago c'o ín mboxgandegi. 22 Pero Mizhocjimi dya ca gu jyëzi xi ru mandago e Saúl; jo 'ñes'e e Davi jo tsja'a rëy. Jo mama Mizhocjimi: "E Davi c'ã ngueje nú t'i'i e Saí, mi tí negö c'ã; rí jandrra ätcägö c'ã. Ra tsja'a já ngu nzí rgá negö", eñe va mama Mizhocjimi. 23 Jo mama Mizhocjimi que ru 'ñes'e daja c'o yó mboxbëche e Davi ru ngãvgägöji libre, nutscöji·rí israelitagöji. Ya tsja'a Mizhocjimi já ngu nzí va mama, jo ndrãjä daja tele c'ã jo ni ngãvgägöji libre c'ã yo na s'lo'o c'o rí cjaji. Nu bëzo c'ã, ngueje e Jesús.

24 'Ante que ru zofü e Jesús c'o yo tele, e Xuva ya mi ot'ü mi pëpi Mizhocjimi, mi zofü c'o ín mi Israelgöji mi xifiji que ru jyëziji c'o na s'lo'o c'o mi cjaji, ru nzhogü nú mü'büji c'ã Mizhocjimi, cjá rrrnú jiji. 25 E Xuva, 'ma ya mi tsjatjo ru cjuatü c'ã mi pëpi Mizhocjimi, jo xifi c'o yo tele: "Gui pëzhgueji nguetscö c'ã jo mama Mizhocjimi

ra ni ngampc'âji libre, pero dya nguetscö c'â ra ngampc'âgueji libre; ngueje c'â c'já va ëjê. Bübü o mbëfi c'o xüpcü yó mböcua c'â nú lamu ga mbös'ü. Nutscö, dya fê cu fêscö rá fösc'ö ga cjanu c'â c'já va ëjê. Porque angueze mi na nojo; nutscö, dya fê cu valezügö." Ngueje yo jña'a yo jo mama c'â ndrrü nu Xuva va xifi c'o yo te'e —eñe e Pablo va xifi c'o yo te'e c'o vi jmurü c'â nu 'nitsjimi c'â mi бүбү a Antioquía.

26 Jo sido jo ña'a e Pablo jo mama:

—Rí zo'c'öji nu'tsc'leji ín dyocjöji, nú mboxbëchezüji e Abra. Xo rí zo'c'öji nu'tsc'leji dya gui israelitagueji pero xo gui ma't'üji Mizhocjimi. Mizhocjimi ne'e rí pârâgueji já ngu rga sö'ö rí salvagogueji gui texeji.

27 'Ma mu zofü e Jesús c'o yo te'e, c'o yo ndrramböcjimi 'ñeje c'o dyaja bëzo c'o fê cu mi fêzhi, dya mi pârâji cjo vi 'ñeje e Jesús c'â Mizhocjimi. Ni xo ri ngueje c'o dyaja te'e c'o mi cārā a Jerusalén, dya xo mi pârâji. Dya gu unüji ngüëndrra que ya vi zädä nú jña'a Mizhocjimi c'o vi dyü's'ü c'o yo profeta, macu chjüma chjüma 'ma sūmpa 'ma mi jmurüji, mi xörüji nú jña'a Mizhocjimi. C'o yo jña'a c'o vi dyü's'ü c'o yo profeta, mi mama já ngu rva tsjapüji c'â nu te'e c'â vi 'ñes'e Mizhocjimi. 'Ma mu mama c'o fê cu mi fêzhi que na jo'oru ndrrü'ü e Jesús, jo zädä c'o yo jña'a c'o vi dyü's'ü c'o yo profeta. **28** Zö dya gu chö'tbüji e Jesús c'o rví tsja'a c'o na s'lo'o c'â rví ndrrü'ü, pero c'o yo te'e c'o mi cārā a Jerusalén jo dyötüji e Pilato que ru mandago ru mbö't'üji c'â. **29** Nguet'ü va zädä texe c'o mi quis'i c'â scuama c'â nú jña'a Mizhocjimi, já ngu rva tsjapüji e Jesús. 'Ma ya mu ndrrü'ü c'â, бүбү o te'e c'o jo ma ts'üpcü nú cuerpo c'â nu ngrusi, c'já nú ma ngöt'üji c'â da cuëva.

30 'Zö ya vi ndrrü'ü e Jesús, pero Mizhocjimi jo tsjapü jo tetjo, ndrru gu mimitjo ni yeje. **31** Jo mezhe já ngu nzí pa'a jo 'ñetsetjo e Jesús, jo jñandrra na puncjü o te'e, ya vi tetjo c'â. C'o yo te'e c'o jo jñandrra, ngueje c'o mi dyoji

e Jesús ante que ru mbö't'lüji, mi dyoji ndrrizi 'ma mu mbürü jo zofü c'o yo te'le ga ma'a a Galilea, hasta 'ma mu zät'ä a Jerusalén. Nguec'ü anguezeji zofüji dya yo te'le, xifiji que jo mimitjo ni yeje e Jesús 'ma ya vi ndrrü'ü.

32-33 'Rí xi'tsc'öbe yo jña'a yo, ngue c'ü rí mäjjeji. Nu c'ä nu jña'a c'ä jo xifi Mizhocjimi c'o ín mboxgandegöji, ya tsjapü Mizhocjimi jo zädä yo cjë'e yo rí cārāgöji nutscöji nú mboxbëchezüji c'o, jo tsjapü jo te'le e Jesús jā ngu nzī ga jñus'ü c'ä nu salmu c'ä ni yeje. Ji mama ga cjanu c'ä nu salmu:

Ijxi ngue'tsc'e ín Ch'itsc'ö. Nu pa'a dya, rú jizhi
que nultsc'e ín Ch'itsc'ö,

eñe Mizhocjimi va mama. 34 Mizhocjimi xo gu mama:

Rá bendecidots'ü jā ngu nzī rvá xifigö e Davi.

C'ä vi mama ga cjanu Mizhocjimi, ngueje c'ä ru tsjapü ru te'le e Jesús, dya ru dya'a nú cuerpo. 35 Ji mama ga cjanu c'ä da salmu:

Rí pārāgö que dya rí jyëzi ra dya'a ín cuerpogö,
porque gui juancügö y mi xo gui nezegö.

36 'E Davi jo tsja'a rëy c'ä yo israelita c'o mi ngueje ín mboxgandegöji; jo tsja'a jā ngu nzī va mama Mizhocjimi. Pero 'ma mu ndrrü'ü, jo dyögüji da lado nu jā ngu ya vi dyögüji c'o dyaja ín mboxgandegöji. Cjā nú dya'a nú cuerpo. 37 Pero 'ma mu ndrrü'ü e Jesús, Mizhocjimi jo tsjapü jo tetjo ni yeje, dya gu dya'a nú cuerpo. 38 Nguec'ü rí xi'tsc'öji, nultsc'eji ín dyocjöji rí israelitagöji, ngueje e Jesús c'ä rí dyätāgueji, ngue c'ü ra sölö Mizhocjimi ra perdonagots'üji in pecadoji c'o gui tūji. 39 C'o yó lëy Mizhocjimi c'o jo dyü's'ü e Moise, dya gu sölö ru ngāvc'lāji libre c'ä yo na s'o'o yo gui cjaji. Pero 'ma rí jñunt'ü in mü'büji e Jesucristo, ra ngāvc'lāji libre texe c'ä yo na s'o'o. 40 Rí fötpüji na puncjü ngüendrra. Porque 'ma dya rí jñunt'ü in mü'büji e Jesucristo, ra zädä 'ma rí sufregogueji jā ngu nzī va dyü's'ü c'o yo profeta ndrrizi mi jinguā. Ji va dyü's'üji ga cjanu:

41 Nu'tsc'ejji mi qui cjacüji burla. Pero jñandrragueji, rá pen'c'ejji da castigo c'ā mi na zēzhi, c'ā dya rí cregogueji zō cjó cu ra xi'ts'ijji.

Y rí mangueji: “¿Jā ngu rgá sō'ö ra zädä yo?”

Nguec'ü ra tjezets'üji, rí chüji textets'üji.

Ngueje c'o jo dyü's'lü c'o yo profeta va mamaji nú jña'a Mizhocjimi —eñe va mama e Pablo.

42 'Ma mu nguarü jo jmurüji, cjá nú mbedyeji c'ā nu 'nitsjimi. C'o yo te'le, mi cu mamaji va xifiji e Pablo 'ñeje c'o mi dyoji:

—Tsjacüjme da favor xi rí ěcjevi ra chjün, rí yepe rí ni xitscöjme yo jña'a yo gui manguevi.

43 Nguec'ü na puncjü o te'le c'o mi menzumü a Israel c'o jo ndrrēpi e Pablo 'ñeje e Bernabé. Xo i 'ñeje c'o dya mi menzumü a Israel pero mi ma't'üji Mizhocjimi, anguezeji xo na puncjü c'o jo ndrrēpi e Pablo 'ñeje e Bernabé. E Pablo 'ñeje e Bernabé jo zofüvi anguezeji jo xifiji:

—Nu'tsc'ejji rí sido rí dyätpäji nú jña'a e Jesucristo. Ngueje c'ā jo ndrräjä Mizhocjimi ra ni mböxcüji.

44 'Ma mu chjün c'ā nu sūmpa, ya gu ějē texe c'o mi cārā c'ā nu jñiñi, jo ni dyäräji nú jña'a Mizhocjimi.

45 C'o yo te'le c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi crego e Jesucristo, 'ma mu jñandrraji xo vi jmurü na puncjü o te'le c'o dya mi menzumü a Israel, mi cu mbidiaji na puncjü, jo tsja'a c'o mi menzumü a Israel. Jo zadüji e Pablo jo mamaji que dya mi mejme c'o yo jña'a c'o mi mama.

46 Dya gu zü'ü e Pablo 'ñeje e Bernabé, jo mamavi:

—Nu'tsc'ejji ín mi Israelgöji, ngue'tsc'ejji ot'ü rú xi'tsc'löbe nú jña'a Mizhocjimi. Pero dya gui ñeji. Nguec'ü, zō ne'le Mizhocjimi ra ngävcl'äji libre c'ā yo na s'olo, pero dya ca sō'ö. Porque dya gui cregoji c'o yo jña'a c'o rvá ni xi'tsc'löbe. Nguec'ü nutscöbe, dya ca rá zo'cl'ügöji; rá zofügöbe c'o yo te'le c'o dya israelita.

47 Ngueje c'ā jo xitsibe Mizhocjimi rá cjagöbe, jā ngu nzī ga mama c'ā nú jñā'a:

Rú ēxc'ēgö rí zofügie yo te'le yo dya menzumü a Israel, yo cārā texe c'ā nu xoñijümü, ngue c'ū ra salvagoji, ra bübü ín jya's'ügö c'ā nú mü'büji.

Ngueje c'ā mama nú jñā'a Mizhocjimi —ēñe va mama e Pablo 'ñeje e Bernabé.

48 C'lo yo te'le c'lo dya mi menzumü a Israel c'lo dya mi crego e Jesucristo, 'ma mu dyārāji c'lo yo jñā'a c'lo jo mama e Pablo, mi cu māji; jo mamaji que mi na jo'lo nú jñā'a Mizhocjimi. Bübü c'lo jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesús. Nguec'ū Mizhocjimi jo dyoji c'lo. Yo te'le c'lo, ngueje c'lo ya vi juajjnü Mizhocjimì. 49 Nguec'ū nú jñā'a e Jesucristo c'ā ín Jmugöji, jo mamaji texe c'ā yo jñiñi c'lo mi bübü c'ā nu estado. 50 Cjā nú tsja'a c'lo yo israelita c'lo dya mi crego e Jesucristo, jo dyü't'üji c'lo yo ndrrixü c'lo fē cu mi fēzhi c'ā nu jñiñi, c'lo mi ma't'ü Mizhocjimi. Xo gu dyü't'üji c'lo yo bëzo c'lo fē cu mi fēzhi. Nguec'ū jo nuji na ü'ü e Pablo 'ñeje e Bernabé, cjā nú fongüji nu.

51 E Pablo 'ñeje e Bernabé 'ma mu mbedyevi nu, cjā nú jyä'bävi yo jümü c'lo mi jäs'lä yó mbocuavi, ngue c'ū ru mbārā c'lo mi menzumü nu, que vi tsjaji c'lo na s'lo'lo, dya gu dyätpäji c'lo yó jñā'a anguezevi. Cjā nú mëvi c'ā da jñiñi c'ā chjü'ü a Iconio. 52 Pero nú Espiritu Mizhocjimi mi cu 'ñünbü nú mü'bü c'lo mi cārā a Antioquía c'lo ya mi ätpä nú jñā'a e Jesucristo, jo tsjapü mi cu māji.

Pablo y Bernabé en Iconio

14 1 'Ma mi bübü e Pablo 'ñeje e Bernabé c'ā nu jñiñi a Iconio, jo mëvi c'ā nu 'nitsjimi nu jā ngu mi pa'a c'lo mi menzumü a Israel, jo ma zofüvi c'lo yo te'le c'lo mi jmurü nu. Nguec'ū na puncjü o te'le c'lo jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo. C'lo jo crego, mi cārā c'lo mi menzumü a Israel, xo mi cārā c'lo dya mi menzumü a Israel.

2 C'lo mi menzumü a Israel c'lo dya gu ne gu crego, jo dyü't'üji c'lo dya mi menzumü a Israel. Nguец'ü va pensagoji c'lo na s'lo'o, jo nuji na ü'ü e Pablo 'ñeje e Bernabé. 3 E Pablo 'ñeje e Bernabé jo mezhe jo mimivi a Iconio. Mi zofüvi c'lo yo te'e, dya mi süvi. Mi xifiji:

—Mî s'iyats'üji e Jesucristo c'ä ín Jmugöji —mi eñe ma xifivi c'lo yo te'e.

Nguец'ü jo tsja'a c'ä ín Jmugöji, jo unü juërса e Pablo 'ñeje e Bernabé jo tsjavi o milagro c'lo dya já ngu mi jandrra c'lo yo te'e. Nguец'ü va mbārāji que mi mejme c'lo yo jña'a c'lo mi mama e Pablo 'ñeje e Bernabé. 4 C'lo yo te'e c'lo mi cārā a Iconio, dya mi datjo já ngu ma pensagoji. Mi cārā c'lo mi tät'ä mi dyoji c'lo yo te'e c'lo mi menzumü a Israel c'lo dya mi ätpä nú jña'a e Jesucristo; ndrru mi cārā c'lo mi tät'ä c'lo yo apóstole c'lo mi ngueje e Pablo 'ñeje e Bernabé.

5 C'lo mi menzumü a Israel c'lo dya mi ätä c'lo yo apóstole, cjä nú ma ñaji c'lo fē cu mi fēzhi c'ä nu jñiñi. Xo gu ñaji c'lo dyaja te'e c'lo dya mi menzumü a Israel, jo mamaji que ru tsjapüji burla c'lo yo apóstole, cjä rrunü fat'üji o ndrojo. 6-7 Pero e Pablo 'ñeje e Bernabé jo mbārāvi c'lo mi pensago c'lo yo te'e ru tsjaji. Nguец'ü jo c'ueñe jo mëvi c'ä yo jñiñi a Listra 'ñeje a Derbe c'lo pertenecido c'ä nu estado de Licaonia. Nu c'ä yo jñiñi, jo tsja'a e Pablo 'ñeje e Bernabé jo zofüvi c'lo yo te'e, jo xifiji já ngu rvá söt'ö e Jesús ru ngama libre anguezeji c'ä yo na s'lo'o c'lo mi cjaji. Xo gu mëvi c'ä yo dyaja jñiñi c'lo bëjxtjo mi chäcätjoji, jo ma zofüji c'lo yo te'e c'lo mi cārā nu.

Apedrean a Pablo en Listra

8 C'ä nu jñiñi a Listra, mi bübü nu da bëzo c'ä dya mi söt'ö ra nzhodü, mi jürü a jümü. Ji ma cjanu ndrrizi 'ma mu mus'üji. 9 Nu bëzo c'ä, jo dyärā mi ña'a e Pablo 'ma mi zofü c'lo yo te'e. E Pablo jo nguinch'ī na jo'o c'ä nu bëzo, jo mbārā que mi junt'ü nú mü'bü c'ä nu bëzo que

ru söl'ö Mizhocjimi ru jocü. 10 Nguec'ü jo ña'a na jens'e e Pablo jo xifi c'ã nu bëzo:

—Böbü dya, rí böbü derecho —eñe.

Jo böbü na zëzhi c'ã nu bëzo nu jã ngu mi jürü, cjá nú nzhodü. 11 Na puncjü o te'e c'lo jo jñandrra jã ngu va jocü e Pablo c'ã nu bëzo. Jo mafüji na jens'e, jo ñaji c'ã nu jña'a Licaonia jo mamaji:

—Nu yo yeje yo jo jocü nu bëzo, ngueje yo ín diösigöji yo rí ma't'lügöji; jo mbëzhivi o te'e nza cjazgöji. Jo ëfi vã jã ngu rí cãrãgöji, jo ni nugüji —eñe va mamaji.

12 Cjá nú chjü'sbüji Siñu Júpiter e Bernabé. E Pablo, jo chjü'sbüji Siñu Mercurio, porque mi ngueje e Pablo c'ã mi ña'a mi zofü c'lo yo te'e.

13 A tji'i c'ã nú ngojxtji c'ã nu jñiñi nu jã ngu mi cjogüji, mi jãrä nu da ndrra 'nitsjimi nu jã ngu mi ma't'lüji Siñu Júpiter. Nguec'ü c'ã mi mböcjimi c'ã nu ndrra 'nitsjimi, jo ma siji o nzhünü c'ã nú ngojxtji c'ã nu jñiñi. C'lo yo nzhünü, ya vi ndrrepeji o ndrãjnã c'ã nú dyizi. C'ã nu mböcjimi 'ñeje c'lo yo te'e, mi ne ru mbö't'lüji c'lo yo nzhünü, cjá rnú mbä'sbãji e Pablo 'ñeje e Bernabé rva ma't'lüji. 14 E Pablo 'ñeje e Bernabé, 'ma mu mbãrävi c'ã mi ne ru tsja'a c'lo yo te'e, jo unbüvi jo cjogüvi a ndrre'e nu jã ngu mi cãrä c'lo yo te'e. Jo ts'üdü c'lo yo bitu c'lo mi jevi, va jizhivi que dya mi nevi c'lo mi cja'a c'lo yo te'e. Jo mafüvi na jens'e jo mamavi:

15 —Nu'tsc'leji gui bëzoji, ¿fë cu cja gui ne rí pötcübe yo nzhünü? Macu rí tetjogöbe nza cjatsc'leji. C'ã rvã ëcjöbe, rá ni xi'tsc'öbe jã ngu rga söl'ö ra ngãvc'ãji libre c'ã yo na s'lo'o. Ni stago rí jyëziji yo gui cjaji, porque dya valego yo, dya söl'ö ra mböxc'lüji. Rí jñunt'ü in mü'büji Mizhocjimi c'ã ijxi bübü'tjo, dya t'ü, c'ã jo dyät'ã nu jens'e 'ñeje nu xoñijümü, 'ñeje texe yo bübü a jens'e 'ñeje yo bübü c'ã nu xoñijümü. Ngueje c'ã xo gu dyät'ã yo ndrreje 'ñeje texe c'lo cã'ã nu.

16 'Mi jinguã Mizhocjimi jo jyëzi texe c'lo yo te'e mi

cjaji jā ngu nzī ma nets'ējēji. 17 Pero Mizhocjimi mi unū c'lo ni stago c'lo yo te'e; xo i 'ñetscōji dacōji c'lo fē cu ni stagozūji. Va penqueji o dyebe; dacūji o ts'irēxū. Nguец'ū mi tí mǎcjōji, būbū c'ā rá sigōji. C'ā ni tsja'a ga cjanu, ngueje c'ā rga pārāgōji que būbū Mizhocjimi —eñe e Pablo 'ñeje e Bernabé va xifi c'lo yo te'e c'lo mi cārā a Listra.

18 Zō mi mamavi ga cjanu, pero c'lo yo te'e sido mi ne'e ru mbō'tbūji c'lo yo nzhünū anguezevi. Pero jo sido jo xifivi que dya ru tsjaji ga cjanu.

19 Cjā nú sǎjā a Listra jā ngu nzī te'e c'lo mi menzumū a Israel, vi 'ñeji a Antioquía 'ñeje a Iconio. Yo te'e c'lo, jo dyū't'ūji c'lo mi cārā a Listra, jo xifiji jo fat'ūji o ndrrojo e Pablo. Cjā nú ngüt'ūji va fongūji a tji'i c'ā nu jñiñi, mi pēzhiji que ya vi ndrřū'ū. 20 Cjā nú ējē c'lo yo te'e c'lo mi cārā nu, c'lo cjā vi jñunt'ū nú mü'bū e Jesucristo, jo ni bōbūji nu jā ngu mi 'mana e Pablo. E Pablo cjā nú nanga gu bōbū, ndrřu gu cjogütjo ni yeje a mbo'lo c'ā nu jñiñi. C'ā ni yeje nu pa'a, e Pablo 'ñeje e Bernabé jo mbedyevi nu, jo mēvi c'ā da jñiñi c'ā chjū'ū a Derbe.

21 C'ā nu jñiñi a Derbe jo zofūvi c'lo yo te'e, jo xifiji nú jña'a Mizhocjimi. Na puncjū c'lo jo jñunt'ū nú mü'bū e Jesucristo. Cjā nú tsja'a e Pablo 'ñeje e Bernabé jo nzhogū jo mēvi a Listra 'ñeje a Iconio 'ñeje a Antioquía. 22 Jo zofūvi c'lo mi ätpā nú jña'a e Jesucristo, jo xifiji:

—Nu'tsc'eji sido rí cregoji e Jesucristo. Dya fē cu rí tristegueji 'ma fē cu cja'c'ūji yo in dyocjeji. Porque 'ma cjó cu unū nú mü'bū Mizhocjimi ra dyätā, nuji na ü'ü 'ma c'lo, y fē cu cjapūji —embeji c'lo.

Nguец'ū c'lo mi cārā nu c'lo mi crego, jo zēzhiji, dya gu zūji. 23 Nzī daja jñiñi jā ngu mi sät'ā e Pablo 'ñeje e Bernabé jo juajjnūvi o te'e c'lo fē cu ru mbēzhi c'ā yo cjuārjma. C'lo yo cjuārjma c'lo mi cārā nu, 'ñeje c'lo yo apóstole jo ma't'ūji Mizhocjimi, dya fē cu xo gu ziji. C'lo yo apóstole jo dyötūvi c'ā ín Jmugōji ru mbös'ū c'lo yo

cjuārjma c'o fē cu mi fēzhi, 'ñeje c'o dyaja cjuārjma, porque ngueje c'ā ín Jmugōji c'ā vi cregoji. Cjā nú mbedye jo mēvi.

Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria

24 Jo huench'levi c'ā nu estado de Pisidia, jo zāt'āvi a Perge c'ā pertenecido a Panfilia. 25 'Ma mu nguarü jo zofüvi c'o mi cārā nu, cjā nú zöbü jo mēvi ga ma a Atalia. 26 Nujnu a Atalia, jo ndrres'levi c'ā da barco c'ā ji ma ma'a a Antioquía c'ā pertenecido a Siria. Ji ma mēvi nu, porque nujnu ngueje nu jā ngu vi tsja'a c'o yo cjuārjma vi dyötü Mizhocjimi ru mbös'lü e Pablo 'ñeje e Bernabé c'ā nu bēfi. Ji ma mēvi nu, porque ya vi cjuatüvi c'ā nu bēfi.

27 'Ma mu zāt'āvi a Antioquía, jo xifivi c'o yo cjuārjma ru jmurüji. 'Ma mu jmurüji, jo tsja'a e Pablo 'ñeje e Bernabé jo xifiji jā ngu va mbös'lü Mizhocjimi va zofüvi c'o yo te'e. Xo gu xifiji jā ngu va tsja'a Mizhocjimi jo 'ñünbü nú mü'bü c'o dya mi menzumü a Israel, xo gu jñunt'lü nú mü'büji e Jesucristo. 28 Jo mezhe na puncjü o pa'a, e Pablo 'ñeje e Bernabé mi cārāji c'o mi cārā a Antioquía c'o ya mi ätpä nú jña'a e Jesucristo.

La reunión en Jerusalén

15 1 C'o yo pa'a c'o, xo gu säjä a Antioquía jā ngu nzī bëzo c'o vi 'ñeje a Judea, jo ni zofüji c'o yo cjuārjma jo xifiji:

—'Ma dya ra circuncidagots'lüji jā ngu nzī va dyü's'lü e Moise, dya ra sö'lö rí salvagogueji —embeji c'o yo cjuārjma c'o mi cārā a Antioquía.

2 E Pablo 'ñeje e Bernabé jo mamavi que dya ni stago ru circuncidagoji c'o mi menzumü a Antioquía. Nguец'lü va sövajñaji c'o yo bëzo c'o vi 'ñeje a Judea. Nguец'lü c'o yo cjuārjma c'o mi cārā a Antioquía, jo xifiji e Pablo 'ñeje e Bernabé ru möji a Jerusalén jā ngu nzī anguezeji, ru ma

ñaji c'lo dyaja apóstole l'neje c'lo fë cu mi fëzhi c'lã yo cjuãrjma, ru dyönüji cjo ni stago ru circuncidagoji c'lo dya mi menzumü a Israel, cjo jiyö.

3 Cjã nú möji; bübü o cjuãrjma c'lo jo ma caminaoji. C'lã nu l'ni'i c'lã mi tãpiji, mi huench'e c'lã nu país c'lã mi chjü'ü a Fenicia l'neje c'lã nu estado c'lã mi chjü'ü a Samaria. 'Ma mi sät'lãji c'lã yo jñiñi nu jã ngu mi cãrã o cjuãrjma, mi zënguaji c'lo, cjã rrmú xifiji que ya vi crego Mizhocjimi na puncjü o te'le c'lo dya mi menzumü a Israel. Nguец'ü mi cu mäjã c'lo yo cjuãrjma c'lo mi cãrã c'lã yo jñiñi nu jã ngu mi cjogü e Pablo l'neje c'lo mi dyoji.

4 'Ma mu zät'lã a Jerusalén e Pablo l'neje c'lo ma dyoji, jo tsja'a c'lo dyaja apóstole l'neje c'lo fë cu mi fëzhi l'neje c'lo dyaja cjuãrjma, jo recibidoji na jo'lo e Pablo l'neje e Bernabé l'neje c'lo ma dyoji. E Pablo l'neje e Bernabé, cjã nú mamavi jã ngu va mbös'ü Mizhocjimi jo zofüvi c'lo dya mi menzumü a Israel, nguec'ü xo gu cregoji e Jesucristo.

5 Nu jã ngu mi jmurüji, mi bübü nu jã ngu nzī te'le c'lo mi farisego c'lo vi crego e Jesucristo. C'lo yo farisego, jo böbüji cjã nú mamaji:

—Ni stago rá circuncidagogöji c'lo dya menzumü a Israel c'lo ätpã nú jña'a e Jesucristo. Xo rá xifiji ni stago ra dyätãji c'lo dyaja yó lëy Mizhocjimi c'lo jo dyü's'ü e Moise —eñe va mama c'lo yo farisego c'lo xo vi crego.

6 Nguец'ü jo tsjaji da junta, jo jmurü c'lo yo apóstole l'neje c'lo fë cu mi fëzhi, jo ñaji jã ngu rva xifiji c'lo yo te'le c'lo dya mi menzumü a Israel. 7 'Ma ya vi mezhe vi sövajñaji, jo böbü e Pegro jo xifiji:

—Mi cjuãrjmats'ügöji, gui pärãgueji ya mezhe jã ngu nzī cjë'lë, Mizhocjimi jo juancügö rú zofügö c'lo yo te'le c'lo dya menzumü a Israel, rú xifiji jã ngu rva ngamaji libre c'lã yo na s'lo'o. 'Ma mu dyärãji c'lo rú xifiji, jo cregoji. 8 Jã ngu nzī va dyacöji Mizhocjimi nú Espíritu, ji xo va cjatjonu va unü nú Espíritu c'lo yo te'le c'lo dya menzumü a Israel c'lo ya jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo. Porque Mizhocjimi

pātpā nú mü'bü texe yo te'e. **9** Angueze, dya juajjnü cjó cu ra s'iya; jo ndrrintspi nú mü'bü c'lo yo te'e c'lo dya menzumü a Israel 'ma mu cregoji e Jesucristo, já ngu xo nzī va ndrrintsqi ín mü'bügöji.

10 'Macu Mizhocjimi ya unü nú Espíritu c'lo yo te'e c'lo dya menzumü a Israel, ¿fē cu cja gui xifiji ni stago ra dyätäji texe c'lo yó lēy? Dya rí tsjaji ga cjanu; da gu dya ra ne'e ga cjanu Mizhocjimi. C'lo ín mboxgandegöji mi söji na jyü'ü c'lo yo lēy, dya gu sö'ö ru tsjaji c'lo, ni xo ri nguetscöji. **11** Rí pāragöji ra salvazügöji Mizhocjimi porque mī s'iyazügöji e Jesús c'ā ín Jmugöji. Ji xo rga cjatjonu rga salvago c'lo yo te'e c'lo dya israelita —eñe e Pegro va mama c'ā nu junta nu já ngu mi cārāji.

12 'Ma mu nguarü jo ña'a e Pegro, dya cjó xi gu ndrrürü. Cjá nú ña'a e Pablo l'ñeje e Bernabé; c'lo yo te'e jo dyäräji na jo'lo. Anguezevi jo mamavi já ngu va mbös'ü Mizhocjimi va zofüvi c'lo yo te'e c'lo dya mi menzumü a Israel. Jo mbös'ü jo tsjavi o milagro c'lo dya já ngu mi jandrra c'lo yo te'e. **13** 'Ma mu nguarü jo ñavi, cjá nú ña'a e Cobo jo xifi c'lo mi cārā nu:

—Nults'leji ín dyocjöji, rí cjuärjmagöji, dyäräji na jo'lo c'lo rá xi'tsclöji. **14** Ya xitsiji e Simu Pegro já ngu va ts'a'a, 'ma ot'ü jo jizhi Mizhocjimi que mi xo gu juëtsē c'lo dya menzumü a Israel, xo gu tsjapü yó te'e c'lo. **15** Nu jyo jo ts'a'a, ngueje yo jo dyü's'ü c'lo yo profeta que ru zädä. C'lo yo jña'a c'lo jo dyü's'lüji, ngueje c'lo vi mama ga cjanu Mizhocjimi:

16 Ya yät'ä c'ā nú ngumü c'lo yó mboxbēche e Davi.

Pero rá nzhogö rá ni ät'ä ni yeje. Nguец'ü c'lo yo te'e ra matcüji ni yeje.

17-18 Xo rá c'japü ín tegö c'lo 'ñaño te'e, zö já ngu ndrrí ri menzumüji.

Anguezeji ra jyongüji ra mbācāji, eñe va mama Mizhocjimi c'ā jo jítscöji ndrrizi mi jinguā yo.

Ji ga cjanu va mama c'lo yo profeta —ēne va mama e Cobo.

19 Jo sido jo ña'a e Cobo jo mama:

—C'ā rí mangö, c'lo dya menzumü a Israel c'lo ya ma't'lü dya Mizhocjimi, dya ni stago rá xifiji ra circuncidagoji jā ngu nzī ga mama c'lo yo lëy. **20** C'ā rá cjaji, rá penpeji da scuama, rá xifiji que dya ra zaji yó ts'ingue o animale c'lo vi mbö't'lü c'lo dyaja tele, cjá nú mbä'sbäji c'lo yo palecito 'ñeje c'lo yo malecita. Ndrri rá xifiji c'lo yo bëzo que dya ra juntagoji o ndrrixü c'lo dya ri ngueje nú su'u; xo i 'ñeje c'lo yo ndrrixü, dya xo ra juntagoji o bëzo c'lo dya ri ngueje nú xīra. Xo i 'ñeje c'lo dya be chjüntü, dya cjó xo ra juntagoji. Xo rá xifiji, que dya ra zaji yó ts'ingue o animale c'lo dya gu mbedye nú cji'i. Dya xo ra ziji o cji'i. **21** Rá xicöji ga cjanu, porque c'ā yó jññiji, cārā c'lo pārā que ji ga mama ga cjanu c'lo yo lëy c'lo jo dyü's'lü e Moise. Porque ya mezhe c'lo ín mi Israelgöji, chjüma chjüma 'ma sūmpa pöji c'ā 'nitsjimi, pa xörüji c'lo yo lëy —ēne va mama e Cobo, va xifi c'lo yo tele c'lo vi jmurü.

22 Jo nguejme conforme c'lo yo apóstole 'ñeje c'lo yo cjuārjma c'lo fë cu mi fëzhi, 'ñeje c'lo dyaja cjuārjma, jo mamaji na jo'lo jā ngu va mama e Cobo. Cjá nú juajjnüji yeje cjuārjma c'lo ru möji a Antioquía e Pablo 'ñeje e Bernabé. Yo bëzo c'lo o juajjnüji, mi ngueje c'lo fë cu mi fëzhi c'ā yo cjuārjma. C'ā daja mi chjü'ü e Juda Barsabás; c'ā daja mi chjü'ü e Sila. **23** Cjá nú dyü's'lüji da scuama, jo jñu's'lüji ga cjanu:

“Nutscöjme rí apóstolegöjme, 'ñetscöjme fë cu xo i fëtscöjme, rí pen'c'legöjme nu scuama. Rí zënguats'ügöjme cjuārjma, nu'tsc'leji dya gui israelitagueji gui cārāji a Antioquía, 'ñeje texe c'ā nu estado de Siria, 'ñeje c'ā nu estado de Cilicia. **24** C'ā rgá pen'c'legöjme nu scuama, rú ärägöjme bübü c'lo jo mbedye vā jā ngu rí cārägöjme, jo ni nuc'üji. Jo xi'ts'líji ni stago ra circuncidagots'üji. Nguéc'lü, dya gui pārāji cjó cu ngueje c'ā rí cregogueji. Nu c'lo jo ni

xi'ts'liji ga cjanu, dya rú täcjöjme c'o. **25** Ya rú ñagöjme, rú juajjnügöjme yeje cjuärjma rá täcjöjme ra ēji e Bernabé 'ñeje e Pablo, ra ni zēnguats'üji. E Pablo 'ñeje e Bernabé, mi tí negöjme c'o. **26** Zö cjugüvi na puncjü peligro da gu ra mbö't'üji c'o, pero sido zofüvi yo tele, xifiji nú jña'a e Jesucristo c'ā ín Jmugöji. **27** Rú juajjnügöjme e Juda 'ñeje e Sila ra dyoji e Bernabé 'ñeje e Pablo rguí möji. E Juda 'ñeje e Sila ra xi'ts'liji nu yo rú ü's'ügöjme c'ā nu scuama. **28** C'o yo jña'a c'o rá xi'tscl'öjme, ngueje c'o ne'e nú Espiritu Mizhocjimi rá mangöjme; xo rí mangöjme na jo'lo ga cjanu. Y nguechjo c'o rá xi'tscl'öjme c'o. 'Ma xi ru xi'tscl'öjme na puncjü o jña'a, da gu ri sögueji na jyü'ü. **29** Yo rá xi'tscl'öjme, ngueje que dya rí sagueji yó ts'ingue o animale c'o pö't'ü c'o dyaja tele, cjá rrrnú mbä'sbäji c'o yo paletito. Dya xo rí sigueji o cji'i. Dya xo rí sagueji o animale c'o dya gu mbedye nú cji'i. Nu'tscl'ejji gui bëzöji, dya rí juntagoji o ndrrixü c'o dya ri ngueje in suji; 'ñetscl'ejji gui ndrrixüji, dya xo rí juntagoji o bëzo c'o dya ri ngueje in xīrajī. Xo i 'ñejets'ügueji, dya be gui chjüntüji, dya cjó xo rí juntagoji. 'Ma dya rí tsjaji yo na s'lo'o, gui cjaji na jo'lo 'ma. Nguechjo dya nu jña'a nu rí pen'cl'ejme. Mizhocjimi ra mböxc'üji'', eñe c'ā nu scuama va dyü's'üji.

30 Cjā nú ndrřaji e Juda 'ñeje e Sila jo ndrředyivi c'ā nu scuama, jo möji e Bernabé 'ñeje e Pablo a Antioquía. 'Ma mu zät'äji nu, cjā nú xifiji c'o yo cjuärjma c'o mi cārā a Antioquía ru jmurüji. 'Ma mu jmurüji, cjā nú unüji c'ā nu scuama. **31** 'Ma mu xörüji c'ā nu scuama, mi cu mäji, mi mamaji ma jo'lo c'o yo jña'a c'o mi quisli nu.

32 E Juda 'ñeje e Sila mi profetavi, jo xifivi na puncjü o jña'a c'o yo cjuärjma, jo jíchiji jā ngu ga cja'a nú jña'a Mizhocjimi. Nguecl'ü c'o yo cjuärjma c'o mi cārā a Antioquía, xi ndrřa gu zēzhiji c'ā nú jña'a Mizhocjimi.

33 E Juda 'ñeje e Sila jo mezhe jā ngu nzī pa'a jo mimivi a Antioquía. 'Ma ya ru mbedye nu e Juda 'ñe e Sila, ru

nzhogü ru mëvi nu jā ngu vi 'ñeji e Bernabé 'ñeje e Pablo, c'o yo cjuārjma a Antioquía jo xifiji anguezevi:

—Mizhocjimi rí möji. Xifivi ra mbörü Mizhocjimi c'o jo ndrräc'äji —eñe va mamaji.

34-35 E Pablo 'ñeje e Bernabé xi gu mimitjovi a Antioquía. Anguezevi 'ñeje c'o dyaja xöpüte mi zofüji c'o yo te'e, mi xifiji ru cregoji e Jesucristo, xo mi xöpüji nú jña'a Mizhocjimi.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

36 Jo mezhe jā ngu nzī pa'a, jo mama e Pablo jo xifi e Bernabé:

—Na jo rá nzhogü rá më'ë c'ā yo jñiñi nu jā ngu ya rú xifivi nú jña'a Mizhocjimi c'o yo te'e. Rá ma zēnguavi c'o yo cjuārjma, rá nuvi fē cu cjaji —eñe e Pablo va mama.

37 E Bernabé mi ne'e ndrru ru zidyitjovi e Xuva Marco. **38** Pero jo mama e Pablo que xi ndrra rvá jo'o 'ma dya ru zidyivi c'ā. Porque e Marco vi jyanbüji anguezevi, 'ma mi nzhodüji c'ā nu estado de Panfilia; dya gu sido c'ā nu bëfi c'ā mi cjaji anguezeji. **39** Nguec'ü jo sövajñavi e Bernabé e Pablo; nguec'ü va jyanbüvi. E Bernabé cjá nú mëvi e Marco, jo ndrres'evi c'ā da barco jo mëvi a Chipre.

40 E Pablo ndrru gu juajjnü e Sila ru mëvi ru ma pëpivi Mizhocjimi. Ante que ru mbedyevi, c'o yo cjuārjma c'o mi cārā a Antioquía jo dyötpüji Mizhocjimi ru mbös'lü e Pablo 'ñeje e Sila. Cjá nú mbedye jo mëvi. **41** Jo zät'ävi texe c'ā nu estado de Siria 'ñeje c'ā nu estado de Cilicia. E Pablo mi zofü c'o yo cjuārjma; nguec'ü va zëzhiji c'ā nú jña'a Mizhocjimi.

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

16 **1** E Pablo 'ñeje e Sila cjá nú mëvi a Derbe. Xo gu mëvi a Listra. C'ā nu jñiñi a Listra, mi bübü nu da t'i'i c'ā mi chjü'lü e Tëo. Nu t'i'i c'ā, mi ätpä

nú jña'a e Jesucristo. C'ā nú mama, ji mi menzumü a Israel, y xo mi jünt'ü nú mü'bü e Jesucristo. C'ā nu papa, ji mi menzumü a Grecia. 2 C'lo yo cjuārjma c'lo mi cārā a Listra ñeje a Iconio, mi mamaji que mi cja'a na jo'lo e Tëo. 3 E Pablo mi ne ru zidyivi e Tëo, ngue c'ü ru mbös'üvi c'ā nu bëfi. Pero ot'ü jo circuncidagoji c'ā. Porque c'lo yo israelita c'lo mi cārā c'ā yo jñiñi nu jā ngu ru möji e Pablo e Sila e Tëo, mi pārāji que mi griego c'ā nú papa e Tëo, dya mi menzumü a Israel. 'Ma mu nguarü jo circuncidagoji, cjá nú möji.

4 Texe c'ā yo jñiñi nu jā ngu mi pöji, mi zofüji c'lo yo cjuārjma, mi xifiji c'lo yo jña'a c'lo vi mama c'lo yo apóstole ñeje c'lo dyaja c'lo fë cu mi fëzhi, 'ma mu jmurüji gu tsjaji c'ā nu junta a Jerusalén. Xo gu xifiji ru dyätäji c'lo yo jña'a. 5 Nguéc'ü c'lo yo cjuārjma, xi ndrra gu mbārāji gu cregoji e Jesucristo. Jyas'ma jyas'ma xi ma puncjü o te'le c'lo jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

6 E Pablo ñeje c'lo mi dyoji, xo mi ne ru möji a Asia ru ma xifiji nú jña'a e Jesucristo c'lo yo te'le. Pero nú Espiritu Mizhocjimi jo tsjapü jo mbārāji que dya ru möji nu. Nguéc'ü va zät'ätjoji c'ā yo jñiñi c'lo mi bübü c'ā nu estado de Frigia ñeje c'ā nu estado de Galacia. 7 'Ma ya mi tsjatjo ru zät'läji c'ā nu estado de Misia, mi cja'a ru möji a Bitinia. Pero nú Espiritu e Jesucristo dya xo gu jyëzi ru möji nu. 8 Nguéc'ü va cjogütjoji c'ā nu estado de Misia, dya gu mamaji nu nú jña'a Mizhocjimi. Cjá nú zät'läji a Troas c'ā pertenecido a Misia.

9 Da jnu xömü 'ma mi cārāji a Troas, Mizhocjimi jo jíchi e Pablo c'ā jo jñandrra, nza cja'a 'ma ru nguinch'í da t'íji. Jo jñandrra da bëzo c'ā ji mi menzumü c'ā nu estado

de Macedonia. Mi böbü c'ã nu bëzo, mi zofü e Pablo, mi xifi: "Möcjeji a Macedonia rí ma föxcüjme", eñe c'ã nu bëzo va mama. 10 Nutscö e Luca, ji ngueje a Troas nu já ngu rú chjögöjme e Pablo ñeje c'o mi dyoji. Nu c'o vi jñandrra e Pablo c'o jo jíchi Mizhocjimi, ngue c'o rvá pãrãjme Mizhocjimi mi xitscöjme que ru möcjöjme a Macedonia, ru ma zofüjme c'o mi cãrã nu, ru xifijme nú jña'a e Jesucristo. Ijx tú xampjagöjme rú möcjöjme nu.

Pablo y Silas en Filipos

11 Rú tes'ejme c'ã da barco c'ã rú töt'üjme a Troas, rú möjme derecho rú sät'äjme a Samotracia. C'ã ni yeje nu pa'a, rú sät'äjme a Neápolis rú dagüjme c'ã nu barco.

12 Cjá rrrnú pedeyjme nu, rú sät'äjme a Filipos nu já ngu mi cãrã na puncjü o te'e c'o vi ñeje a Roma, jo ni mandagoji nu. A Filipos ngueje da jñiñi c'ã mi na nojo c'ã yo dyaja jñiñi c'o pertenecido a Macedonia. Rú mimijme já ngu nzī pa'a nu.

13 'Ma mu zädã c'ã nu pa'a 'ma mi söya c'o mi menzumü a Israel, rú pedeyjme c'ã nú ngojxtji c'ã nu jñiñi, rú möcjöjme c'ã nú ññünü da ndrrareje nu já ngu mi pa'a c'o yo te'e, mi pa ma't'üji Mizhocjimi. Rú mimijme rú xöpüjme c'o yo ndrrixü c'o mi jmurü nu. 14 Daja c'o yo ndrrixü c'o mi ärä c'o yo jña'a c'o mi mamajme, mi ngueje da ndrrixü c'ã mi chjü'ü e Lidia. Ji mi menzumü a Tiatira; mi pö'ö o bitu c'o ma mörago. Nu ndrrixü c'ã, mi ma't'ü Mizhocjimi. Mizhocjimi jo ññünbü nú mü'bü c'ã nu ndrrixü jo crego c'o yo jña'a c'o jo mama e Pablo. 15 Cjá nú jli, ñeje c'o mi cãrã nú ngumü. Cjá nú xitscöjme:

—Nu 'ma gui mangueji que mejme rí jünt'ü ín mü'bügö c'ã ín Jmugöji, rí mbitats'üji rá möjö c'ã ín nzungö rí ma oxügueji nu —enzegöjme c'ã nu ndrrixü c'ã mi pö'ö o bitu.

Jo zümpejme, cjá rrrnú oxüjme nu.

16 Da nu pa'a, 'ma mi pöcjöjme c'ã nu ndrrareje nu jã ngu mi pa ma't'üjme Mizhocjimi, rú chjägöjme da xunt'i c'ã mi esclava. C'ã nu xunt'i, mi o'o nú mü'bü da nú s'ondrräjma e Satanás nu c'ã dya ga jo'o, mi unü o juërsa mi cja'a vinado. C'o yó lamu c'ã nu xunt'i, mi tõi na puncjü o merio porque mi vinado c'ã nu xunt'i. 17 Nu xunt'i c'ã, mi tjünt'ü ín xütjügöjme nu jã ngu mi pöcjöjme e Pablo, mi mafü na jens'e c'ã nu xunt'i, mi mama:

—Yo bëzo yo, ngueje yó mbëfi Mizhocjimi c'ã бүbü a jens'e; xi'ts'iji jã ngu rga sö'ö rí salvagogueji —eñe c'ã nu xunt'i va mafü.

18 Jo mezhe na puncjü o pa'a, mi cja'a ga cjanu c'ã nu xunt'i, mi tjünt'ü ín xütjügöjme mi mama ga cjanu. Jo xicha e Pablo, jo ñezhe jo jñandrra c'ã nu xunt'i. Cjã nú xifi c'ã nú s'ondrräjma nu c'ã dya ga jo'o:

—C'ã nú tjü'ü e Jesucristo, rí xi'tsc'ö rí pedyegue c'ã nu xunt'i —eñe va mama e Pablo.

Ijx cu mbedye c'ã nu s'ondrräjma.

19 C'o yó lamu c'ã nu xunt'i, jo mbäräji que dya ca ru ndrröji na puncjü o merio. Nguec'ü cjã nú zürüji e Pablo 'ñeje e Sila, jo zidyiji a juërsa c'ã yó jmi'i c'o fë cu mi fëzhi, ngue c'ü ru dyönüji o t'önü. 20 'Ma mu zät'äji c'ã nú jmi'i c'o fë cu mi fëzhi, cjã nú xifiji:

—Yo bëzo yo, ji menzumüvi a Israel; va ni xifiji 'naño jña'a yo te'e ga dyonpüji. Nguec'ü yo te'e, dya pāräji jã ngueje c'ã ra cregoji. 21 Mamavi o jña'a c'o mama ín lëygöji que dya sö'ö rá cjaji, dya xo rá cregoji. Porque ji rí ciudadanogöji a Roma —eñe va mama c'o yó lamu c'ã nu xunt'i.

22 Nguec'ü c'o yo te'e jo mbecuëji, mi ne ru mbäräji e Pablo 'ñeje e Sila. C'o fë cu mi fëzhi, cjã nú ts'lünbüvi yó bitu e Pablo 'ñeje e Sila. Cjã nú mandagovi jo mbäräji cu dyeza. 23 'Ma mu nguarü jo dyëji na puncjü, cjã nú ngot'üji a förü. Cjã nú xifiji c'ã nu encargado ru mbörü na jo'o e Pablo 'ñeje e Sila, nguec'ü dya ru mbedyevi.

24 Nguec'lū c'lā nu encargado jo tsja'a jā ngu nzī va xifiji, jo zidi e Pablo 'ñeje e Sila, jo ma ngot'ūvi más a mbo'lo c'lā nu förü. Cjā nú ngö'tbüvi yó nguavi yeje viga c'lo vi dyö't'üji.

25 'Ma mu ndrrexömü, e Pablo 'ñeje e Sila mi ma't'üvi Mizhocjimi y mi töpüvi o sjörü. C'lo dyaja te'e c'lo ma o'lo a förü, mi äräji mi xörüvi. 26 Dangua cjogü da ñijjümü c'lā mi ma zēzhi, gu 'ñünü texe c'lā nu förü, nguec'lū gu xogü c'lo yo ngojxtji. C'lo yo cadena c'lo mi 'nün't'ü c'lo yo preso, jo ndrrögü nu jā ngu mi saja c'lā ndrrüngümü. 27 'Ma mu zö'ö a t'ijī c'lā nu encargado, jo jñandrra ya vi xogü c'lo yó ngojxtji c'lā nu förü. Nguec'lū jo ngübü nú spada ru pö't'üts'ējē, porque mi pēzhi ya vi c'ueñe texe c'lo yo te'e c'lo ma o'lo c'lā nu förü. 28 E Pablo jo mafü na jens'e jo xifi:

—Dya rí pö't'üts'ējē, sē'ē; ndrrí rí cāxtjogöjme vā texezüjme —eñe e Pablo va xifi c'lā nu encargado.

29 C'lā nu encargado jo mandago jo ö's'üji o sivi. Cjā nú cjogü zacü ga ma a mbo'lo c'lā nu förü, mi mi mbi'i ma zū'ü. Cjā nú ndrrüñijmō c'lā nú jmi'i e Pablo 'ñeje e Sila. 30 Cjā nú zidyivi a tji'i, jo xifivi:

—Nultsclevi ni t'ēcjañömüvi, ¿fē cu mbējē c'lā ni stago rá cjagö ngue c'ū rá salvagogö?

31 Cjā nú ndrrünrüvi jo xifivi:

—Rí jñunt'ü in mü'bü e Jesucristo, rí tsjapü in Jmugue. Ra ngāvc'lā libre texe c'lā yo na s'lo'lo; xo i 'ñeje c'lo cārā in nzumü —embeji c'lā nu encargado.

32 Cjā nú xifivi nú jña'a Mizhocjimi c'lā nu bëzo, 'ñeje texe c'lo mi cārā nú ngümü. 33 Ijxi nguetjo nu xömü c'lā, jo tsja'a c'lā nu encargado ijx cu zidi e Pablo 'ñeje e Sila nu jā ngu mi po'lo o ndrreje, jo ma mbe'chbevi nu jā ngu vi s'ēch'i c'lo vi mbäräji. E Pablo 'ñeje e Sila cjā nú jichivi c'lā ndrreje c'lā nu encargado 'ñeje c'lo mi cārā c'lā nú ngümü. 34 C'lā nu encargado, cjā nú zidi e Pablo 'ñeje e Sila c'lā nú ngümü, jo ma unüvi fē cu ru zivi. Mi cu mājā

c'lā nu encargado l'neje c'lo mi cārā c'lā nú ngumü, porque ya vi jñunt'ü nú mü'büji c'lā Mizhocjimi.

35 'Ma mu jyas'ü, c'lo fē cu mi fēzhi c'já nú zofüvi c'lo yo policía, jo xifiji:

—Mēvi, ma vi xopcüvi c'lo yo bēzo c'lo rú cot'üji a förü mi nzhä'ä.

36 C'já nú ma'a c'lo yo policía. 'Ma mu zät'ävi nu, jo xifivi c'lā nu encargado c'lo yo jña'a c'lo vi mama c'lo fē cu mi fēzhi. Nguец'ü c'lā nu encargado c'já nú ma xifi e Pablo:

—C'lo fē cu fēzhi, jo ndrrāfi c'lo yo policía c'lo jo ni mama que sō'ö rí pedyeguevi c'lā nu förü. Nguец'ü rí pedyevi dya, rí mēvi na jo'lo —eñe c'lā nu encargado.

37 Pero e Pablo, dya gu ne'le ga cjanu; jo xifi c'lo yo policía:

—C'lo fē cu fēzhi, dya gu tsjacübe o t'önü ngue c'lü ru mbārāvi c'jo rú cjabe c'lo na s'lo'lo; i'x cu mandagovi jo mbäcäbe na puncjü, mi cu bēchquibe ín tsebe c'lā yó jmi'i yo te'le, c'já nú ngocübe a förü. Jo tsjacübe ga cjanu, macu rí ciudadanogöbe a Roma. Nudya, nevi que rá pedyegöbe, c'lā dya ra mbārā yo te'le. Iyö. Mēguevi, rí ma xifivi ra êts'ëjēvi, ra ni fongüzügöbe c'lā nu förü.

38 C'já nú ma'a c'lo yo policía nu jā ngu mi bübü c'lo fē cu mi fēzhi, jo ma xifivi jā ngu va mama e Pablo. 'Ma mu dyärā c'lo fē cu mi fēzhi que mi ciudadano a Roma e Pablo l'neje e Sila, mi cu züvi. 39 C'já nú mēvi c'lā nu förü, jo ma xifivi e Pablo l'neje e Sila:

—Perdonagozübe c'lā rú cja'c'öbe mi nzhä'ä.

C'já nú fongüvi c'lā nu förü, c'já nú xifivi:

—Rí ö'tc'übe da favor rí pedyevi c'lā nu jñiñi —eñe c'lo fē cu mi fēzhi.

40 E Pablo l'neje e Sila, 'ma mu mbedyevi c'lā nu förü, c'já nú ma zēnguavi e Lidia. C'já nú zofüvi c'lo dyaja cjuärjma c'lo mi cārā nu; nguec'ü jo mäji y jo zēzhiji. C'já nú mbedyevi jo möji e Tëo.

El alboroto en Tesalónica

17 1 Jo huench'ejí a ndrre'le c'ā nu jñiñi a Anfípolis, xo i 'ñeje c'ā nu jñiñi a Apolonia, hasta 'ma mu zāt'āji c'ā nu jñiñi a Tesalónica. A Tesalónica, mi búbü nu daja 'nitsjimi nu jā ngu mi ma't'ü Mizhocjimi c'lo mi menzumü a Israel. 2 Texe c'ā yo jñiñi nu jā ngu mi sāt'ā e Pablo, mi pa'a c'ā yo 'nitsjimi 'ma sūmpa 'ma mi sōyaji. Nguec'lū jo mezhe jñinzo, chjūma chjūma mi pa'a c'ā nu 'nitsjimi c'ā mi búbü a Tesalónica, mi pa jíchi nú jña'a Mizhocjimi c'lo yo te'le. 3 Jo jíchiji c'lo yó jña'a Mizhocjimi c'lo quis'i c'ā nú scuama, ngue c'lū ru mbārāji ni stago ru sufrego rva ndrřū'lū e Cristo, cjá rrrnú tetjo ni yeje. Xo gu xifiji:

—Gui tel'begueji c'ā nu te'le c'ā jo mama Mizhocjimi ra ni ngāvc'lāji libre. Pero rí xi'tsc'ōji, ya ējē c'ā; ngueje e Jesús.

4 C'lo yo te'le c'lo mi menzumü a Israel, búbü c'lo jo crego jo ndrřepiji e Pablo 'ñeje e Sila. C'lo dya mi menzumü a Israel c'lo xo mi ma't'ü Mizhocjimi, na puncjü c'lo xo gu crego e Jesucristo. Yo te'le c'lo, ndrři mi búbü jā ngu nzī ndrrixū c'lo fē cu mi fēzhi.

5 C'lo mi menzumü a Israel c'lo dya mi crego, mi cu üdüji porque c'lo yo te'le jo ndrřepiji e Pablo 'ñeje e Sila. Nguec'lū c'lo yo te'le c'lo dya mi crego, gu jmurüji gu möji c'ā nu chōjmü nu jā ngu mi cārā c'lo yo bëzo c'lo ma s'lo'o c'lo dya mi pēfi, c'lo jā ngu ndrři mi nzhodü. Jo xifiji ru möji anguezeji. 'Ma mi pōji, jo mbürü jo mafüji na jens'le. Nguec'lū va mundrro na puncjü o te'le. Cjá nú möji c'ā nú ngumü e Jasón, cjá nú xo'tbüji nú ngumü, cjá nú cjogüji a mbo'lo ngue c'lū ru fongüji e Pablo 'ñeje e Sila, ru zidyiji nu jā ngu ru dyönüji o t'önü c'ā yó jmi'i c'lo yo te'le.

6 Pero dya gu chöt'lüji c'lo. Nguec'lū jo pēnch'iji e Jasón 'ñeje c'lo dyaja cjuārjma, jo dyedyiji a juërša jo möji c'ā nú

jmi'li c'lo fē cu mi fēzhi c'ā nu jñiñi. Jo mafüji na jens'le mi mamaji:

—E Pablo 'ñeje e Sila nzhodü onpüvi yo te'le. Nguec'ü texe c'ā nu xoñijümü, bübü o te'le c'lo dya ca pārä fē cu ra pensagoji, porque cregoji c'lo yo jñ'a'a c'lo mamavi. Nudya, va ēfi c'ā ín jñiñigöji, va ni oncügöji. 7 Nujnu e Jasón jo recibido c'ā nú ngumü c'lo; ji gu oxüvi nu. C'lo yo te'le c'lo crego jā ngu nzī ga mama anguezevi, dya ca cjaji jā ngu nzī ga mandago e César c'ā mero mandago; mamaji e Jesús ngueje c'ā mero mandago c'ā —ēne va mama c'lo yo te'le c'lo mi üdü.

8 C'lo dyaja te'le 'ñeje c'lo fē cu mi fēzhi, 'ma mu dyäräji ga cjanu, mi cu züji, dya mi pārä fē cu ru tsjaji. 9 C'lo fē cu mi fēzhi, cjá nú cobraji o merio e Jasón 'ñeje c'lo dyaja cjuärjma, jo xifiji que ru nzhopcüji c'lo yo merio 'ma ru mbedye e Pablo 'ñeje e Sila c'ā nu jñiñi. Cjá nú jyéziji e Jasón 'ñeje c'lo yó dyoji jo möji c'ā yó ngumüji.

Pablo y Silas en Berea

10 Nguec'ü c'lo yo cjuärjma, cjá nú xifiji e Pablo 'ñeje e Sila ru mbedyevi c'ā nu xömü dya c'ā, ru mävi ga ma a Berea. 'Ma mu zät'ävi nu, jo mävi c'ā nu 'nitsjimi nu jā ngu mi ma't'ü Mizhocjimi c'lo mi menzumü a Israel.

11 C'lo yo te'le c'lo mi cārā a Berea, xi ndrra mi äräji que rí ngueje c'lo mi cārā a Tesalónica; jo dyäräji cu texe nú mü'büji c'lo yo jñ'a'a c'lo mi mama e Pablo 'ñeje e Sila. Jyas'ma jyas'ma mi nuji c'ā nú jñ'a'a Mizhocjimi c'ā mi quis'ti c'ā scuama, ngue c'ü ru mbäräji cjo mi mejme c'lo mi mama e Pablo 'ñeje e Sila. 12 Nguec'ü c'lo mi menzumü a Israel c'lo mi cārā a Berea, na puncjü c'lo jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo. Xo na puncjü o ndrrixü c'lo fē cu mi fēzhi c'lo mi griego, xo gu cregoji e Jesucristo. Xo i 'ñeje o bëzo c'lo mi griego.

13 Pero c'lo mi cārā a Tesalónica c'lo mi menzumü a Israel, c'lo dya mi crego e Jesucristo, jo mbäräji que e Pablo

'ñeje e Sila vi mëvi a Berea; xo gu mbārāji que e Pablo mi zofü c'lo yo te'le, mi xifiji nú jña'a Mizhocjimi. Nguec'ü ixx cu möji ga ma a Berea, jo ma dyüt't'üji c'lo yo te'le, ngue c'ü mi cu mundrro va mafüji. 14 Nguec'ü c'lo yo cjuārjma, ixx cu ndrrāji c'lo ru ma caminago e Pablo ru zāt'āji c'ā nú 'ñünü c'ā nu trrazafü. E Sila 'ñeje e Tëo jo nguejmetjovi a Berea. 15 C'lo yo cjuārjma c'lo jo ma caminago e Pablo, jo möji hasta 'ma mu zāt'āji a Atenas. E Pablo jo mama jo xifiji:

—'Ma rí nzhogue rí möji a Berea, rí xifiji e Sila 'ñeje e Tëo ra tsjacjuana vi ra ēfi, dya ra mezhevi.

Pablo en Atenas

16 E Pablo mi te'be e Sila 'ñeje e Tëo ru säfi a Atenas. Mi cu sufrego nú mü'bü, porque jo jñandrra mi tågä na puncjü o palecito c'ā nu jñiñi. 17 'Ma mi bübü e Pablo a Atenas, mi pa'a c'ā nu 'nitsjimi mi pa ñaji c'lo mi menzumü a Israel, mi xifiji jā ngu ga cja'a c'ā mejme. Xo mi ñaji c'lo dya mi menzumü a Israel c'lo xo mi ma't'ü Mizhocjimi. Y jyas'ma jyas'ma mi pa'a e Pablo c'ā nu chōjmü, mi pa ñaji c'lo yo te'le c'lo mi pa'a nu. 18 C'ā nu chōjmü, mi pa'a nu o te'le c'lo mi xijji epicureo c'lo mi xötpü nú jña'a da bëzo c'ā mi chjü'ü e Epicuro. Xo mi pa'a nu c'lo mi xijji estoico c'lo mi xötpü nú jña'a e Zenón. Anguezeji jo sövajñaji e Pablo. Bübü c'lo jo mama:

—Mbārā, ¿fë cu mbējë c'ā ra xitscöji nu bëzo nu jā ngu ndrrí pezhe o jña'a? —eñe va mama c'lo yo te'le.

Bübü c'lo jo mama:

—Nza cja c'ā xitscöji rá cregoji 'ñaño palecito c'lo ji ma't'üji 'ñaño jñiñi —eñeji.

Jo mamaji ga cjanu, porque e Pablo mi xifi anguezeji jā ngu ga cja'a e Jesús 'ñeje c'ā nu Resurrección. Anguezeji dya gu tendioji fë cu mbējë c'ā mi mama e Pablo, mi pëzhiji e Jesús 'ñeje c'ā nu Resurrección mi ngueje yó tjü'ü yeje palecito. 19 Nguec'ü jo zidyiji e Pablo

jo möji nu jā ngu mi chjū'ū Areópago, nu jā ngu mi cjaji o t'onü. Cjá nú xifiji:

—Rí negöjme rí xitscöjme nu jña'a nu gui jizhgue, ngue c'ū xo rá pāragöjme. **20** Gui mangue yo dya jā ngu rí ārājme. Rí ne rá pārajme na jo'lo, jā ngu ga cja'a yo —embeji e Pablo.

21 C'lo mi menzumü a Atenas 'ñeje c'lo dya mi menzumü a Atenas c'lo mi cārā nu, sido mi mamaji fē cu ndrrí ma jña'a c'lo mi dadyo. Mi xo mi ne'e ra dyārāji c'lo yo jña'a c'lo mi dadyo.

22 E Pablo cjá nú böbü nu jā ngu mi cjaji o t'önü, nu jā ngu mi chjū'ū Areópago, cjá nú mama:

—Nults'leji gui bēzogueji gui cārāji vā a Atenas, rí unnc'ö ngüendrra que mi qui ma't'üji o palecito. **23** Porque 'ma mi nzhöt'ügö c'ā in jñiñigueji, rú jandrra yo palecito yo gui ma't'üji. Xo rú jandrra da altar c'ā jūs'ü ga cjanu: “Nu altar nu, ngueje nu rgá ma't'ügöji c'ā nu palecito c'ā dya rí pāragöji”, eñe c'ā nu jña'a. Nudya rá xi'tsc'öji jā ngu ga cja'a c'ā nu palecito c'ā dya gui pāragueji pero gui mamaji gui ma't'üji. Nu palecito c'ā, chjū'ū Mizhocjimi c'ā.

24 'Mizhocjimi jo dyät'ä nu jens'le 'ñeje nu xoñijümü, 'ñeje texe yo bübü 'ñeje yo cja'a. Angueze mandago texe a jens'le 'ñeje texe c'ā nu xoñijümü. Nguecl'ü dya nguejxtjo a mbo'lo c'ā ndrra 'nitsjimi 'ñeje o ts'ingumü nu jā ngu ra mimi. Porque nujyo, ät'ätjoji cu dyël'ē yo. **25** Nults'leji gui mbeñeji yo palecito, gui unüji c'lo gui mangueji ni stago yo. Pero c'ā nu palecito c'ā rí xi'tsc'öji c'ā ngueje Mizhocjimi, dya fē cu ni stago fē cu rí unngueji c'ā. Porque ngueje angueze jo ngāvögögöji vā c'ā nu xoñijümü, y dacüji c'ā rgá mimiji 'ñeje c'ā rgá cjos'ü ín jñüji. Xo i dacüji texe c'lo ni stagozüji.

26 'Mizhocjimi jo ngama texe yo te'le, zö jā ngu ndrrí ga jmiji, zö jā ngu ndrrí ga ñaji. Porque ji ndrrí mboxbēcheji c'ā nu bēzo c'ā ot'ü jo dyät'ä Mizhocjimi. Jo

mama Mizhocjimi jinguā ru mimi nzī da grupo o te'e, xo i 'ñeje jā ngu ru ngārāji. Xo i 'ñeje c'o cjá ra ngārā. **27** Jo ngama ga cjanu Mizhocjimi yo te'e, ngue c'ū texeji ra jyodüji angueze, ra mbārāji jā ngu ga cja'a, ra jñunt'ü nú mü'büji c'ā. Ji va cjanu va tsja'a Mizhocjimi ngue c'ū rá jodüji, zö dya ga jē'ē bübü cu nutscöji rí teji. **28** Porque nguets'ējē angueze dacüji c'ā rgá mimiji 'ñeje c'ā rgá 'ñō'mü ín dyēji 'ñeje ín cuaji. Nguец'ü sö'ö rá mamaji bübü cu nutscöji c'ā. Xo gu mama ga cjanu daja c'o in dyocjeji c'o xijji poeta, jo mama: "Nú t'izgöji Mizhocjimi", eñe va mama c'ā nu poeta. **29** 'Ma nú t'izgöji Mizhocjimi, ni stago rá unnc'öji ngüëndrra que dya Mizhocjimi yo palecito yo ät'ä yo te'e. Porque ät'äji jā ngu nzī ga neji, de oro o de plata o de ndrojo. **30** Mi jinguā Mizhocjimi mi pē'sbi na puncjü pacencia c'o yo te'e c'o mi ma't'ü yo palecito, porque dya mi pārāji que ma s'o'o c'o mi cjaji. Pero nudya, mama Mizhocjimi que ni stago ra nzhogü nú mü'bü texe yo cārā c'ā nu xoñijümü. **31** Porque angueze ya juajjnü da pa'a 'ma ra dyönnüji o t'önü; jo 'ñes'le da bëzo c'ā ra tsjacüji na jo'o t'önü. 'Ma mu ndrür'ü c'ā nu bëzo, Mizhocjimi jo tsjapü jo tetjo, jo mimitjo ni yeje. Ngueje c'ā rga pārāgöji texezüji, que ngueje c'ā nu bëzo c'ā ra dyönnüji o t'önü —eñe e Pablo va mama.

32 'Ma mu dyärāji c'ā nu jña'a c'ā mi mama e Pablo que vi te'e e Jesús 'ma ya vi ndrür'ü, mi cārā o te'e c'o jo tsjapü burla va ndrrenbeji e Pablo. Xo mi cārā c'o jo mama:

—Yo jña'a yo gui mangue, xi rí ni xitscöjme da nu pa'a —eñe va mamaji.

33 Nguец'ü e Pablo jo mbedye nu jā ngu mi cārā c'o yo te'e. **34** Ndrü mi bübü o te'e c'o jo ndrrepi e Pablo, jo jñunt'ü nú mü'büji e Jesucristo. Daja anguezeji mi chjü'ü e Dionisio. Mi ngueje daja c'o yo bëzo c'o mi önü o t'önü. Xo gu crego daja ndrrixü c'ā mi chjü'ü e Dámaris.

Pablo en Corinto

18 1 E Pablo jo mbedye a Atenas jo ma'a a Corinto. 2 Nujnu a Corinto, jo chjēvi nu da bēzo c'ā xo mi israelita, pero vi mus'ūji c'ā nu estado de Ponto c'ā pertenecido a Asia. Nu bēzo c'ā, mi chjū'lū e Aquila. Cjā vi sāfi c'ā nú su'u, vi 'ñefi a Italia nu jā ngu mi bübüvi. Jo mbedyevi a Italia, porque e Claudio c'ā mero mi mandago, jo xifi texe c'o yo te'le c'o mi menzumü a Israel ru mbedyeji a Roma c'ā pertenecido c'ā nu país a Italia. C'ā nú su'u e Aquila mi chjū'lū e Priscila. E Pablo jo ma zēngua e Aquila 'ñeje e Priscila c'ā nú ngumüvi. 3 C'ā nu bēfi c'ā mi cja'a e Aquila 'ñeje e Priscila, xo mi nguetjo c'ā nu bēfi c'ā mi pārā e Pablo, mi tā'bāvi yó cuēro o añimale mi pōvi. Y nu c'o yo te'le c'o mi tōmü o cuēro, mi tās'lāji c'o yo cuēro, mi cja'pūji yó ngumüji. Nguec'lū e Pablo jo ngārāji anguezevi, mi tā'bāji o cuēro.

4 Chjüma chjüma 'ma mi sūmpa, 'ma mi söya c'o yo israelita, mi pa'a e Pablo c'ā nu 'nitsjimi c'ā mi bübü a Corinto, mi pa ñaji c'o mi israelita 'ñeje c'o dya mi israelita, mi xifiji ru dyätpāji nú jña'a e Jesucristo.

5 Cjā nú säjä e Sila 'ñeje e Tëo, vi 'ñefi c'ā nu estado de Macedonia. Ndrizi 'ma, e Pablo jyas'ma jyas'ma mi zofü c'o mi menzumü a Israel mi xifiji:

—Rí xi'tsc'öji que ngueje e Jesús c'ā jo 'ñes'e Mizhocjimi ra ngāvgāji libre —embeji c'o.

6 Anguezeji, dya gu ne ru cregoji, y jo zadüji e Pablo. Nguec'lū e Pablo jo juancjā yó bitu ngue c'lū ru unüji ngüendrra que ru mbedye c'ā nu 'nitsjimi, dya ca ru nzhogü ru ni zofü anguezeji. Cjā nú mama:

—C'ā rguí ma sufregogueji, dya ngueje ín s'locügö; ngueje in s'locügueji. Porque 'ma mu zo'c'ügöji, dya gui dyätcāji. Nudya, ngueje yo dya menzumü a Israel yo rá zofügö —eñe e Pablo va mama.

7 Cjā nú mbedye c'ā nu 'nitsjimi, jo cjogü a mbo'lo c'ā

**E Pablo mi tá'bā c'o yó cuëro o añmale; c'o yo te'e, cjá rrrnú
ndrrómüji c'o yo cuëro, mi tās'āji mi cjapüji yó ngumüji**

da ngumü c'ã bëchi mi jãrãtjo. C'ã nu ngumü, mi ngueje nú ngumü e Justo. Nu bëzo c'ã, dya mi menzumü a Israel pero mi ma't'ü Mizhocjimi. Ndrizi 'ma, ji ngueje c'ã nú ngumü e Justo jã ngu jo ña'a e Pablo nú jña'a Mizhocjimi. **8** C'ã mi mandago c'ã nu 'nitsjimi, mi chjü'ü e Crispo. Nu bëzo c'ã, jo jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo c'ã ín Jmugöji; xo i ñeje texe c'o mi cãrã c'ã nú ngumü. C'o mi menzumü a Corinto, na puncjü c'o jo dyãtä e Pablo, ngue c'ü jo cregoji e Jesucristo, cjá nú jiji.

9 Da nu xömü Mizhocjimi jo unü e Pablo jo jñandrra nza cja'a 'ma ru nguinch'lí da t'ijí, jo xifi: "Dya rí sũ'ü. Sido rí zofügüe yo te'e. **10** Porque rí bübügö cu nu'tsc'e, dya rá jëtsc'i cjó fë cu ra tsja'c'ü. Sido rí zofügüe yo te'e, porque c'ã nu jñiñi vã, cãrã na puncjü o te'e c'o ra dyãtcã ín jñagö; nutscö rá cja'pü ín tegö c'o", eñe va mama Mizhocjimi.

11 Jo mezhe dacjë ndrre'e c'ã jo mimi e Pablo a Corinto, mi jíchi nú jña'a Mizhocjimi c'o yo te'e.

12 C'ã nu jñiñi a Corinto, ji pertenecido c'ã nu estado de Acaya. C'ã mi gobernador nu, mi chjü'ü e Galión. Da nu pa'a, c'o mi menzumü a Israel c'o dya mi ätpã nú jña'a e Jesucristo, jo jmurüji jo ñaji. Cjá nú möji jo ma zürüji e Pablo, jo zidyiji c'ã nú jmi'i e Galión nu jã ngu mi cja'a o t'önü, 'ma fë cu mi cja'a yo te'e. **13** Cjá nú xifiji e Galión:

—Nu bëzo nu, onpü yo te'e, xifiji que ni stago anguezeji 'naño rga ma't'üji Mizhocjimi. Macu dya mama ga cjanu c'o yo lëy —eñe va xifiji e Galión.

14 E Pablo, ya mi tsjatjo ru ndrürnrü. Pero e Galión jo ña'a, jo xifi c'o mi menzumü a Israel:

—Nu'tsc'eji gui israelitagueji, sido vá êcjeji vá ni molestaozügöji, ya xichazügö de nu'tsc'eji. 'Ma ri pö't'üte nu bëzo nu, o fë cu xo ru tsja'pü da te'e, ru ä'tc'lägöji 'ma. **15** Pero dya fë cu tsja'a nu. C'ã ni ñgueje na ü'ü nu, ngueje c'ã dya xöpü yo te'e jã ngu nzí ga mama c'o in

lëygueji. 'Naño jña'a c'o mama, xo i 'naño tjū'ū c'ā nädä. Nguec'ū ngue'tsc'ëji sō'ö rí rreglats'ëji; nutscö dya fë cu pë's c'ā rá nugö yo —eñe va mama e Galión c'ā mi gobernador, va xifi c'o yo israelita c'o dya mi crego e Jesucristo.

16 Cjá nú tsja'a e Galión, jo mandago jo fongüji c'o mi menzumü a Israel nu já ngu mi cja'a o t'önü. 17 Cjá nú tsja'a c'o dya mi menzumü a Israel, jo pënc'h'iji e Sóstene c'ā mi mandago c'ā nu 'nitsjimi a Corinto, cjá nú mbäräji c'ā nú jmi'i e Galión nu já ngu mi önjüji o t'önü. Pero e Galión, dya gu ngö'tbü 'ñi'i c'o mi cja'üji e Sóstene.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

18 E Pablo xi gu mezhe na puncjü o pa'a c'o jo mimi a Corinto. Da nu pa'a, jo mama e Pablo 'ñeje e Aquila 'ñeje e Priscila ru möji ga ma a Siria. Jo 'ñecheji c'o yo cjuärjma, cjá nú mbedyeji a Corinto, jo möji a Cencrea nu já ngu ru ndrres'ëji c'ā da barco, cjá rrrú möji. Ante que ru mbedyeji a Cencrea, jo 'ñaxpaji yó ñi'i e Pablo, porque ya vi cumple c'ā nu promesa c'ā vi mama va xifi Mizhocjimi. 19-21 Cjá nú mbedyeji nu, jo zät'äji a Efeso. E Pablo cjá nú cjogü a mbo'o c'ā nu 'nitsjimi, jo ñaji c'o yó dyoji c'o mi menzumü a Israel, jo xifiji já ngu ga cja'a e Jesucristo. Anguezeji mi sümjmüji e Pablo, mi xifiji xi ru mezhe rva mimiji. Pero e Pablo jo ndrürnrü jo mama que dya mi sō'ö. Cjá nú 'ñeche anguezeji, jo xifiji:

—Ni stago rá magö a Jerusalén, rá ma süpcö c'ā nu mbaxua c'ā ya ra zädä. Pero 'ma ra ne'e Mizhocjimi, rá nzhögü rá ni zënguats'üji ni yeje —eñe va mama e Pablo.

Cjá nú ma ndrres'e c'ā da barco c'ā mi cjogü a Efeso, jo mbedye c'ā nu jñiñi. E Aquila 'ñeje e Priscila jo nguejmetjovi a Efeso. 22 'Ma mu zät'lä c'ā nu barco c'ā nu jñiñi a Cesarea, jo dagü e Pablo jo ma'a a Jerusalén nu já

ngu mi jmurü c'lo yo cjuärjma, jo ma zënguaji c'lo. 'Ma mu nguarü jo ñaji c'lo yo cjuärjma, jo mbedye nu, cjá nú ma'a a Antioquía. 23 Jo mezhe já ngu nzī pa'a c'lo jo mimi nu. Cjá ndrru nú mbedye jo ma'a c'ā nu estado de Galacia, 'ñeje c'ā nu estado de Frigia. Jo zāt'ā texe c'ā yo jñīni nu já ngu mi cārā c'lo mi ätpä nú jña'a e Jesucristo, jo zofüji. Nguec'ū jo mäjji y xi gu zëzhiji.

Apolos predica en Efeso

24 Dya gu mezhe gu säjä a Efeso da bëzo c'ā mi chjū'ū e Polo. Mi israelita pero vi must'üji c'ā nu jñīni a Alejandría. C'ā nu bëzo, mi pārā na jo'lo nú jña'a Mizhocjimi, y mi fëchi ra zofü na jo'lo c'lo yo te'le. 25 Nu bëzo c'ā, ya vi jíchiji já ngu ga cja'a c'ā nú 'ñi'i e Jesús c'ā ín Jmugöji. Mi zofü c'lo yo te'le cu texe nú mü'bü, mi xifiji já ngu nzī va dyärä. Pero dya mi pārā na jo'lo já ngu ga cja'a. E Polo mi pārā que e Xuva mi jichi c'lo yo te'le c'ā nu ndrrareje. Pero dya mi pārā na jo'lo já ngu ga cja'a e Jesucristo.

26 E Polo jo mbürü jo zofü c'lo yo te'le c'ā nu 'nitsjimi, jo xifiji texe c'lo yo jña'a c'lo mi pārā, já ngu ma cja'a e Jesús. Y dya mi sū'ū. Nguec'ū e Priscila 'ñeje e Aquila 'ma mu dyärävi mi ña'a e Polo, jo zidyivi c'ā nú ngumüvi. Cjá nú ñats'ëji jo xifivi c'lo yo jña'a c'lo xi mi bëzhi ru mbārā. 27-28 Da nu pa'a e Polo cjá nú mama que ru ndrres'le c'ā da barco, ru ma'a c'ā nu estado de Acaya. Nguec'ū c'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Efeso jo xifiji e Polo:

—Jā'ā, na jo rí mague nu —embeji c'ā.

Cjá nú dyät'äjji da scuama c'ā ru ndrredyi e Polo, ngue c'ū c'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Acaya ru recibidoji na jo'lo angueze, xo ru unüji fë cu mi bëzhi. 'Ma mu zāt'ā e Polo a Acaya, Mizhocjimi jo unü o juërša já ngu rva zofü c'lo mi menzumü a Israel c'lo dya mi crego e Jesucristo. Mi

sövajñaji anguezeji nu jā ngu mi jmurü texe c'lo yo te'le mi äräji. Mi zofüji cu texe nú mü'bü, mi xifiji jā ngu ga mama nú jña'a Mizhocjimi; nguec'ü c'lo yo te'le, va mbäräji que ngueje e Jesús c'lā jo 'ñes'le Mizhocjimi ra ngāvġāji libre. Nguec'ü c'lo yo te'le c'lo mi sövajñaji e Polo, jo bēzhiji. Nguec'ü c'lo ya vi crego e Jesucristo, xi ndrra gu zēzhiji.

Pablo en Efeso

19 1 'Ma mi бүбү e Polo a Corinto c'lā nu estado de Acaya, e Pablo mi nzhodü c'lā yo jñiñi c'lo mi jārā c'lā t'eje. 'Ma mú zāt'lā a Efeso, ji gu chjēji nu, jā ngu nzī te'le c'lo mi ätpā nú jña'a e Jesucristo. 2 Jo mama e Pablo jo xifi c'lo yo te'le:

—'Ma gui cregogueji, ¿cjo jo ējē nú Espíritu Mizhocjimi jo ni бүбү a mbo'lo c'lā in mü'büġueji?

Cjá nú ndrrürü anguezeji jo mamaji:

—Dya rí ärājme majxi ri бүбү nú Espíritu Mizhocjimi.

3 Cjá nú ndrrürü e Pablo jo mama:

—¿Jā ngu vi jigueji 'ma?

Cjá nú ndrrürü anguezeji:

—Jo nzhogü ín mü'büjme jā ngu nzī va mama c'lā ndrrü nu Xuva, cjá rrrnú jigōjme.

4 Cjá nú ndrrürü e Pablo jo xifiji:

—'Ma mi jichi e Xuva c'lo yo te'le, mi xifiji ru jyēziji c'lo na s'lo'o, xo ru jñunt'ü nú mü'büji c'lā nu te'le c'lā cjá ru ējē, c'lā ngueje e Jesús —eñe e Pablo va mama.

5 'Ma mu dyäräji ga cjanu, cjá nú jiji ni yeje; jo nänbäji nú tjü'ü e Jesús c'lā ín Jmugōji va jichiji. 6 E Pablo cjá nú 'ñes'le yó dyē'ē anguezeji. Ixj cu ējē nú Espíritu Mizhocjimi, jo ni бүбү a mbo'lo c'lā yó mü'büji. Cjá nú mbürü jo ñaji 'ñaño ma jña'a y mi mamaji nú jña'a Mizhocjimi. 7 Mi söji da doce bëzo.

8 Jo mezhe jñi zana c'lā mi pa'a e Pablo c'lā nu

'nitsjimi, mi pa ñaji c'lo yo te'le. Dya mi sū'ū ma zofūji, mi mi xifiji que ngueje e Jesús c'ā vi 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago, nguec'ū xāma ru cregoji. **9** Pero bübü c'lo jo meze nú mü'bü, dya gu ne ru crego e Jesucristo. Anguezeji jo zofūji c'lo dyaja te'le c'lo mi jmurü c'ā nu 'nitsjimi, jo xifiji que dya ma jo'lo nú 'ñi'i e Jesús. Nguec'ū e Pablo jo mbedye c'ā nu 'nitsjimi, dya ca mi pa zofü nu c'lo yo te'le. E Pablo 'ñeje c'lo mi tēpi angueze, jo mbürü jo jmurüji c'ā da scuela nu jā ngu mi xöpüte da bëzo c'ā mi chjū'ū e Tirano. E Pablo jyas'ma jyas'ma mi pa'a c'ā nu scuela, mi pa ñaji c'lo yo te'le.

10 Jo mezhe yeje cjë'ë c'lo mi pa'a nu, mi pa zofü c'lo yo te'le. Nguec'ū texe c'lo mi cārā c'ā nu estado de Asia, jo dyäräji nú jña'a e Jesucristo c'ā in Jmugöji, zö mi menzumüji a Israel, zö dya mi menzumüji a Israel.

11 Mizhocjimi jo unü juërsa e Pablo jā ngu va tsja'a o milagro c'lo dya jā ngu mi jandrra c'lo yo te'le. **12** Nguec'ū c'lo yo ts'imbayo c'lo mi jüt'ü nú ñi'i e Pablo 'ñeje c'lo yó delanta, mi canaji mi pa cuatüji c'ā yo te'le c'lo mi sö'dyë, 'ñeje c'lo vi ngägā yó s'ondrřejma e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo. Nguec'ū iix mi jogü c'lo mi sö'dyë y mi pedye c'lo yo s'ondrřejma.

13 Bübü o te'le c'lo mi menzumü a Israel c'lo mi nzhodü mi pa'a, nu jā ngu mi bübü c'lo yo te'le c'lo vi ngägā yó s'ondrřejma nu c'ā dya ga jo'lo, mi cja ra fongüji c'lo yo s'ondrřejma. Bübü anguezeji c'lo jo mbürü jo nänbä nú tjū'ū e Jesús c'ā in Jmugöji, xāma ru mbedye c'lo yo s'ondrřejma; mi mamaji ga cjanu:

—Pedyegue c'ā nu te'le. Rí xi'tsc'ö c'ā nú tjū'ū e Jesús c'ā nädä e Pablo ga zofü yo te'le —embeji c'lo yo s'ondrřejma.

14 C'lo yo te'le c'lo mi menzumü a Israel, mi bübü da ndrramböcjimi c'ā mi chjū'ū e Sceva. Mi siji yencho yó t'i'i c'lo mi nänbä nú tjū'ū e Jesús ma xifiji ru mbedye c'lo yó s'ondrřejma nu c'ā dya ga jo'lo. **15** Da nu pa'a 'ma mu

nānbāji ga cjanu nú tjū'ū e Jesús, jo ndrrūnrū c'ā nu s'ondrrājma jo mama:

—Rí pārāgō cjó cu ngueje e Jesús. Xo rí pārāgō cjó cu ngueje e Pablo. Náts'leji, ¿fē cu fē'ts'leji? —ēne c'ā nu s'ondrrājma.

16 C'ā nu bēzo c'ā vi ngāgā c'ā nu s'ondrrājma, dangua dacū jo ma ndrraja c'o yó t'l'i e Sceva. Mi cu mbārāji gu ndrrōpūji c'o. Nguец'ū jo mbedyeji c'ā nu ngumū, ya mi nguerotjoji, ya mi c'anga nú ngueji.

17 Nguец'ū c'o mi cārā a Efeso c'o mi israelita, 'ma mu mbārāji c'o vi tsja'a c'o yó t'l'i e Sceva, mi cu zūji. Xo i 'ñeje c'o dya mi israelita, mi xo gu zūji. Porque mi pārāji, zō mi cja'a c'o yó t'l'i e Sceva mi nānbāji nú tjū'ū e Jesús, pero dya mi cregoji; nguец'ū va tsjapūji ga cjanu c'o. Nguец'ū c'o yo te'e, jo mamaji que mi na nojo e Jesús c'ā ín Jmugōji.

18 C'o yo te'e c'o jo crego e Jesucristo, mi bübū c'o mi s'ante, 'ñeje c'o mi vinado 'ñeje c'o fē cu ndrrí mi cjaji. Jo ēji nu jā ngu mi xöpū e Pablo c'o yo te'e, jo ni mamaji que dya ma jo'o c'o mi cjaji, y dya ca ru tsjaji c'o.

19 Cjā nú ma tjēji c'o yó scuamaji c'o mi quis'i jā ngu ma tsjaji c'o yó bēfiji c'o dya ma jo'o, cjā nú ndrrüt'ūji c'o yo scuama c'ā nú jmi'i texe c'o yo te'e. Jo tsjaji ngüēndrra jā ngu nzī mi valego c'o yo scuama; jo zō'ö na trrapucjü o merio c'o mi plata. 20 Na puncjü o te'e c'o jo crego e Jesucristo cu texe nú mü'bü, porque mi na zēzhi nú jña'a Mizhocjimi.

21 Nú Espíritu Mizhocjimi jo 'ñünbū nú mü'bü e Pablo ru ma'a ni yeje c'ā nu estado de Macedonia, 'ñeje c'ā nu estado de Acaya, ru ma zēngua c'o yo cjuārjma, cjā rruú ma'a ga ma a Jerusalén. Jo mama e Pablo:

—Rá magō dya a Jerusalén. 'Ma rá pedyegō nu, rá nzhogügō, porque pē's c'ā xo rá magō ga ma a Roma —ēnets'lejē va mama.

22 Nguец'ū e Pablo jo ndrrājā yeje c'o yó mimbēfiji,

Jā ngu va tsja'a c'o ot'ü mi s'ante, 'ñeje c'o mi vinado,
jo ēji jo ni ndrrüt'üji c'o yó scuamaji

jo mëvi a Macedonia. Yo bëzo c'ò, mi ngueje e Tëo 'ñeje e Erasto. E Pablo xi gu nguejmetjo, jo mimi c'ã nu estado de Asia.

El alboroto en Efeso

23 Da nu pa'a 'ma xi mi bübü e Pablo a Efeso, mi mi huëni c'ò yo te'le, mi mi mafüji na jens'le, porque mi bübü c'ò dya gu ne'le nú 'ñi'i Mizhocjimi. Rí xi'tsc'öji dya, c'ò jo ts'a'a. **24** Mi bübü da bëzo c'ã mi chjü'lü e Metrio; mi ät'ä o malecita c'ò mi plata, c'ò mi chjü'sbüji malecita Diana. Xo mi ät'ä o ts'ingumü nu jã ngu mi tãgã c'ò yo malecita Diana. E Metrio mi tsãjã c'ò yó mbëfi c'ò mi fëchi ra dyät'ä o malecita; nguec'lü mi tõi na puncjü o merio. **25** E Metrio jo xifi ru jmurü c'ò yó mbëfi 'ñeje c'ò dyaja c'ò mi ät'ä o malecita. 'Ma mu jmurüji, cjã nú ña'a e Metrio jo xifiji:

—Nultsc'ejí ni t'ëcjanömüji, gui pãrãji rí tøjöji na puncjü o merio rgã ätc'öji yo malecita. **26** Pero xo gui pãrãji jã ngu ga tsja'a e Pablo, zofü yo te'le, xifiji que dya mizhocjimi yo malecita, porque rí ät'ätjoji cu ín dyëgöji yo. Xo gui äräji que ji xo ga cjanu ga mama e Pablo c'ã yo dyaja jñiñi. Nguec'lü na puncjü o te'le c'ò dya ca ma't'lü yo malecita; ya cregoji c'ò mama e Pablo. Dya nguechjo vã a Efeso; xo i 'ñeje texe c'ã nu estado de Asia. **27** Hasta nudya, yo te'le ma't'lüji e malecita Diana texe vã a Asia, 'ñe texe c'ã nu xoñijomü. Pero da gu dya ca ra ngötcüji 'ñi'i yo te'le, c'ã xi ra ndrömbgüji yo malecita yo rí ätc'öji. Y dya nguechjo c'ò, xo ra tsjapüji que dya ca ri valego nú ndrra 'nitsjimi e malecita Diana. Dya ca xo ra ngö'tbüji 'ñi'i c'ã nu malecita.

28 'Ma mu dyärãji c'ò yo jña'a c'ò jo mama e Metrio, mi cu üdüji na puncjü, jo mafüji na jens'le jo mamaji:

—Mi na nojo e malecita Diana nu rí ma'tc'öji nutscöji rí menzumüji a Efeso —eñe va mamaji.

Jo sido mi mafüji ga cjanu. **29** Nguec'lü texe c'ò yo

te'le c'lo mi cārā c'lā nu jñiñi, jo mbürü jo huēñiji, pero dya mi pārāji fē cu cja mi huēñiji. Nguец'ū c'já nú möji zacü nu jā ngu vi jmurü c'lo mi ät'ä o malecita. 'Ma ma möji nu, jo pēñch'iji e Gayo 'ñeje e Aristarco c'lo mi dyoji e Pablo, jo ngüt'üji na zēzhi va zidyiji nu jā ngu mi cārā c'lo yo te'le c'lo vi jmurü. E Gayo 'ñeje e Aristarco, ji mi menzumüvi a Macedonia.

30 E Pablo mi ne ru cjogü a ndrre'le c'lā yo te'le, ru ñaji. Pero c'lo dyaja te'le c'lo mi crego e Jesucristo, dya gu jyēziji ru cjogü. **31** C'lo fē cu mi fēzhi c'lo mi mandago c'lā nu estado de Asia, bübü c'lo mi joji e Pablo. Anguezeji jo ndrřaji o te'le c'lo jo ma'la nu jā ngu mi bübü e Pablo, jo ma dyötüji na puncjü que dya ru ma'la nu jā ngu vi jmurü c'lo yo te'le, da gu fē cu ru tsjapüji c'lā.

32 C'lo yo te'le mi mi huēñiji; 'ñaño c'lo mi mama c'lo dyaja, ndrru 'ñaño c'lo mi mama c'lo dyaja. Nguец'ū na puncjü o te'le c'lo dya mi pārā fē cu cja'la vi jmurüji.

33 Nguец'ū c'lo yo menzumü a Israel c'lo dya mi crego e Jesucristo, jo juajjnüji daja c'lo yó dyoji c'lā mi chjū'ü e Jandro, ngue c'lü ru zofü c'lo yo te'le. Bübü c'lo jo xifi e Jandro fē cu cja vi jmurüji. Nguец'ū e Jandro jo tsja'la da seña cu nú dyē'ē ngue c'lü ru ngo't'ü yó ne'le c'lo yo te'le. Porque mi ne'le ru xifi c'lo yo te'le que dya mi ngueje yó s'locü c'lo mi menzumü a Israel. **34** Pero c'lo yo te'le, 'ma mu jñandrraji e Jandro, ixx cu mbārāji que mi menzumü a Israel c'lā, ngue c'lü va mafüji ni yeje. Jo mezhe yeje hora va mafüji ga cjanu:

—Mi na nojo e malecita Diana nu rí ma'tc'öji nutscöji rí menzumüji a Efeso, mi na nojo e malecita Diana —eñe va mafüji.

35 C'lā mi secretario c'lā nu jñiñi, jo xifi jo ngo't'ü yó ne'le c'lo yo te'le. C'já nú xifiji:

—Nu'tsc'eji ín dyocjöji a Efeso. Yo te'le yo cārā texe c'lā nu xoñijümü pārāji que nutscöji rí menzumüji a Efeso rí förügöji e malecita Diana c'lā vi 'ñeje ndrřizi a jens'le jo

sājā a jūmū. Xo rí förügöji c'ā nu ndrra 'nitsjimi nu jā ngu tågā. 36 Macu ndrrī pārāji ga cjanu y dya c'jō sō'ō c'jō ra ngädā, na jo'lo, 'ma dya ca rí mafügieji. Dya fē cu xo rí tsjaji.

37 'Gui sicjeji yo yeje bëzo, macu dya fē cu gu pōnūvi c'ā nú ndrra 'nitsjimi c'ā ín malecitagöji. Dya xo gu zadüvi c'ā. 38 Nu jyo bëzo yo, 'ma jo tsjavi c'lo na s'lo'lo, 'ma fē cu jo tsjapüvi e Metrio 'ñeje yo dyaja te'le yo ät'ä yo malecita, nu'ma, sō'ō anguezeji ra möji c'ā nu jmu'u. C'ā nu jmu'u, ra dyönü o t'önü yo yeje bëzo. 39 'Ma ngueje da jñā'a c'ā xi na s'ēzhi, c'jā rá mamaji 'ma ra zädä c'ā nu pa'a 'ma rá cjaji da junta, jā ngu nzī ga mama c'lo yo lēy. 40 Nu c'lo mandazüji, da gu ra ēji ra ni dyönngüji fē cu cja mi tú huēñiji. Ra pensagoji que rí ne rá cjaji o chū'ū, dya ca rá ätäji nú guviërrjnuji. Nu 'ma ga cjanu, dya ra sō'ō fē cu rá xifiji —eñe va mama c'ā nu secretario.

41 'Ma mu nguarü jo ñā'a, c'jā nú xifi c'lo yo te'le ru möji c'ā yó gumüji.

Viaje de Pablo a Macedonia y a Grecia

20 1 'Ma mu nguarü jo huēñi c'lo yo te'le, e Pablo jo mbenpe da jñā'a c'lo mi cārā a Efeso c'lo mi ätpā nú jñā'a e Jesucristo, jo xifi ru jmurüji. 'Ma mu jmurüji, c'jā nú tsja'a e Pablo jo zofüji. C'jā nú 'ñecheji, c'jā nú ma'a ga ma'a c'ā nu estado de Macedonia. 2 Jo zät'ä c'ā yo jñiñi nu jā ngu mi cārā o cjuärjma, mi cu zofüji ngue c'ū jo mäji y más gu cregoji. C'jā nú mbedye c'ā nu estado de Macedonia, jo ma'a c'ā nu estado de Grecia c'ā xo i xijji a Acaya.

3-6 Jo mezhe jñi zana c'lo vi mimi nu. C'jā nú mama e Pablo ru ndrres'le c'ā da barco ru ma'a a Siria. C'lo mi menzumü a Israel c'lo dya mi crego, mi mamaji jā ngu rva mbö't'üji e Pablo 'ma ru ma'a c'ā nu barco. Jo mbārā e Pablo c'lo mi ne ru tsjapüji; nguec'ū dya gu ndrres'le c'ā nu barco. C'lo jo ndrres'le, ngueje c'lo mi dyoji e Pablo; mi

ngueje e Sópater c'ã ji mi menzumü a Berea, 'ñeje e Aristarco, 'ñeje e Segundo c'lo ji mi menzumü a Tesalónica, 'ñeje e Gayo c'ã ji mi menzumü a Derbe, 'ñeje e Tëo. Xo i 'ñeje e Tíquico 'ñeje e Trófimo c'lo ji mi menzumü c'ã nu estado de Asia. Anguezeji ot'ü jo möji c'ã nu barco. Pero e Pablo jo nzhogü jo ma'a ni yeje a Macedonia. Nujnu, ji ru ma ndrres'e nu c'ã daja barco.

Nutscö e Luca ji ndrru rú chjögöbe e Pablo a Filipos c'ã pertenecido a Macedonia. Jo zädä c'ã nu mbaxua 'ma mi siji o tjömëch'i c'lo dya bänslä. 'Ma mu nguarü c'ã nu mbaxua, nutscöbe e Pablo rú tes'ebe c'ã da barco a Filipos, xo rú mëbe a Troas. Jo mezhe tsi'ch'a pa'a, cjá rú sät'äbe nu. Ya ma tepquegöbe c'lo yo cjuärjma c'lo ot'ü vi ma'a. Rú mimijme yencho pa'a nu.

Visita de Pablo en Troas

7 C'ã ot'ü pa'a nu ngo'lo, rú jmurüjme c'lo yo cjuärjma c'lo mi cãrä a Troas, ngue c'ü ru sijme o tjömëch'i c'ã rva mbeñejme jã ngu va ndrrü'ü e Jesucristo. E Pablo jo zofü c'lo yo cjuärjma, porque ya ru pedyejme c'ã ni yeje nu pa'a. Jo mezhe ndrrexömü va ña'a. 8 Mi zärä na puncjü o sivi c'ã nu ngumü nu jã ngu mi cãräjme. C'ã nu ngumü, mi jyäxcumü, mi sö'ö da jñi'i piso. 9 Da t'i'i c'ã mi chjü'ü e Eutico, mi tãgä c'ã da ventana c'ã nu ngumü. Jo zürü o t'ijí, porque jo vi mezhe c'ã vi ña'a e Pablo. Nguec'ü c'ã nu t'i'i, jo ndrrögü ga ma'a a jümü. 'Ma mu dagüjme rú ma nujme, ya vi ndrrü'ü. 10 E Pablo xo gu dagü c'ã nu jyäxcumü, jo ma ndrraja c'ã nu t'i'i c'ã ya vi ndrrü'ü. Cjá nú xitscöjme e Pablo:

—Dya guì sūji, ya mimitjo ni yeje —enzegöjme.

11 E Pablo 'ñetscjöjme rú tes'ejme ni yeje c'ã nu jyäxcumü. E Pablo jo më'ch'i c'ã nu tjömëch'i, cjá rrrü sigöjme rvä mbeñejme jã ngu va ndrrü'ü e Jesús. Cjá rrrü ñönüjme. E Pablo cjá nú ñaji c'lo yo cjuärjma hasta 'ma mu jyas'ü, cjá nú mbedye jo ma'a. 12 Jo zidyiji e Eutico c'ã

nú ngümü, mi mi mäji. Porque vi ndrrü'ü, pero jo tetjo ni yeje.

Viaje desde Troas a Mileto

13 Ante que ru mbedye e Pablo a Troas, jo xitscöjme ru tes'ejme c'ã nu barco, ru möjme a Asón; angueze ru mats'ëjë c'ã nu 'ñi'i. 14 Nu 'ma mu chjägöjme e Pablo a Asón, xo gu ndrres'le c'ã nu barco. Cjá rrrnú möcjöjme a Mitilene nu já ngu ma ma'a c'ã nu barco. 15 C'ã ni yeje nu pa'a, jo mbedye nu c'ã nu barco, rú möjme rú cjogüjme da lado c'ã nu isla a Quío. C'ã ni zö'ö jñipa, rú sät'läjme c'ã nu isla a Samos, y rú oxüjme c'ã nu jñiñi a Trogilio. C'ã ni zö'ö nziyo pa'a, rú sät'läjme a Mileto. 16 E Pablo mi xädä ru ma'a a Jerusalén, xäma ru zürü c'ã nu mbaxua c'ã chjü'ü Pentecostés. Nguec'ü ya vi juajjnü da barco c'ã ru cjogütjo a Efeso c'ã dya ru böbü nu, porque dya mi ne ru metscöjme c'ã nu estado de Asia.

El mensaje de Pablo a los líderes de los creyentes que vivían en Efeso

17 'Ma mu sät'läjme a Mileto, e Pablo jo ndrräjä c'o jo ma'a a Efeso, jo ma siji c'o fë cu mi fëzhi c'ã yo cjuärjma. 18 'Ma mu säji, e Pablo cjá nú xifi anguezeji:

—Gui pārāgueji já ngu rvá minc'ö a ndrrets'ügueji, ndrrizi c'ã nu pa'a 'ma cjá rvá säcjö vā a Asia. 19 Rú pëpcö Mizhocjimi cu texe ín mün'c'ö. Y dya rú cjapü rvá notscjö. Mi mi huëgö porque c'o yo te'le c'o dya gu ne'le gu crego. Mi xo mi sufregogö, porque c'o ín mi Israelgöjme mi mi jodü já ngu rva mbötcüji. 20 Rú xi'tsc'öji texe c'o ni stago ri pārāgueji; dya rú co'bügö ni rí daja jñ'a. Rú zo'c'lüji 'ma mi jmurügueji; xo rú zo'c'lüji 'ma mi cārätjogueji c'ã in nzungueji. 21 Rú zofügö c'o ín mi Israelgöjme, rú xifiji cu texe ín mü'bü ru jyéziji c'o na s'lo'o, ru nzhogüji c'ã Mizhocjimi, y xo ru jñunt'ü nú

mülbüji e Jesucristo c'ā ín Jmugöji. Xo i 'netsc'ejji, dya gui menzumügueji a Israel, xo rú zo'c'öji ga cjanu.

22 'Nudya ya rra magö a Jerusalén, porque nú Espíritu Mizhocjimi xitscö que ni stago ji rá magö nu. Dya rí pārá fē cu ra tsjacüji nu, pero pē's c'ā rá magö nu. 23 Texe c'ā yo jñiñi jā ngu ndrrí rí sätc'ö, nú Espíritu Mizhocjimi xitscö que ra ngocüji c'ā nu förü a Jerusalén, xo i 'ñeje que mi tá sufregogö. 24 Pero dya ra tsja'a, zö rá sufregogö, zö xo ra mbötcüji. C'ā rí negö, ngueje c'ā rá cjuatü nu bëfi nu jo dyacü e Jesús c'ā ín Jmugöji. Jo dyacü rí zofügö yo te'le, rí xifiji mî s'liya Mizhocjimi anguezeji; ne'le ra ngamaji libre c'ā yo na s'o'o.

25 'Ma mi bübügö cu nu'tsc'ejji, mi xi'tsc'öji ri unü in mülbüji Mizhocjimi c'ā mandago. Nudya rí xi'tsc'öji que dya ca rá chjégöji. 26 Mbeñegueji na jo'o c'ā rí xi'tsc'öji, porque ya rá jyanbüji nu pa'a dya. 'Ma cjó cu bübüts'üji c'ā dya ra salvago, c'ā ra ma sufrego, dya ngueje ín s'ocügö. 27 Porque rú xi'tsc'öji texe c'o ne'le Mizhocjimi rá pāragöji 'ñeje c'o rá cjaji; dya rú co'bügö ni rí da jña'a. 28 Rí fötpügueji ngüendrra jā ngu rgui minc'ejji. Xo rí förüji texe c'o dyaja cjuärjma c'o ma't'ü e Jesucristo c'ā ín Jmugöji. Porque anguezeji chjëtjfi nza cja'a o ndrrëchjü. Nú Espíritu Mizhocjimi jo dya'c'üji nu bëfi rí tsjaji o mbörü. Rí förüji na jo'o, porque jo födü nú cji'i e Jesús va ndrrü'ü; nguec'ü va tsjapü nú ndrrëchjü c'o.

29 'Rí pāragö 'ma rá jyanbüji, 'ma rá magö, ra ëjē o xöpüte c'o na s'o'o. Yo xöpüte c'o, ri chjëtjfi nza cja'a o miño c'o mi na sate, ra ni fö't'üji c'o yo ndrrëchjü. 30 Xo ra bübüts'üji c'o 'naño rga xöpü; 'naño rga xöpüji c'o ya ri crego e Jesucristo, ra xifiji o jña'a c'o dya ri mejme, ngue c'ü c'o yo te'le c'o ya ri crego ra ndrrëpiji anguezeji. Nguec'ü c'o ya ri crego e Jesucristo, bübü c'o ra crego c'o yo xöpüte. 31 Nguec'ü rí xi'tsc'öji rí fötpügueji na puncjü ngüendrra. Mbeñegueji, rú mimigö jñi'i cjël'ë a ndrretsc'ejji. Zö rí xömü zö rí ndrrempa, pero sido mi zo'c'öji. Mi

xi'tsc'öji jā ngu rvi minc'ejí, hasta búbü 'ma mi huëgö por nu'tsc'ejí.

32 'Nudya cjuārjma, rí ötcö Mizhocjimi ra mbö'c'üji, xo ra tsjapü ra zi'ch'li in mü'bügueji nú jña'a c'ā mama jā ngu ga s'iyazügöji. Mi na zëzhi nú jña'a, ra mböxc'üji xi ndrra rí dyätäji Mizhocjimi. Nguec'ü ra dya'c'üji c'o mi na jo'lo a jens'e c'lo ndrrí ra unü Mizhocjimi texe yó tele.

33 'Ma mi búbügö cu nu'tsc'ejí, dya cjó mi nepcö nú merio, ni ri ngueje yó bitu. 34 Gui pārají mi pēpcjö ngue c'ū ru tötc'ö c'lo mi sigö 'ñeje c'lo mi jegö, 'ñeje c'lo xo mi sil'i c'lo mi dyocjójme, 'ñeje c'lo mi jeji. 35 Rú jí'ts'íji da ejemplo c'ā xo rí tsjaji. Rí pēpcjeji ngue c'ū rí fös'üji c'lo yo tele c'lo fē cu ni stago. Rí mbeñegueji c'ā jo mama e Jesús c'ā ín Jmugöji: "Xi ndrra na jo'lo 'ma rí unüji, que rí ngueje 'ma ra dya'c'üji" —eñe va mama e Pablo va xifi c'lo fē cu mi fēzhi c'ā yo cjuārjma c'lo mi cārā a Efeso.

36 'Ma mu nguarü e Pablo jo zofü ga cjanu c'lo fē cu mi fēzhi, cjá nú ndrrünijmō jo ma't'ü Mizhocjimi cu texe anguezeji. 37 Nguec'ü anguezeji mi cu huëji, porque ya ru ma'a e Pablo. Mi cu ndrraji, mi xo gu zü'tbüji nú jmi'i. 38 Mi mi sentioji porque c'lo yo jña'a c'lo vi mama e Pablo que dya ca ru chjēji. Rú möcjójme e Pablo; anguezeji jo ma zogüzüjme hasta c'ā nu barco c'ā rva möcjójme a Jerusalén.

Viaje de Pablo a Jerusalén

21 1 'Ma mu 'ñetscójme c'lo yo cjuārjma, cjá rrrnú möjme c'ā nu barco. Rú möcjójme derecho, rú sät'lājme c'ā nu isla c'ā chjū'ü a Cos. C'ā ni yeje nu pa'a, rú sido rú möjme c'ā nu barco, rú sät'lājme c'ā nu jñiñi a Rodas. 'Ma mu pedyejme nu, rú möjme c'ā nu jñiñi a Pátara. 2 Nu a Pátara, ndrru rú jodüjme nu da barco c'ā nu ma'a a Fenicia. 'Ma rú töt'üjme c'ā nu barco, rú tes'ejme cjá rrrnú möjme. 3 'Ma mi pöcjójme c'ā nu barco, rú jandrrajme c'ā nu isla c'ā chjū'ü a Chipre, rú cjogüjme c'ā

nú derecho c'ā nu isla. Rú sido rú möjme hasta que rú sāt'ājme c'ā nu jñiñi c'ā chjū'ū a Tiro c'ā pertenecido a Siria. Cjā rrrnú dagüjme nu c'ā nu barco, porque ji ru zücüji nu c'o mi tunü c'ā nu barco. 4 A Tiro rú jodüjme jā ngu mi cārā c'o yo te'e c'o mi ätpä nú jñā'a e Jesucristo. Cjā rrrnú minc'öjme danzo nu, cu anguezeji. Nú Espiritu Mizhocjimi ya vi jíchi c'o yo cjuārjma que mi tu sufrego e Pablo, 'ma ru zāt'ā a Jerusalén. Nguец'ū gu mama c'o yo cjuārjmā jo xifiji e Pablo que dya ru ma'a nu.

5 'Ma mu zādā c'o yo pa'a 'ma ru mbedye c'ā nu barco ndrru ru matjo, rú pedyejme c'ā nu jñiñi a Tiro ru möjme. Nguец'ū texe c'o yo cjuārjma, 'ñeje c'o yó suji, 'ñeje c'o yó t'iji, jo ma caminagozüjme 'ma mu pedyejme c'ā nu jñiñi. 'Ma mu sāt'ājme c'ā nú 'ñünü c'ā nu trrazafü, rú ndrrñijmōjme a jümü rú ma't'ügōjme Mizhocjimi.

6 Cjā rrrnú pötü rvá chacjōjme nzī daja, cjā rrrnú ēchēgōjme c'o yo cjuārjma c'o mi cārā a Tiro. Cjā rrrnú tes'egōjme c'ā nu barco; anguezeji cjā nú nzhogüji ga ma c'ā yó ngumüji.

7 'Ma mu pedyejme a Tiro, rú möjme a Tolemaida c'ā pertenecido a Fenicia. 'Ma rú dagüjme nu, dya ca rú möcjōjme c'ā nu barco, rú nzhodütjōjme. A Tolemaida, rú ma zēnguajme c'o yo cjuārjma c'o mi cārā nu, y rú minc'öjme dapa cu anguezeji. 8 C'ā ni yeje nu pa'a, 'ma mu pedyejme a Tolemaida, cjā rrrnú möjme a Cesarea. 'Ma mu sāt'ājme nu, rú ma nujme e Lipe, ji rú oxüjme c'ā nú ngümü. Nu bëzo c'ā, mi zofü c'o yo te'e mi xifiji jā ngu rva sō'ö ru salvagoji. E Lipe mi ngueje daja c'o yo yencho cjuārjma c'o vi juajjnüji ru mbörüji c'o yo ndrrixü c'o ya vi ndrrül'ü nú xīra ru mbös'üji, ngue c'ū dya fē cu ru bēzhi c'o ru ziji, 'ñe c'o ru jyeji. 9 E Lipe mi siji nziyo yó xunt'i c'o dya be mi chjüntü. Mi mamaji nú jñā'a Mizhocjimi jā ngu nzī ma 'ñünbü nú mü'büji nzī daja.

10 Rú cārāgōjme c'ā nú ngümü e Lipe, rú minc'öjme nu, jā ngu nzī pa'a. Cjā nú säjä da bëzo c'ā mi chjū'ū e Agabo, vi 'ñeje a Judea; xo mi profeta mi mama nú jñā'a

Mizhocjimi. 11 'Ma mu säjä e Agabo nu jā ngu mi cārāgøjme, cjä nú xüpcü c'ā nú nzüt'ü e Pablo, cjä nú jyüt'lüts'lējë yó ngua'a 'ñeje yó dyë'lë. Cjä nú mama:

—Rí xi'tsclöji dya, jā ngu ga mama nú Espiritu Mizhocjimi: C'lo yo te'e c'lo cārā a Jerusalén c'lo dya ätpä nú jña'a e Jesucristo, ji xo rga cjatjonu rga jyü'tbüji yó dyë'lë 'ñeje yó ngua'a nu bëzo nu ngeje nú cjaja nu nzüt'ü, cjä rrnú zidyiji ra ma tregagoji c'ā yó dyë'lë c'lo yo te'e c'lo dya menzumü a Israel —eñe va mama e Agabo.

12 'Ma mu ärägøjme c'lo yo jña'a c'lo jo mama e Agabo, nutscøjme 'ñeje c'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Cesarea, mi tú ötcøjme na puncjü e Pablo que dya ru ma'a nu a Jerusalén. 13 Cjä nú ndrrürü e Pablo jo xitscøjme:

—¿Fë cu cja gui huëji? Gui cjacöji xo rá sentiogö. ¿Cjo gui neji que dya rá cjagö jā ngu nzī ga ne'e Mizhocjimi? Rí бүбүгö dispuesto ra zücüji a Jerusalén ra jyütcüji ín dyë'lë 'ñeje ín cua'a, cjä rrnú ngocüji a förü. Da gu xo ra mbötcüji, porque rí pëpigö e Jesús c'ā ín Jmugöji. Pero xo rí бүбү dispuesto rá tügö —eñe e Pablo va mama.

14 Dya gu dyätcäjme e Pablo c'lo mi xicøjme, ngec'lü dya ca fë cu xi rú xifijme. Rú mamajme:

—Ra zädä rí tsjague jā ngu nzī ga ne'e Mizhocjimi —rú xifijme e Pablo.

15 E Pablo 'ñetscjøjme mi dyocøjme, rú xamfajme, cjä rrnú pedeyjme nu, ru möjme a Jerusalén. 16 Бүбү jā ngu nzī cjuärjma c'lo menzumü a Cesarea c'lo jo ma caminagogüzjme hasta 'ma mu sät'läjme a Jerusalén. C'lo yo cjuärjma, jo zinzgøjme c'ā nú ngümü e Mnasón c'ā ji mi menzumü a Chipre; ji rú oxüjme nu. C'ā nu bëzo, ya vi mezhe vi jñunt'ü nú mü'bü e Jesucristo.

Pablo visita a Jacobo

17 C'lo yo cjuärjma c'lo mi cārā a Jerusalén, mi cu mäji va recibidozügøjme. 18 C'ā ni yeje nu pa'a, rú möcjøjme e

Pablo rú ma zēngujme e Cobo. Ya xo ma cālā nu c'lo dyaja c'lo fē cu mi fēzhi c'ā yo cjuārjma. **19** 'Ma mu cjuarü rú zēngujme, e Pablo cjá nú xifi c'lo yo cjuārjma jā ngu va mbös'ü Mizhocjimi angueze, va zofü c'lo yo te'e c'lo dya mi menzumü a Israel. **20** 'Ma mu dyäräji c'lo yo jña'a c'lo jo mama e Pablo, jo mamaji que mi na nojo Mizhocjimi, mi xo na jo'lo. Cjá nú xifiji e Pablo:

—Mi na jo'lo gui mangue, cjuārjma. Pero dyärä na jo'lo c'lo xo rá xi'tsc'öjme. Cārā na puncjü mil c'lo israelita c'lo ín dyocjöji c'lo ya crego e Jesucristo. Anguezeji mi xo i crego c'lo yo lëy c'lo jo dyü's'ü e Moise. Xo i neji anguezeji ra tsja'a texe c'lo yo cjuārjma, xo ra dyätäji c'lo yo lëy. **21** Anguezeji pēzhiji que 'ñaño gui jíchigue c'lo yo israelita c'lo ín dyocjöji c'lo cārā c'ā yo 'ñaño jñiñi; porque cārā c'lo dyaja ín dyocjöji c'lo jo ni xifi ga cjanu c'lo. Xo i xifiji que gui mamague que dya ca ni stago ra dyätäji c'lo yó jña'a Mizhocjimi c'lo jo dyü's'ü e Moise; xo i xifiji que gui mamague que dya ca ra circuncidagoji c'lo yó t'iji, ni xo ra tsjaji c'lo dyaja ín costumbregöji. **22** Yo israelita yo ín dyocjöji ra mbāräji que gui ēcje, nguec'ü ra ēji, ra ni mundroji c'ā in jmigue, da gu fē cu ra tsja'c'üji. Nguec'ü rí önnc'üjme, ¿jā ngu rga cja'püji dya? **23** Na jo'lo rí tsjague c'lo rá xi'tsc'öjme dya.

'Bübüzgöjme da nziyo cjuārjma yo jo tsja'a da promesa va xifiji Mizhocjimi. **24** Rí möcjeji yo cjuārjma c'ā nu ndrra 'nitsjimi, rí ma chömügue c'lo ni stago anguezeji, cjá rri unügue yo. Nguec'ü yo cjuārjma ra unüji c'lo yo mböcjimi ra mbä'sbäji Mizhocjimi. 'Ma ga cjanu, ra jogüji c'ā nú jmi'i Mizhocjimi. Nguec'ü ra sö'ö ra 'ñaxpaji yó ñiji, porque ya rguí cuplegoji c'lo yo promesa c'lo vi mamaji. Rí tsjague ga cjanu, nguec'ü yo israelita yo ín dyocjöji ra mbāräji que dya mejme c'lo yo jña'a c'lo äräji mama c'lo dyaja te'e, ra unüji nguëndrra que sido gui cjague jā ngu nzī ga mama c'lo yo lëy c'lo jo dyü's'ü e Moise.

25 'Huënu, dya rí xi'tsc'öjme que ni stago c'lo yo te'e

c'lo dya israelita ra dyätä texe c'lo yo lëy. Porque ya rú ñagöjme, rú penpejme da scuama c'lo yo cjuärjma c'lo dya israelita, rú xifijme fë cu na mbëjë c'lo ni stago ra tsjaji. Rú xifijme que dya ra zapüji yó ts'ingue o animale c'lo pä'sbäji yo palecito yo ma't'ü c'lo dyaja tele. Dya xo ra ziji o cji'i, dya xo ra zapüji yó ts'ingue o animale c'lo dya gu mbedye nú cji'i. Xo rú xifijme c'lo yo bëzo, que dya ra juntagoji o ndrrixü c'lo dya ri ngueje nú su'u. Xo i 'ñeje c'lo yo ndrrixü, dya xo ra juntagoji o bëzo c'lo dya ri ngueje nú xïra —eñe va mama e Cobo 'ñeje c'lo dyaja c'lo fë cu mi fëzhi, va xifiji e Pablo.

Toman preso a Pablo en el templo

26 C'lä ni yeje nu pa'a, e Pablo jo möji c'lo nziyo cjuärjma, jo zät'äji c'lä nu ndrra 'nitsjimi, cjá nú cjogüji a mbo'lo. E Pablo cjá nú zofü c'lä nu mböcjimi, jo xifi nu pa'a 'ma ru tsja'a c'lo yo nziyo cjuärjma ru cumplegoji c'lo yo promesa c'lo vi xifiji Mizhocjimi. Xo gu mama e Pablo:

—Nutsö nguetscö rá tömügö c'lo yo promesa c'lo ra dya'c'ü yo bëzo, cjá rri pä'sbägue Mizhocjimi —eñe va mama e Pablo.

27-28 Ya mi tsjatjo ru zädä c'lo yo yenko pa'a 'ma ru cumplegoji c'lo yo promesa. C'lo yo tele c'lo mi menzumü a Israel c'lo vi 'ñeje c'lä nu estado de Asia, bübü c'lo jo jñandrra e Pablo ma mi bübü c'lä nu ndrra 'nitsjimi, cjá nú mafüji na jens'e jo mamaji:

—Nu'ts'e'ji gui bëzoji rí israelitagöji, föxcügöjme rá pënc'h'ijme nu bëzo nu. Ngueje nu nzhodü texe c'lä nu xoñijümü, jíchi yo tele o jña'a c'lo mi na s'lo'lo. Nu bëzo nu, mama que dya rí cjagöji na jo'lo, nutsöji nú tezgöji Mizhocjimi. Xo i mama que dya fë cu valego c'lä nú lëy c'lä jo dyü's'ü e Moise. Xo i mama que dya fë cu valego nú ndrra 'nitsjimi Mizhocjimi. Dya nguechjo nu cja'a nu bëzo nu; jo siji yo bëzo yo dya israelita, jo cjogüji a mbo'lo

c'ā nu ndrra 'nitsjimi nu mi na sū'ū, jo pëgaji c'o na s'o'o —eñe va mamaji.

29 C'o yo israelita c'o vi 'ñeje a Asia jo mamaji ga cjanu, porque vi jñandrraji a Jerusalén e Trófimo c'ā mi menzumü a Efeso mi dyofi e Pablo. Mi pëzhiji que e Pablo xo vi siji e Trófimo a mbo'o c'ā nu ndrra 'nitsjimi.

30 Mi cu üdü c'o yo te'e c'o mi cārā a Jerusalén, mi cu mbecuëji na puncjü. Nguец'ū gu möji zacü, gu ma jmurüji c'ā nu ndrra 'nitsjimi. Cjā nú pënc'h'iji e Pablo gu fongüji c'ā nu ndrra 'nitsjimi. Ijx cu ngot'üji c'o yó ngojxtji c'ā nu ndrra 'nitsjimi. **31** C'o yo te'e, mi neji ijx tu mbö't'üji e Pablo. Pero bübü o te'e c'o jo ma'a nu jā ngu mi bübü c'ā nu coronel c'ā mi mandago da mil o tropa romano, jo ma xifiji que ya vi jmurü texe c'o mi menzumü a Jerusalén mi ma huëñiji. **32** Nu bëzo c'ā, ijx cu ma't'ü c'o yo tropa 'ñeje c'o yo capitán c'o mi mandago cien tropa nzī daja, ijx cu dagüji c'ā nu ngumü c'ā mi jyäxcumü nu jā ngu mi cārāji, c'ā dachco mi chäcätjovi c'ā nu ndrra 'nitsjimi, jo möji nu jā ngu mi cārā c'o yo te'e c'o ya vi pënc'h'i e Pablo. C'o yo te'e, 'ma mu jñandrraji ma ëjë c'ā nu coronel 'ñeje c'o yó tropa, jo jyëziji, dya ca gu mbärāji e Pablo.

33 'Ma mu säjä c'o yo tropa, jo tsja'a c'ā nu coronel, jo mandago c'o yó tropa jo pënc'h'iji e Pablo, cjā nú jyüt'üji yeje o cadena. Cjā nú tsja'a o t'önü c'ā nu coronel, jo dyönüji c'o yo te'e, fë cu mi fëzhi e Pablo y fë cu vi tsja'a. **34** C'o yo te'e, mi mi huëñi ma ñaji. 'Naño c'o mi mama c'o dyaja; ndrru 'naño c'o mi mama c'o dyaja. Nguец'ū dya mi sö'ö ru mbārā c'ā nu coronel fë cu vi tsja'a e Pablo. Nguец'ū cjā nú mandago ru zidyiji e Pablo a mbo'o c'ā nu jyäxcumü. **35-36** 'Ma mu zät'ä c'o yo tropa c'ā nu escalón nu jā ngu ru ndrres'leji c'ā nu jyäxcumü, c'o yo tropa jo ndrrüs'üji e Pablo, cjā nú ngö's'ü nú jyöji. Porque c'o yo te'e, mi mi chütüji y mi xo mi mafüji na jens'e mi mamaji:

—Pö't'üji nu bëzo —mi eñe ma mamaji.

Pablo hace su defensa delante de la gente

37-38 'Ma ya mi tsjatjo ru cjogü c'lo yo tropa a mbo'lo c'ã nu jyäxcümü, jo mama e Pablo jo xifi c'ã nu coronel c'ã mi mandago c'lo yo tropa:

—¿Cjo sö'lö rá xi'tsc'ö da jña'a? —eñe va mama e Pablo.

Cjá nú mama c'ã nu coronel:

—Mi pëzhgö mi ngue'tsc'e c'ã nu bëzo c'ã ji menzumü a Egipto. Pero dya ngue'tsc'e, porque gui ñague c'ã nu jña'a griego. Nu bëzo c'ã, mi dyoji c'lo rí xicöjme o pö't'üte. Dya be mezhe, jo tsja'a c'ã nu bëzo jo dyëdyi nziyo mil c'lo yo bëzo c'lo mi dyoji, jo möji jo ma ngäräji c'ã nu trra mborajo, nu já ngu dya cjó nzheñe. Mi jodü c'ã nu bëzo já ngu rva ni tsjaji o chü'ü, ru ndrröpüji nu ín guviërrjnugöjme —eñe c'ã nu coronel va xifi e Pablo.

39 Cjá nú ndrrünrü e Pablo jo mama:

—Nutsco rí israelitagö, jo muxcüji a Tarso c'ã pertenecido c'ã nu estado de Cilicia. Ji rí menzumügö nu. Nu jñiñi c'ã, mî nädätjaji c'ã, mamaji na jo'lo da jñiñi. Rí ö'tc'ü da favor rí jyëzgui rá zofügö yo te'e —eñe e Pablo va mama.

40 Jo unü sjëtsi. E Pablo jo böbü c'ã nu escalón, jo tsja'a da seña cu nú dyë'lë, ru ngo't'ü yó ne'e c'lo yo te'e c'lo mi ma huëñi. Nguec'ü, dya ca ndrra mi mafüji na jens'e. E Pablo cjá nú ña'a c'ã nu jña'a hebreo va zofü c'lo yo te'e, jo mama:

22 1 —Nu'tsc'eji ín dyocjöji rí israelitagöji, nu'tsc'eji fë'ts'iji gui cjaji o t'önü, l'ñetsc'eji dya fë cu fë'ts'iji, rí zo'c'öji. Dyärägueji na jo'lo c'ã rá xi'tsc'öji, ngue c'ü rí pärägueji que dya rí cjagö c'lo na s'lo'lo —eñe e Pablo va xifi anguezeji.

2 'Ma mu dyäräji e Pablo mi ña'a hebreo, xi gu juemeji. Jo mama e Pablo:

3 —Xo rí israelitagö nza cjatsc'ejji. Jo muxcügöji a Tarso c'ā pertenecido a Cilicia, pero rú tegö vā c'ā nu ndrrajñiñi a Jerusalén. Nu xöpüte c'ā jo jítscö, mi ngueje e Gamaliel. Na jo'o va jítscö c'o yo lëy c'o jo unü Mizhocjimi c'o ín mboxgandegöji. Mi mi cjagö ru cumplego c'o yo lëy, jā ngu xo nzī gui tsjagueji rí cumplegogueji c'o. 4 Nguéc'ū xo mi cjagö, mi nugö na ü'ü c'o yo tele c'o mi tēpi nú 'ñi'i e Jesús, mi negö que ru mbö't'üji texeji. Mi mandagögö ra jyüt'üji cu cadena c'o yo bëzo 'ñeje c'o yo ndrrixū, cjá rrunú ngot'üji a förü. 5 Nu mero ndrramböc'jimi 'ñeje yo cja'a o t'önü c'ā yo ín dyocjöji, pārajī que mejme c'ā rí xi'tsc'öji. Porque anguezeji jo dyacüji c'ā nu scuama c'ā mi quis'i o orde c'ā ru tjëdyi ga ma a Damasco, ru ma jíchi c'o mi mandago c'ā yo 'nitsjimi nu. Cjá rrunu magö ru ma sürü c'o yo tele c'o mi crego e Jesús c'o mi cārā nu, cjá rrunu jüt'üji cu cadena, ru ëji vā a Jerusalén nguéc'ū ru castigaöji.

Pablo dice cómo empezó a creer en Jesucristo

6 Sido gu ña'a e Pablo gu mama:

—Nutsco, 'ma ya mi tsjatjo ru sät'ägö a Damasco, ya vi jñusiarü. Dangua ëjë a jens'le da jya's'lü c'ā mi mi juës'li, c'ā jo ni fat'ü nu jā ngu mi pagö. 7 Rú tögü a jümü c'ā nu añimale c'ā rmi tägägö. Cjá rrunú ärägö da jña'a c'ā jo mama ga cjanu: “Nu'tsc'le Saulo, ¿fë cu cja gui cjacü rá sufregogö”, enzegö. 8 Rú tjüntügö rú xifi: “Nu'tsc'le ni t'ëc'jañömü, ¿cjó cu ngu'e'tsc'le?” Cjá nú ndrrünrü c'ā mi ña'a: “Nguetscö e Jesús, mi menzumügö a Nazaret. Gui cjapü ra sufrego yo tele yo cregozügö; chjëtjfi que nguetscö ri cjacü rá sufrego”, enzegö. 9 C'o mi pöcjöjme, mi cu züji; jo jñandrraji c'ā nu jya's'lü, pero dya gu dyäräji fë cu mbëjë c'o mi mama c'ā nu jña'a c'ā mi zocügö. 10 Cjá rrunú mamagö: “Nu'tsc'le ín Jmuts'lügö, ¿fë cu mbëjë c'ā gui negue rá cjagö?”, rú embe. Cjá nú ndrrünrü c'ā ín Jmugö jo xitsi: “Sido rí mague dya, rí

sät'ägue a Damasco. Nujnu a Damasco, ra xi'ts'iji nu, c'ā nu bëfi c'ā ya mama Mizhocjimi rí tsjague", enzegö.

11 Nutscö, dya ca mi jandragö ín chö'ö, porque mi mi juës'li c'ā nu jya's'ü. Nguecl'ü c'lo yo tele c'lo mi pöcjöjme, jo pënzhuigi ín dyë'ë, c'já nú ngüncüji hasta que rú sät'äjme a Damasco.

12 'A Damasco mi bübü nu da bëzo c'ā mi chjū'ü e Ananía, mi mi ätpä c'lo yó lëy Mizhocjimi. C'lo ín dyocjöji c'lo xo israelita c'lo mi cārā nu, mi mamaji que mi cja'a na jo'lo e Ananía. 13 Jo ëjē e Ananía nu jā ngu mi oxügö, jo ni böbü c'ā ín jmigö jo xitsi: "Nu'tsc'e Saulo mi cjuärjmats'ügö, ra jogü dya in chögue rí jñandrra ni yeje", enzegö. Ijx cu jogü yo ín chö'ö rú jandrra e Ananía. 14 E Ananía c'já nú xitscö: "Mizhocjimi c'ā mi ma't'ü c'lo ín mboxgandegöji, jo juan'cl'ügue ndrrizi mi jinguā, ngue c'ü rí pārague c'lo yo bëfi c'lo ne'le angueze rí tsja'a. Jo dya'cl'ügue gui jñandrra e Jesús nu c'ā mi na jo'lo c'ā nú jmi'i Mizhocjimi. Xo gu dya'cl'ü gui dyärä c'lo yo jña'a c'lo jo xi'ts'li. 15 Nguecl'ü rí xifigue yo tele jā ngu ga cja'a e Jesús; rí xifiji jā ngu ga cja'a c'ā gui jñandrra ñeje c'lo yo jña'a c'lo gui dyärä. 16 Nudya, dya fë cu rí che'be; ijx tí jigüe dya. Rí ñänbä nú tjū'ü e Jesús, rí tsjapü in Jmugue c'ā. 'Ma rí tsjague ga cjanu, ra ndrri'tsc'ī in mü'bü c'lo na s'lo'lo c'lo gui tsjague." Ngueje c'lo yo jña'a c'lo o xitsi e Ananía —ëne e Pablo va xifi c'lo yo tele c'lo mi ne ru mbö't'ü.

**Pablo cuenta cómo fue enviado a los que no
eran de Israel**

17 E Pablo jo sido jo mama:

—'Ma mu nzhogö a Damasco rú säcjö vā a Jerusalén, rú cjogü a mbo'lo c'ā nu ndrri 'nitsjimi rú ma't'ü Mizhocjimi. 'Ma mi nzhä't'ä ma ma't'ügö Mizhocjimi, jo dyacü rú jandrra, nza cja'a 'ma ru cjinch'li da t'ijī. 18 Rú jandrra e Jesús; jo xitsi: "Ijx tí pedyegue dya a Jerusalén,

porque zö ri xifigue yo te'le já ngu rvá zo'c'lügö y já ngu vi jñandrragö, pero dya ra cregots'üji", enzegö c'ä. 19 Pero rú xicö: "Iyö ín Jmuts'ügö; ra cregozüji c'ä rá mamagö, porque anguezeji pārāji que mi pagö c'ä yo 'nitsjimi mi pa jodügö c'o mi cregots'ü; mi mandagogö ra mbärāji, cjá rrnú ngot'üji a förü. 20 'Ma mu mama e Tëva que mi na jots'lügue, 'ma mu mbö't'üji c'ä, xo mi bönc'ö nu, xo mi mamagö na jo'lo ru mbö't'üji c'ä. Xo rú fötpü c'o yó mabitu c'o yo bëzo c'o jo mbö't'ü, nguec'ü dya ru storva, 'ma ru fat'üji o ndrrojo e Tëva", rú embe c'ä ín Jmugö. 21 Cjá nú ndrrürü jo mama: "Pedyegue, rá täc'ä rí mague na jē'ē, nu já ngu cārā c'o yo te'le c'o dya menzumü a Israel, rí ma zofüji", enzegö e Jesús —eñe e Pablo va xifi c'o yo te'le.

Pablo en manos del comandante

22 C'o yo te'le jo dyärāji na jo'lo, hasta 'ma cjá mu mama e Pablo que vi tsja'a e Jesús vi unü o bëfi mi zofü c'o yo te'le c'o dya mi menzumü a Israel. Nguec'ü cjá nú mafüji ni yeje jo mamaji:

—Pö't'üji nu bëzo nu. Dya ga jo'lo xi ra mimi c'ä nu xoñijümü —eñe va mamaji.

23 'Ma mi nzhä't'ä ma mafüji na jens'le, xo mi juancjäji yó bituji, xo mi vos'üji o jümü a jens'le, porque mi mi mbecuëji. 24 Nguec'ü c'ä nu coronel c'ä mi mandago c'o yo tropa, jo mandago jo zidyiji e Pablo a mbo'lo c'ä nu jyäxcumü nu já ngu mi cārā c'o yo tropa. Cjá nú mandago ru jyünüji e Pablo, ngue c'ü ru mama fë cu vi tsja'a. Porque c'o yo te'le mi mi mafüji na jens'le, mi mamaji que ma s'lo'o c'o vi tsja'a c'ä. 25 Ante que ru jyünüji, jo ndrürn't'üji. Mi böbü nu da bëzo c'ä mi capitán, c'ä mi mandago da cien tropa. E Pablo cjá nú xifi c'ä nu bëzo c'ä mi capitán:

—C'o yo lëy romana, mamaji que dya sö'ö rí jyünüji

c'lo yo te'e c'lo ciudadano a Roma. Ni stago ot'ü rí dyönüji o t'önü fë cu mbëjë c'ã jo tsja'a —eñe e Pablo.

26 C'ã nu bëzo c'ã mi capitán, 'ma mu dyärä c'lo jo mama e Pablo, cjá nú ma'a nu já ngu mi bübü c'ã nu coronel c'ã mi mandago texe c'lo yo tropa, jo ma xifi:

—¿Fë cu cja gui mandago ra jyünüji nu bëzo nu? Macu ji ciudadano a Roma nu.

27 C'ã nu bëzo c'ã mi coronel, cjá nú ëjë nu já ngu mi bübü e Pablo, jo ni dyönü:

—Xitscö. ¿Cjo mejme gui ciudadano a Roma?

Cjá nú ndrrürü e Pablo:

—Já'ã, rí ciudadanogö nu.

28 Cjá nú ndrrürü c'ã nu coronel:

—Macu rú cjöt'ügö na puncjü o merio para rú cjagö ciudadano a Roma.

Cjá nú ndrrürü e Pablo jo mama:

—Nutsco rí ciudadano a Roma ndrrizi 'ma mu muxcügöji —eñe va mama e Pablo.

29 C'lo yo tropa c'lo ya mi tsjatjo ru jyünüji e Pablo, 'ma mu dyäräji c'lo mi mama e Pablo que mi ciudadano a Roma, jo ndrräs'ãji c'ã ts'iquë. C'ã nu coronel xo gu z'ü, porque vi mandago jo ndrrün't'üji cu cuëro e Pablo ngue c'ü ru jyünüji.

Pablo delante de la Junta Suprema

30 C'ã nu coronel, mi ne ru mbärä fë cu cja'a mi mama c'lo yo israelita que na jo'lo ru ndrrü'ü e Pablo. C'ã ni yeje nu pa'a, jo tsja'a c'ã nu coronel jo xifi c'lo yo ndrramböcjimi 'ñeje texe c'lo mi cja'a o t'önü ru ni jmurüji. Cjá nú xüpcü e Pablo, cjá nú dagüvi c'ã nu jyäxcumü, cjá nú cjogüvi a mbo'lo nu já ngu mi cjaji o t'önü. C'ã nu coronel, cjá nú xifi e Pablo ru böbü c'ã yó jmi'i c'lo vi jmurü ru tsjapüji o t'önü.

23 1 E Pablo jo nguinch'i na jo'lo c'lo mi cärä nu, c'lo mi cja'a o t'önü, cjá nú xifiji:

—Nu'tsc'eji ín dyocjöji rí israelitagöji, sido rí jodü rá c'jagö já ngu nzī ga ne'e Mizhocjimi c'o na jo'o —eñe va mama.

2 C'ā mi mero ndrramböcjimi mi chjū'lū e Ananía. 'Ma mu dyärä c'o yo jña'a c'o jo mama e Pablo, c'já nú zofü c'o yo te'e c'o bëchi mi böntjoji e Pablo, jo xifiji jo mbë'chbiji nú ne'e. 3 C'já nú ndrrürü e Pablo jo xifi c'ā mi mero ndrramböcjimi:

—Nu'tsc'e gui c'japü ná önnögö na jo'o o t'önü, pero na s'o'o c'o gui c'jague. Mizhocjimi ra castigaots'ü, porque gui mandagogue jo mbëchquiji ín te'e; macu yo lëy, dya mama que rí tsjague ga cjanu —eñe e Pablo.

4 C'já nú ndrrürü c'o yo te'e c'o bëchi mi böbütjoji e Pablo, jo mamaji:

—¿Fë cu c'ja gui sadügue nu? Macu jo l'ñes'e Mizhocjimi ra tsja'a mero ndrramböcjimi nu, rá respetagoji nu.

5 C'já nú ndrrürü e Pablo jo mama:

—Nu'tsc'eji ín dyocjöji rí israelitagöji, dya mi pärägö cjo mi mero ndrramböcjimi nu. 'Ma ru pärägö, dya ru xicö ga cjanu. Porque c'ā nú lëy Mizhocjimi, mama que dya fë cu rá xicöji yo ín dyocjöji yo fë cu fëzhi.

6 E Pablo jo unü ngüendrra que mi bübü o partido c'o yo bëzo c'o mi c'ja'a o t'önü; mi bübü da partido c'o mi saducego, xo mi bübü c'o mi farisego. Nguec'ü jo ña'a na jens'e jo mama:

—Nu'tsc'eji ín dyocjöji rí israelitagöji; nutscö nú t'izgö da farisego, xo rí farisegogö. Gui önngüji o t'önü, porque rí cregogö que ra zädä c'ā nu pa'a 'ma ra te'e texe c'o ya ndrrü'lü.

7 Nzī va mama ga cjanu e Pablo, c'o yo farisego l'ñeje c'o yo saducego, jo mbürü jo sövajñaji, dya ca mi datjo c'ā mi pensagoji. 8 C'o yo saducego, mamaji que dya ca ra te'e c'o ya ndrrü'lü. Xo i mamaji que ojtjo ángele. Xo i mamaji que dya bübü e Satanás nú c'ā dya ga jo'o, ni xo ri

ngueje c'lo yó mbëfi c'lo ngueje o s'ondrájma. Pero yo farisego cregoji que búbü nza gá texe yo. Xo i cregoji que ra te'le c'lo ya ndrür'ü, ra mimitjoji ni yeje. 9 C'lo yo bëzo c'lo mi cja'la o t'önü, xi ndrra gu ñaji na jens'le va sövajñaji. Cjá nú böbü já ngu nzī c'lo bëzo c'lo mi farisego c'lo mi xöpü nú lëy Mizhocjimi, jo mamaji:

—Dya fë cu rí tö'tbügøjme c'lo na s'o'lo c'lo ri cja'la nu bëzo nu. Da gu ngueje da nú ángele Mizhocjimi cl'ã jo zofü 'ma ma ma'la nu bëzo ga ma a Damasco, nguec'ü ga mama ga cjanu. 'Ma ga cjanu, na jo'lo, dya fë cu rá cjapüji. Porque 'ma rá c'a's'üji nu, chjëtjfi que rí c'a's'ügöji Mizhocjimi.

10 C'lo yo farisego xi ndrra gu sövajñaji c'lo yo saducego, y jo mbürü jo chüji. Nguec'ü cl'ã nu coronel cl'ã mi mandago c'lo yo tropa, jo zū'ü da gu ru mbäräji e Pablo ru zëdyiji na puncjü. Nguec'ü jo ma't'ü c'lo yo tropa jo dagüji cl'ã nu jyäxcumü, jo ni ñanaji e Pablo a ndrre'le cl'ã yo te'le, cjá nú zidyiji ni yeje cl'ã nu jyäxcumü.

11 'Ma mu xömü cl'ã ni yeje nu pa'la, dangua 'ñetse e Jesucristo cl'ã ín Jmugöji, mi böbü cl'ã nú jmi'i e Pablo, jo xifi:

—Nultsc'le sëlë Pablo, dya rí sūgue; rí mäjce, rí zëzhigue. Gui zofügue yo te'le yo cārā vā a Jerusalén, gui xifiji já ngu ga cjazgö. Xo ni stago rí mague ga ma a Roma, xo rí ma zofügue c'lo yo te'le c'lo cārā nu. —eñe e Jesús va xifi e Pablo.

Planes para matar a Pablo

12 Cl'ã ni yeje nu pa'la, c'lo mi menzumü a Israel c'lo dya mi crego e Jesucristo, jo mamaji que ru mböt't'üji e Pablo. Jo nädäji Mizhocjimi va juragoji jo mamaji:

—Dya ca rá ñönüji, dya xo rá siji o ndrreje, hasta 'ma cjá rá cjuarü rá pö't'üji e Pablo. Ra castigaozüji Mizhocjimi 'ma dya rá cjağöji ga cjanu.

13 Mi sö'ö más de cuarenta bëzo c'lo jo mama ga

cjanu. 14 Anguezeji cja nú möji nu jā ngu mi cārā c'lo yo ndrramböcjimi, 'ñeje c'lo mi cja'a o t'önü, jo ma xifiji:

—Nutschöjme ya rú nädäjme Mizhocjimi rvá juragogöjme, rú mamajme que dya ca rá ñönügöjme, dya xo rá sigöjme o ndrreje, hasta 'ma cja rá pö't'üjme e Pablo. Ra castigaozöjme Mizhocjimi 'ma dya rá cjagojme ga cjanu. 15 Nguец'ü nultsc'leji 'ñeje c'lo dyaja c'lo cja'a o t'önü, rí penpegueji da jña'a c'ā nu coronel c'ā mandago c'lo yo tropa, rí dyötüji ndrru ra sin'clitjoji e Pablo. Chaque rí xipcjeji c'ā nu coronel ni stago xi ndrra rí pārāgueji fē cu na mbējē c'lo jo tsja'a e Pablo. Nutschöjme ya rú ñagöjme rá pö't'üjme ante que ra sājā vā —ēne va mamaji.

16 A Jerusalén mi бүбү nu daja nú sobrinu e Pablo, mi ngueje nú t'li'i c'ā nú cjū'ü. Nu t'li'i c'ā, jo dyärā c'lo mi mama c'lo yo bēzo ru mbö't'üji e Pablo, 'ma ndrru ru zidyiji nu jā ngu mi cjaji o t'önü. Cja nú ma'a c'ā nu t'li'i c'ā nu jyāxcumü, jo ma xifi e Pablo c'lo yo jña'a c'lo vi dyärā mi mama c'lo yo tele. 17 Nguец'ü e Pablo cja nú ma't'ü daja c'lo yo capitán c'lo ndrrí mi mandago da cien tropa, cja nú xifi:

—Rí ö'tc'ü da favor rí mēvi nu t'li'i nu jā ngu бүбү c'ā nu coronel; va jün da jña'a c'ā ra xifi —embeji c'ā nu capitán, va mama e Pablo.

18 Cja nú tsja'a c'ā nu capitán, jo zidyi c'ā nu t'li'i, jo mēvi nu jā ngu mi бүбү c'ā nu coronel, cja nú xifi:

—C'ā rvá ēcjöbe, jo matcügö c'ā nu bēzo c'ā rú cotclöji a förü, c'ā chjū'ü e Pablo, jo dyötcü da favor rú sicjö nu t'li'i; va jün da jña'a c'ā ra xi'ts'i —embeji c'ā nu coronel.

19 Nguец'ü c'ā nu coronel, cja nú pēnchbi nú dyē'ē c'ā nu t'li'i, cja nú ndrrās'āvi ru ñats'ēvi. Cja nú dyönü:

—¿Fē cu na mbējē c'ā rí xitscö?

20 Cja nú ndrrünrü c'ā nu t'li'i:

—C'lo fē cu fēzhi c'ā yo ín dyocjöjme rí israelitagöjme, ya ñaji fē cu ra tsjaji. Ra xörü chaque ra ēji ra ni

dyö'tc'lüji ndrru rí sidyigue e Pablo nu jā ngu cjaji o t'önü. Ra xi'ts'l'iji que ni stago xi ndrra ra mbārāji fē cu na mbēje c'lo vi tsja'a e Pablo. **21** Pero rí ö'tc'ügö que dya rí tsjague ga cjanu c'ā ra ni xi'ts'l'iji. Porque sö'ö más de cuarenta bēzo c'lo ne ra mbö't'ü e Pablo. Ya va te'beji dya, ngue c'lü 'ma rí sidyigue e Pablo, 'ma rí tsjogüvi nu jā ngu va cāji, ra mbö't'üji c'ā. Anguezeji ya nādāji Mizhocjimi va juragoji, jo mamaji ga cjanu: "Dya ca rá nōnūji, dya xo rá siji o ndrreje, hasta 'ma cja rá cjuarü rá pö't'üji e Pablo. Ra castigaozüji Mizhocjimi 'ma dya rá cjagöji ga cjanu", eñe va māmā anguezeji. Nguec'lü va te'beji dya, que rí tsjague jā ngu nzī rga ni xi'ts'l'iji.

22 Cjá nú ndrrürü c'ā nu coronel:

—Mague; fötpügue na puncjü ngüendrra, dya cjo rí xifi que gui ēcje gui ni xitscö yo jña'a yo —embeji c'ā nu t'i'i.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

23 C'ā nu coronel, cja nú ma't'ü yeje capitán, jo xifivi:

—Mandagoguevi yo yeje ciento tropa yo nzhontjo, iix ta xamfaji rí möji a Cesarea. Rí pedyeji dya nu xömü, 'ma ra zürü las nueve. Xo rí möji setenta tropa c'lo ri tågä o fadü, cja ná 'ñeje yeje ciento tropa c'lo ri quiji o lanza.

24 Xo rí xöcüvi da fadü c'ā ra ndrrägä e Pablo. Rí förüji na jo'lo e Pablo, ngue c'lü ra zät'ä na jo'lo jā ngu bübü e Fele c'ā gobernador —embeji c'lo yeje capitán.

25 C'ā nu coronel, cja nú dyät'ä da scuama c'ā ru mbenpe e Fele, ru ndrrēdyi c'lo yo tropa. Jo dyü's'ü ga cjanu:

26 "Nu'tsc'e Fele gui gobernadorgue, rí zēnguats'lügö ni t'ēcjanömü. Nguetscö e Claudio Lisias rí pen'c'legö nu scuama. **27** Rí xi'tsc'lö jā ngu ga cja'a nu bēzo nu va siji yo tropa. C'lo yo te'le c'lo menzumü a Israel jo zürüji nu bēzo, ya mi tsjatjo ru mbö't'üji. 'Ma mu pārägö que ji ciudadano a Roma nu, iix tú ēdyigö c'lo ín tropa rü ma

ñanajme, rú cjocüjme c'ã nu jyäxcumü. 28 Nutscö mi ne ru pãrãgö fë cu vi tsja'a nu bëzo, porque c'o yo te'le mi mamaji que vi tsja'a c'o na s'o'o. Nguец'ü rú dagübe c'ã nu jyäxcumü, rú sidyi nu bëzo nu jã ngu cja'a o t'önü c'o menzumü a Israel. 29 C'o mi cja'a o t'onü, mi mamaji que vi tsja'a c'o na s'o'o nu. Pero rú unnc'ö ngüëndrra nguechjo c'o yó lëy anguezeji c'o mi mamaji que dya ätä nu. Dya fë cu rú tö'tbügö c'o na s'o'o c'o rví tsja'a, c'ã rva pö't'ügö, ni xo ri ngueje c'ã rva cot'lü a förü. 30 Jo ëjë daja te'le c'ã jo ni xitsi que mi cãrã o bëzo c'o ya vi ñaji jã ngu rva mbö't'üji nu bëzo. Nguец'ü rú täcjö yo tropa jo siji nu. C'o yo te'le c'o mama que jo tsja'a na s'o'o nu, rú xifiji ra ëji ra ni xi'ts'iji'', eñe c'ã nu scuama va dyät'lã c'ã nu coronel c'ã mi mandago texe c'o yo tropa c'o ma cãjã c'ã nu jyäxcumü.

31 Nguец'ü c'o yo tropa, cjá nú tsjaji jã ngu nzī va xifiji; nu xömü c'ã, jo zidyiji e Pablo jo möji c'ã nu jñiñi a Antípatris. 32 C'ã ni yeje nu pa'a, c'o yo tropa c'o mi nzhontjo, cjá nú nzhogüji c'ã nu jyäxcumü nu jã ngu vi mbedyeji. C'o yo tropa c'o mi tãgã o fadü ngueje c'o jo sido jo möji e Pablo. 33 'Ma mu zät'lãji a Cesarea, jo unüji c'ã nu scuama e Fele c'ã mi gobernador, xo gu tregagoji e Pablo c'ã yó dyë'ë. 34 C'ã nu gobernador, 'ma mu nguarü jo xörü c'ã nu scuama, cjá nú dyönü e Pablo jã ngu mi menzumü. 'Ma mu mbãrã ji mi menzumü a Cilicia, cjá nú mama:

35 —'Ma ra säjä c'o yo te'le c'o mama gui tsjague c'o na s'o'o, rá önnc'ügö o t'önü —embeji e Pablo.

Cjá nú mandago jo zidyiji e Pablo c'ã nú palacio e Herode nu jã ngu ru oxü, xo gu mandago ru mbörüji nu.

Defensa de Pablo delante de Félix

24 1 Jo mezhe tsi'ch'a pa'a, jo säjä a Cesarea e Ananía c'ã mi mero ndrramböcjimi, 'ñeje jã ngu nzī bëzo c'o mi cja'a o t'önü. Ma siji da licenciado c'ã mi

chjū'ū e Tértulo. Jo möji nu jā ngu mi bübü c'ā nu gobernador, ngue c'ū ru sō'ö ru ma mambaji e Pablo. 2 Nguec'ū c'ā nu gobernador jo mandago jo ma siji e Pablo. 'Ma mu siji e Pablo c'ā nú jmi'li c'ā nu gobernador, e Tértulo jo mbürü jo mamba e Pablo, jo xifi c'ā nu gobernador:

—Nu'tsc'e Fele ni t'ēcjañōmü. Porque gui gobernadorgue, rí cārāgōjme na jo'o c'ā ín jñiñigōjme, dya cjó cu rí chūgōjme. Gui föxcūjme na puncjü; nguec'ū dya fē cu bēzhizūjme. 3 Nguec'ū rí da'c'ūjme na puncjü pōjō nu'tsc'e Fele, mi na jontets'ügue. 4 Dya rí ne rá bē'chcl'ijme na puncjü in tiempo, pero rí ö'tc'ūjme rí dyätcäjme porque na jontets'ügue. Dya ga puncjü o jña'a c'o rá xi'tsc'ōjme.

5 'Nu bëzo nu bübü c'ā in jmigue, rú tö'tbūjme mi na s'o'lo c'o cja'a. Nzhodü texe c'ā nu xoñijūmü, zofü c'o ín dyocjōjme rí israelitagōjme. Nguec'ū anguezeji, dya ca ne ra dyätäji in guviërrjnugueji. C'o ätpä nú jña'a c'ā nu bëzo, xijji nazareno c'o. Anguezeji, dya ca ma't'üji Mizhocjimi nza czazgōjme; 'ñaño ga cregoji. 6 Nu bëzo nu, ya mi tsjatjo ru pēga c'o na s'o'lo c'ā ín ndrra 'nitsjimigōjme, pero rú sürūjme. Mi ne ru cchapūjme o t'önü jā ngu nzī ga mama c'o ín lëygōjme. 7 Pero jo tsja'a e Lisias c'ā nu coronel, jo huench'e a ndrre'e, jo möji c'o yó tropa nu jā ngu mi cchapūjme o t'önü nu bëzo, jo ma zinngūjme a juërsa. 8 Cjä nú xitsijme ru ēcjōjme, ru ni mambajme c'ā in jmigue. Nguec'ū 'ma rí tsjapü o t'önü nu bëzo, rí pārāgue que mejme c'ā rí xi'tsc'ōjme, que jo tsja'a c'o na s'o'lo nu.

9 C'o dyaja tele c'o mi menzumü a Israel, cjá nú mamaji:

—Mejme yo mama e Tértulo —embeji c'ā nu gobernador.

10 Nguec'ū c'ā nu gobernador, cjá nú tsjapü da seña e Pablo ru ña'a. Cjä nú mama e Pablo:

—Rí p̄arāgō ya i pa'a jā ngu nzī cjēlē c'ā gui gobernadorgue gui cjague o t'ōnū c'ā ín paísgōjme. Nguec'ū rí mājō; dya rí sūgō rá nāgō rá tjünrügō. **11** Ya cjogū como da doce pa'a, 'ma mu magō a Jerusalén rú ma ma't'ügō Mizhocjimi. 'Ma rí tsjague o t'ōnū, rí p̄arāgue que mejme yo rá xi'tsc'lō dya. **12** Yo bēzo yo mambgagō, mamaji que rú cjagō c'lo na s'lo'o 'ma mu sāt'c'lō a Jerusalén. Pero dya cjó rú sövajnagōbe para ru jmurü c'lo yo te'le, ru mundroji; ni ri ngueje c'ā nu ndrra 'nitsjimi, ni xo ri ngueje c'ā yo 'nitsjimi, ni jā ngu xo ri ngueje c'ā nu ndrrajjñi a Jerusalén. **13** Nujyo jñā'a yo va ni xi'tsc'le yo na mambgagō, dya sö'ō ra probazüji que mejme. **14** Huēnu, bübü da jñā'a c'ā rí mangō, pero dya ga s'lo'o c'ā. Rí cregogō c'ā nu jñā'a c'ā cjá jizhi Mizhocjimi. Nujyo ín dyocjōjme rí israelitagōjme, mamaji que 'naño rgá cregogō dya. Pero dya mejme c'ā mama yo. Porque xo rí ma't'ügō Mizhocjimi c'ā mi ma't'ü c'lo ín mboxgandegōjme. Rí cregogō texe c'lo mama c'lo yo lēy, 'ñeje texe c'lo jo dyät'lä c'lo yo profeta. **15** Rí cregogō c'lo yo jñā'a c'lo jo mama Mizhocjimi que ra te'le c'lo ya ndrrü'lü, c'lo jo tsja'a na jo'lo, xo i 'ñeje c'lo jo tsja'a na s'lo'o. Nujyo ín dyocjōjme rí israelitagōjme xo i cregoji ga cjanu. **16** Mi tí jodü rá cjagō c'lo na jo'lo, ngue c'lü dya rá cjagō c'lo na s'lo'o c'ā nú jmi'i Mizhocjimi, ni fē cu rá cjapcō yo ín minteji.

17 Jo sido jo nā'a e Pablo, jo mama:

—Rú magō jā ngu nzī vez a Jerusalén, pero jo mezhe jā ngu nzī cjēlē c'ā dya cjá mi pagō nu. Ya i pa'a doce pa'a, 'ma cjá ndrru rú matcjō nu, rú jünügō o merio c'lo ru unü c'lo yo te'le c'lo ín mi Israelgōjme, c'lo fē cu ni stago. Xo rú jünü c'lo ru unügō Mizhocjimi. **18** 'Ma mu sāt'ägō a Jerusalén, rú cjogü a mbo'lo c'ā nu ndrra 'nitsjimi, ngue c'lü ru unü Mizhocjimi c'lo mi jünügō. Nu'ma, ngueje 'ma mama yo bēzo que jo jñandrrgagōji. Pero yo bēzo yo, dya ngueje yo jo jñandrrgagō yo; c'lo jo jñandrrgagō, ji ngueje jā ngu nzī te'le c'lo rí israelitagōjme c'lo vi 'ñeje a Asia. 'Ma

mu jñandrrgaji, ya rvá cjuarü c'lo rvá mama ru c jagö, já ngu nzī ga mama c'lo ín costumbregöjme. Dya mi dyocjöjme na puncjü o te'e; dya cjó xo rú sövajñagöbe c'lä rví jmurü o te'e ru mundrroji. **19** C'lo yo te'e c'lo vi 'ñeje a Asia c'lo jo jñandrrgagö 'ma mi bübügö c'lä nu ndrra 'nitsjimi, ngueje c'lo ni stago ra ēji ra ni mamaji c'lä in jmigue. **20** O 'ma jiyö, rí dyönü yo ín mi Israelgöjme yo cārā dya c'lä in jmigue, cjo rú c jagö c'lo na s'lo'o 'ma mi bünc'ö c'lä nú jmi'i yo, 'ma mi cjacöji o t'önü. **21** Huēnu, bübü da jña'a c'lä rú mangö 'ma jo dyöngüji o t'önü; pe dya gu ne'e anguezeji. Rú ñagö na jens'e rú mama ga cjanu: "Gui cjacüji o t'önü, porque rí cregogö que ra te'e texe c'lo ya ndrrü'ü", rú embeji —ēne e Pablo va xifi e Fele c'lä mi gobernador.

22 E Fele ya mi pārā na jo'o já ngu ma cja'a c'lä nú 'ñi'i e Jesucristo. Pero dya gu nguarü ru dyönü o t'önü e Pablo. Jo xifitjoji c'lo yo te'e:

—'Ma ra ējē e Lisias c'lä coronel, rá cchapü ni yeje o t'önü nu bëzo c'lä in jmigueji —ēne e Fele.

23 Cjā nú tsja'a e Fele, jo ma't'ü daja c'lo yo capitán, jo xifi que ru mbörüji e Pablo, pero ru jyéziji ru nzhodü libre c'lä nu palacio, xo ru jyéziji c'lo yó dyoji e Pablo ru ma zēnguaji, xo ru ma zopcüji c'lo ni stago.

24 Jo mezhe já ngu nzī pa'a, jo ējē ni yeje e Fele nu já ngu mi cchapü o t'önü c'lo yo te'e 'ma fē cu mi cjaji. E Fele ma dyofi c'lä nú su'u c'lä mi chjü'ü e Drusila. E Drusila ji mi menzumü a Israel. Cjā nú tsja'a e Fele ndrru gu mandagotjo ru ma siji ni yeje e Pablo. 'Ma mu säjä e Pablo nu já ngu mi bübüvi, jo ña'a e Pablo jo zofü e Fele 'ñeje e Drusila, jo xifivi já ngu ga cja'a e Jesucristo.

25 Jo mama e Pablo ni stago da te'e ra tsja'a já ngu nzī ga ne'e Mizhocjimi c'lo na jo'o, y ra mbörü na jo'o já ngu rga mimi, dya ra tsja'a já ngu nzī ga nets'ējē. Porque ra säjä c'lä nu pa'a 'ma ra tsja'a Mizhocjimi ra tsjapü o t'önü texe yo te'e yo cārā c'lä nu xoñijümü. 'Ma mu dyärä e Fele c'lo

yo jña'a c'o vi mama e Pablo, mi cu zū'ū, cjá nú xifi e Pablo:

—Nzhogü mague dya c'ā nu palacio. 'Ma xi rá pē'sc'ö tiempo, rá mandagogö ndrru ra ma ma'tc'ütjoji, ngue c'ū rí ěcje ni yeje —ēne va mama e Fele.

26 Cjá nú nzhogü e Pablo gu matjo c'ā nu palacio. C'ā vi mama ga cjanu e Fele que ru ma'a e Pablo, xo i ngueje que mi pētsa xāma ru tsja'a e Pablo ru ofrecido o merio, ngue c'ū ru jyēzi libre. Nguец'ū na puncjü va ma't'ü va ñavi. 27 Xi gu mezhe yeje cjē'ē, dya ca ru tsja'a gobernador e Fele; ndrru ru nguich'i ru tsja'a gobernador da bēzo c'ā mi chjū'ū e Porcio Festo. E Fele dya gu jyēzi libre e Pablo, mi unü favor c'o yo te'e c'o mi menzumü a Israel c'o mi nu'u na ü'ü e Pablo.

Pablo delante de Festo

25 1 'Ma mu mimi gobernador e Festo, 'ma mu zö'ö jñipa, cjá nú mbedye a Cesarea jo ma'a a Jerusalén. 2 'Ma mi bübü e Festo a Jerusalén, jo tsja'a c'o yo ndramböcjimi 'ñeje c'o dyaja c'o fē cu mi fēzhi c'ā yo menzumü a Israel, jo ma xifiji e Festo que vi tsja'a c'o na s'o'lo e Pablo. 3 Jo mamaji:

—Tsjacüjme da favor rí mandagogue ra siji ga 'ñefā e Pablo —ēne va xifiji e Festo.

Jo mamaji ga cjanu, porque ya vi mamaji jā ngu rva mbö't'üji e Pablo 'ma ru cjogü c'ā 'ñi'i, ante que ru säjä a Jerusalén. 4 Cjá nú ndrrünrū e Festo:

—Ji va cjot'ü a Cesarea e Pablo. Dya ra mezhe rá magö nu. 5 Nguец'ū nu'tsc'eji fē cu fē'ts'iji rá möcjöjme c'o. 'Ma fē cu jo tsja'a c'ā nu bēzo c'o na s'o'lo, cjá ra xitscö yo, 'ma ya rva cājme nu —ēne e Festo.

6 Jo zö'ö como da jñincho o da dyēch'a pa'a c'o jo mimi e Festo a Jerusalén. Cjá nú nzhogü jo ma'a a Cesarea nu jā ngu vi 'ñeje. C'ā ni yeje nu pa'a, e Festo jo mimi nu jā ngu mi cja'a o t'önü, cjá nú mandago jo ma siji e

Pablo. 7 'Ma mu siji e Pablo c'ā nú jmi'i e Festo, ya ndrri ma cā'ā nu c'o menzumü a Israel c'o vi 'ñeje a Jerusalén. Anguezeji jo böbüji c'ā nú jmi'i e Pablo, jo mamaji que na puncjü c'o na s'o'o c'o vi tsja'a. Pero dya gu sö'ö ru probaji cjo mi mejme. 8 Cjá nú ndrrürü e Pablo va xifi c'ā nu gobernador:

—Dya fë cu rú c jagö c'o mamaji; dya rú sadü c'o ín lëygöjme nutscöjme rí israelitagöjme. Dya xo rú pëga c'o na s'o'o c'ā ín ndrra 'nitsjimijme. Dya xo rú sadügö e Cesar c'ā mero mandago —embeji c'ā nu gobernador, va mama e Pablo.

9 E Festo mi ne ru unü favor c'o yo te'e c'o mi menzumü a Israel c'o mi nu'u na ü'ü e Pablo. Nguец'ü va dyönü e Pablo:

—¿Cjo gui ne rá sintsi a Jerusalén? Ji rá ma cja'c'ügö o t'önü nu, cjo mejme yo mama yo in dyocjeji.

10 Cjá nú ndrrürü e Pablo jo xifi c'ā nu gobernador:

—Iyö. Porque ji ngueje vā jo 'ñexc'e e César rí tsjague o t'önü 'ma fë cu cja'a yo te'e, dya ngueje a Jerusalén. Gui pārague na jo'o, que dya fë cu rú c japügö yo fë cu fëzhi c'ā yo ín dyocjöjme. 11 'Ma fë cu gui chötcü c'o na s'o'o c'o rú c jagö c'ā rga tügö, rí bübü dispuesto rá tügö. Pero 'ma dya mejme yo mama yo mambgagö, dya sö'ö rí tregazügö c'ā yó dyë'lë yo, fë cu ra tsjacüji. Rí negö ra tsjacü o t'önü e César c'ā mero mandago a Roma —eñe e Pablo va mama.

12 E Festo cjá nú ñaji c'o yo bëzo c'o mi unü o consejo, c'o mi pāra c'o yo lëy romana. Cjá nú xifi e Pablo:

—Gui dyötcü ngueje e César ra dyönnelü o t'önü. Nguец'ü rá mandagögö, ji ra zints'iji rí möji c'ā nú jmi'i e César.

Pablo delante del rey Agripa

13 Dya gu mezhe, e Agripa c'ā mi rëy 'ñeje e Berenice

jo säfi a Cesarea, jo ni zënguavi e Festo. 14 Jo mezhe jā ngu nzī pa'a, jo mimivi nu. E Festo jo xifi c'ā nu rēy jā ngu ma cja'a e Pablo, jo mama:

—C'ā nu palacio, бүбү vā da bëzo c'ā dya söl'ö ra mbedye libre ndrrizi 'ma mi gobernador e Fele. Nu bëzo c'ā, chjū'ü e Pablo. 15 'Ma mu magö a Jerusalén, jo zocügö c'o yo mero ndrramböcjimi 'ñeje c'o dyaja c'o fē cu fēzhi c'ā yo in dyocjeji gui israelitagueji, jo xitscöji que vi tsja'a c'o na s'o'lo e Pablo, cjá nú dyötcüji que ru mandagogö ru mbö't'üji c'ā. 16 Nguец'ü rú xifigöji: “Iyö. Nutscöjme rí menzumüjme a Roma, dya rí c jagöjme ga cjanu. Zö cjó cu ra ni mama que бүбү da te'le c'ā jo tsja'a na s'o'lo, pero dya ixx tá pö't'ügöjme c'ā nu te'le. C'ā nu te'le c'ā ri mamaji jo tsja'a na s'o'lo, pë'sti derecho ra ña'a c'ā yó jmi'i c'o va ni mamba, ra mama cjo jo tsja'a c'o na s'o'lo, cjo jiyö”, rú embegö c'o yo te'le c'o mi mamba e Pablo.

17 'Ma mu säjä c'o yo ndrramböcjimi 'ñe c'o dyaja c'o fē cu fēzhi, dya gu mezhe rú cja'pü o t'önü e Pablo; c'ā vi jyas'ü, rú ma mimigö nu jā ngu rí c jagö o t'önü. Cjá rrrnú mandagö jo ma siji e Pablo. 18-19 Mi pëzhgö que ru tsja'a c'o yo te'le c'o mi mamba e Pablo, ru mamaji que mi na s'o'lo c'o vi tsja'a, pero 'ma mu böbüji ru mambaji c'ā, dya gu mamaji ga cjanu. C'ā jo mamaji, nguechjo c'ā jā ngu ga cja'a ga ma't'üji Mizhocjimi, xo gu mamaji que 'ñaño ga crego e Pablo; mama e Pablo ni, que jo ndrrü'ü da bëzo c'ā mi chjū'ü e Jesús, pero jo tetjo ni yeje. Anguezeji, dya neji ga cjanu. 20 Dya mi pärägö jā ngu rva cja'pügö o t'önü e Pablo. Porque, dya rí pärägö jā ngu ga cja'a ga crego yo in dyocjeji yo israelita. Nguец'ü rú önü e Pablo cjo mi ne ru sidyigö angueze ga ma a Jerusalén, ji ru ma cja'pü o t'önü nu. 21 Pero dya gu ne'le e Pablo ji ru ma cja'pügö o t'önü a Jerusalén; jo xitscö ngueje c'ā nu emperador César Augusto c'ā ra dyönü o t'önü. Nguец'ü rú mandago sido ra mbörüji vā, hasta 'ma cjá ra söl'ö rá

mandago ra zidyiji nu jā ngu va bübü e César —eñe e Festo c'ā mi gobernador, va xifi e Agripa c'ā mi rëy.

22 Cjā nú ndrrürü e Agripa jo xifi e Festo:

—Xo rí ne rá ärägö c'ö yo jña'a c'ö mama c'ā nu bëzo.

Cjā nú ndrrürü e Festo:

—Ijx ti ngeje dya ra xörü, ra sö'ö rí dyärägue c'ö mama c'ā nu bëzo c'ā mambaji.

23 Nguéc'ü c'ā ni yeje nu pa'a, jo säjä e Agripa l'neje e Berenice nu jā ngu mi cja'a o t'önü e Festo c'ā mi gobernador. E Agripa l'neje e Berenice mi jevi o bitu c'ö mi ma zö'ö, y ma dyoji na puncjü c'ö yó dyoji. Xo gu säjä c'ö yo coronel c'ö ndrrí mi mandago da mil o tropa. Xo gu säjä c'ö fë cu mi fëzhi c'ā nu jñiñi a Cesarea. Cjā nú mandago e Festo jo ma siji e Pablo. 24 'Ma mu säji, cjā nú mama e Festo va xifi e Agripa c'ā mi rëy:

—Nu'tsc'e Agripa gui rëygue, l'ñetsc'ëji textets'üji gui cārāji vā, bübü in jmigueji nu bëzo nu gui ne rí dyärāji c'ö yo jña'a c'ö mama —eñe e Festo va mama.

Jo sido jo ña'a e Festo jo xifi e Agripa:

—Texe c'ö in dyocjeji c'ö israelita c'ö cārā a Jerusalén, l'neje c'ö cārā vā, jo xitscöji que jo tsja'a c'ö na s'ö'ö nu bëzo nu. Jo mafüji na jens'e va mamaji que ni stago ru ndrrülü. 25 Pero dya fë cu rú tö'tbügö c'ā rva mandagö ru mböt'üji. Nu bëzo nu, jo xitscö: “Rí negö ra tsjacü o t'önü e César c'ā mero mandago a Roma”, enzegö va xitsi. Nguéc'ü rú mamagö que rá mandago ji ra zidyiji nu.

26 Pero dya rí pārā jā ngu rga cja'pü. Porque l'ma rá penpe da scuama e César c'ā in jmugö, dya rí pārā fë cu rá jü'sc'ö, porque dya fë cu rí tö'tbügö c'ö na s'ö'ö nu bëzo. Nguéc'ü rú mandago jo siji dya c'ā in jmigueji gui texeji rí dyärāji c'ā ra mama. Nu'tsc'e Agripa gui rëygue, ngue'tsc'e rí negö rí dyärägue, ngue c'ü rí mamague fë cu rá jü'sc'ö c'ā nu scuama. 27 Porque l'ma rá mandagogö ra zidyiji nu bëzo ra möji c'ā nú jmi'i e César ngue c'ü angueze ra

tsjapü o t'önü nu bëzo, pero 'ma dya rá mamagö cjo mejme vi tsja'a c'lo na s'lo'o c'lo mambaji vi tsja'a, nu'ma, dya ra jogü 'ma —ēne e Festo va xifi e Agripa.

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

26

1 Jo mama c'ã nu rëy Agripa jo xifi e Pablo:
—Sö'ö rí ñague; rí da'c'ü sjëtsi.

Nguec'ü e Pablo jo c'uã's'ã nú dyë'lë, cjá nú mbürü jo ña'a jo mama:

2 —Nu'tsc'e Agripa gui rëygue. Yo ín dyocjöji rí israelitagöji mamaji que rú cjangö c'lo na s'lo'o. Pero rí mäjçö porque ngue'tsc'e rí dyärä na jo'lo c'lo rá mangö.

3 Porque gui pãrãgue na jo'lo yo ín costumbregöji nutscöji rí israelitagöji. Xo gui pãrãgue c'lo yo partido c'lo bübüzügöji; dya datjo rgá pensagogöji. Nguec'ü mi tí sövajñagöji. Rí xi'tsc'ö rí pësqüigö pacencia rí dyätcägö yo ín jña'a yo rá xi'tsc'ö.

La vida de Pablo antes de crear en Jesucristo

4 E Pablo cjá nú sido va zofü c'ã nu rëy Agripa, jo xifi:

—Texe yo ín dyocjöji rí israelitagöji, pãrãji na jo'lo jã ngu rgá minc'ö ndrrizi 'ma cjá mi ts'iquëgo. Pãrãji jã ngu ma minc'ö c'ã ín jñiñigö 'ñeje a Jerusalén. 5 Ya mezhe pãrãji que rí bünc'ö c'ã nu partido c'ã chjü'ü farisego. Nutscöjme rí fariseogogöjme, xi ndrra rí süpcöjme c'lo ín lëygöjme, que rí ngueje c'lo yo ín dyocjöji c'lo cãrã c'ã da partido. Yo ín dyocjöji rí israelitagöji pãrãji ga cjanu; 'ma ru ne'le anguezeji ru xi'ts'iji, ru mamaji que mejme yo rí mangö. 6 Nu'tsc'e dya, gui önnügö o t'önü; rí böbügö c'ã ín jmigue porque rí creogö Mizhocjimi ra tsjapü ra te'e c'lo yo añima c'lo ya ndrrü'ü, jã ngu nzī va xifi Mizhocjimi c'lo ín mboxgandegöji. 7 C'lo dyaja israelita c'lo ji menzumü c'ã yo doce estado a Israel, sido ma't'üji Mizhocjimi porque tel'beji c'ã nu pa'a 'ma ra te'e c'lo yo añima c'lo ya ndrrü'ü.

Nu'tsc'e Agripa gui rëygue, c'lo ín dyocjöji rí israelitagöji xo i te'beji c'lo rí te'begö, macu anguezeji mamaji rú c jagö c'lo na s'lo'o —embeji e Agripa, va mama e Pablo.

8 Jo sido jo ña'a e Pablo jo xifi texe c'lo ma cājā nu:

—¿Fē cu cja'a, dya gui cregoji que sö'ö Mizhocjimi ra tsjapü ra te'e c'lo yo añima c'lo ya ndrrü'ü?

Cómo Pablo antes perseguía a los cristianos

9 Jo sido jo ña'a e Pablo jo xifi c'ā nu rëy:

—'Ma ot'ü, mi pëzhgö que ma jo'lo fē cu ndrri ru c japügö c'lo yo te'e c'lo mi crego e Jesús c'ā ji mi menzumü a Nazaret. Mi pëzhgö, ji ma cjanu ma ne'e Mizhocjimi.

10 Ngueje c'lo mi c jagö a Jerusalén c'lo. Jo dyacü orde c'lo mi mero ndrramböcjimi mi cot'ügö a förü c'lo yo te'e c'lo mi crego e Jesús, macu ngueje yó te'e Mizhocjimi c'lo.

'Ma mi cja'a c'lo fē cu mi fëzhi mi c japüji o t'önü c'lo yo te'e c'lo mi crego e Jesús, mi mangö que na jo'lo ru ndrrü'ü c'lo mi crego ga cjanu. **11** 'Ma mi töt'ügö c'ā 'nitsjimi c'lo yo te'e c'lo mi crego e Jesús, mi c japügö ra sufregoji; xāma ru mamaji que dya ma jo'lo e Jesús. Mi mi ünbugö na puncjü anguezeji. Nguecl'ü 'ma mi c'ueñeji c'ā yó jñiñiji mi pöji c'ā 'naño jñiñi c'lo pertenecido c'lo yo 'naño país, xo mi sürügö c'lo, mi pa jodügöji nu.

Pablo dice otra vez cómo empezó a creer en Jesucristo

12 'Da nu pa'a, rú magö a Damasco, porque c'lo yo mero ndrramböcjimi ya vi dyacüji o orde ru jodügö nu c'lo yó te'e e Jesús, ru c japü ru sufregoji jā ngu nzī rma negö.

13 Nu'tsc'e rëy, dyärä na jo'lo c'lo jo ts'a'a. 'Ma mi pagö c'ā nu 'ñi'i, 'ma ya vi jñusiarü, rú jandrragö dangua ëjē a jens'e da jya's'lü c'ā jo ni fat'ü nu jā ngu mi pagö 'ñeje c'lo mi pöcjöjme. Xi ndrra mi juës'i que rí ngueje e jyarü.

14 Nguecl'ü rú tögö a jümü c'ā nu añimale c'ā rmi tägö. Cjā rrnú ärägö da jña'a c'ā mi ña'a c'ā nu jña'a hebreo, jo

xitscö: “Nu'tsc'e Saulo, ¿fē cu cja gui cjacü rá sufregogö? Gui chjētjfi nza cja da nzhünü c'ā dya ārā, c'ā mī fech'e c'ā nu manza c'ā ni ndrrinch'iji; nguec'ū ga zö'ö na ü'ü c'ā nu nzhünü”, enzegö c'ā mi ña'a. **15** Cjá rrrnú tjünrügö rú mama: “Nu'tsc'e ni t'ēcjañömü, ¿cjó cu ngue'tsc'e?”, rú embe. Cjá nú ndrrünrú c'ā ín Jmugö jo xitsi: “Nguetscö e Jesús. Gui cja pügue ra sufrego yo te'le yo cregozügö; chjētjfi que nguetscö rí cjacö rá sufrego. **16-18** Böbü da vá diji; ngue'tsc'e ya rú juan'clügö rí pēpquigö. Nguec'ū rvá cja'c'ü gui jñandrrgagö. Nguec'ū rá täc'ä rí mague nu jā ngu cārā c'o yo te'le c'o dya menzumü a Israel, rí ma xifiji jā ngu vi jñandrrgagö dya. Xo rí xifiji c'o cja xi rá jí'tsc'ö 'ma ndrru rí jñandrrga ni yeje. Nudya e Satanás nu c'ā dya ga jo'lo, ya ngo'tbü yó ndrrö'ö c'o yo te'le. Pero 'ma rí mague rí ma zofügueji, ra xogü yó ndrröji, ra zi'ch'i yó mü'büji nú jya's'ü Mizhocjimi. Nguec'ū, dya ca ra nzhodüji c'ā nu bēnxömü; ra jyēziji c'o na s'o'lo c'o cjaji, dya ca ra dyätäji nu c'ā dya ga jo'lo. Ra dyätäji Mizhocjimi. Nguec'ū Mizhocjimi ra perdonagoji anguezeji c'o na s'o'lo c'o cjaji, ra tsjapü nú te'le c'o, porque ri cregozügöji. Cārā o israelita c'o in dyocjeji c'o ra jyodü fē cu ra tsja'clüji; xo i 'ñeje c'o dya menzumü a Israel. Pero rá emp'c'egö libre, dya fē cu ra tsja'clüji”, enzegö e Jesús.

Ngueje yo jo mama e Pablo va xifi e Agripa c'ā mi rēy.

Pablo obedece la visión

19 Jo sido jo ña'a e Pablo jo mama:

—Nu'tsc'e Agripa gui rēygue, nu c'o jo xitsigö e Jesús 'ma mu ña'a a mbo'lo c'ā nu jya's'ü c'ā vi 'ñeje a jens'le, rú ätägö c'o; ngueje yo rí c jagö dya. **20** Ot'ü rú zofü c'o yo te'le c'o cārā a Damasco, rú xifiji ni stago ru jyēziji c'o na s'o'lo c'o mi cjaji, ru nzhogü nú mü'büji c'ā Mizhocjimi, cja rrrnú tsjaji c'o na jo'lo, ngue c'ü ru 'ñetse que vi nzhogü nú mü'büji. Xo rú zofügö ga cjanu c'o yo te'le c'o mi cārā

a Jerusalén 'ñeje c'lo mi cārā texe c'ā nu estado de Judea. Xo rú magö nu jā ngu cārā c'lo yo te'e c'lo dya israelita, rú ma zofügö anguezeji. **21** Nguец'ü 'ma mi bübügö c'ā nu ndrra 'nitsjimi a Jerusalén, jo zücügö c'lo ín dyocjöji rí israelitagöji, mi ne ru mbötcügöji. **22** Pero dya gu mbötcügöji, porque jo mböxcügö Mizhocjimi. Nguец'ü xi rí bübütjogö, rí böbütjogö c'ā in jmigueji. Rí zo'clüji nu'tsc'eji fë'ts'iji na nojo, 'ñetsc'eji dya fë cu fë'ts'iji. C'ā rí xi'tsc'öji, ngueje c'lo jo mama e Moise 'ñeje c'lo yo profeta ru zädä. Dya rí mangö jña'a c'lo ri 'ñaño. **23** Jo mama e Moise 'ñeje c'lo dyaja o profeta, jā ngu rva cja'a nu c'ā nu te'e c'ā jo mama Mizhocjimi ru ni ngāvgāji libre; jo mamaji ni stago ru sufrego, xo ru ndrrü'ü, cjá rrrú te'etjo ru mimitjo ni yeje c'ā nu xoñijümü, ngue c'ü ra zi'ch'li nú jya's'ü Mizhocjimi a mbo'lo c'ā nú mü'bü yo te'e yo menzumü a Israel, 'ñeje yo dya menzumü a Israel —eñe e Pablo va mama.

**Pablo trata de convencer a Agripa de que se
haga cristiano**

24 'Ma mi nzhä't'ä ma mama ga cjanu e Pablo ma fendiot's'ëjë, dangua mafü na jens'e e Festo c'ā mi gobernador, jo mama:

—Nu'tsc'e Pablo gui luriogue, porque ya na püncjü o scuama yo gui xörügue.

25 Cjá nú ndrrünrü e Pablo jo xifi:

—Nu'tsc'e Festo ni t'ëcjanömü, dya rí luriogö, rí mangö c'lo mejme. **26** Nu rëy Agripa, pārā texe yo rí mangö. Nguец'ü, dya rí sügö rí xifigö texe yo. Rí pārägö, nu rëy jnu, unü ngüendrra texe yo ya ts'a'a, porque texe c'ā ín paísgöjme ndrrí rí pārägöjme.

27 E Pablo gu sido gu ña'a, gu zofü e Agripa jo xifi:

—Nu'tsc'e Agripa gui rëygue, ¿cjo gui cregogue que mejme c'lo yo jña'a c'lo jo dyü's'ü c'lo yo profeta? Rí pārägö gui cregogue que mejme c'lo.

**Jā ngu va n̄a'a e Pablo va zofü c'ã nu r̄ey Agripa,
xāma xo ru crego e Jesucristo**

28 Cjã nú ndrrünrũ e Agripa jo mama:

—¿A poco gui pensagogue rá cregogö e Jesús, porque jã ngu nzĩtjo jñã'a yo gui mangue?

29 Cjã nú ndrrünrũ e Pablo jo mama:

—Zö jã ngu nzĩtjo jñã'a, zö rrnã puncjũ o jñã'a, pero quera xo ri cregogue e Jesús jã ngu nzĩ rgã cregogö. Quera xo ri crego texe yo te'e yo ärä yo jñã'a yo rí mangö nu pa'a dya. Pero 'ma rí cregogueji, xāma dya ra ngo'c'ũji jã ngu nzĩ va ngocöji —eñe e Pablo va mama.

30 Cjã nú böbü c'ã nu r̄ey 'ñeje c'ã nu gobernador 'ñeje e Berenice 'ñeje c'o dyaja te'e c'o ma cãã nu.

31 Cjã nú mbedyeji jo ma ñats'ëji jã ngu rva tsjapũji e Pablo. Ndrri jyëztjo va mamaji:

—Nu bëzo nu, dya fë cu cja'a c'o na s'o'o c'ã rguí

ndrrū'ū, ni xo ri ngueje c'ā rguí dyo'o a förü —ēne va mamaji.

32 Jo mama e Agripa jo xifi e Festo:

—Nu bëzo nu, 'ma dya ru dyö'tc'ü ri mandagogue ra zidyiji nu jā ngu va бүбү e César ngue c'ū ra dyönü o t'önü, nu'ma, ru sö'ö ri jyëzigue libre 'ma. Pero o dyö'tc'ü ji ra ma'a nu —ēne e Agripa va mama.

Pablo es enviado a Roma

27 1 Cjā nú tsja'a e Festo, jo mandago ru zidyiji e Pablo a Roma c'ā pertenecido a Italia, ru möji c'ā da barco. E Festo jo tregago e Pablo c'ā yó dyë'ë da bëzo c'ā mi chjū'ū e Julio. E Julio mi capitán, mi mandago da ciento tropa c'o mi xijji grupo Augusto. Xo gu tregagoji c'ā yó dyë'ë e Julio c'o dyaja preso c'o ma cālā a förü, xo ru dyëdyiji ga ma a Italia. Nutscö e Luca xo rú möcjöjme. 2 Rú tes'ejme c'ā da barco c'ā vi 'ñeje c'ā nu jñiñi a Adramitio. Nu barco c'ā, ji ru zät'ä c'ā yo jñiñi c'o бүбү a Asia c'o ji jārä c'ā nú 'ñünü c'ā nu trrazafü. Cjā rrrnú möjme. Xo rú möcjöjme da bëzo c'ā mi chjū'ū e Aristarco c'ā ji mi menzumü a Tesalónica c'ā pertenecido c'ā nu estado de Macedonia.

3 C'ā ni yeje nu pa'a, rú sät'äjme c'ā nu jñiñi c'ā chjū'ū a Sidón. Ma jonte e Julio; jo unü o sjëtsi e Pablo jo ma zëngua c'o yo te'e c'o mi pārā nu. Anguezeji jo unüji e Pablo c'o ni stago. 4 'Ma mu pedeyjme a Sidón, 'ma ya rvá tes'ejme c'ā nu barco, mi vü'ü na zëzhi da trrandrräjma, mi fö's'ü c'ā nu ndrreje, ma fat'ü c'ā nu barco. Porque c'ā nu ndrrajma, ji ma 'ñejë nu jā ngu ma möcjöjme. Nguец'ü 'ma mu cjogüjme c'ā nu isla c'ā chjū'ū a Chipre, rú cjogüjme c'ā nu lado nu jā ngu mi tsjötü. 5 Sido rú möjme c'ā nu barco, rú cjogüjme bëjxtjo c'ā nu estado de Cilicia 'ñeje c'ā nu estado de Panfilia. Rú sät'äjme a Mira c'ā pertenecido c'ā nu estado de Licia, cjā rrrnú dagüjme c'ā nu barco.

6 'Ma mi cārājme a Mira, e Julio c'ā mi capitán, jo jyodü da barco c'ā ru ma'a a Italia. Jo chöt'ü nu da barco c'ā vi 'ñeje a Alejandría, ji ma ma'a a Italia. Nguec'ü rú tes'ejme c'ā nu barco. 7 Manch'a ma ma'a c'ā nu barco c'ā mi pöcjöjme. Nguec'ü jo metscöjme jā ngu nzī pa'a para rú cjogüjme a Gnido nu jā ngu mi bëjxtjo. Porque c'ā nu trrandrrājma mi mi vülü na zëzhi, dya mi sölö ru möcjöjme derecho. Nguec'ü rú cjös'üjme c'ā ín bërrajme, o sea, ín squerdajme, rú cjogüjme bëjxtjo c'ā nu jñiñi a Salmón c'ā bübü c'ā nu isla c'ā chjü'ü a Creta. Cjä ndrru rñü cjös'üjme c'ā ín derechogöjme, ngue c'ü ru cjogüjme a Creta c'ā nu lado ga ma a ndrrü'bü, nu jā ngu mi tsjötü c'ā ts'iquë. 8 Rú cjogüjme da trávajo, pero rú sät'ājme c'ā nú 'ñünü c'ā nu ndrreje nu jā ngu chjü'ü Na Jo Puerto, c'ā bëjxtjo c'ā nu jñiñi c'ā chjü'ü a Lasea.

9 Ya vi metscöjme na puncjü o pa'a. Ya vi cjogü c'ö yo pa'a 'ma dya mi ñönü c'ö yo te'e c'ö menzumü a Israel. Ya vi zädä c'ö yo zana c'ö ma sëlë. Nguec'ü, 'ma ru sido ru möjme c'ā nu barco, nu'ma, da gu ru cjogüjme na puncjü o peligro. Nguec'ü e Pablo jo zofü c'ö mi pöcjöjme, 10 jo xifiji:

—Nu'tsc'eji ni t'ëcjañömüji, rí mangö 'ma rá sido rá möjö, da gu fë cu rá cjaji, da gu ra nguibi nu barco ra bëzhi texe yo tunü. Xo i 'ñetscjöji rá tûji —eñe e Pablo va mama.

11 C'ā nu capitán c'ā mi mandago c'ö yo cien tropa, dya gu ngö'tbü 'ñi'i e Pablo; xi ndrra gu dyätä c'ā nu bëzo c'ā mi manejaio c'ā nu barco, 'ñeje c'ā nu bëzo c'ā mi ngueje nú cjaja c'ā nu barco. 12 C'ö mi pöcjöjme c'ā nu barco, mi bübü jā ngu nzī'í c'ö xo mi ne'e ru quejmegöjme c'ā nu puerto c'ā chjü'ü Na Jo Puerto. Pero xi ndrra ma puncjü c'ö dya mi ne'e; anguezeji mi neji que ru sidotjogöjme ru möjme. Porque c'ā nu puerto c'ā chjü'ü Na Jo Puerto, dya ndrra ma jo'ö ru böbü nu c'ā nu barco c'ö yo pa'a c'ö ma sëlë. Nguec'ü jo mamaji que ru pedyejme a

Na Jo Puerto ru sidojme c'ā nu barco, xāma ru sō'ö ru sāt'ājme c'ā nu jñiñi a Fenice c'ā ngueje c'ā da puerto c'ā ji bübü c'ā nu isla a Creta. Nujnu a Creta, ji ru mimijme nu, c'ö yo pa'a c'ö ma sē'ë. Porque c'ā nu puerto, dya vü'ü na zēzhi c'ā nu ndrrājma 'ma ni 'ñeje a noroeste, 'ñeje 'ma ni 'ñeje a suroeste.

La tempestad en el mar

13 Jo pörü c'ā nu ndrrājma jā ngu ma 'ñeje; dya ca ji ma 'ñējē nu jā ngu ni nguibi e jyarü, ya ji ma 'ñējē ga ma a ndrrü'bü. Dya ca mi vü'ü na zēzhi. Nguец'ü c'ā nu bëzo c'ā mi manejaö c'ā nu barco, 'ñeje c'ā nu bëzo c'ā mi ngueje nú cjaja c'ā nu barco, mi pēzhivi que ru sō'ö ru sāt'ājme na jo'ö a Fenice. Nguец'ü jo mandagovi jo ngüs'üji c'ö yo trrat'ëzi c'ö xijji ancla c'ö vi sjö'büji c'ā nu ndrreje. C'ā vi sjö'büji c'ö yo ancla c'ā nu ndrreje, ngue c'ü ru ganchago a jümü a mbo'ö c'ā nu ndrreje, ngue c'ü dya ru sō'ö ru ndrrütü c'ā nu ndrrājma, ru ma'a c'ā nu barco. 'Ma mu nguarü jo ngüs'üji c'ö yo ancla, ndrru rú sidojme rú möjme, rú cjogüjme bëjxtjo c'ā nu isla a Creta.

14 Dya gu mezhe gu pörü ni yeje c'ā nu ndrrājma. Dangua vü'ü da trrandrrājma c'ā vi 'ñeje a noreste c'ā nu isla. 15 Nguец'ü, dya ca gu sō'ö xi ru möjme derecho ru cjogüjme bëjxtjo c'ā nu isla; rú jëzitjojme c'ā nu barco jo ndrrütü c'ā nu ndrrājma. 16 Rú sāt'ājme c'ā da ts'i isla c'ā chjü'ü a Clauda, rú cjogüjme c'ā da lado c'ā mi tsjötü c'ā nu ndrrājma. Cjá rrrnú cjüs'üjme c'ā nu ts'ibü'ü c'ā mi cjüt'ü c'ā nu barco, mi tú cjogüjme da trávajo rvá cjüs'üjme c'ā nu ts'ibü'ü, porque ya vi mbo'ö na puncjü o ndrreje. 17 'Ma mu cjuarü rú cjüs'üjme c'ā nu ts'ibü'ü, c'ö yo bëzo c'ö mi pëfi c'ā nu barco, cjá nú tsjapüji jo ndrrü'i c'ö yo trra rriëta c'ö mi tjüt'ü c'ā nu barco, ngue c'ü ru zēzhi. Mi süji da gu más ru ndrrütü c'ā nu ndrrājma c'ā nu barco, ru zät'ä nu jā ngu chjü'ü a Sirte, nu jā ngu jäl'ä o 'ñaxömü,

nu jā ngu dya ndrra ga jêlê c'ā nu ndrreje. Mi sūji da gu ru 'huat'ü c'ā nu barco 'ma ru zāt'ā nu. Nguец'ü xo va sjö'büji c'ā nu bitu c'ā ma mbät'ä c'ā mi böbü ga ma a jens'e. C'ā vi sjö'büji, ngue c'ü dya ndrra ru ndrütü c'ā nu ndrājma. Jo jyëziji c'ā nu barco ru mats'ëjê, ru ndrütü c'ā nu ndrājma, dya ca mi manejaoji.

18 C'ā ni yeje nu pa'a, sido mi pa'a c'ā nu barco ma ndrütü c'ā nu ndrājma. Nguец'ü jo pont'üji a mbo'o c'ā nu ndrreje nu c'o mi tunü c'ā nu barco, ngue c'ü dya ndrra ru jyübü. 19 C'ā ni zö'ö jñipa, rú pont'üjme c'ā ndrreje texe c'o mi pë's'i c'ā nu barco. 20 Jo mezhe na puncjü o pa'a, dya mi 'ñetse e jyarü, ni xo ri ngueje yo seje. Sido mi vü'ü na zëzhi c'ā nu ndrājma. Nguец'ü rú mamajme: "Mbārā cjo rá pedyeji na jo'o; da gu rá tügöji", rú eñe rvá mamajme.

21 Ya vi mezhe jā ngu nzī pa'a c'ā dya ca mi ñönüjme. Ndrrizi 'ma, e Pablo jo böbü a ndrrezgöjme, cjá nú mama:

—Nultsc'ëji ni t'ëcjañömüji, rú xi'tsc'öji que dya ru pedyeji a Na Jo Puerto c'ā nu isla a Creta. 'Ma ri dyätcägöji, xi ndrra rvá jo'o 'ma; dya ru sufregogöji. 22 Pero nudya rí xi'tsc'öji, dya ca rí sügueji. Zö rá 'huat'ü nu barco, pero dya ra ndrül'ü ni rí datscjöji. 23 Rí xi'tsc'öji ga cjanu, porque mi xömü jo ëjê da nú ángele Mizhocjimi, jo ni böbü c'ā ín jmigö, jo ni zocügö. Mizhocjimi c'ā bübü a jens'e ngueje c'ā rí ma't'ügö c'ā; ngueje nú tezügö c'ā. 24 Jo xitsi c'ā nu ángele: "Nultsc'ë Pablo, dya ca rí sügue. Dya rí chügue, porque ni stago rí sät'ägue a Roma rí ma böbügue c'ā nú jmi'i e César c'ā mero mandago. Mizhocjimi jo dyä'tc'ä c'ā gui dyötü, nguec'ü dya cjó ra ndrül'ü ni rí daja yo gui pöcjeji c'ā nu barco", enzegö va xitscö c'ā nu ángele.

25 'Nguец'ü rí xi'tsc'öji, dya ca rí sügueji. Nutscö rí jünt'ü ín mü'bügö c'ā Mizhocjimi que ra zädä jā ngu nzī va xitsi c'ā nú ángele. 26 Pero 'ma ra 'huat'ü nu barco, rá

sogöji c'ã nu ndrreje bëjxtjo c'ã da ts'iqui isla, rá pes'ejji nu —eñe e Pablo va mama.

27 Ya vi zö'ö yenzo, c'ã nu ndrřájma ma ndrřütü c'ã nu barco; c'ã nu barco mi nzhodü c'ã nu trrazafü c'ã chjü'ü Zafü Adria; ya vi xömü. C'ã ndrrexömü, c'o mi pëfi c'ã nu barco mi pensagoji que ya mi tsjatjo ru sät'äjme c'ã da isla.

28 Nguec'ü jo dyëdyiji jā ngu nzī c'ã ma jē'ē c'ã nu ndrreje; mi sö'ö treinta y seis metro c'ã ma jē'ē. Xi rú möjme c'ã ts'iquē, cjá nú dyëdyiji ni yeje; ya mi sötjo veintisiete metro. 29 Mi cu zūji, da gu ru sät'äjme nu jā ngu mi qui'i o ndrrojo. Nguec'ü jo ma quiji c'o nziyo trrat'ëzi c'o xijji ancla, c'o mi 'nünt'ü o trrantjünjmü, cjá nú pont'üji c'ã nu ndrreje c'ã nú t'ünü c'ã nu barco, ngue c'ü 'ma ru zät'ä c'o yo ancla a jümü a mbo'lo c'ã nu ndrreje, ru ganchago, xāma ru böbü c'ã nu barco. Mi mi mamaji, quera ru jyas'ü.

30 C'o yo te'e c'o mi pëfi c'ã nu barco, jo mbürü jo sjö'büji c'ã nu ts'ibü'ü c'ã nu ndrreje. C'o yo ancla c'o mi bübü a xo'jñi c'ã nu barco, chaque mi cja'püji ru ndrrunüji na ts'ijē'ē cjá rñnú pont'üji, ngue c'ü dya ndrra ru 'ñömü c'ã nu barco. Pero c'ã mi sjö'büji c'ã nu ts'ibü'ü, ji ngueje c'ã mi ne ru c'ueñe ru möji, ngue c'ü ru salvagoji.

31 Nguec'ü e Pablo cjá nú ma't'ü c'ã nu capitán, xo gu ma't'ü c'o yó tropa, jo xifiji:

—Yo mbëfi yo, na jo'lo 'ma dya ra dagüji c'ã nu barco. 'Ma jiyö, rí chügueji, dya rí salvagogueji —embeji c'o.

32 Nguec'ü c'o yo tropa, cjá nú ma dyocüji c'o yo tjünjmü c'o mi sjö'büji c'ã nu ts'ibü'ü; jo ndrřögü c'ã nu ndrreje.

33 'Ma ya mu jyas'ü c'ã xörü, e Pablo jo zocügöjme nutscöjme ma cājme c'ã nu barco, jo xitscöjme ru ñönüjme, jo mama:

—Ya zö'ö yenzo c'ã dya gui ñönnc'ejji. 34 Nguec'ü rí

xi'tsc'öji rí ñönnce'jei dya, ngue c'ü rí zëzhiji. Nguec'ü dya rí chügueji, ni fë cu xo rí tsjagueji —enzegöjme e Pablo.

35 'Ma mu nguarü jo mama yo jña'a c'o, c'já nú jñü da tjömëch'i, c'já nú unü da pöjö Mizhocjimi c'ã ín jmigöjme nza gá texezüjme. C'já nú më'ch'i, c'já nú zi'i. 36 Rú fürü rú mäjme, dya ca ndrra mi sÿjme. Xo rú ñönüjme. 37 Mi sögöjme yeje ciento setenta y seis te'e, ma cã'äjme c'ã nu barco. 38 'Ma mu cjuarü rú ñönüjme, jo tsja'a c'o yo mbëfi, jo pont'üji c'ã ndrreje c'o yo mape c'o mi qui'i o ndrre'xü. Jo tsjaji ga cjanu, ngue c'ü dya ndrra ru jyübü c'ã nu barco.

Se hunde el barco

39 'Ma mu jyas'ü na jo'o, rú jandrrajme c'ã nu isla, ya mi bëjxtjo mi bübü. C'o yo bëzo c'o mi pëfi c'ã nu barco, dya mi pãrãji fë cu mi chjü'ü c'ã nu isla. Pero jo jñandrraji que ma jã'a o 'ñaxömü c'ã nú 'ññü c'ã nu trrazafü. Jo mamaji xãma ru sö'ö ru zãt'ã c'ã nu barco c'ã yo 'ñaxömü. 40 Nguec'ü jo dyocüji c'o yo trrantjünjmü c'o mi 'nünt'ü c'o yo ancla, ngue c'ü ru ma'a ni yeje c'ã nu barco. Xo gu xüpcüji c'o yeje za'a c'o ni manejaoji c'ã nu barco, jo sjö'büji c'ã nu ndrreje, nguec'ü ndrru ru manejaotjoi c'ã ni yeje c'ã nu barco. Ndrro gu yepe ndrru gu tsjapütjoi jo nguís'i c'ã nu bitu c'ã ma mbät'ã, ngue c'ü ndrru ru ndrütü c'ã nu ndrrajma c'ã nu barco. Nguec'ü c'ã nu barco jo mbürü jo ma'a c'ã yo 'ñaxömü c'o ma jã'a c'ã nú 'ññü c'ã nu trrazafü. 41 Pero jo zãt'ã c'ã nu barco nu jã ngu dya ndrra ma jë'ë c'ã nu ndrreje, nu jã ngu mi chjëvi yeje o ts'indrrareje c'o mi pama ma ni po'o c'ã nu zafü. Nguec'ü i'x cu böbü c'ã nu barco c'ã nu 'ñaxömü. C'ã nú ndrroñi c'ã nu barco jo nguibi c'ã nu 'ñaxömü, dya ca mi 'ñömü. Pero c'ã nú t'ünü c'ã nu barco jo 'huat'ü, porque c'ã nu ndrreje mi mi fö's'ü na zëzhi, ma fat'ü c'ã nu barco. 42 Nguec'ü c'o yo tropa c'já nú mamaji:

—Na jo iix tá pö't'üji yo preso yo rvá siji. 'Ma jiyö, da gu ra tsi'biji c'ã ndrreje ra c'ueñe ra möji —mi jyëztjo ma mama c'o yo tropa.

43 C'ã nu capitán c'ã mi mandago c'o yo tropa, dya gu ne'e que ru mbö't'üji e Pablo. Nguec'ü dya gu jyëzi ru tsja'a c'o yo tropa jā ngu nzī ma mamaji. Cjã nú xitscöjme c'ã nu capitán:

—'Ma gui fëchi rí tsi'biji c'ã ndrreje, rí dyat'üji, rí tsja'a c'ã rí sät'läji c'ã nú 'ñünü nu isla. 44 Pero 'ma dya gui fëchiji, rí pënc'h'iji yo tabla yo ya 'huat'ü yo ni ndrrunü nu ndrreje, o fë cu ndrri ma za'a yo vi dyät'läji nu barco. Ra ndrñxc'üji, gue' c'ü rí sät'läji c'ã nú 'ñünü nu isla —enzegöjme c'ã nu capitán va mama.

Jā ngu ma cja'a 'ma mu 'huat'ü c'ã nu barco
c'ã mi pa'a e Pablo

Rú cjagöjme ga cjanu, guec'ü rú pesc'öjme c'ã nu

ndrreje nza gá texezügöjme, dya cjó gu ndrřü'ü ni rí datscjöjme.

Pablo en la isla de Malta

28 1 'Ma mu cjuarü rú pes'ejme c'ã nu ndrreje, rú pãrãjme c'ã nu isla mi chjũ'ü a Malta. 2 C'lo yo te'le c'lo mi menzumü nu, ma jonteji. Jo recibidozũjme na jo'lo, jo 'nõtcũjme da sivi rú pat'l'ügöjme, porque ya mi ëjẽ o dyebe, y ma sële. 3 E Pablo xo gu ma mbëchi o za'a, cjà nú ma dyë's'ü c'ã nu sivi. 'Ma ya mu mbürü jo pat'ü c'lo yo za'a, dangua mbedye da c'ijmi c'ã ma sate, jo zapü nú dyë'ë e Pablo, jo ndrřunt'ütjo c'ã nú dyë'ë, dya gu ndrřögü c'ã nu c'ijmi. 4 C'lo yo te'le c'lo mi menzumü a Malta, 'ma mu jñandrraji mi 'nünt'ütjo c'ã nu c'ijmi, mi jyëztjo ma mamaji:

—Nu bëzo nu, pe jo põt'l'üte nu. Zö jo mbes'le na jo'lo c'ã nu ndrreje y dya gu ndrřü'ü, pero ya ngõt'ü dya c'lo jo tsja'a na s'lo'lo —eñe va mamaji.

5 E Pablo jo juancjã nú dyë'ë c'ã vi ngãgã c'ã nu c'ijmi; jo c'ügü c'ã nu c'ijmi, jo ndrřögü c'ã nu sivi. Pero dya fë cu gu tsja'a e Pablo. 6 C'lo yo te'le c'lo mi menzumü nu, mi te'beji que ru fãnt'ã nú dyë'ë e Pablo, o ru ndrřü'ü. Jo mezhe c'ã mi te'beji, pero dya fë cu gu tsja'a e Pablo. Nguec'ü, dya ca gu pensagoji que vi põt'l'üte e Pablo. Cjà nú mamaji, e Pablo mi ngueje daja c'lo yó diösiji c'lo mi ma't'ü anguezeji.

7 C'ã nu bëzo c'ã mi mandago c'ã nu isla a Malta, mi chjũ'ü e Publio. Mi tjë'ë o juãjma c'lo mi bëjxtjo nu jã ngu rú pes'egöjme c'ã nu ndrreje. E Publio ma jonte da bëzo, jo recibidozũjme na jo'lo. Jo dyacũjme jã ngu rú oxũjme, xo gu dyacũjme c'lo rú sijme. Jo metscöjme jñipa nu.

8 C'ã nú papa e Publio, mi söd'yë, mi os'ütjo c'ã nú ngama; mi söl'ö o pa'a, xo mi unü o diji. E Pablo jo ma'a nu jã ngu mi os'ü c'ã nu ts'lita, jo ma dyötpü Mizhocjimi, cjà nú 'ñe's'le yó dyë'ë, jo tsjapü jo ndrřis'li c'ã nu ts'lita.

9 'Ma mu ndrris'li c'ā nu ts'ita, c'ā nú ējē c'o dyaja te'le c'o ndrrí mi sō'dyē, c'o mi cārā c'ā nu isla, gu sāji c'ā nú jmi'i e Pablo. E Pablo xo gu jocü anguezeji. 10 C'o yo te'le c'o, jo dyacüjme na puncjü o regalo. 'Ma mu zādā c'ā nu pa'a 'ma ru sido ru möjme a Italia, xo gu dyacöjme texe c'o fē cu ni stagozūjme.

Pablo llega a Roma

11 Jo mezhe jñi zana c'ā rvá cārāgöjme c'ā nu isla. C'ā rrnú tes'ejme c'ā da barco c'ā vi böbü a Malta c'o yo pa'a c'o ma sēlē. C'ā nu barco vi 'ñeje c'ā nu jñiñi a Alejandria. C'ā nú xo'jñi c'ā nu barco, mi cuat'ü nu yeje siñu c'o mi xiji palecito Cástor, xo i 'ñeje palecito Pólux. 12 'Ma mu sät'ājme a Siracusa, rú cjogūjme a ndrre'le c'ā nu puerto, jo metscöjme jñipa nu. 13 'Ma mu pedyejme nu a Siracusa rú möjme, rú cjogūjme c'ā nú 'ñünü c'ā nu trrazafü, rú sät'ājme a Regio. C'ā ni yeje nu pa'a, jo mbürü jo vü'ü c'ā nu ndrrājma c'ā vi 'ñeje ga ma a ndrrü'bü. C'ā ni zö'ö jñipa, rú sät'ājme a Puteoli.

14 Nujnu a Puteoli, ji rú dagūjme nu c'ā nu barco, rú töt'ūjme nu jā ngu mi cārā o cjuārjma c'o xo mi ätpä nú jña'a e Jesucristo. Jo mbitazügöjme rú mimijme nu cu anguezeji; jo mezhe danzo c'ā rvá mimijme nu. 'Ma mu pedyejme nu, ndrru rú tēpijme c'ā nu ndrra'ñi'li c'ā ji ni ma'a a Roma. 15 C'o yo cjuārjma c'o mi cārā a Roma, jo mbārāji que ji ma möcjöjme nu. Nguet'ü jo mbedyeji, jo ni ndrrüncöjme. Bübü c'o yo cjuārjma c'o rú chjögöjme c'ā nu jñiñi c'ā chjū'ü a Foro de Apio; dyaja c'o c'ā rú chjögöjme 'ma mu sät'ājme c'ā nu jñiñi a Jñi'li Meso. 'Ma mu jñandrta e Pablo c'o yo cjuārjma, jo unü da pöjō Mizhocjimi, mi xo gu mājā nú mü'bü.

16 'Ma mu sät'ājme a Roma, jo tsja'a c'ā nu bëzo c'ā mi capitán, jo dyēdyi c'o yo preso c'o vi siji c'ā nu barco, jo ma tregagoji c'ā yó dyē'ē c'o fē cu mi fēzhi, ngue c'ü ru ngot'üji a förü. Pero e Pablo, dya gu ngot'üji a förü

c'ā, jo jyēziji jo mimitjo c'ā da ngumü aparte; datjo tropa c'ā mi förü.

Pablo predica en Roma

17 'Ma mu zō'ö jñipa, e Pablo jo ma't'ü c'o yó mi Israelji c'o mi mandago c'ā yo 'nitsjimi a Roma. 'Ma mu jmurüji, cjá nú mama e Pablo jo xifiji:

—Nu'tsc'eji ín dyocjōji rí israelitagōji, dya fē cu rú c'apügö ni rí daja c'o ín mi Israelgōji. Pero cārā anguezeji c'o jo zücügö 'ma mi bñnc'ö a Jerusalén, jo zinziji c'ā nú jmi'i c'o yo te'le c'o va mandago nu, c'o ji menzümü vā a Roma. C'o yo te'le c'o jo zücü, mamaji rí c'apügö que dya valego yo costumbre yo jo zocüzügōji c'o ín mboxgandegōji. Pero dya mejme c'o mamaji. 18 C'o va mandago nu, c'o ji menzumü vā a Roma, jo tsjacüji o t'önü pero dya fē cu gu chötcüji c'ā rví mbötcüji. Nguec'ü mi ne'le c'o va mandago nu, ru jyēzguigōji libre. 19 Pero dya gu ne'le ga cjanu c'o ín dyocjōji rí israelitagōji. Nguec'ü rvá örügö jo sitscjōji vā c'ā nú jmi'i e César. C'ā vi sitscjōji, dya ngueje c'ā rva ni mambagö c'o ín dyocjōji c'o ne'le ra mbötcügö; ji ngueje c'ā ra tsjacü o t'önü e César, rá fēndiots'əcjō c'ā nú jmi'i. 20 Tjüt'ütjo o cadena ín dyē'ē dya, porque rí zofügö yo te'le rí xicōji que ya zädä yo mi na jo'lo, yo mi tel'begōji, nutscōji rí israelitagōji. Nguec'ü rvá mandago jo mat'c'üji gui jmurüji, ngue c'ü xo rá xi'tsc'ōji dya c'o yo jña'a c'o rí xicö c'o dyaja te'le —ēne e Pablo va mama.

21 Cjá nú ndrürnrü anguezeji jo xifiji e Pablo:

—Dya rí pārāgōjme cjo gui tsjague c'o na s'lo'o, porque dya cjó gu penquegōjme o scuama c'o ín mi Israelgōji c'o cārā a Judea, dya cjó xo va ējē fē cu ra ni xitscōjme.

22 Rí negōjme rí zocüjme, rí xitscōjme jā ngu ga cja'a c'o gui cregogue. Porque rí pārāgōjme, texe c'ā yo jñiñi cārā c'o mama que dya ga jo'lo nú 'ñi'i e Jesús.

23 Cjá nú ngö's'üji da pa'a 'ma ndruru ru jmurüji ru ñaji ni yeje. 'Ma mu zädä c'ā nu pa'a c'ā vi ngö's'üji, jo

ēji na puncjūji, jo sāji c'ā nu ngumū nu jā ngu mi būbū e Pablo. Jo mbürü jo ña'a e Pablo ndrrizi c'ā xörü; jo ña'a dapa hasta que gu nzhä'ä. Jo tsja'a e Pablo jo mbenbeji jā ngu ga mama c'o yo lëy c'o jo dyät'ä e Moise, 'ñeje c'o jo dyät'ä c'o dyaja profeta; jo xifiji que ya vi zädä c'o vi mama c'o yo profeta. C'ā vi ña'a ga cjanu e Pablo, ngue c'ū ru unūji ngüendrra que ngueje e Jesús c'ā jo 'ñes'e Mizhocjimi ra mandago, ngue c'ū ru jñunt'ü nú mü'büji c'ā. **24** Būbū anguezeji c'o jo crego c'o yo jña'a c'o mi mama e Pablo; ndrru mi būbū c'o dya gu crego. **25** Dya mi datjo jā ngu ma pensagoji, nguec'ū jo mbürü ru mbedyeji c'ā nu ngumū, ru möji. 'Ma ya mi pedyeji, jo mama e Pablo jo xifiji:

—Nú Espíritu Mizhocjimi jo zofü e Saguía c'ā mi profeta, jo xifi ru zofü c'o ín mboxgandegöji. Mejme c'ā nu jña'a c'ā jo mama jā ngu ma cja'a anguezeji. Dyäräji c'ā nu jña'a c'ā jo mama, porque ji xo ga cjatjots'ügueji nu. Jo mama ga cjanu:

26 Mague rí ma zofü c'o yo tele, rí ma xifiji que ra dyäräji, pero dya ra tendioji.

Ra jñandrraji, pero dya ra mbāräji fë cu na mbëjë.

27 Yo tele, ya tsot'ü yó mü'büji. 'Ma ru xogü nú mü'büji, xāma ru zo'o ín jñagö a mbo'o c'ā nú mü'büji.

'Ma cjó cu zofüji, dya ca cö'tbüji o 'ñi'i. 'Ma ru ngö'tbüji 'ñi'i, xāma ru dyäräji ru mbāräji fë cu mbëjë.

Ya xo tsot'ü yó ndrröji. 'Ma ru jñandrraji, xāma ru mbāräji, ru nzhogü nú mü'büji.

Nguec'ū ru salvagogö yo, ru cāmaji libre c'ā yo na s'o'o c'o cjaji,

eñe e Saguía va xifi nú jña'a Mizhocjimi c'o ín mi Israelgöji.

28 Jo sido jo ña'a e Pablo jo mama:

—Dyäräji na jo'lo c'lo rá xi'tsc'öji. Ngueje c'lo yo te'le c'lo dya israelita ra xifiji dya nú jña'a Mizhocjimi, ngue c'ü ra tsja'a Mizhocjimi ra ngamaji libre c'ã yo na s'lo'o c'lo cjaji; anguezeji ra dyäräji.

29 'Ma mu nguarü e Pablo jo mama c'lo yo jña'a, c'lo yó dyoji c'lo mi israelita jo mbedyeji nu, gu möji, mi jyëztjo ma sövajñaji por c'lo jña'a c'lo vi mama e Pablo.

30 Jo mezhe yecjë va mimi e Pablo c'ã nu ngumü. Mi cjõt'ü o renta; mi sö'ö ru recibido c'lo yo te'le c'lo ma ni zëngua. **31** E Pablo mi zofü c'lo yo te'le, mi jíchiji jā ngu ga cja'a e Jesucristo c'ã ín Jmugöji, mi xifiji que ngueje e Jesús c'ã vi 'ñes'e Mizhocjimi ra ngãvgägöji libre, xo ra mandago. Dya cjó mi c'a's'ü e Pablo, mi jëztjoji ra zofü c'lo yo te'le c'lo mi pa zëngua.

se terminó de imprimir este libro
el día 31 de julio de 1987
en la
Casa de Publicaciones en Cien Lenguas
MAESTRO MOISES SAENZ
del
Instituto Lingüístico de Verano, A.C.
Hidalgo 166, 14080 México, D.F.

ISBN 968-30-0220-X